

БАДР АД-ДЎН ИБРЌХЎМ
ФАРХАНГ-И ЗАФЌНГЎЙЌ
ВА ДЖАХЌНПЎЙЌ

بد والدين ابراهيم
فرهنگ زفان گویا و جهان پویا

АКАДЕМИЯ НАУК СССР
ОТДЕЛЕНИЕ ИСТОРИИ
ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА

XLVI

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

БАДР АД-ДИН ИБРĀХИМ
ФАРХАНГ-И ЗАФĀНГŪYĀ
ВА ДЖАХĀНПŪYĀ

**(СЛОВАРЬ ГОВОРЯЩИЙ
И МИР ИЗУЧАЮЩИЙ)**

ФАКСИМИЛЕ РУКОПИСИ
ИЗДАНИЕ ТЕКСТА, ВВЕДЕНИЕ,
СПИСОК ТОЛКУЕМЫХ СЛОВ,
ПРИЛОЖЕНИЯ С.И.БАЕВСКОГО

МОСКВА • 1974

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ СЕРИИ
"ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА"

А.Н. Болдырев, Ю.Е. Борщевский (ответственный секретарь),
И.С. Брагинский (заместитель председателя), *Б.Г. Гафуров* (председатель),
П.А. Грязневич, И.М. Дьяконов, Г.А. Зограф, Г.Ф. Ильин, У.Н. Каримов,
А.Н. Кононов (заместитель председателя), *Л.Н. Меньшиков, А.М. Мирзоев,*
М.С. Султанов, Л.С. Хачикян, С.С. Цельникер

Ответственный редактор
А.Т. Тагирджанов

Издание представляет собой публикацию персидского толкового словаря XIV в., считавшегося утраченным и обнаруженного издателем в редкой рукописи Фундаментальной библиотеки Ташкентского государственного университета. Словарь является ценным лексикографическим сочинением, составившим в свое время новый этап в развитии персидской лексикографии. Помимо персидских слов он содержит также лексику арабскую, тюркскую, греческую, отдельные индийские слова. При издании учтена вторая известная рукопись словаря, хранящаяся в Индии.

Б 70105-182 141-74
013(02)-74

Бадр ад-Дин Ибраҳим

ФАРХАНГ-И ЗАФАНҒҮЙЌ ВА ДЖАХАНПҮЙЌ
(Словарь говорящий и мир изучающий)

Утверждено к печати
Институтом востоковедения
Академии наук СССР

Редактор В.В. Волгина. Младший редактор Р.Г. Канторович.
Технический редактор Е.А. Пронина. Корректор О.Л. Шигорева.

Сдано в набор 20/УЩ-1973 г. Подписано к печати 6/IX-1974 г.
Формат 60х90/16. Бум. № 1. Печ. л. 19,5. Уч.-изд. л. 13,93.
Тираж 1.800 экз. Изд. № 3334. Зак. № 440. Цена 1 руб. 63 коп.

Главная редакция восточной литературы
издательства "Наука"
Москва, Центр, Армянский пер., 2.

Офсетное производство 3-й типографии
изд-ва "Наука"
Москва, Армянский пер., 2

Список опечаток

Стр.	Строка	Напечатано	Следует читать
43	8 сн.	Бузарги	Бузурги
50	16 св.	Камангар	Камангар
87	8 св.	کوه	کوه
92	3 сн.	منه	منه
108	5 св.	افراختن	افراختن افزودن
119	7 св.	هزبر	هزبر
131	8 сн.	اورلوج	اورکوج
137	8 сн.	قلج	قلج
157	10 сн.	اورلوج	اورکوج
161	3 сн.	نيزه	نيزه
163	10 сн.	نان	نان
"	11 сн.	نمود	سمور
164	5 сн.	عرشت	عشرت

СЕРИЯ "ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА"

Тексты. Большая серия

- I. Ким Бусик, *Самхук саги*. Издание текста, перевод, вступительная статья и комментарии М.Н. Пака, М., 1959.
- II. Фирдоусӣ, *Шāх-нāме*. Критический текст.
Т. I, под редакцией Е.З. Бертельса, М., 1960 (изд. 2, стереотипное, М., 1963; изд. 3, стереотипное, М., 1966).
Т. II, под редакцией Е.З. Бертельса, составители текста А.Е. Бертельс, Л.Т. Гюзальян, О.И. Смирнова, М.-Н.О. Османов, А.Т. Тагирджанов, М., 1962 (изд. 2, стереотипное, М., 1963; изд. 3, стереотипное, М., 1966).
Т. III, составитель текста О.И. Смирнова, под редакцией А. Нушина, М., 1965.
Т. IV, составители текста Р.М. Алиев, А.Е. Бертельс и М.-Н.О. Османов, под редакцией А. Нушина, М., 1965.
Т. V, составитель текста Р.М. Алиев, под редакцией А. Нушина, М., 1967.
Т. VI, составитель текста М.-Н. О. Османов, под редакцией А. Нушина, М., 1967.
Т. VII, составитель текста М.-Н.О. Османов, под редакцией А. Нушина, М., 1968.
Т. VIII, составитель текста Р.М. Алиев, под редакцией А. Азера, М., 1970.
Т. IX, составитель текста А.Е. Бертельс, под редакцией А. Нушина, М., 1971.
- III. Са'дӣ, *Гулистāн*. Критический текст, перевод, предисловие и примечания Р.М. Алиева, М., 1959.
- IV. *Путешествие Ун-Ажуна в Библ.* Египетский иератический папирус № 120 Государственного музея изобразительных искусств им. А.С. Пушкина в Москве. Издание текста и исследование М.А. Коростовцева, М., 1960.

- V. Зайн ад-Дин Вāсифй, *Бадāй' ал-вақāй'*. Критический текст, введение и указатели А.Н. Болдырева, т. I-II, М., 1961.
- VI. *Арабский аноним XI века*. Издание текста, перевод, введение и изучение памятника и комментарии П.А. Грязневича, М., 1960.
- VII. Амйр Хусрау Дихлавй, *Маджнун и Лайль*. Критический текст и предисловие Т.А. Магеррамова, М., 1964.
- VIII. *Юань-чао би-ши (Секретная история монголов)*. 15 цзюаней. Т. I. Текст. Издание текста и предисловие Б.И. Пякратова, М., 1962.
- IX. Мухаммад ибн Хиндшāх Нахчивāнй, *Дастур ал-кاتب фй та'ййн ал-мартаиб (Руководство для писца при определении степеней)*. Критический текст, предисловие и указатели А.А. Али-заде, Т. I, ч. 1, М., 1964; т. I, ч. 2, М., 1971.
- X. Мухаммад ибн Наджйб Бакрāн, *Джахан-наме (Книга о мире)*. [Ч. 1.] Издание текста, введение и указатели Ю.Е. Борщевского, М., 1960.
- XI. Мухаммад ал-Хамавй, *Ат-Та'рих ал-мансурй (Мансурова хроника)*. Издание текста, предисловие и указатели П.А. Грязневича, М., 1960 (изд. 2, стереотипное, М., 1963).
- XII. Усāма ибн Мункиз, *Китāб ал-манāзил ва-д-дийār (Книга стоянок и жилищ)*. Издание текста, предисловие и указатели А.Б. Халидова, М., 1961.
- XIII. Мухаммад-Кāзим, *Нāме-йи 'āламārб-йи нāдирй (Мироукрашающая надирова книга)*.
Т. I. Издание текста и предисловие Н.Д. Миклухо-Маклая. Указатели Г.В. Шитова, М., 1960 (изд. 2, стереотипное, М., 1962).
Т. II. Издание текста, предисловие и общая редакция Н.Д. Миклухо-Маклая. Указатели и аннотированное оглавление О.П. Шегловой, М., 1965.
Т. III. Издание текста, предисловие и общая редакция Н.Д. Миклухо-Маклая. Указатели и аннотированное оглавление Н.В. Елисеевой, М., 1966.
- XIV. Хюсейн, *Беда'и' ул-века'и' (Удивительные события)*. Издание текста, введение и общая редакция А.С. Тверитиновой. Аннотированное оглавление и указатели Ю.А. Петросяна. Ч. 1-2, М., 1961.
- XV. *Китайские рукописи из Дуньхуана. Памятники буддийской литературы сувэньсюэ*. Издание текстов и предисловие Л.Н. Меньшикова, М., 1963.
- XVI. Оцуки Сигэтакэ и Симура Кокё, *Канкай ибун (Удивительные сведения об окружающих морях)*. Тетрадь восьмая. Словарь. Издание текста и предисловие В.Н. Горегляда, М., 1961.
- XVII. Низāмй Ганджавй, *Лайль и Маджнун*. Критический текст А.А. Алескер-заде и Ф. Бабаева, М., 1965.

- I. Фидай, *Китоб би хидойат ал-му'минин ат-талибин* (История исмаилизма). По таджикской рукописи издал, предисловием и примечаниями снабдил А.А. Семенов, М., 1959.
- II. 'Омар Хаййам, *Рубаййат*. Подготовка текста, перевод и предисловие Р.М. Алиева и М.-Н.О. Османова, под редакцией Е.З. Бертельса. Ч. 1-2, М., 1959.
- III. 'Омар Хаййам, *Трактаты*. Перевод Б.А. Розенфельда. Вступительная статья и комментарии Б.А. Розенфельда и А.П. Юшкевича, М., 1961.
- IV. Хорезми, *Мухаббат-наме*. Издание текста, транскрипция, перевод и исследование Э.Н. Наджипа, М., 1961.
- V. *Вторая записка Аббаса Дулафа*. Издание текста, перевод, введение и комментарии П.Г. Булгакова и А.Б. Халидова, М., 1960.
- VI. *Пэкрён чхохэ*. Антология лирических стихотворений рён-гу с корейским переводом. Издание текста, перевод и предисловие Д.Д. Елисеева, М., 1960.
- VII. *Нишань самани битхэ* (Предание о нишанской шаманке). Издание текста, перевод и предисловие М.П. Волковой, М., 1961.
- VIII. *Бяньвэнь о Вэймоцзе*. Бяньвэнь "Десять близких знамений" (Неизвестные рукописи бяньвэнь из Дуньхуанского фонда Института народов Азии). Издание текста, предисловие, перевод и комментарии Л.Н. Меньшикова, М., 1963.
- IX. Михри Хатун, *Диван*. Критический текст и вступительная статья Е.И. Маштаковой, М., 1967.
- X. Гомбоджаб, *Ганга-йин урусхал* (История золотого рода гладыки Чингиса. — Сочинение под названием "Течение Ганга"). Издание текста, введение и указатель Л.С. Пучковского, М., 1960.
- XI. *Оросиякоку суймудан* (Сны о России). Издание текста, перевод, вступительная статья и комментарии В.М. Константинова. Под редакцией академика Н.И. Конрада, М., 1961.
- XII. Амир Хусрау Дихлавй, *Шйрйн и Хусрау*. Критический текст и предисловие Г.Ю. Алиева, М., 1961 (изд. 2, стереотипное, М., 1966).
- XIII. Ахмед Хани, *Мам и Зин*. Критический текст, перевод, предисловие и указатели М.Б. Руденко, М., 1962.
- XIV. Мйрзэ 'Абдал'азим Сәмй, *Та'рйх-и саләтйн-и мангьтййа* (История мангьтских государей). Издание текста, предисловие, перевод и примечания Л.М. Епифановой, М., 1962.
- XV. *Ссянчхон кыйбонэ* (Удивительное соединение двух браслетов). Издание текста, перевод и предисловие М.И. Никитиной и А.Ф. Троцевич, М., 1962.

- XVI. Камалашила, *Бхаванакрама (Трактат о созерцании)*. Факсимиле с предисловием Е.Е. Обермиллера, М., 1963.

Переводы

- I. Мухаммад-Казим, *Поход Надир-шаха в Индию (Извлечение из Та'рих-и 'Аламдари-и надирӣ)*. Перевод, предисловие и примечания П.И. Петрова, М., 1961.
- II. *Законы Ману*. Перевод С.Д. Эльмановича, проверенный и исправленный Г.Ф. Ильиным, М., 1960.
- III. *Дхаммапада*. Перевод с пали, введение и комментарии В.Н. Топорова, М., 1960 (Bibliotheca Buddhica, XXXI).
- IV. 'Абд ар-Рахмāн ал-Джабартӣ, *Аджā'иб ал-ақбār фй-т-тарāджим ва-л-ақбār (Удивительная история прошлого в жизнеописаниях и хронике событий)*. Т. III, ч. 1. *Египет в период экспедиции Бонапарта (1798-1801)*. Перевод, предисловие и примечания И.М. Фильштинского, М., 1962.
- Т. IV. *Египет под властью Мухаммада Алі (1806-1821)*. Перевод, предисловие и примечания Х.И. Кильберг, М., 1963.
- V. *Брихадараньяка упанишада*. Перевод, предисловие и примечания А.Я. Сыркина, М., 1964.
- VI. Эвлия Челеби, *Книга путешествия (Извлечения из сочинения турецкого путешественника XVII века)*. Перевод и комментарии. Выпуск I. Земли Молдавии и Украины, М., 1961.
- VII. Арья Шура, *Гирлянда джатак, или Сказания о подвигах Бодхисаттвы*. Перевод А.П. Баранникова и О.Ф. Волковой. Предисловие и примечания О.Ф. Волковой, М., 1962.

СЕРИЯ "ПАМЯТНИКИ ПИСЬМЕННОСТИ ВОСТОКА"

Вышли в свет

- I. *Сказание о Бхадре (новые листы сакской рукописи "Е")*. Факсимиле текста. Транскрипция, перевод, предисловие, вступительная статья, глоссарий и приложения В.С. Воробьева-Десятовского и М.И. Воробьевой-Десятовской, М., 1965.
- II. 1. *Эпиграфические памятники Северного Кавказа на арабском, персидском и турецком языках. Часть 1. Надписи X-XVII вв. Тексты, переводы, комментарии, вступительная статья и приложения* Л.И. Лаврова, М., 1966.

2. *Эпиграфические памятники Северного Кавказа на арабском, персидском и турецком языках*. Часть 2. Надписи XVIII-XX вв. Издание текстов, переводы, комментарий, статья и приложения Л.И. Лаврова, М., 1968.
- III. *Документы на половецком языке XVI в. (судебные акты Каменец-Подольской армянской общины)*. Транскрипция, перевод, грамматический комментарий, словарь и предисловие Т.И. Грунина. Под редакцией Э.В. Севортяна. Вступительная статья Я.Р. Дашкевича, М., 1967.
- IV. *Китайская классика в тангутском переводе (Лунь юй, Мэн цзы, Сюа цзин)*. Факсимиле текстов. Предисловие, словарь и указатели В.С. Колоколова и Е.И. Кычанова, М., 1966.
- V. *Сәхиб, Дафтар-и дилхуш ("Сочинение, радующее сердца")*. Факсимиле текста. Предисловие, аннотированное оглавление, краткий текстологический комментарий и указатели Р. Хади-заде, М., 1965.
- VI. *Чхандогья упанишада*. Перевод с санскрита, предисловие и комментарии А.Я. Сыркина, М., 1965.
- VIII. 1. *Документы по истории японской деревни*. Часть 1. Конец XVII — первая половина XVIII в. Перевод, предисловие и приложения О.С. Николаевой, М., 1966.
- IX. Симеон Лехацц, *Путевые заметки*. Перевод с армянского, предисловие, примечания и указатели М.О. Дарбинян, М., 1965.
- XI. *История халифов анонимного автора XI века*. Факсимиле рукописи. Предисловие и краткое изложение содержания П.А. Грязневича. Указатели М.Б. Пиотровского и П.А. Грязневича, М., 1967.
- XII. Мухаммад Захир ад-Дин Бабур, *Трактат об "арӯзе"*. Факсимиле рукописи. Издание текста, вступительная статья и указатели И.В. Стеблевой, М., 1972.
- XIII. *Идзумо-фудоки*. Перевод с японского, предисловие и комментарии К.А. Попова, М., 1966.
- XIV. *Клинописные тексты из Кюль-тене в собраниях СССР (Письма и документы торгового объединения в Малой Азии XIX в. до н.э.)*. Автографические копии, транскрипция, перевод, вводная статья, комментарий и глоссарий Н.Б. Янковской, М., 1968.
- XV. *Повеествование вардана Аристахэса Ластивертци*. Перевод с древнеармянского, вступительная статья, комментарий и приложения К.Н. Юзбашяна, М., 1968.
- XVI. *Упанишады*. Перевод с санскрита, предисловие и комментарии А.Я. Сыркина, М., 1967.
- XVII. Рашид ад-Дин, *Переписка*. Перевод, введение и комментарий А.И. Фалиной, М., 1971.

- XVIII. Чхое чхун джон ("Повесть о верном Чхое"). Факсимиле корейской рукописи, перевод, предисловие и комментарий Д.Д. Елисеева, М., 1971.
- XIX. Чхунгянлджон квонджитан ("Краткая повесть о Чхунгяне"). Факсимиле ксилографа, перевод, предисловие и комментарий А.Ф. Троцевич, М., 1968.
- XX. Книга правителя области Шан ("Шан цзюнь шу"). Перевод, предисловие и комментарий Л.С. Переломова, М., 1968.
- XXI. Шараф-ухан ибн Шамсаддин Бидлйсь, *Шараф-наме*. Перевод, предисловие, примечания и приложения Е.И. Васильевой. Т. 1, М., 1967.
- XXII. Абӯ-л-Фазл Байхақӣ, *История Мас'ӯда (1030-1041)*. Перевод с персидского, введение, комментарий и приложения А.К. Арендса. Изд. 2, дополненное, М., 1969.
- XXIII. Йӯсуф ибн Закариййā' ал-Мағрибй, *Даф' ал-иср 'ан калām ахл Миср (Удаление бремени с речи жителей Египта)*. Факсимиле арабской рукописи. Предисловие и указатели А.С. Аввада, М., 1968.
- XXIV. Закарий Канакерци, *Хроника*. Перевод с армянского, предисловие, комментарий и указатели М.О. Дарбинян-Меликян, М., 1969.
- XXV. *Море писем*. Факсимиле тангутских ксилографов. Перевод с тангутского, вступительные статьи и указатель К.Б. Кепинг, В.С. Колоколова, Е.И. Кычанова и А.П. Терентьева-Катанского, М., 1968.
- XXVIII. *Древние фудоки (Хитати, Харима, Бунго, Хидзэн)*. Перевод, предисловие и комментарий К.А. Попова, М., 1969.
- XXIX. Кэнко-хоси, *Записки от скуки ("Цурэдзурэгуса")*. Перевод с японского, вступительная статья, комментарий и указатель В.Н. Горегляда, М., 1970.
- XXX. Мас'уд ибн Нāмдār, *Сборник рассказов, писем и стихов*. Факсимиле текста. Предисловие и указатели В.М. Бейлиса, М., 1970.
- XXXI. *Самаркандские документы XV-XVI вв. (О владениях Ходжи Ахрāра в Средней Азии и Афганистане)*. Факсимиле, критический текст, перевод, введение, примечания и указатели О.Д. Чехович, М., 1974.
- XXXII, 1. Сыма Цянь, *Исторические записки ("Ши цзи")*. Том 1. Перевод с китайского и комментарий Р.В. Вяткина и В.С. Таскина под общей редакцией Р.В. Вяткина. Вступительная статья М.В. Крюкова, М., 1972.
- XXXIII, 1. *Тексты Кумрана*. Вып. 1. Перевод с древнееврейского и арамейского, введение и комментарий И.Д. Амусина, М., 1971.
- XXXIV. *Бяньвэнь о воздаянии за милости (рукопись из Дуньхуанского фонда Института востоковедения)*. Ч. 1. Факсимиле рукописи. Исследование, перевод с китайского, комментарий и таблицы

Л.Н.Меньшикова. Ч. 2. Грамматический очерк и словарь И.Т. Зограф, М., 1972.

XXXVI. Махмұд ал-Хусайнӣ ал-Муншӣ ибн Ибрāхӣм ал-Джāмӣ, *Та'рӣх-и Ахмад-шāхӣ* ("Ахмадшахова историл"). Факсимиле рукописи. Введение, аннотированное оглавление, хронология и указатели Д. Сайдмурадова, кн. 1-2, М., 1974.

XXXVII. Аракел Даврижеци, *Книга историй*. Перевод с армянского, предисловие и комментарий Л.А. Ханларян, М., 1973.

XXXIX. Аняндавардхана, *Дхваньялока (Свет дхвани)*. Перевод с санскрита, введение и комментарий Ю.М. Алихановой, М., 1974.

XL. *Вновь собранные драгоценные парные изречения*. Факсимиле ксилографа. Издание текста, перевод с тангутского, вступительная статья и комментарий Е.И. Кычанова, М., 1974.

XLII. *Та'рӣх-и Сйстāн ("История Сйстāна")*. Перевод с персидского, введение и комментарий Л.П. Смирновой, М., 1974.

XLIII. Ал-Хасан ибн Мўсā ан-Наубахтӣ, *Шиитские секты*. Перевод с арабского, исследование и комментарий С.М. Прозорова, М., 1973.

XLIV. Цзи Юнь, *Заметки из жизни "Великое в Малом"*. Перевод с китайского, предисловие, комментарий и приложения О.Л. Фишман, М., 1974.

Готовятся к изданию

XXI, 2. Шараф-хāн ибн Шамсаддйн Бидлисӣ, *Шараф-нāме*. Перевод с персидского, предисловие, примечания и приложения Е.И. Васильевой, Т. 2.

XXVI. *Мэн-да бэй-лу ("Полное описание монголо-татар")*. Факсимиле ксилографа. Перевод с китайского, введение, комментарий и приложения Н.Ц. Мункуева.

XXVII. Фазлаллах ибн Рўзбихāн Исфажāнӣ, *Михмāн-нāме-йи Бухārā (Записки бухарского гостя)*. Факсимиле рукописи. Перевод с персидского, введение, комментарий и указатели Р.П. Джалиловой. Под редакцией А.К. Арендса.

XXXII, 2. Сыма Цянь, *Исторические записки ("Ши цзи")*. Том 2. Перевод с китайского и комментарий Р.В. Вяткина и В.С. Таскина под общей редакцией Р.В. Вяткина.

XXXII, 3. Сыма Цянь, *Исторические записки ("Ши цзи")*. Том 3. Перевод с китайского, вступительная статья и комментарии Р.В. Вяткина.

XL I. Кацурагава Хосю, *Хокуса монряку (Краткие вести о скитаниях в северных водах)*. Перевод с японского, комментарий и приложение В.М. Константинова.

- XLV.** Шāх Махмūd ибн Мйрзā Фāзил Чурās, *Хроника*. Критический текст, перевод с персидского, комментарий и исследование О.Ф. Акимушкина.
- XLVIII.** *Ним чангун джон ("Повесть о полководце Ниме")*. Факсимиле ксилографа. Издание текста, перевод с корейского, предисловие и примечания Д.Д. Елисеева.
- XLIX.** *"Сунь цзы" в тангутском переводе*. Факсимиле ксилографа. Издание текста, перевод с тангутского, введение, комментарий, грамматический очерк и словарь К.Б. Кепинг.

СОДЕРЖАНИЕ

	Стр.
Введение в изучение памятника	15
1. Упоминания о словаре "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā".	
Дата его составления	15
2. Описание рукописи	20
3. Рукопись словаря, обнаруженная в Индии	24
4. Объем словаря "Зафāнгуйā". Его построение	30
5. Характеристика лексического состава словаря	31
6. Подтвердительные стихотворные цитаты	39
7. Источники словаря "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā"	47
8. Использование словаря "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" в трудах последующих лексикографов	53
9. Словарь "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" как этап в истории персидской лексикографии	58
Список толкуемых слов	69
Бахш I. Персидские слова (односоставные)	71
Бахш II. Персидские слова (сложные)	99
Бахш III. Персидские слова (инфинитивы)	108
Бахш IV. Арабские слова	113
Бахш V. Арабские, персидские и набатейские слова	120
Бахш VI. "Румийские" слова	129
Бахш VII. Тюркские слова	131
Приложения	141
Приложение 1. Предисловие Бадр ад-Дйна Ибрāхима к словарю "Фарханг-и Зафāнгуйā ва джахāнпуйā"	143
Приложение 2. Текстовая расшифровка	147
Бахш III. Персидские инфинитивы	147
Бахш VII. Тюркские слова	157
Авторское приложение к словарю "О некоторых персидских словах, которые имеют иносказательное значение"	164

Приложение 3. Список толкуемых слов бахша I по индийской
рукописи, восполняющий лакуны ташкентской рукописи:

гўне алиф — гўне дāл, гўне дāл — гўне рā,

гўне сйн — гўне шйн 168

Summary 193

Текст 201

ВВЕДЕНИЕ В ИЗУЧЕНИЕ ПАМЯТНИКА

1. Упоминание о словаре "Зафāнгӯйā ва джаҳāнпӯйā".

Дата его составления

Ранняя персидская лексикографическая литература (XI-XIV вв.) представлена в наше время единичными памятниками. Первым толковым словарем персидского языка, который дошел до нас, является, как известно, "Лугат-и фурс" Асадй Тусй, составленный приблизительно в 457/1065 г.¹ Из персидских фархангов XII и XIII вв., к сожалению, не сохранилось ни

¹ Существует три издания словаря: Asadi's neuper-sisches Wörterbuch Lughat-i Furs nach einzigen vaticanischen Handschrift herausgegeben von Paul Horn, Berlin, 1897;

لغت فرس تالیف ابو منصور علی ابن احمد اسدی طوسی
باهتمام عباس اقبال، طهران، ۱۳۱۹؛ لغت فرس منسوب
به اسدی طوسی بکوشش محمد دبیر سیاقی، تهران، ۱۳۳۶

См. специальную работу о словаре: В.А. Капранов, "Лугати фурс" Асади Туси и его место в истории таджикской (фарси) лексикографии, Душанбе, 1964. В 1959 г. в статье Аскара Хукуки, напечатанной в журнале Тегеранского университета, упоминалось, что в тегеранской библиотеке медресе Сипахсалар хранится рукопись словаря поэта XI в. Қатрāна. Факт обнаружения рукописи этого словаря, считающегося утраченным, был бы, бесспорно, чрезвычайно интересен для науки, так как Қатрāн был предшественником Асадй Тусй в составлении толковых словарей, о чем сохра-

одного². От XIУ в. дошло несколько персидских толковых словарей, как правило, в редких списках. Из них изданы два: "Ми'йār-и Джамālī", составленный поэтом Шамс-и Фахрī Исфахāнī в 744/1343-44 г.³, и "Ҷиҳāх ал-фурс" Муҳаммада ибн Хиндӯшāха Нахчи-вāнī (дата составления - 728/1328 г.⁴). Среди неиз-

нилось свидетельство самого Асадī Тўсī в его словаре "Луғат-и фурс" (عسکر حقوقی، لغات و ترکیبات)

رودکی، مجله دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، سال ششم،

۱۳۳۸، ۴ - ۳، شماره ۲). (отдельный оттиск, стр. 2).

Однако иранский филолог проф. М. Му'ин в докладе на Всемирном конгрессе иранистов в Тегеране в 1966 г. высказал мнение, что упомянутая А. Хукуки рукопись не является словарем Қатрāна, а представляет собой сокращенный вариант словаря "Луғат-и фурс" Асадī Тўсī. М. Му'ин отмечает, что и в других рукописных хранилищах встречаются списки сокращенных вариантов "Луғат-и фурс" Асадī Тўсī под названием "Фарханг-и Қатрāн" محمد معین، فرهنگهای فارسی [б.м.], [б.г.], стр. 1 (далее - М. Му'ин, Доклад).

² Эта лакуна в некоторой степени восполняется рядом арабско-персидских словарей, дошедших до нашего времени от XII и XIII вв., в которых можно найти старую персидскую лексику. Об арабско-персидских словарях см.: С.И. Баевский, Описание персидских и таджикских рукописей Института народов Азии, вып. 5. Двоязычные словари, М., 1968.

³ Два издания словаря: Shams i Fachrī lexicon persicum id est libri Mi'jār i Gamālī pars quatra, ed. C. Salemann, Casani, 1887; واژه نامه فارسی بخش چهارم معیار جمالی از شمس فخری اصفهانی ویراسته سادی کیا، تهران، ۱۳۳۷

⁴ Издание: صحاح الفرس تأليف محمد بن هندوشاه نخجواني باهتمام عبدالعلی طاعتی، تهران، ۱۳۴۱

данных словарей, известных только по рукописям, можно назвать: "Фарханг-и Фахр-и Қаввās" (701/1301 г.) и "Дастūr ал-афāзил" (743/1343 г.).

Вместе с тем по ссылкам, упоминаниям и цитатам в сочинениях последующих лексикографов можно получить сведения о том, что существовали и другие ранние персидские фарханги, пользовавшиеся в свое время известностью. Одним из таких фархангов, считавшимся до последнего времени утраченным, является словарь "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā", ставший предметом настоящей работы⁵.

Словарь этот часто упоминается в лексикографических сочинениях ХУ, ХУІ и последующих веков, например: в "Фарханг-и Ибрāхїмї" (878/1473 г.), "Тухфат ас-са'адат" (916/1510 г.), "Му'аййид ал-фузалā" (925/1519 г.), "Мадār ал-афāзил" (1001/1593 г.), "Маджма' ал-фурс" (1008/1599-1600 г.), "Фарханг-и Джахāнғирї" (1017/1608-09 г.), "Шарҳ-и Гулистāн" (1073/1662 г.), "Фарā'ид ал-фавā'ид" (не ранее 984/1576 и не позднее 1088/1677 г.).

Упоминая словарь "Зафāнгӯйā" в качестве одного из своих источников, восточные лексикографы кратко характеризуют его словами: "...из старых книг" или "...из авторитетных сочинений". Так, автор словаря "Мадār ал-афāзил" пишет: "В словаре "Зафāнгӯйā", который является одним из авторитетных персидских

Рец. на изд.: С.И. Баевский, "Сихах ал-фурс", изд. 'Абд ал-Али Таэти, - "Народы Азии и Африки", 1964, № 5, стр. 202-203.

⁵ Словарь "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" упоминается как не дошедший до нашего времени и в специальной работе, посвященной составлению персидских словарей в Индии и Пакистане, автором которой является Шахрийар Накави: فرهنگ نویسی فارسی در هند و پاکستان (предисловие, стр. 4, также стр. 66). ۱۳۴۱، تهران.

сочинений, употребляется в значении...⁶. Перечисляя свои источники, автор "Мадār ал-афāзил" ставит "Зафāнгуйā" в рубрику "кутуб-и мутақаддимйн" ("предшествующих книг") и помещает перед известными фархангами "Адāt ал-фузалā" (составлен в 822/1419 г.) и "Фарханг-и Ибрāхймй" (составлен в 878/1473-74 г.). Эту рубрику "предшествующих книг" автор противопоставляет рубрике "кутуб-и мутааххирйн" ("сочинений последнего времени"), куда относит такие словари, как "Тухфат ас-са'адат"⁷ (916/1510 г.) и "Му'аййид ал-фузалā" (925/1519 г.).

Наиболее полное название словаря приведено в сочинении начала XVII в. "Фарханг-и Джахāнгирй", а именно: "Словарь говорящий и мир изучающий, известный под названием "Семичастный", сочинение Бадр ад-Дйна"⁸. До обнаружения рукописи словаря "Зафāнгуйā" это сообщение было единственным сохранившимся свидетельством, в котором приводится имя автора "Зафāнгуйā".

⁶ См. рукопись Института востоковедения АН СССР С 1411, л. 110б: ... و در فرهنگي زفانگويا که یکی از

کتب معتبره فارس است بمعنی...

⁷ Там же, лл. 2а-2б. Автор "Мадār ал-афāзил" приводит и другое название словаря "Зафāнгуйā" - "Панджбахшй" ("Пятичастный"):

و آنچه از کتب متقدمین پیدا شدند چنانچه زفانگويا که
او را پنج بخشی گویند و ادات الفلا... و شرفنامه
ابراهیمی و از کتب متاخرین تحفة السعادة و موید الفلا

⁸ См. рукопись С 307 собрания Института востоковедения АН СССР (один из старейших списков "Фарханг-и Джахāнгирй"), л. 4а: فرهنگ زفانگويا و

جهان بویا مشهور بهفت بخشی تصنیف بدرالدین

Сведения об этом словаре в европейской науке ограничиваются краткими упоминаниями в работах Х.Блочмана⁹ и К.Г.Залемана¹⁰, приводивших на основании "Фарханг-и Джахангир" название словаря "Зафāнгӯйā" и имя его автора. При этом К.Г.Залеман полагал, что словарь "Зафāнгӯйā" был составлен до 822/1419 г., а Х.Блочман был склонен отнести его составление к более раннему периоду.

Индийский филолог профессор Алигархского университета Назир Ахмад в статьях, посвященных ранним персидским фархангам "Фарханг-и Фахр-и Қаввās"¹¹ и "Дастūr ал-афāзил"¹², отмечает, что словарь "Зафāнгӯйā ва джаханпӯйā" был составлен до 837/1433 г., основываясь на том, что словарь "Зафāнгӯйā" послужил одним из источников для персидского фарханга "Бахр ал-фазāил", датой составления которого Назир Ахмад называет 837/1433 г.¹³.

⁹ H. Blochmann, Contributions to Persian Lexicography, - "Journal of the Asiatic Society of Bengal", 1869, vol. XXXVII, pt I, стр. 5, № 21.

¹⁰ C. Salemann, Bericht über die Ausgabe des Mi'jār-i Jamālī, - "Mélanges Asiatiques", 1888, t. IX, стр. 514, № 17 (далее - Bericht).

¹¹ هندوستان کا قدیم ترین فارسی لغت یعنی فرهنگنامہ،
قواس مولفہ، فخرالدین مبارک غزنوی، مجلہ فکر و نظر،
نمبر ۲۴، سال ششم، ۱۹۶۶ ماہ اکتبر
(далее - Назир Ахмад, Фарханг-и Фахр-и Қаввās).

¹² Nazir Ahmad, The Dastur ul afazil, - "Indo-Iranica", Calcutta, 1967, vol. XX, № 4, December, стр. 30.

¹³ Некоторые авторы датируют составление "Бахр ал-фазāил" даже более ранним временем. Например, М. Му'ин в докладе на Всемирном конгрессе ирани-

Словарь "Зафāнгӯйā" упоминается в качестве источника в словаре "Фарханг-и Ибрāхīmī", составленном в 878/1473 г. Можно заметить также, что некоторые лексикографы, ссылаясь на труды своих предшественников, приводят, как правило, примеры толкования из словаря "Зафāнгӯйā" прежде, чем из "Адāt ал-фузālā" (составлен в 822/1419 г.), как это можно видеть, например, в словаре "Му'аййид ал-фузālā"¹⁴.

Изучение рукописи публикуемого словаря показало, что "Фарханг-и Зафāнгӯйā" не мог быть составлен ранее 701/1301 г., поскольку в нем имеются ссылки на персидский словарь "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās", законченный в 701/1301 г. (рукопись, лл. 2а, 5а, 6б и т.д.).

2. Описание рукописи

Во время 1У Всесоюзной научной конференции по иранской филологии, проходившей в Ташкенте в сентябре 1964 г., я знакомился с фондом персидских рукописей, хранящихся в Фундаментальной библиотеке Ташкентского государственного университета. Мое внимание привлекла одна из рукописей, о которой в инвентарной книге была сделана следующая запись: "Сборная рукопись. Фарханг-наме. Ас-Сурах мин ас-Сихах. Инв. № 214014. Шифр В 09/292".

"Ас-сураҳ мин ас-сиҳāх" – название хорошо известного арабско-персидского словаря XIII в., рукописи которого весьма распространены. Что касается названия первого сочинения – "Фарханг-нāме", приводимого в инвентарной книге, то оно было явно условным названием какого-то неопознанного словаря. В колофоне "Фарханг-нāме" было написано следую-

стов в Тегеране в 1966 г. время составления "Баҳр ал-фазāйл" относит к концу VIII в. хиджры, т.е. к концу XIУ в. (М. Му'ин, Доклад, стр. 2).

¹⁴ См., например, рукопись Института востоковедения АН СССР С 1800, л. 144а:

درای بالکسر و الفتح جرس کذافی زفانگویا و در ادات

щее: "Закончена книга словаря "Зафāнгӯйā ва джа-хāнпӯйā" двадцать первого [дня], месяца джумāдā второго, года [1/123] рукою ничтожного неимущего раба Араба Насафī из местности Хитай"¹⁵.

Из содержания колофона и ознакомления со списком стало ясно, что неопознанный фарханг — это один из ранних персидских толковых словарей "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā", о котором в науке до настоящего времени не было известно ничего, кроме его названия и неполного имени его автора¹⁶.

Текст словаря "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" занимает лл. 1а-54а¹⁷ сборного рукописного тома, вклю-

¹⁵ Рукопись, л. 54а: تمام شد کتاب فرهنگنامه زفان گویا و جهان پویا بیست و یکم ماه جمادی الثانی سنه ۱۳ بخدا بنده حقیر بی بضاعت عرب نسفی من موضع خطای

¹⁶ Первые печатные сообщения об обнаружении рукописи словаря с характеристикой его состава см.: С.И. Баевский, Уникальная рукопись персидского словаря XIУ в. "Письменные памятники и проблемы истории культуры народов Востока. Тезисы докладов 1 годичной научной сессии ЛО ИНА, март 1965 года", Л., 1965, стр. 49-51; его же, Уникальная рукопись персидского толкового словаря "Фарханг-и Зафангуя ва джаханпуйа", — "Народы Азии и Африки", 1965, № 3, стр. 118-121. Опубликован перевод последней статьи на персидский язык: س. ای. بایفسکی، نسخه خطی منحصر بفرد لغت نامه،

تفسیری فارسی « فرهنگ زفان گویا و جهان پویا »، پیام نوین، شماره ۹، تهران، ۱۳۴۴ ص ۵۴ - ۵۹

¹⁷ В европейской пагинации рукописи была допущена ошибка: следующий после л. 43 лист был обозначен как 45, вследствие чего последний лист текста словаря был пронумерован как 55. Эта ошибка в пагинации исправлена в настоящем издании.

чающего 239 листов. Начальные листы утеряны; соответственно сохранившейся на отдельных листах восточной пагинации л. 1а обозначен как 12, следовательно, утеряны, как можно предполагать, одиннадцать начальных листов, т.е. одна шестая часть сочинения. Кустоды сохранились лишь на отдельных листах.

Текст словаря переписан черными чернилами в 18 строк некаллиграфическим скорописным наставльком (размер букв — 5 мм; алиф достигает 7 мм) с элементами шикасте. Второе сочинение — словарь "Ас-сурāх мин ас-сихāх" переписан другим почерком, мелким насхом, в 29 строк; по-видимому, списки механически объединены одним переплетом.

Названия глав и разделов словаря "Зафāнгуйā" (гуйне, бахр) написаны киноварью; иногда эти названия пропущены (см., например, л. 42б). Толкуемые слова (не везде) надчеркнуты волнистой линией киноварью. Киноварью также выписаны слова: назм, бейт, мисра. Размер текста 19х11,5 см. Бумага восточная, волокнистая, слаболощенная, потемневшая от времени, размером 25х19 см.

На полях отдельных листов отмечаются исправления переписчика и приписки читателей к основному тексту. Диакритические знаки часто отсутствуют, не проставлены переписчиком; иногда проставлены не полностью: одна точка вместо двух или трех. В тексте объяснения вокабул наблюдаются искажения отдельных слов, по-видимому не понятых переписчиком, а также изредка орфографические ошибки. Явные описки в словах на лл. 48б, 49б, 51а. На л. 45а написано толкуемое слово, текст толкования пропущен. На л. 47а пропущено слово, обозначающее порядковый номер гуйне, а на л. 41а — весь заголовок ("гуйне семнадцатое"). На л. 12а в заголовке гуйне шестнадцатого указано, что гуйне содержит двадцать бахров, однако в нижеследующем тексте их двадцать два; в заголовке бахша (части) седьмого (на л. 51а) значится четырнадцать гуйне, в тексте же их семнадцать.

Из особенностей графики можно отметить раз-

личный рисунок в написании букв к̣āф и г̣āф¹⁸, когда этими буквами переписчик обозначает названия бахров.

Рукопись дефектна: утеряны начальные листы списка, в которых содержалось авторское предисловие и начало первого баҳша (части), т.е. утрачены семь первых гўне (глав) полностью и первый и второй бахр (раздел) восьмого гўне. Остальной текст словаря, начиная с третьего бахра восьмого гўне первого баҳша, представлен полностью, за исключением следующих лагун, образованных в результате утраты листов в середине списка: после л. 16 утрачено начало гўне девятого, а именно бахры 1-14 (до бахра пятнадцатого - г̣āф); после л. 56 утрачен конец гўне двенадцатого, т.е. бахры 11-21, и начало гўне 13, т.е. бахры 1-7 и начало бахра 8 - р̣ā.

Рукопись пострадала от сырости, на листах подтеки и разводы. От времени во многих местах текст стерся и выцвел. Список частично реставрирован, при реставрации в некоторых местах поврежден текст: верхняя строка л. 44а заклеена при реставрации поля. Края бумаги обветшали, обрезаны или оборваны по самому краю поля у лл. 2-5, 17, 19-20, 23, 34, 35, 44.

Переплет восточный, размером 24,5х18 см., плотный, картонный, обтянутый коричневой кожей; крышка переплета толщиной 6 мм. Корешок матерчатый, коричневый, приклеен, по-видимому, при реставрации. Переплет потерт, кожаный верх нижней крышки на три четверти оборван. Верхняя крышка в отдельных местах поточена червем.

На л. 1а оттиск небольшой прямоугольной печати: "Узбекский государственный университет (г. Самарканд)"¹⁹; внутри отпечатка проставлен инвентарный

¹⁸ К̣āф обозначается графемой , г̣āф - .

¹⁹ О факте поступления в 1942 г. восточных рукописей из Самаркандского университета в Ташкентский университет сообщается в статье А.А. Семенова. Возможно, что настоящая рукопись поступила в Ташкентский университет в те же годы (см.: А.А. Семенов,

номер 127386. На лл. 1а и 2396 оттиски овальной печати Фундаментальной библиотеки Среднеазиатского государственного университета с инвентарным номером 214014. На полях л. 1а записаны имена арабской графикой: "Мулла́ Мухаммад Шарйф", "Мулла́ Мухаммад Лаṭйф", "Мулла́ Ба́ба Рахй́м" и др.; на внутренних сторонах крышек переплета — арабской графикой посторонние записи владельцев или читателей. На л. 1а дата 49 г. и штамп "Описано".

Датой переписки, приведенной на л. 54а, в колофоне списка, указано 21 джумадā II 123 г., т.е. пропущена одна из четырех цифр, обозначающих год. С учетом палеографических особенностей рукописи ее можно датировать 1123 г.х., т.е. 6 августа 1711 г.²⁰ Переписчик называет себя "Арабом Насафй́ из местности Хитай"²¹. Нисба Насафй́ показывает, что переписчик был родом из среднеазиатского города Несефа, ныне Карши.

3. Рукопись словаря, обнаруженная в Индии

В 1962 г. в индийском журнале "Фикр ва назар"²², издающемся Алигархским университетом, была опубликована

О среднеазиатском (бухарском) термине "агалык", — "Доклады Академии наук ТаджССР", вып. III, Сталинабад, 1952, стр. 4).

²⁰ Не исключена возможность, что приведенные цифры можно читать как 1023, тогда соответственно датой переписки будет 29 июля 1614 г.

²¹ В средней Азии можно найти несколько селений, имеющих название Хитай. Например, в Кашкадарьинской области Узбекской ССР, в Бешкентском районе, километрах в двадцати южнее Карши, находится селение Хитай.

²² Журнал в библиотеках СССР отсутствует. Оттиск статьи прислан автору настоящей работы по его просьбе из Индии в 1966 г.

ликована на языке урду статья проф. Сайид Хасана "Старейший персидский словарь "Зафāngūyā"²³.

Автор статьи, руководитель исследовательского центра в области арабского и персидского языков в Патне, сообщил о поступлении в Востоковедную публичную библиотеку в Банкипуре за № 3570 уникальной, по его мнению, рукописи словаря "Зафāngūyā ва джа-хānpūyā" и дал краткое ее описание.

Индийский список словаря не имеет даты переписки, но, основываясь на палеографических данных, Сайид Хасан относит его изготовление к IX в.х., т.е. к XU в. н.э.

Статья Сайид Хасана дала возможность судить о полноте текста словаря в индийской рукописи, о количестве толкуемых слов по баҳшам. В статье было полностью приведено авторское предисловие к словарю и бóльшая часть стихотворных цитат, а также достаточно полное формальное описание индийского списка.

В мае 1971 г. я получил возможность ознакомиться с фотокопией индийского списка²⁴. Это позволило со-

²³ فارسی کی ایک قدیم فرهنگ زنان گویا از سید حسن

جله، فکر و نظر، ۱۹۶۲، نمبر ۳، ص ۸۰ - ۹۰

(далее - Сайид Хасан, Старейший персидский словарь). О статье Сайид Хасана автор настоящей работы узнал из рецензии Назира Ахмада на упомянутую выше книгу Шахрийара Накави "Персидская лексикография в Индии и Пакистане" (Тегеран, 1963). Рецензия помещена в иранском журнале "Rāxnāma-йи китāb" (Тегеран, 1964, т. VII, № 1, стр. 69-78). Назир Ахмад, ссылаясь на статью Сайид Хасана о "Зафāngūyā", с удовлетворением отметил, что в Индии найдена рукопись этого словаря, "одного из важных источников лексикографических сочинений IX и последующих веков" (стр. 78), и тем самым поправил автора рецензируемой книги, считавшего фарханг "Зафāngūyā" не дошедшим до нашего времени.

²⁴ Неоднократные официальные обращения - Библиотеки АН СССР, ЛО Института востоковедения АН

ставить более подробное и четкое представление о полноте текста индийской рукописи и о некоторых особенностях текста.

Рукопись крайне дефектна, насквозь проточена книжным червем. Червоточинной разрушены многие строки текста, например на лл. 41-46, 56-70, 88-91, 105-109, 124-146. Значительно поврежден текст на лл. 1-3, 7, 9-19, 22-31, 37-40, 77-85, 119-129, 155-166. Конечные листы списка утрачены.

Индийский список включает 169 листов размером 22x12 см. Текст переписан в 17-19 строк крупным жирным на сѣхѣ, некаллиграфическим, с некоторыми элементами на сѣлѣка. Толкуемые слова надчеркнуты. Кустоды проведены не последовательно. Пагинация европейская, полистная. Листы 16-2а занимает фихрист, дающий названия семи бахшей и последовательность их расположения в списке с указанием занимаемых листов; для каждого из бахшей отмечено количество гѣне.

Сравнение двух списков словаря "Зафѣнгѣйѣ" по их фотокопиям показывает следующее.

Индийская рукопись восполняет лауну, образовавшуюся в ташкентском списке в результате утраты начальных листов. Она содержит (лл. 25-45) авторское предисловие к словарю, отсутствующее в ташкентском списке. Текст этого предисловия, к сожалению, читается не весь в результате разрушений рукописи книжным

СССР и Государственной публичной библиотеки им. М.Е. Салтыкова-Щедрина - в Востоковедную публичную библиотеку в Патне с просьбой изготовить микрофильм рукописи "Фарханг-и Зафѣнгѣйѣ ва джахѣнпѣйѣ", необходимый для настоящей работы, не имели положительного результата. Дирекция библиотеки сообщила о невозможности изготовить микрофильм ввиду крайне плохой сохранности рукописи. В 1971 г. старший научный сотрудник ЛО ИВ АН СССР Г.А. Зограф по нашей просьбе привез микрофильм словаря из Индии и передал его в Рукописный отдел ЛО ИВ АН СССР. Пользуясь случаем, чтобы поблагодарить Г.А. Зографа за эту ценную помощь в работе.

червем. В предисловии автор словаря называет себя Бадр ад-Дйн Ибрāхїм (л. 3а); название словаря приведено в форме "Зафāнгўйāн-и джахāнпўйāн" (л. 4а).

Баҳш I, представленный в ташкентском списке лишь частично, с третьего бахра, восьмого гўне, т.е. со слов, начинающихся на дāл и кончающихся на тā (первое толкуемое слово ташкентского списка — дāрāт), в индийской рукописи приведен полностью, за исключением небольших, хотя и многочисленных лакун, образованных червоточиной. Начало баҳша I по индийской рукописи (л. 4б):

بخش نخست در سخنان پهلوی و دری که جداگانه است و
پیوند با سخنی دیگر ندارد و آن بر نهاد حرفهای عجمی
ببست و نه گونه است گونه نخست در سخنانی که آغاز آن
الف است بر ببست و دو بهره بهره نخست در سخنانی
که پایان آن الف است آسا

Баҳш II начинается в индийском списке на л. 109б, баҳш III — на л. 128б, баҳш IV — на л. 134а, баҳш V — на л. 143а, баҳш VI — на л. 158б, баҳш VII — на л. 161а.

Начало ташкентской рукописи соответствует л. 41б индийского списка, строка седьмая сверху. Индийская рукопись восполняет еще две лакуны в тексте первого баҳша ташкентского списка: текст лл. 43б–47а индийской рукописи восполняет лакуну ташкентского списка после л. 1б; текст лл. 55б–61б индийского списка восполняет лакуну ташкентской рукописи после л. 5б.

Первый баҳш в индийской рукописи включает 2947 вокабул. В ташкентском списке в сохранившейся части первого баҳша 1614 толкуемых слов.

Отмечаются некоторые расхождения в количестве толкуемых слов и в остальных шести баҳшах слова-

ря, представленных полностью в обоих списках. Ниже приводим таблицу сравнения:

	Количество вокабул		Количество гўне (глав)	
Баҳш (часть)	в индий- ском списке	в ташкент- ском списке	в индий- ском списке	в ташкент- ском списке
I	2947	1614	23	23 ²⁵
II	484	505	21 ²⁶	21
III	269	246	23	23
IV	332	408	28	28
V	410	464	29	29
VI	51	54	16	16
VII	572	486	17	14

Сравнение текста ташкентской рукописи с небольшими отрывками из индийского списка, опубликованными в статье Сайид Хасана, а также с фотокопией индийской рукописи показывает совпадение основного текста. Отмечаются лишь незначительные редакционные отличия, выражающиеся в ином порядке слов внутри фразы, в опущении или добавлении отдельных служебных слов, тех или иных грамматических формантов, например:

ташкентский список, л. 5а: سارنج مرغیست ضعیف و کوچک

индийский список, л. 53а: سارنج مرغی است ضعیف و کوچک

В ташкентском списке наблюдается изредка более пространный текст толкования. Например, в ташкентском списке на л. 46:

²⁵ В списке содержится текст шестнадцати гўне, начиная с гўне восьмого.

²⁶ Статья Сайид Хасана не содержит данных о количестве гўне в баҳшах III-VII. Относительно баҳша I в статье ошибочно указано количество гўне как 29.

واله سنگ باران یعنی تترك و قطره باشد که بامداد از
خنکی بر چیزها نشیند و مشک باد دمیده که در وقت آشنا
کردن در آب بر خود گیرند و آنرا شنا میخوانند

Соответственно в индийском списке на л. 526:

واله سنگ باران یعنی تترك و قطره باد دمیده که در
وقت آشنا کردن در آب بر خود گیرند و آنرا شنا
میخوانند

В ташкентском списке можно отметить наличие во-
кабул, отсутствующих в индийском, например л. 1a:

دادر برادر و دوست بزبان ماورالنهر دستور بفتح دال
وزیر و اعتماد جانی و بضم در عربی استعمال کنند
دستیار یاری دهنده

Сравни индийский список, л. 42a:

دادر برادر و دوست بزبان ماورالنهر دستیار یاری دهنده

Отмечается последовательное отличие в обозначении гӯне и бахров словаря. В ташкентской рукописи фактически каждый из гӯне и бахров имеет свой пространный заголовок, в то время как в индийском списке гӯне и бахры вводятся только соответствующими литерами; например, в ташкентском списке на л. 4a:

گونه یازدهم که در آغاز آن زاپارسی است بهر نخست
در آنک خا است

В индийском списке соответственно на л. 52a:

گونه ژ خ

Кроме того, отмечаются отличия в приведении под-
твердительных стихотворных цитат (об этом см. ни-
же).

4. Объем словаря "Зафāнгӯйā".

Его построение

Словарь "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" был, по-видимому, одним из первых в персидской лексикографии опытов создания толковых словарей с широким кругом лексики. Он включает, учитывая данные обеих известных в настоящее время рукописей, приблизительно 5170 вокабул. Для сравнения можно привести данные других ранних персидских фархангов: "Лугат-и фурс" содержит 1700 вокабул, "Сихāх ал-фурс" - 2300, "Ми'йār-и Джамāлӣ" - около 1600.

Словарь "Зафāнгӯйā" выделяется среди ранних персидских словарей оригинальностью своего внутреннего построения. Ранние персидские фарханги приводили весь лексический материал, как правило, в составе одного общего словаря с делением на главы (бāб) согласно последней букве толкуемого слова; главы следовали в порядке арабско-персидского алфавита. Арабская, тюркская и греческая лексика, представленная очень незначительно, была вкраплена в общий перечень персидских слов.

Словарь "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" делится на семь больших частей (баҳш ей); каждый из баҳш ей представляет собой по существу отдельный словарь, особо озаглавленный автором. Баҳши в свою очередь делятся на главы (гӯне). Эти главы выделены соответственно первой букве вокабул, т.е. каждая из глав (гӯне) включает толкуемые слова, начинающиеся на одну и ту же букву. Гӯне внутри баҳш ей следуют в порядке арабско-персидского алфавита. Гӯне делятся на разделы (бахры); эти разделы внутри гӯне выделены соответственно последней букве толкуемого слова.

По-видимому, составитель "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā" заимствовал терминологию для обозначения частей, глав и разделов от предшествовавшего ему словаря "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввāс", составленного в Индии в 701/1301 г. Однако "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввāс" включал только персидскую лексику; в основу распределения в нём персидского лексического материала по

частям, главам и разделам был положен тематический принцип.

5. Характеристика лексического состава словаря

Бахш 1 (лл. 1а-286). Название бахша, как оно восстанавливается по индийской рукописи, — "О словах пехлевийских и дарийских, односоставных, не связанных с другим словом"²⁷. Первый бахш, самый объемистый по лексике, представляет собой персидский толковый словарик, включающий общий круг персидской лексики. Дает толкование отдельным однокорневым словам, в основном наиболее употребительным, обозначающим термины родства, предметы домашнего обихода, части тела, названия болезней, предметы одежды и украшения, земледельческие орудия, названия месяцев, мер веса и др. Наряду с этим поясняются имена собственные — правителей и литературных персонажей, также географические наименования, этнические понятия, военные термины.

Здесь же толкуются многие редкие, устаревшие слова, в основном из "Шах-наме", малопонятные, по-видимому, уже и во времена Фирдауси, стремившегося заменить употребительные арабские слова архаичными, старыми иранскими.

Текст первого бахша начинается в нашей рукописи с *гūне дāl*, которое по счету является восьмым, с третьего бахра. Первое толкуемое слово —

دارات داب کردن

Несколько наиболее характерных примеров толкования:

در سخنان پهلوی و دری که جداگانه است و پیوند²⁷
با سخن دیگر ندارد و آن بر نهاد حرفهای عجمی بیست و نه
گونه است (Сайид Хасан, Старейший персидский
словарь, стр. 85).

- غارج شرابی که بوقت بامداد خورد و بتازی
(п. 8a) صبح گویند
- فروردین نام ماهی که آفتاب در حمل بود
(п. 11a)
- مرزبان زمیندار و شهردار که شهریار گویند
(п. 22a)
- منیژه نام دختر افراسیاب عشیقه بیژن
(п. 23a)
- هرات نام شهری از خراسان که آنرا هری و
(п. 27a) هریو گویند
- هامون دشت و زمین همواره و گویند زمین
(п. 27b) سخت که باران قبول نکند
- رستی حلوا و نیز نان را گویند
(п. 26)
- دروش آنچه بدان جرم را سوراخ کنند برای
(п. 16) دوختن
- زوار خدمتکاران بندگان
(п. 3a)
- زراغنگ زمین ریگ و زراغن بغیر کاف نیز
(п. 3b) گویند

Наряду с объяснением действительно редких, малоупотребительных и архаичных слов, например:

- زکان از خود رمیده
(п. 3b)
- کهبد مرد کوه نشین
(п. 13a)
- میزد مجلس خانه و عشرتگاه و مهمانی
(п. 216)

в словаре приводятся зачастую самые простые слова с кратким толкованием, как, например:

- نامه کتاب و نبشته (л. 256)
 دوست یار (л. 1a)
 گوساله گاوبچه (л. 196)
 ناهار ناشتا یعنی گرسنه از آغاز روز (л. 24a)

Эти примеры можно рассматривать как сознательное стремление составителя словаря обратить внимание на наличие синонимов и оказать практическую помощь поэтам. Иногда автор строит толкование на применении антонимов, как, например:

- زنده ضد مرده و بعضی بضم ز را گویند (л. 3a)
 سیر ضد گرسنه (л. 56)

Бахш II (лл. 286-36a). Называется "О словах дарийских". Индийская рукопись дает более пространное название: "О словах пехлевийских и дарийских, которые составлены из двух слов и смысл которых достигается соединением этих двух слов"²⁸.

Содержит двадцать одно гӯне. Включает двукорневые персидские слова, имеющие употребление преимущественно в литературе. Как и в первом бахше, это слова самого широкого лексического круга: названия орудий труда и домашней утвари, болезней и лекарств, наименования стран и областей, названия, относящиеся к флоре и фауне, названия минералов, имена литературных персонажей и т.п.

- اهون بر کسی را گویند که در دیوار ویا
 زمین نقب زند یعنی نقب زن (л. 29a)

²⁸ در سخنان پهلوی و دری که از دو سخن پیوند یافته
 است و از پیوستن هر دو رازی انجامیده بر بیست و یک
 گونه است (там же)

- آهن ربا سنگی است معروف بتازی مقناطیس
(л. 29a) بهندوی کاسک گویند
- تنگنای میان دو کوه یعنی دره کوه
(л. 30б)
- دستار خوان سفره که بدان طعام خوردند
(л. 32б)
- شب بوی گلیست زرد
(л. 34a)
- شاه بوی عنبر
(л. 34a)
- نیمروز ولایتی است در میان خراسان و فارس
(л. 35б)
- راه کهکشان راهی است که در آسمان شب نماید
آنرا عرب مجرّه خوانند و پارسیان آسمان دره
وره رو سالک گویند
(л. 32б)
- دوست گانی پیاله شراب که دوست از دور خود
بدوست ایثار کند
(л. 32б)
- هفتخوان راهی است که هفت منزل میان ایران
زمین و توران زمین در آن راه جز دو کس
نرفته اند یکی رستم دوم اسفندیار
(л. 36a)
- گاو دوشه اوندی که در او شیر دوشند
(л. 35a)

Бахш III (лл. 36a-39б). Называется "О словах пехлевийских и дарийских, из которых образуются и происходят имена действия, то есть о тех, что подобны масдарам". Индийская рукопись дает несколько сокращенное название: "О словах пехлевийских и дарийских, из которых образованы имена действия, то есть о масдарах"²⁹.

²⁹ در سخنان پهلوی و دری که از آن کردارها بیرون
(там же) مصادری

Этот баҳш содержит двадцать три гӯне. Толкует исключительно инфинитивы, преимущественно архаичные и только простые (односоставные). Деление на бахры отсутствует, поскольку все толкуемые слова имеют одно и то же инфинитивное окончание.

Некоторые, наиболее типичные, примеры из этого баҳша:

- افراختن بر آوردن و بر کشیدن و بالاتر بردن که
(л. 366) در بنیاد افرازیدن بود
- پرداختن انگيختن و ترك دادن و آراستن و ساختن
(л. 37a) و دور کردن
- گرويدن پذيرفتن و سر نهادن و بدل گره بستن و
(л. 39a) استوار داشتن

Как видно из приведенных примеров, толкование в этом баҳше построено таким образом, что семантика основного глагола, взятого в качестве вокабулы, раскрывается с разных сторон при помощи ряда инфинитивов, образующих своеобразную группу глагольных синонимов.

Вокабулы-инфинитивы в этом баҳше даны, как правило, в двух формах – основной и производной, образованной от основы настоящего времени в инфинитивной форме, – с соответственной пометой составителя (бунйад или асл). Некоторые примеры:

- اندوختن الفختن و گرد کردن در اصل اندوزیدن بود
(л. 366)
- انگاشتن دانستن و گمان بردن بنياد انكاریدن
(л. 37a)

В словаре приводятся довольно часто различные фонетические и орфографические варианты для одного и того же инфинитива, например:

- افزولیدن و اوژولیدن نیز گویند
(л. 366)

افراشتن بمعنی افراختن است در بنیاد افرازدن
بود و نیز همزه از هر دو خف کنند و فارا
(п. 386) کسر دهند

Иногда автор словаря считает полезным привести в тексте толкования примеры употребления глагола в личной форме. Так:

شخیدن لغزیدن و از جای فرو خزیدن و گناه
کردن گویند فلان شخص یعنی از خویش فرو خزید
(п. 38a) و بلغزید

نیوشیدن سخن در گوش کردن یعنی شنیدن کو بنیوش یعنی
(п. 39a) بشنو و شناییدن و بکسر نون نیز گویند

Бахш 1У (лл. 396–436). Называется (так же как и в индийской рукописи) "О словах тазийских, то есть арабских". Содержит двадцать восемь гўне. Словарь дает пояснения к арабским словам, которые находили употребление в персидском языке. Это в основном слова сельскохозяйственного обихода, географические наименования и названия небесных тел, термины из области мер веса и объемов, некоторые бытовые реалии, военная терминология.

(п. 40a) ترجمان بیان کننده زبانی بزبانی دیگر
(п. 40a) تخمین گمان
(п. 426) منشور فرمان بادشاه

نسیم باد نرم و خوش که از آخر شب تا طلوع
(п. 43a) آفتاب بزد

عراق ولایتی معروف و آن ایران زمین است و عراق
العرب که از آن سوی دجله است یعنی دجله بغداد
(п. 416) و عراقی عجم که از این سوی است یعنی شیراز

Бахш У (лл. 436-50а). Называется "О словах разных: арабских, набатейских и дарийских". В индийской рукописи приведено то же название, но слово "набатейских" заменено на "тюркских", по-видимому ошибочно³⁰.

Бахш содержит двадцать девять гūне. В этой части автор поясняет в основном вошедшие в персидский язык арабские слова и несколько набатейских (арамейских), которые служат для обозначения разного рода реалий и предметов домашнего обихода, одежды, украшений, музыкальных инструментов. Словарь толкует некоторые этнические термины, названия болезней и лекарств, названия животных и птиц, растений, плодов, минералов, имена собственные исторических лиц и литературных персонажей, географические наименования, термины военного снаряжения.

(л. 436) اصطخر نام شهرست در بلاد پارس

ملون در روم بافند او این دیبا منقش است که

(л. 436) هر زمان رنگی دیگر نماید

ترقین خلی که حرران میان دو خط دراز میکشند

(л. 446) و این بزبان نبطی است

(л. 466) صمبر دوم روز ایام عجز

(л. 496) وامق نام مردی عاشق عذرا

(л. 45а) جمازه شتر با قوت که بر آن قاصدی کنند

(л. 49а) نظرون بوره سرخت بعضی گویند نمک دریاست

Бахш У1 (лл. 50а-51а). Называется "О словах румийских". То же название в индийской рукописи. Содержит шестнадцать гūне. Бахш представляет

30.

در سخنان آمیخته از تازی و ترکی و عجمی

(там же, стр. 86)

собой краткий словарь греческих, латинских и сирийских слов. Здесь приведены титулатура церковной иерархии, имена ученых и крупных деятелей христианской церкви, упоминания известных храмов и монастырей, предметы христианского культа, названия месяцев сирийского календаря, а также названия растений, животных и птиц, некоторых реалий и понятий, имеющих отношение к древней Греции и Византии.

Некоторые примеры:

- (л. 50а) اسطقات ارکان یعنی طبایع اربعه
(л. 50а) افلاطون نام حکیمی یونانی
(л. 50а) جاثلیق عالم و عابد ترسیان
(л. 50а) سکوبا نام مردی از رومیان که دیر او معروفست
(л. 50б) شباط ماه رومیان و آن آخرین ماه زمستانست

Баҳш VII (лл. 51а–53б). Называется "О словах тюркских". То же название в индийской рукописи. Содержит семнадцать гўне. Словарь толкует круг элементарной тюркской лексики – слова староузбекского языка. Это в основном термины родства, числительные, названия предметов домашнего обихода, названия животных и птиц, отдельные глаголы. Как можно заметить, это слова преимущественно не литературного употребления, а живой, разговорной речи.

- (л. 51а) ата پدر
(л. 51а) ана مادر
(л. 51а) آغا برادر بزرگ
(л. 51б) اینی برادر کهنتر
(л. 52а) تورث چهار
(л. 53а) قوق چهل
(л. 53а) یتمن هفتاد

(л. 52a)	توز نمك
(л. 516)	بشماق كفش
(л. 52a)	تاغ كوه
(л. 52a)	تل زبان
(л. 516)	التونجى زرگر
(л. 52a)	بورى گرگ
(л. 526)	ستمق فروختن
(л. 53a)	كلدى آمد

Последние листы словаря (лл. 536–54a) занимает небольшое приложение, носящее название "О некоторых персидских словах, имеющих метафорическое значение". То же название в индийской рукописи. В этом приложении автор раскрывает значение некоторых персидских слов и словосочетаний, имеющих иносказательный смысл. Толкуемые идиомы расположены в алфавитном порядке соответственно первой букве.

Некоторые примеры толкования:

(л. 54a)	ساده دل نادان و كم دان
(л. 54a)	يك چشم ظاهربين و كم بين و منافق
(л. 54a)	سيماب شدن ناپديد شدن و دريدن است

6. Подтвердительные стихотворные цитаты

Ранние персидские фарханги составлялись преимущественно как словари редких и трудных слов, встречающихся в поэтическом тексте. Словари создавались как пособия для чтения персидских стихов, являясь по существу словарями редких, рекомендуемых рифм,

словари могли служить поэтам своего рода учебником для овладения поэтическим мастерством.

Небезынтересно отметить, что ранние персидские толковые словари составлялись в основном поэтами. Известно, что крупнейшие поэты Рӯдакӣ, Фаррухӣ, Қатрӣн были авторами толковых словарей, не сохранившихся, к сожалению, до нашего времени. Среди известных нам лексикографов, трудами которых мы располагаем, также можно назвать много поэтов: это Асадӣ Тӯсӣ, Шамс-и Фахрӣ, лексикографы XV в.: Махмӯд ибн шейх Зийа ад-Дин – автор большого словаря "Туҳфат ас-са'адат", Ҳафиз Убихӣ – автор словаря "Туҳфат ал-аҳбāб", Мйрзā Ибрāхӣм – составитель словаря "Фарханг-и Мйрзā Ибрāхӣм", Илāхдād-и Файзӣ – автор словаря "Мадār ал-афāзил" и др.

Введение в словарную статью подтвердительных стихотворных цитат (не прозаических!) стало прочной традицией в персидской лексикографии с самого раннего периода ее развития. Так, в первом дошедшем до нас словаре – "Лутат-и фурс" – уже много стихотворных цитат. Эта традиция почти не знает исключений для персидской лексикографии на протяжении всей ее истории.

Включение стихотворных примеров с указанием имени поэта, изредка и названия произведения придает исключительную ценность персидским лексикографическим сочинениям, особенно наиболее ранним среди них, так как именно фарханги, как показала наука, оказались в ряде случаев единственными источниками, сохранившими фрагменты из утраченных литературных произведений наиболее раннего этапа развития поэзии на новоперсидском языке. Литературоведы (П. Хорн, Е.Э. Бертельс) успешно использовали персидские фарханги при собирании и восстановлении литературного наследия, дошедшего до нашего времени лишь частично, таких крупных персоязычных поэтов, как Шахїд Балхӣ, Рӯдакӣ, Унсӯрӣ, Ам'ақ и др.

Метод подтвердительного цитирования персидских стихов весьма важен и с точки зрения языкознания. Приведение подтвердительных цитат, документирую-

щих пример того или иного употребления слова, дает возможность проследить наиболее четко смысловые оттенки толкуемого слова в его литературном употреблении, особенно в его редком, не всегда явном, метафорическом, иносказательном значении.

Автор словаря "Зафāngūyā" приводит стихотворные цитаты, хотя у него их сравнительно немного. В данной рукописи, в которой отсутствует часть первого бахша, приведены десять стихотворных цитат: в первом, втором, третьем и пятом бахшах, т.е. в основном в частях словаря, посвященных персидской лексике.

Ниже следует перечень стихотворных цитат.

1. Бахш 1, л. 2а. В словарной статье к слову رنده : "Ранда - весенняя трава; инструмент, которым строгают дерево. Муштранда - то же, что ранда. Бейт:

کرد گار امشب رندی ده جهان را خوش تراش
تا که از قومی که هم ایشان و هم ماتیشدایم

Бейт приведен без указания имени автора³¹.

2. Бахш 1, л. 11а. В словарной статье к слову فروردین : "Фарвардйн - название месяца, когда солнце находится в знаке Зодиака Овен. Стихи:

³¹ М. Му'ин в примечаниях к изданию словаря "Бурхāн-и қāти'", где слово "муштранда" толкуется без подтверждающей цитаты, приводит этот же бейт с указанием, что он принадлежит Анварй: برهان قاطع

تالیف محمد حسین بن خلف تبریزی متخلص ببرهان باهتمام
دکتر محمد معین، جلد ۱ - ۵، چاپ دوم، تهران، ۱۳۴۲،
۲۰۱۱ (далее - Бурхāн-и қāти'). Этот же

бейт с некоторыми разночтениями приведен в словаре "Фарханг-и Джахāнгйрй" (см. литограф. изд., Лакнау, 1293/1876, т. 1, стр. 493).

ز فروردین جو بگذشتی مه اردی بهشت آید
 همان خرداد و تیر آنگه که مردادت همی آید
 پس از شهریور مهر و ابان آذر و دی دان
 چو بهمن جز اسفندارمذ ماهی بیفزاید
 ز فروردین ربیعی دان تا شهریورش آنگه
 ز مهرش تا باسفندار جمله از خریفش دان

Стихи приведены без указания имени автора³².

3. Баҳш 1, л. 19а. В словарной статье к слову
 كشن : "Кашан – многочисленный, обильный. Бейт:

ماهم بجمع خویش یکی کشن لشکریم
 یک سو پیاده و یک قلع سوار

Бейт приведен без указания имени автора³³.

4. Баҳш 1, л. 24а. В словарной статье к слову

³² Эти же стихи, без последнего бейта, приведены в широко распространенном арабско-персидском стихотворном словаре XIII в. "Ниṣāb aṣ-ṣībīān" (см.: ۲۶ (نصاب الصبيان، تهران، ۱۳۴۵، ص ۲۶). Эти же стихи, также без последнего бейта, даны при указанном толкуемом слове в персидско-турецком словаре XVII в. "Luṭat-i Shāh-nāme" 'Abd al-Qādira Baḡdādī (см.: Abdulqadiri Bagdadensis Lexicon Sahnāmianum ... ed. C. Salemann, Petropolis, 1895, стр. 7).

³³ В словаре "Бурхāн-и қāтӣ" при этой вокабуле стихов нет. Другую цитату, из Абӯ Шукӯра Балхӣ, в примечаниях к этому толкуемому слову приводит М. Му'ин (см.: Бурхāн-и қāтӣ, т. III, стр. 1820).

نیمور : "Наймӯр - закар-и мардум й'анӣ кӣр. Так, Сӯзанӣ говорит³⁴ :

من این نیمور خود را وقف کردم
على صبیانکم ایها الناس

5. Баҳш 1, л. 28а. В словарной статье к слову **يوز** : "Йӯз - известное хищное животное, которое по-индийски называют **حته**. Также [значит] прыгать и убегать. Так, некий великий говорит. Бейт³⁵ :

يوز از جسم اهواند او
گر کند عاشقی بود آهو

³⁴ В "Бурхāн-и қāтӣ" приведены эти стихи при том же толкуемом слове (т. 1У, стр. 2237), так же как и в другом фарханге ХУІІ в. - "Маджма' ал-фурс" Сурӯрӣ (см. примечания М. Му'ина к "Бурхāн-и қāтӣ", т. 1У, стр. 2237).

В словаре ХУ в. "Данишнāме-йи Қадар-хāн" на-стоящая словарная статья дана в том же виде, что в словаре "Зафāнгӯйā". Можно высказать предполо-жение, что составители этих словарей при толковании указанного слова следовали за фархангом "Зафāнгӯйā".

³⁵ В словарях "Фарханг-и Джахāнгйрӣ" и "Бур-хāн-и қāтӣ" при этом толкуемом слове подтвердитель-ные стихи не приводятся. Цитата вводится словами **بزرگی چنانکه**. Некоторые авторы склонны чи-тать это как имя собственное некоего поэта Бузарги (см., например: Ш. Хусейнзода и Р. Хошим, "До-нишномаи Қадархон" ва аҳамияти он дар омӯхтани мероси адабии мо ва осори Рӯдакӣ, - "Сухансарои Панҷрӯд", Сталинобод, 1958, стр. 82). В действитель-ности, как показало сравнительное изучение ряда сред-невековых фархангов, многие из бейтов, которые в словарях даются со ссылкой на "Бузарги", принадле-

6. Баҳш II, л. 29б. В словарной статье при слове بادفردین : "Бādфардйн - /так/ называют западный ветер. Поэт говорит так. Миṣrā'³⁶:

باد فروردینست کش خواند عرب ریح الدبوره

7. Баҳш II, л. 34а. В словарной статье к толкуемому слову شبستان : "Шабистāн - место, где проводят ночь, так же называют спальню (постель). Бейт:

من ناله کنان زغم همه شب

او خفته بناز در شبستان

Бейт приведен без указания имени автора³⁷.

8. Баҳш II, л. 35а. В словарной статье к слову گونخبه : "Гūшхаба - это сороконожка. Поэт говорит так. Бейт³⁸:

жат авторству многих известных поэтов; следовательно, в этом случае мы имеем дело с анонимной ссылкой на стихи "некоего великого [поэта]".

Равным образом и следующую стихотворную цитату, вводимую словами چنانکه قایل گوید, следует рассматривать как анонимную ссылку: "Поэт (букв.: "говорящий") говорит так". В связи с подобным методом цитирования в специальную литературу тоже вкралась неточность. В указанной выше статье Ш.Хусейнзаде и Р.Хашима - в результате ошибочного чтения - упоминается поэт под именем Кабил, которого никогда не существовало (там же, стр. 83).

³⁶ В "Фарханг-и Джахāнгйрй" и "Бурхāн-и қāти'" при этом толкуемом слове подтвердительных стихов нет.

³⁷ В "Фарханг-и Джахāнгйрй" и "Бурхāн-и қāти'" при этом толкуемом слове подтвердительных цитат нет.

³⁸ В "Бурхāн-и қāти'" это слово толкуется без подтвердительных стихов. В "Фарханг-и Джахāнгйрй"

گرچه صد پا بیش دارد ای برادر گوش خر
لیک اندر گوش کس يك پانتواند نهاد

9. Баҳш III, л. 386. В словарной статье к слову **افشاندن** : "Афшāндан - отбрасывать, например рукав или полу. А когда хамзу сокращают, то [произносятся] фā скесрой. Бейт:

اگر دستم دهد روزی که انصاف از تو بستانم
قضاء عهد ماضی را شبی دستی بر افشانم

Бейт приведен без указания имени автора³⁹.

10. Баҳш У, л. 50а. В словарной статье к слову **تشرین** : "Ташрйн - название месяца. Есть два ташрйна: ташрйн ал-аввал и ташрйн ал-ахир. А собрание их месяцев вошли в стихи. Рубā'й:

دو تشرین و دو کانون و پس آنگ
شباط و آذار و نیسان و ایار است

при толковании данного слова приводится этот же бейт; автором его назван некий Баҳшӣ (см. литограф. изд., т. II, стр. 231). В "Зафāнгӯйā" при цитировании этого бейта, так же как и при цитировании бейта на л. 296 (см. выше, цитата № 6), говорится: چنانک

سсылка в "Фарханг-и Джахāнгйрӣ" при этом бейте на Баҳшӣ может быть понята как ссылка на автора словаря "Зафāнгӯйā", так как этот фарханг имел обиходное сокращенное название "Хафтбаҳшӣ".

³⁹ В "Фарханг-и Джахāнгйрӣ" этого слова нет, так же как и в "Бурхāн-и қāтӣ".

حزيران و تموز و آب و ايلول
نكهدارش كه از من يادگار است

Руба'й приводится без указания имени автора⁴⁰.

Характеризуя индийскую рукопись словаря "Зафāн-гўйā", Сайид Хасан уделяет некоторое внимание и цитатам – стихотворным примерам к толкуемым словам. Сайид Хасан приводит в статье девять цитат, всего в индийском списке их одиннадцать. Сравнение подтвердительных цитат ташкентского списка и индийской рукописи показывает заслуживающие внимания отличия.

Пять стихотворных цитат, обозначенных выше номерами 1, 2, 4, 6 и 7, т.е. к словам "ранда", "фарвардйн", "наймўр", "бāдфардйн" и "шабистāн", полностью совпадают в обеих рукописях; в индийском списке они находятся на лл. 48а, 72б, 99а, 111б, 121б.

Цитата № 10 – четверостишие к вокабуле "таш-рйн" – приведена в индийской рукописи лишь частично (л. 159а), только первый бейт руба'й.

Четыре цитаты нашего списка (номера 3, 5, 8, 9) к толкуемым словам "кашан", "йўз", "гўшҳаба", "аф-шāндан" отсутствуют среди примеров, приведенных в индийском списке.

В индийской рукописи вместе с тем приведены пять стихотворных примеров, отсутствующих в ташкентском списке.

К толкуемому слову "бйд"⁴¹:

⁴⁰ Этот стих полностью приведен в словаре "Нис-сāб ас-сибйāн" (см. изд., стр. 26). В словарях "Фарханг-и Джахāнгйрй" и "Бурхāн-и қāти" цитата отсутствует.

⁴¹ Цитата, как и следующие четыре, приведена без указания имени автора. Цитата к вокабуле "бйд", которая вводится словами "Қāил гўйад", т.е. "Поэт говорит", в действительности принадлежит Рўдакй (см.: "Лугат-нāме-и Диххуда", т. "пā" – "палāте", Тегеран, 1328, стр. 135).

این پنج درختست که می نآرد بار
(л. 126) بید و بده و سرو و سپندان و چنار

К толкуемому слову "ҳатанбар":

با فراخی ست ولی تنگ همی زید
(л. 366) آنجااست که چنو هیچ ختنبر

К толкуемому слову "ҳйнавар":

بهول خینور که جو تیغ تیز
(л. 366) که دابست هم نام و هم رستخیز

К толкуемому слову "дастгāх"⁴²:

(л. 446) زمانه بخشش و کان دستگاه و بحر نوال

К толкуемому слову "залифан"⁴⁸:

از لب تو مرا هزار امید است
(л. 51a) و از سر زلف تو مرا هزار زلیفن

7. Источники словаря "Зафāнгūyā ва джахāнпūyā"

В предисловии к словарю, насколько можно судить по тексту предисловия, опубликованному в статье Сайид Хасана, автор "Зафāнгūyā" не перечисляет использованных им источников. Однако он вводит в свое

⁴² Эта цитата, так же как и цитата к слову "бад-фардйн", в статье Сайид Хасана не приводится.

⁴³ Толкуемое слово "залифан" в тексте ташкентской рукописи имеется (л. 36). Четырех предшествующих толкуемых слов, относящихся к началу баҳша 1, в нашем списке нет.

предисловие определенные суждения, оценивающие накопленный к его времени опыт лексикографической работы. Автор "Зафāнгўйā" отмечает недостатки распространенных в его время фархангов, которые он называет обобщенно "некоторые словари" или "сочинения некоторых лексикографов".

О задачах своего словаря и связи его с существующей в его время практикой лексикографической работы он говорит следующее в разделе, озаглавленном "О [правилах] составления и приведения в порядок [слов]":

"Так говорит раб низайший, как прах земли, Бадр Ибрахїм.

Да будет бог помощником в его делах и его речах и да будет он хранителем от ошибок и заблуждений. Ибо много есть словарей языков пехлеви, дари, парси и прочих, и каждый из них изобилует ошибками оттого, что в них в большинстве случаев отсутствуют при словах знаки, обозначающие произношение. Они хаотичны и беспорядочны и не достигают должного устройства оттого, что языки даны все вместе, имена героев не пояснены и персидские и арабские авторы перемешаны; [пояснения слов] не были отлиты в нужную форму, как сие подобает и как следует делать.

Так что многие писатели, как раньше, так и теперь, дни проводили как ночи, а ночь превращали в день, вычитывая всюду слова, но смысла их не постигая. И смотрели в словари и пытались понять. Но ищущий не достигал искомого.

И вот у одной группы людей появилось желание прочесть и понять каждое слово так, как оно есть. И все свое внимание они обратили к достижению этой цели и всей душой предали этому делу. Один к другому бегали и спрашивали друг у друга, но никто не мог открыть дверь [к пониманию], и крики о помощи в толковании слов не приносили пользы.

Группа близких мне друзей поначалу не подозревала, что я могу быть им в этом полезен. Но [однажды] пришли, у меня спросили, и когда получили ответ, то решили: "Помогите людям и составьте словарь! И

так его постройте, чтобы был полезен: чтобы от каждого языка была в нем часть и для слов каждого языка был бы отдельный словарь. И продумайте тщательно смысл каждого слова. Части (бахши) и главы (гўне) выделите, чтобы любой человек имел от этого выгоду: и сильные умом, и близкие великих, и их советники, дабы много словарь этот содержал ответов, необходимых и пространных".

Просьбу их я принял к исполнению. Взяв перо и не боясь утомления, собирал слово за словом. Я имел твердое намерение собрать воедино все словари и слова разбросанные воссоединить. И все, что есть в языках араби, парси, пехлеви, дари, йунани, турки и других, все это по отдельности я рассмотрел и по одному в особом месте размстил. Все, что я постиг и смог /найти/, все, что услышал и увидел, я привел в порядок; каждый словарик составил отдельно, разделив фарханг на бахши, гўне и бахры. И каждому слову нашел при размещении наиболее подобающее место. Стремился я к краткости, а не к прбстранности и к пользе, а не к развлечению.

И название этой словарной книге я положил "Зафāн-и гўйāн-и джахāнпўйāн" ("Говорящий язык слѣдующих по миру").

Бог лучше знает, и да хранит он от неправильности, от заблуждения и неведения и даст силы для написания⁴⁴.

В самом тексте словаря "Зафāнгўйā" имеются многочисленные ссылки на четыре персидских лексикографических сочинения: "Луғат-и фурс" Асадй Тўсй, "Фарханг-наме-йи Фаҳр-и Қаввās", "Рисāла-йи Насйр-и Аҳмад" и "Фарханг-и Фирдаусй".

Приводим основные сведения об этих источниках.

"Луғат-и фурс", составленный известным поэтом Асадй Тўсй во второй половине XI в., — самый ранний, как уже было сказано, из персидских толковых

⁴⁴ Персидский текст предисловия, опубликованный в статье Сайид Хасана (стр. 82-84), приводится в приложении к настоящему изданию.

словарей, сохранившихся до нашего времени. Словарь был использован большинством последующих персидских лексикографов. "Лугат-и фурс" имеет три полных издания, указанных выше; словарю посвящено упомянутое ранее специальное исследование В.А. Капранова, анализирующее лексический состав словаря.

В тексте "Зафәнгӯйя ва джахәнпӯйя" ссылки на "Лугат-и фурс" имеются на следующих листах: 3а, 5б, 9а, 12а, 13а, 13б, 14а, 18б, 20б, 23б, 25б, 33а.

"Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās" дошел до нашего времени в уникальной рукописи, хранящейся в Индии, в библиотеке Азиатского общества в Калькутте⁴⁵. Словарь составлен в 701/1301 г. в Индии известным поэтом и литератором Мауләнā Фаҳр ад-Дином Мубāрак Газнавī Қаввāsом, по прозвищу Камангар. Это старейший после "Лугат-и фурс" толковый словарь из числа дошедших до нашего времени персидских фархангов. "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās", иначе называемый "Панджбахшӣ" ("Пятичастный"), разделен на пять больших частей (бахш ей), выделенных по тематическому принципу: бахш I включает лексику, связанную с небесной сферой; бахш II поясняет понятия, имеющие отношение к земле; бахш III посвящен флоре; бахш IV – фауне; бахш V – человеку. Части (бахши) делятся на главы (гӯне) также по тематическому принципу, равно как и бахры (разделы).

В словаре содержатся многочисленные цитаты из ранних персоязычных поэтов: Рӯдакӣ, Дақӣқӣ, Асадӣ Тӯсӣ, Фирдаусӣ, Унсурӣ, Фаррухӣ, Сӯзанӣ, Низāmӣ, Ҳақанӣ и др.⁴⁶.

⁴⁵ Основные сведения в научной литературе об этом словаре содержатся в каталоге: W. Ivanow, Concise descriptive catalogue of the Persian manuscripts in the Curzon Collection, Asiatic Society of Bengal, Calcutta, 1926, № 516, и в статье Назира Ахмада "Фарханг-и Фаҳр-и Қаввās".

⁴⁶ Индийский филолог Назир Ахмад готовит в настоящее время издание этого словаря по единственной рукописи.

В тексте "Зафӑнӑйӑ ва джахӑнпӑйӑ" ссылки на "Фарханг-и Фахр-и Қаввӑс" даны на следующих листах: 2а, 3а, 8б, 7а, 8а, 9а, 10б, 13а, 14а, 14б, 15а, 16а, 16б, 19а, 22а, 24б, 25б, 27а, 32б, 34а, 45а, 45б, 48а. Иногда в ссылках приводится второе, обиходное название "Фарханг-и Фахр-и Қаввӑс" – "Фарханг-наме".

Третий источник "Зафӑнӑйӑ" – "Рисӑла-йи Нафӑр-и Ахмад", как его называет автор "Зафӑнӑйӑ", – до нашего времени не дошел. Он известен только по упоминаниям в более поздних фархангах, например: "Адӑт ал-фузалӑ" (XV в.), "Кашф ал-лугӑт" (XVI в.), "Маджма' ал-фурс" Сурӑрӑй (конец XVI в.), "Фарханг-и Джахӑнгӑйӑ" (XVII в.).

"Рисӑла-йи Нафӑр-и Ахмад" был составлен не позже 822/1419 г. (т.е. года составления "Адӑт ал-фузалӑ"). Автор его – Нафӑр Қӑзӑй ад-Дӑн Гунбазӑй. Словарь этот зафиксирован в известном библиографическом труде XVI в. Хӑджӑй Халфы под названием "Рисӑлат ан-Нафӑрийа фӑй лугӑт ал-фурс"⁴⁷.

Более полными сведениями об этом раннем лексикографическом труде наука в настоящее время не располагает.

Ссылка на "Рисӑла-йи Нафӑр-и Ахмад" в тексте "Зафӑнӑйӑ" приведена на л. 23а. Словарь "Рисӑла-йи Нафӑр", утраченный для науки, был использован и другими, более поздними лексикографами, возможно, не в оригинале, а через посредство "Зафӑнӑйӑ", как об этом свидетельствует совпадение цитируемого материала.

Четвертая ссылка на источник дана, как правило, в форме "дар Фирдаусӑй" (см. на лл. 3а, 3б, 4б, 10б, 12б, 13а, 13б, 17а, 18б, 19а, 21б, 30а, 33а, 34б, 36а). Характер этих ссылок (сравним здесь же, на лл. 5б, 9а, 12а, 13а, 13б, 14а, 20б и др., ссылки на словарь "Лугӑт-и фурс" в той же форме: "дар Асадӑй аст")

⁴⁷ Haji Khalfa, Lexicon bibliographicum et encyclopaedicum. Edidit G. Flügel, t. III, стр. 450, № 6394; см. также: Bericht, стр. 512, № 11.

дает основание полагать, что автор "Зафāngūyā" цитирует материалы какого-то словаря, дающего толкование тех или иных слов.

Сайид Хасан в статье, посвященной индийской рукописи "Зафāngūyā", называет этот источник без каких-либо оговорок "Фарханг-и Фирдауси"⁴⁸.

В научной литературе не встречается упоминаний о лексикографическом сочинении под таким названием — "Фарханг-и Фирдауси". Словарь под таким названием не упоминается ни в хронологическом указателе персидских фархангов, составленном К.Г.Залеманом⁴⁹, ни в предисловии Са'ида Нафиси к изданию словаря "Бурхāн-и қāти"⁵⁰, содержащем большой список персидских толковых словарей⁵⁰.

Вместе с тем известно, что к "Шāх-нāме" Фирдауси составлялись специальные толковые словари уже с самых ранних периодов персидской лексикографии. О существовании некоторых из этих ранних словарей, не дошедших до нашего времени, нам известно только по упоминаниям в различных фархангах. Так, известен такой ранний словарь к "Шāх-нāме", как "Фавā'ид-и Бурхāн ва Фирдауси", составленный до 822/1419 г. (упомянут в числе источников "Адāt ал-фузалā")⁵¹. Среди более поздних можно упомянуть "Лугат-и Шāх-нāме" некоего Мухаммада Туси Алавī, составленный около 950/1543—44 г.⁵².

В списке персидских фархангов, опубликованном Са'идом Нафиси, приводятся без указания даты составления и имени авторов названия нескольких словарей к "Шāх-нāме"⁵³.

⁴⁸ Сайид Хасан, Старейший персидский словарь, стр. 86.

⁴⁹ Bericht, стр. 505—590.

⁵⁰ Бурхāн-и қāти, т. 1, стр. 71—77.

⁵¹ См. о нем: Bericht, стр. 512, № 12.

⁵² См. о нем: там же, стр. 524, № 52.

⁵³ См. Бурхāн-и қāти, т. 1, стр. 73—75.

Следует отметить и тот факт, что в некоторых старых манускриптах поэмы Фирдауси встречаются не-большие, на несколько листов, глоссарии, толкующие устаревшую лексику "Шах-наме"⁵⁴.

8. Использование словаря "Зафāнгӯйā ва джаҳāнпӯйā"

в трудах последующих лексикографов

Фарханг "Зафāнгӯйā ва джаҳāнпӯйā" был, по-ви-димому, одним из наиболее авторитетных лексикогра-фических сочинений, содержащих ценный словарный материал, удобным в пользовании благодаря своему четкому построению. Признанная его авторитетность подтверждается тем фактом, что "Зафāнгӯйā" был многократно использован последующими лексикографами в качестве одного из основных источников.

Первым по времени словарем, использовавшим "За-фāнгӯйā", был персидский толковый словарь "Баҳр ал-фазайл", составленный в 837/1433-34 г.⁵⁵ Мухаммадом ибн Қаввāсом Балхй. Перу последнего принадлежит также законченный много ранее, в 795/1392-93 г., ли-тературный комментарий (шарҳ) на поэму Низāми "Маҳзан ал-асрār". Словарь "Баҳр ал-фазайл" дошел до нашего времени в нескольких списках⁵⁶, до настоя-щего времени не издан.

⁵⁴ См., например, рукописи Института востоковедения АН СССР С 51 и С 2373; о них: С.И.Баев-ский, Описание персидских и таджикских рукописей Института народов Азии, вып. 4, М., 1962, №№ 38 и 39 (далее - Баевский, 1У), также рукопись Бри-танского музея, датированную 1438 г. - см. Ch.Rieu, Catalogue of the Persian manuscripts in the British Museum, II, London, 1881, стр. 534, Or. 1403 (лл. 7a-10a).

⁵⁵ О дате составления этого словаря см.: Назир Ахмад, Фарханг-и Фаҳр-и Қаввāс, стр. 3, 17; Nazir Ahmad, The Dastur ul afazil, стр. 30.

⁵⁶ О рукописях этого словаря см.: E. Blochet, Cata-

Затем "Зафāнгӯйā" был привлечен в качестве источника Ибрāхймом Қавām ад-Дйн Фāруқй при составлении словаря "Фарханг-и Ибрāхймй"; написание последнего датируется 878/1473-74 г. Этот словарь, составленный в Индии, толкует широкий круг общей лексики, выбранной в основном из произведений ранних персидских поэтов. Тюркские (староузбекские) слова выделены в словаре особо и размещены в конце каждого из разделов (фаҗл); можно предположить, что это выделение тюркской лексики было проведено автором по примеру "Зафāнгӯйā".

"Фарханг-и Ибрāхймй" дошел до нашего времени в многочисленных рукописях⁵⁷; не издан.

Следующим по времени словарем, для которого "Зафāнгӯйā" послужил одним из основных источников, был большой фарханг "Тухфат ас-са'адат" Искандарй. Словарь составлен в 916/1510-11 г. в Индии Маулāнā Махмӯдом ибн шейх Зийā ад-Дйн Муҳаммадом.

"Тухфат ас-са'адат" толкует пространный круг персидской лексики, главным образом в ее употреблении в поэзии; частично представлены в нем арабские и тюркские слова.

Влияние "Зафāнгӯйā" можно проследить в проведенном последовательно разделении толкуемых слов на отдельные слова (муфрадāt) и термины и сложные слова (истилāхāt ва мураккабāt). Рукописи "Тухфат ас-са'адат", не имеющего издания, весьма редки⁵⁸.

logue des manuscrits persans de la Bibliothèque Nationale, t. II, Paris, 1912, № 960; Каталог арабских, тюркских и персидских рукописей Института рукописей им. К.С.Кекелидзе (коллекция К). Составители: Ц.А.Абуладзе, Р.В.Гварамия, М.Г.Мамацашвили, Тбилиси, 1969, стр. 107.

⁵⁷ О рукописях этого словаря см.: Баевский, 1У, №№ 3-5.

⁵⁸ О рукописях этого словаря см.: там же, № 6; также: С.И.Баевский, Редкая рукопись персидского

Близким по времени к предыдущему словарю был словарь "Му'аййид ал-фузала", законченный в 925/1519 г. в Индии шейхом Мухаммадом ибн Лад ибн Абд ал-Ваххāб ад-Дихлавй.

Составитель "Му'аййид ал-фузала" включил в текст своего сочинения в большей степени по сравнению с другими фархангами многочисленные ссылки и цитаты из "Зафāнгүйā". Можно проследить определенную общность между "Зафāнгүйā" и "Му'аййид ал-фузала" в характере подачи толкуемой лексики. В обоих словарях персидская, арабская и тюркская лексика дана раздельно, в трех специальных подразделах. Нередко, как и "Зафāнгүйā", "Му'аййид ал-фузала" приводит индийские эквиваленты для толкуемых слов. Определенное внимание, как и автор "Зафāнгүйā", составитель "Му'аййид ал-фузала" уделяет метафорическому употреблению слов и толкованию идиом.

Рукописи словаря "Му'аййид ал-фузала" зафиксированы в ряде хранилищ мира; имеется литографированное издание 1899 г.⁵⁹

Персидский поэт и лексикограф Мухаммад Қасим Сурӯй Кāшāнй при составлении известного словаря "Маджма' ал-фурс" (первая редакция закончена в Исфахане в 1008/1599-1600 г., вторая - в Индии в 1028/1619 г.) привлек "Зафāнгүйā" в качестве одного из шестнадцати источников. Словарь Сурӯй толкует широкий круг персидской лексики, в основном в ее литературном употреблении, в том числе слова мало распространенные в его время и архаичные. Можно проследить некоторые общие черты в словаре Сурӯй и в "Зафāнгүйā", как-то: расположение лексического материала по первой букве толкуемого слова; указание на произношение отдельных слов, особенно диа-

толкового словаря "Тухфат ас-саадат", - "Краткие сообщения Института народов Азии", № 67. Иранская филология, М., 1963, стр. 160-162.

⁵⁹ Му'аййид ал-фузала, Канпур, 1899. О рукописях словаря см.: Баевский, 1У, №№ 7-9.

лექтных; выделение в качестве приложения списка метафорических выражений с их толкованием.

Словарь Сурӯғӣ был, по-видимому, широко распространен, дошел до нашего времени в многочисленных списках, имеет издание⁶⁰.

Один из самых известных средневековых персидских толковых словарей "Фарханг-и Джахāнгирӣ", законченный в Индии при дворе Великих Моголов в 1017/1608-09 г., в основу которого автор - Фахр ад-Дин Ҳасан Шйрāзӣ-положил, по его словам, сорок четыре источника, содержит ряд прямых заимствований из "Зафāнгӯйā". Приложение к словарю отдельного списка метафорических выражений, выделение (хотя и малочисленное в словаре "Джахāнгирӣ") иноязычных заимствований - тюркских, греческих, описательное обозначение происхождения вокабул - все эти черты структурного построения словаря и характер подачи лексического материала сближают "Фарханг-и Джахāнгирӣ" со словарем "Зафāнгӯйā ва джахāнпӯйā".

Популярный в средние века, "Фарханг-и Джахāнгирӣ" сохранился в значительном количестве списков, имеющих во многих рукописных хранилищах мира, однако издан только литографским способом⁶¹.

⁶⁰ Тегеранское издание: *جمع الفرس تاليف محمد قاسم*

سروری کاشانی بتصحيح دبیر سیاقی، تهران، ۱۳۳۸ - ۱۳۴۱

О некоторых рукописях этого словаря см.: Баевский, 1У, №№ 17-23.

⁶¹ Фарханг-и Джахāнгирӣ, Лакнау, 1293/1876. О некоторых рукописях словаря см.: Баевский, 1У, №№ 24-30. Словарь "Фарханг-и Джахāнгирӣ" послужил темой кандидатской диссертации Х. Раупова "Фарханг-и Джахонгири" как источник таджикско-персидской лексикографии" (автореф.), Душанбе, 1966; его же, Сарчашмаҳои "Фарҳанги Ҷаҳонгирӣ", - "Известия Академии наук ТаджССР", отд. обществ. наук, 1966, № 4, стр. 73-85; 1967, № 4, стр. 31-37; см. также: Б. Кулиев, Значение "Фарханг-е Джахангири" в изучении

Персидский фарханг первой половины XVII в. "Фаррā'ид ал-фаввā'ид", известный нам по единственной рукописи собрания Института востоковедения АН СССР⁶², также называет "Зафāнгūйā" своим источником. В тексте "Фаррā'ид ал-фаввā'ид" имеются многочисленные ссылки на "Зафāнгūйā" с приведением цитат из последнего. Можно предположить, что именно под прямым влиянием "Зафāнгūйā" автор "Фаррā'ид ал-фаввā'ид" включил в состав своего фарханга небольшую обособленную главу, посвященную персидским инфинитивам.

Материалы "Зафāнгūйā ва джахāнпūйā" вошли, несомненно, как убеждает текстологический анализ, в состав и наиболее авторитетного и самого полного из средневековых фархангов — неоднократно изданного словаря "Бурхāн-и қāти'", составленного в Индии в 1062/1652 г. Мухаммадом Табрйзй, хотя в кратком перечне своих источников составитель "Бурхāн-и қāти'" не называет "Зафāнгūйā".

Последнее критическое издание словаря подготовлено проф. М. Му'ином; издание включает большое предисловие с разносторонней характеристикой фарханга⁶³.

Использование лексикографами "Зафāнгūйā" в качестве источника можно проследить вплоть до конца XVIII в. Так, например, большой персидско-турецкий словарь "Фарханг-и Шу'урй", составленный в 1075/1665 г. в Турции Хасаном Шу'урй, упоминает "Фар-

персидско-таджикской литературы, — "Вопросы иранской филологии", Баку, 1966, стр. 267-278.

⁶² См.: Баевский, 1У, № 33.

⁶³ Бурхāн-и қāти', Тегеран, 1963. Предисловие к изданию включает статьи: Али Аскар Хикмат, "Бурхāн-и қāти'"; М. Му'ин, Языки и диалекты в "Бурхāн-и қāти'"; его же, Рукописи и печатные издания "Бурхāн-и қāти'"; его же, Настоящее издание, т. 1, стр. 78-158.

ханг—и Зафāнгūyā” в ряду других ранних персидских фархангов, использованных в работе⁶⁴.

9. Словарь “Зафāнгūyā ва джахāнпūyā”
как этап в истории
персидской лексикографии

Словарь “Зафāнгūyā ва джахāнпūyā” составил в свое время, как показывает его исследование, определенный этап в развитии персидской лексикографии.

Широкий охват лексики с учетом иноязычных заимствований и соответственное деление словаря на части представляют значительный интерес и дают основание рассматривать фарханг как один из первых в истории персидской лексикографии опытов классификации словарной лексики с выделением в обособленные словарики как персидской, так и арабской, тюркской, греческой лексики, имевшей употребление в персидском языке. Примечательно, что и собственно персидская лексика подвергается автором своеобразной классификации по трем разделам. По словообразовательному признаку выделены разделы однокорневых (баҳш I) персидских слов и слов двукорневых (баҳш II); в особую часть (баҳш III) выделены персидские инфинитивы.

Следует отметить, что в трудах предшествующих лексикографов глаголы присутствовали, как правило, в личной форме (например, мйкунад, мйравад и т.п.); инфинитивы встречались крайне редко, и нигде не было попытки выделить инфинитивы особо, в специальном разделе, так же как это, впрочем, не практиковалось и в словарях более позднего времени. Инфинитивы в “Зафāнгūyā”, преимущественно старые, даны обычно в двух-трех формах, основной и производных, часто с пометой составителя, выделяющей основную форму (см. выше, стр. 14).

Несомненный интерес представляет и Приложение к словарю, в котором автор собрал персидские выра-

жения и словосочетания, имеющие иносказательный, переносный смысл. Выделение фразеологических элементов персидского языка в особый раздел не имело места, как можно судить по дошедшим до нас памятникам, в трудах предшествующих лексикографов, но получило развитие в персидской лексикографии более позднего времени.

Баҳш 1У и частично У автор отводит толкованию арабской лексики, нашедшей употребление в персидском языке. Арабские слова в некотором, обычно незначительном, объеме присутствовали и в более ранних персидских фархангах, но только в общем перечне вокабул, без какого-либо выделения.

Как новое для своего времени явление в истории персидской лексикографии можно рассматривать и введение в состав персидского фарханга обособленного словарика "румийской" лексики. Включение отдельных греческих слов имело, правда, место уже в словаре XI в. "Лугат-и фурс", но автор "Зафāнгӯйā" значительно расширил круг этой лексики и создал своего рода первый "румийско"-персидский словарь.

Культурные связи Ирана и Греции существовали, как известно, с древнейших времен; еще в эпоху Ахеменидов греческая культура, искусство, язык проникали на Восток. Значительная часть лексических заимствований, пришедших в персидский язык с Запада — из греческого, латинского и др., вошла в персидский язык — после арабского завоевания — через посредство арабского языка и часто в арабизованной форме. Заимствования же из сирийского и арамейского языков проникали в основном непосредственно.

Подразумевая под Румом Византийскую империю, автор словаря "Зафāнгӯйā" под названием "румийские" объединяет, как показывает текст баҳша У1, слова, вошедшие в раннюю персидскую литературу с Запада. Интересен сам отбор лексики, введенной составителем в словарь, как показатель определенного круга терминов и реалий христианства, которые находили наибольшее употребление в персидской литературе — как в прозе, так и в поэзии. Можно предположить, что в значительной части материалом для

этого словаря послужили автору произведения известного поэта Хākānī (514/1120 – 595/1198–99), в которых часто встречаются мотивы и термины христианства.

В более ранних памятниках персидской лексикографии многие из этих слов не нашли отражения.

Словарь "Зафāнгўйā" – в своем бахше VII – является, по-видимому, первым опытом толкования в составе персидского фарханга тюркской лексики. В персидских фархангах предшествующего периода мы не можем отметить случаев включения тюркских слов для толкования наряду с персидскими. В трудах последующих лексикографов между тем мы обычно наблюдаем включение тюркской лексики в словарный состав персидских фархангов. Акад. В.В. Бартольд отмечал, что "уже в XIII веке мы встречаемся с понятиями о трех литературных языках мусульманского мира"⁶⁵, имея в виду арабский, персидский и тюркские языки.

Органическое взаимодействие этих трех языков можно проследить на примере почти любого персидского фарханга начиная с XV в., в котором наряду с персидскими словами толковалось большое количество арабских, а также тюркских слов. Исторически тесно переплелись к этому времени и хорошо развитые лексикографические традиции этих трех языков.

Включить тюркскую лексику в свой словарь, отдавая ей один из семи бахшей, по-видимому, побудили автора "Зафāнгўйā ва джахāнпўйā" заметно оживившиеся контакты с соседствующей тюркоязычной средой, особенно ощутимые в областях Северной и Центральной Индии, к которым мы относим место составления настоящего фарханга.

Эта часть словаря "Зафāнгўйā", названная автором "Дар суҳанāн-и туркī", особенно интересна, так как может быть рассмотрена как самый ранний опыт создания тюркско-персидского словаря. Если мы можем

⁶⁵ В.В. Бартольд, [Рец. на:] Христианский Восток. СПб., 1912, – Сочинения, т. У1, М., 1966, стр. 384.

говорить о хорошо развитой к XIУ в. традиции составления арабско-персидских словарей, традиции, ведущей свое начало от XI в. (например, известный словарь Заузани "Маṣādir", также "Ас-сāмī фй-л-асāмī" и др.)⁶⁶, то практику составления тюркско-персидских словарей можно проследить лишь с XV-XVI вв., когда отмечено появление ряда словарей к произведениям 'Алишйра Навā'й, написанных на староузбекском языке (например, один из самых ранних из них - "Бадā'и' ал-лугат", составленный в XV в.)⁶⁷.

Следует отметить, что составитель "Зафāнгūyā" достаточно часто приводит индийские эквиваленты для тех или иных толкуемых слов с пометой "на языке хиндуvй"; по-видимому, это лексика языка урду. Например:

(л. 21б) موزه میوه معروف بتازی طالع و بهندوی کیله

(л. 24а) نیلوفر گیاهبست در آب و آفتاب پرست نیز
گویند بهندوی کنول

(л. 46а) شب زاک سپید که بهندوی بهتکری گویند

В общей сложности "Зафāнгūyā" включает более сотни индийских слов (в индийской рукописи, по подсчетам Сайид Хасана, 133 слова⁶⁸). Эти индийские слова могут представить интерес для индолога и заслуживают специального анализа.

Словарь "Зафāнгūyā ва джаханпūyā", таким образом, предстает перед нами еще в одном важном для персидской лексикографии качестве - как первый опыт

⁶⁶ ع . منزوی، فرهنگنامه های عربی، فارسی، تهران، ۱۳۳۷
и Баевский, У.

⁶⁷ "Бадā'и' ал-лугат". Словарь Tāli' Ймāнй Гератского к сочинениям Алишера Навои. Издание А.К.Боровкова, М., 1961.

⁶⁸ Сайид Хасан, Старейший персидский словарь, стр. 90 и 95.

составления многоязычного словаря. Тип многоязычного словаря не получил, как известно, большого развития в персидской лексикографической традиции. Последующие лексикографы включали в состав персидских фархангов большое количество арабской, а также тюркскую лексику, но давали ее, как правило, в общем перечне толкуемых слов, примешивали к лексике персидской, вводя буквенное обозначение: возле арабских слов ставилась буквенная помета 'айн ('арабӣ), возле тюркских — тā (тюркӣ), возле персидских (не всегда) — фā (фāрсӣ). Немногие авторы персидских словарей давали, впрочем, тюркскую, а иногда и арабскую лексику обособленно, в конце глав или разделов, как это можно видеть на примерах упомянутых выше фархангов "Фарханг-и Ибрāхīmӣ" и "Му'аййид ал-фузālā".

Те данные, которыми мы располагаем в настоящее время, позволяют сделать вывод, что "Зафāнгūyā ва джахāнпūyā" был первым в истории персидской лексикографии толковым словарем, который отступил от сложившейся традиции расположения вокабул по последней букве и взял за основу первую букву толкуемых слов в расположении лексического материала. В дальнейшем этот структурный принцип как более удобный в пользовании получил широкое распространение в персидской лексикографии. Такие известные и крупные средневековые словари, как "Фарханг-и Ибрāхīmӣ", "Тухфат ас-са'ādат", "Му'аййид ал-фузālā", "Тухфат ал-ахбāб", "Мадār ал-афāзил", "Маджма' ал-фурс" и другие, построены по первой букве вокабул.

Широкий охват лексики по языкам, выделение иноязычной лексики — арабской, тюркской, "румийской" — в отдельные словарики для удобства пользования и расположение вокабул по первой букве, включение наряду с лексикой литературного языка слов разговорного и делового языка — все это позволяет говорить, что автор "Зафāнгūyā ва джахāнпūyā" принципиально отступает от прежних ограниченных целей — служить пособием при чтении персидской поэзии, которые ставили перед собой ранние персидские фарханги,

являвшиеся по преимуществу словарями рифм. Автор "Зафāngūyā" ставит перед собой другие, более широкие задачи — приспособить свой словарь, в частности, и для непосредственного общения с иноязычными соседями.

В связи с этим, как можно предположить, он вводит в персидский фарханг новшество — дает описательное обозначение произношения некоторых толкуемых слов, иногда отмечая даже их варианты. Например:

- (л. 37б) خسیدن بفتح و کسر خا خائیدن
(л. 44б) بلس بضم با و لام عدس
(л. 47а) طرخون بفتح را درختی است
ققنس بضم قاف و نون و بعضی بغاف و واو ققنوس
(л. 48а) گویند وبلغتی ققنس است بفتح قاف جانوری است
(л. 45б) ذب بفتح ذال نگاذاشت

Словарю "Зафāngūyā ва джахānpūyā" присуща также не имевшая ранее места характеристика некоторых гласных, входящих в состав толкуемых слов, по их происхождению и, следовательно, произношению. Автор отмечает "мааруфные" и "маджхульные" гласные, давая им свое название: соответственно "vāv-и 'арабӣ" и "йā-йи 'арабӣ", "vāv-и fārsӣ" и "йā-йи fārsӣ".

В словаре "Зафāngūyā" более широко, чем в предшествующих фархангах, отражена диалектальная лексика. В тексте словаря упоминается диалектальная лексика Бухары, Шираза, Нишапура, Ферганы, Мавераннахра, Гиляна, Азербайджана. Иногда автор приводит эти диалектальные слова в качестве вокабул, но в большей части случаев упоминает их в тексте толкования как эквиваленты. Некоторые примеры:

- فغ دوست و ممشوق و بت تراشیده و فردوسی بت رنگین
(л. 106) را فغ گوید و بزبان فرغانه صنم و بت باشد

فرخنده نانهای که از شناسه بجهت لوزینه بر سنگ
میپزند و آنرا بزبان ماوراء النهر قطایف
گویند (л. 116)

کاک بلغت ماوراء النهر مرد و قوص و مردم چشم (л. 146)
هیطال حوض بزرگ و بزبان بخارا مردی بانیرو (л. 496)
کیبا بزبان شیرازیان عصیب را گویند (л. 126)
کلو بزرگ بزبان شیرازی (л. 19a)

کیا دهقان و خرما را گویند و بزبان دیلمیان
بهلوان (л. 176)

х

х х

Лексикография составляла одну из важных областей богатой письменной персоязычной культуры средневековья. Ранняя персидская лексикографическая традиция, которая прослеживается дошедшими до нас памятниками начиная с XI в., уходит своими корнями в еще более отдаленные времена.

Фарханги играли большую роль в культурной жизни персоязычных народов. Значительное число лексикографических сочинений, создаваемых из века в век, само по себе свидетельствует о большом спросе и широкой распространенности этого рода научной литературы. Наука располагает сведениями, что персидских средневековых фархангов было более двухсот. Так, аннотированный хронологический список толковых персидских словарей, как дошедших до нашего времени, так и известных только по упоминаниям, который акад. К.Г.Залеман составил в 1887 г., насчитывал свыше 180 названий. Список фархангов, опубликованный Са'идом Нафиси в 1951 г., упоминал уже 202 сочинения; сейчас это число может быть увеличено.

Сам факт, что до нашего времени дошло сравнительно большое количество рукописей персидских фархангов, говорит о большом спросе на этого рода рукописные книги и их широком бытовании. В крупных рукописных хранилищах мира мы обычно можем видеть целые коллекции персидских фархангов.

Сравнительное изучение персидских фархангов XI-XIV вв. ("Лугат-и фурс", "Фарханг-и Фахр-и Қаввās", "Сихāх ал-фурс", "Ми'йār-и Джамālī", "Дастūr ал-афāзил") позволяет выявить некоторые общие черты, характеризующие ранний этап персидской лексикографии. Ранние фарханги, которые принято квалифицировать как толковые словари, в действительности представляли собой особый жанр научной литературы, сложено сочетавшей и другие аспекты: лингвистический, литературоведческий, энциклопедический.

Показательно, что для такого рода трудов был применен термин фарханг, изначальное значение которого: образованность, разум, знание, наука, просвещенность, школа. Этот старый термин применялся, как известно, не только для словарей новоперсидского языка. Этим же словом, в форме фраханг, названы и такие лексикографические сочинения, как авестийско-среднеперсидский глоссарий "Фраханг-и Оим"⁶⁹ и среднеперсидский словарь идеограмм "Фраханг-и пахлавик"⁷⁰.

Ранние персидские фарханги представляли собой не только пособия для чтения поэтических текстов, но и своего рода учебники литературного мастерства. Они совмещали в себе словари трудных рифм, словари синонимов, пособия для построения метафор. Они служили и своего рода справочниками: словарями-ономастиконами (именниками), энциклопедическими пособиями.

⁶⁹ H. Reichelt, *Der Frahang i oīm*, - "Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes", Wien, 1900, Bd XIV, 3; 1901, Bd XV.

⁷⁰ *Das Frahang i pahlavik in zeichengemässer Anordnung*, hrsg. von Heinrich F.J. Junker, Leipzig, 1955.

Ранние фарханги играли, несомненно, значительную роль в сложении и обогащении литературного языка. Они закрепляли правильную терминологию и орфографию, фиксировали новое метафорическое словоупотребление в литературе и тем самым способствовали совершенствованию полисемантических и фразеологических возможностей персидского языка.

Фарханги были своеобразными учебниками образованности в средние века. Лексикография входила в качестве одной из обязательных дисциплин в комплекс наук, обозначаемый термином "улум-и адаб", который был необходим для образованного человека, в частности для поэта.

Словарь "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā", подобно предшествующим ему персидским фархангам, также сложно сочетает в себе разнообразные аспекты учебника средневековой образованности, однако в нем, несомненно, значительно большее внимание уделено уже языковедческому, лексикологическому аспекту словарной работы.

Все это дает возможность говорить о том, что "Зафāнгуйā ва джахāнпуйā" составил в свое время новый этап в развитии словарной традиции, завершив в известной мере начальный период персидской лексикографии.

Фототипическая публикация текста словаря дополнена списком слов, толкуемых в словаре, предисловием автора словаря, текстовой расшифровкой двух бахшай, выделение которых в особые части представляет собой новое явление в ранней персидской лексикографии: бахша III – Персидские инфинитивы и бахша VII – Тюркские слова. Текст бахша УI – "Румийские" слова (факсимиле, текстовая расшифровка, перевод) – опубликован в отдельной статье⁷¹.

⁷¹ С.И. Баевский, "Румийские" слова в персидском толковом словаре "Зафангуя", – "Палестинский сборник", вып. 21 (84). Ближний Восток и Иран, Л., 1970, стр. 91–99.

Приведен также текст авторского приложения к словарю "Зафāнгӯйā" - "О некоторых персидских словах, которые имеют иносказательное значение".

Кроме того, по индийской рукописи дан список толкуемых слов баҳша 1, восполняющих лакуны ташкентского манускрипта.

С.И. Баевский

СПИСОК ТОЛКУЕМЫХ СЛОВ

Баҳш 1
ПЕРСИДСКИЕ СЛОВА
(односоставные)

дмсаз	дирнд	л. 1a
дз	дод	дарат
л. 1б	дмаوند	дхт
дриواس	даур	дост
дас	дадар	дрст
дйс	дсмер	дшт
дрхш	дадр	дст
дрфш	дстур	даж
дروش	дстиар	држ
даш	дбир	држ
дзوش	дир	дох
лхш	днбр	дрох
дوش	дхтندر	دوزх
дрош	дз	днд
дағ	деҳаз	данад

رده	رام	دغ
رنده	رام	دريغ
л.2б	روان	درخف
روده	ريمن	دسوك
رشاشه	دزين	دروك
روه	رخپين	دك
رخنه	ريون	ديلمك
رخساره	روين	دشك
رودابه	رخشان	دزك
رزمه	رهبان	دوك
روی	راسن	ديوك
روسپی	رشن	ديگ
رهی	ران	دشنگ
ركوى	رومه	درنگ
روشنی	ريكاسه	داهل
رسی	ريوخه	دنكل
زیبا	رميده	دغل
زیب	رافه	л.2a
زکاب	ریده	رنگ
زهاب	رفوشه	رحگ
زفت	رنبه	رسيل

زفت	زندر	زمچك
زهشت	زاوار	زرنګ
زخت	زغار	زنگ
زردشت	زنبړ	زغنگ
زاج	زاور	زراغنگ
زمج	زدير	زكال
زاچ	زړ	زاويل
زمنج	زنجير	زال
زيچ	زاغر	زاول
п.3a	زينهار	زنبل
زخ	زاستر	زاغل
زيخ	زار	نم
زند	زغير	زینان
زوهمند	زير	زغن
زغند	زيور	زبين
زرنباد	زيكسر	زليمف
زباد	п.3б	زكان
زامياد	زاوش	زيبان
زړ	زيغ	زوپين
زفر	زاغ	п.4a
زوار	زاك	زبون

سکبا	زجه	زرفتن
سميرا	زواره	زنجره
سارا	زی	زرو
ستب	ژخ	زمو
سرشت	п. 46	زبلو
سیت	ژرد	زبوده
سوت	ژند	زله
سوست	ژکور	زکاسه
سوغات	ژغار	زموده
سفت	ژار	ژغاره
ساخت	ژرف	ژغونه
п. 5a	ژیان	زکاره
سارج	ژاله	زاوانه
سارنج	ژنده	زنگله
ساج	ژولیده	زاره
سج	ژی	زارافه
سنج	سروا	زواله
سنج	سینا	زروه
سفج	سا	زخاره
سپنج	سنا	زهرة
سمج	سودا	زه

سدکيس	سمر	ستيخ
سيپوس	سنگور	سرواد
سپاس	سمندر	سرنڊ
ساوس	سپار	سفروڊ
سيمس	سرير	سا بود
سندروس	سفر	سند
سوس	ستير	سپهبد
سرماس	سير	سجد
п.6a	سيستر	ستاوند
شکر	سوفار	سنجد
شفر	سپيدار	ستود
شيار	ستور	سپرد
شاوغر	سالار	سمند
شمر	ساغر	سبید
شديار	سفر	ساد
شهر	سپرز	سپهر
شبا نور	ستيز	سکار
شهور	سرز	سنار
شار	سيز	п.56
شلوار	سويس	ساسر
شوستر	سالوس	سار

شاكار	شكاف	شالك
شور	شلك	شرنگ
شا پور	شفك	شنك
شهر	شنك	شتالزنگ
شوميز	شولك	شهلنگ
شومز	شبتك	п.7a
شوريز	شوسك	شنكل
شنگويز	شاشك	شاغل
شيراز	شكانك	شمل
شندوس	شاك	شلول
شفش	شللك	шал
شفش	شاماك	شم
شخش	شجك	شجام
شش	شرك	شيم
п.86	شيشك	شران
شغ	شيشك	شان
شوغ	شرك	شا يگان
شنگرف	شنلك	شن
شف	شناك	شون
شكرف	شوالك	шмен
شندف	شرفاك	شاهين

شیان	شبدانه	شمسه
شکون	شکوخیده	شیشه
شیروان	شته	شاه
شکن	شفه	شاه
شوتن	شمغنده	л.8a
شایران	شاهیده	شخوده
شادروان	شمیده	شکرفیده
شیشو	شلسه	شیرینه
شاشو	شیفته	شیرازه
شکافه	شانه	شمنده
شفانه	شمسه	شادیه
شخولیده	شنگله	شاما کجه
شکوه	شرکله	شوی
شکوه	شاره	شیی
شوده	شکاه	شکبوی
شیشله	شناه	شخکی
شتوشه	شوشه	شیروی
شرشندان	شرزه	غوغا
л.76	شکافته	غرب
شخکاسه	شکاوینه	غاب
شسته	شکوفه	غغبغب

غروبزن	غار	غيب
غن	غنز	غوشت
غليون	غرس	غلت
غرو	غراش	غرشت
غريو	غاش	غفج
غو	غوش	غنچ
غيو	غاوش	غارچ
غالو	غيش	غلغليچ
غمنده	غالوك	غللمليچ
غيشه	غرنگ	غريمچ
غوشته	غسак	غليواج
غوره	غسك	غلچ
غلبه	غدرك	л.86.
غمده	غننگ	غوشتاد
غمزه	غدننگ	غريد
غنفره	غرنگ	غند
غراشیده	غول	غورد
غذاره	л.9a	غر
غراوه	غنم	غنچار
غراره	غم	غر
غزاره	غلبكن	غبар

غلخود	فرتوت	غبارہ
فلخند	فخت	غازہ
فترد	فرنج	غنچہ
فرواند	فنج	غورہ
فرسود	فلج	غرنبہ
فروود	فج	п.96
فرہمند	فرنج	غرواشہ
فر	فرہانچ	غوتہ
فرغر	فرخچ	غنادہ
فرغار	فرغانچ	غرچہ
فرخار	п.10a	غنودہ
فوار	فخ	غیبہ
فریر	فرخ	غوشای
فیسر	فرکامخ	غارچی
فریور	فرزد	غر نیچی
فرفور	فرغند	فادا
فغفور	فسرد	فراخا
فرفر	فسرکند	فنجہ
فغیاز	فلغند	فرا
فراز	فغند	فرسب
فریز	فغود	فرہست

فرجام	فرنجك	л. 106
فخم	فراشنگ	فراويز
فروردين	فراخواك	فرويز
فرورديان	فراك	فراز
л. 116	л. 11a	فلرز
فسان	فراشتوك	فريبوز
فركن	فدرونك	فراپرز
فرزان	فيلك	فرامرز
فغان	فرموك	فرژ
فلاخن	فلنجك	فسوس
فراكن	فرانك	فرغيش
فشان	فладنگ	فرويش
فوردين	فرهنگ	فаш
فراشيون	فلدرنگ	فش
فرفيون	فرسنگ	فرويش
فراوان	فرخال	فرنگيش
فرزين	فرغول	فغ
فريدون	فتال	فراغ
فغان	فل	فروغ
فزون	فرم	فضاك
فاسرستين	فام	فرنجك

فریغون	فکانه	کبیتا
فراشتو	فرسوده	کمخا
فرسته	فراسوده	کفا
فسیله	فرومایه	کردنا
فرهخته	فرشده	کیانا
فراهخته	فاژه	کمارا
فرزانه	فسله	کیدا
فره	فرشته	п. 126
فداوه	فسرده	کترا
فردره	فلخوده	کیبا
فرواره	فاغره	کبا
فرخته	فاغنه	کنا
فلانه	فیداویه	کسیدا
فسه	فیروزی	کونیا
فریه	فرومانئی	کنب
فرخنده	کندا	کمخواب
فره	کربا	کلب
فلسه	کیا	کب
فرفره	کانا	کنشت
فانه	کلپسا	کبست
п. 12a	کمرا	کلست

کید	کلاج	کویست
کلوند	کرنج	کبت
کرمند	کاچ	کلات
کافد	کیچ	کفیت
п. 136	کوچ	کاغت
کمند	کالوچ	کافت
کرد	کلخج	کوت
کرود	کوچ	کت
کلند	کربج	کاست
کر	کلوچ	کیخت
کبود	کلیواچ	کونج
کوار	کنخ	کلوج
کزار	کالوخ	کنج
کدیور	کیوخ	کولنج
کویر	کنخ	کنج
کیفر	کاخ	کولانج
کریود	کوخ	کزج
کشور	کوکنخ	п. 13a
کوکنار	کلوخ	کلج
کسو	کهبد	کج
کراکر	کراد	کنج

کنکار	کپکیز	کرزیش
کنار	کریز	کریش
کریر	کوز	π. 146
کنور	کنیز	کدباش
کنار	کراز	کراوش
کلاود	کژ	کوش
کاشغر	کاژ	کیغ
کارغر	کژ	کناغ
کندر	کرس	کاغ
کرکسار	کالرس	کرغ
کاغر	کوس	کلاغ
کردر	کابوس	کاغ
کاریز	کماس	کوف
π. 14a	کبوس	کشف
کاز	کسیس	کلف
کویز	کرکس	کاف
کراز	کس	کاواک
کیز	کپش	کاک
کشاوردز	کواش	کابک
کروز	کاویش	کالوک
کاناز	کندش	کلنک

كول	كپاك	كوك
п. 156	كودك	كلنك
كنجال	كركرانك	كلنك
كل	كرك	كراك
كابل	كببتك	كرېشك
كوبل	كزلك	كرېشك
كم	كارنجك	كشتك
كم	كلونك	كرك
كام	كناك	كلك
كنام	كوزانوك	كوجك
كم	كلنگ	كتېنك
كمكم	كرنگ	п. 15a
كمكام	كوهنگ	كتېنك
كيوان	كرنگ	كودك
كنودان	كنارنگ	كردك
كران	كول	كېك
كوكن	كشاخ	كېك
كلان	كاكل	كلك
كشان	كلال	كېك
كراران	كاجال	كچك
كپان	كپل	كېك

کوندرو	کزان	کون
کشلو	کوکدن	کوستون
کاخه	کومايون	کوزن
کوکله	کيکين	کيکين
کويله	کونيان	کلن
کوبله	کوهان	کوازون
л. 166	کيمن	کدهين
کمانه	کيکين	کوکان
کنغاله	کون	کهاخن
کارتنه	کيلو	کانون
کازيره	کنو	کوبين
کنجده	کنشو	کودا بين
کا کره	کتو	کلغان
کفه	کنو	کابين
کوالیده	کلاو	л. 16a
کولسه	کريشو	کودس
کوژه	کرناشو	کبان
کرته	کيپو	کوبين
کرايه	کندو	کوين
کلاوه	کاهو	کتايون
کاغنه	کار دو	کران

کوزره	کسره	کوشخبه
کوره	п. 17a	کریشه
کابيله	کربه	کرباشه
کاپنه	کلاته	کلته
کویه	کهفته	کلوته
کواره	کنده	کالیده
کشه	کسره	کلندره
کاوته	کماسه	کالیوه
کونسه	کیدوله	کنجیره
کویشه	کلنبه	کهبله
کواسه	کواشه	کاتوره
کلنکه	کشه	کوازه
کواده	کوفشانه	کله
کنیسه	کیسنه	کوپاره
کلپه	کبسه	کچه
کداوه	کنبوره	کنده
کشته	کراشنده	کده
کامله	کامه	کاشانه
کوه	کرشمه	کوپله
کناته	کفیده	کنده
کناته	کفته	کره

л. 18a	کنکره	کفه
گودست	کشتی	کنه
گفت	کرامی	کلاجه
گرنج	کافوری	л. 176
گج	کی	کراسه
گستاخ	کرنای	کشته
گلوشد	کی کی	کژه
گرد	کیایی	کلپتره
گوبد	کیانی	کیسه
گزند	کسی	کمانه
گولاد	کالونی	کندواله
گبر	کودکانی	کاسکینه
گبر	گرا	کشکینه
گرگر	گردبا	کوب بازه
گرگر	گیا	کسرده
گستر	گیهیا	کاله
گروبر	گردنا	کلیجه
گنجدود	گندنا	کهینه
گزیر	گوداب	کمینه
گوهر	گودب	کالفته
گویر	گهت	کانه

گرمزان	گش	گرگر
گردگان	گریش	گود
گون	گرایش	گر
گرمان	گریغ	گنگد
گهرمان	گراف	گواز
گزیدن	گزی	گوز
گوذن	گنجشك	گراز
گوان	گلنك	گراز
گردون	گوپك	گراز
گشن	گلشاك	گویز
گلخن	گنگ	گریز
گو	گنگ	گوز
گلو	گریشنك	л. 186
گیو	گوبال	گاز
گیسو	گسپل	گواز
گریوه	گول	گشنیز
گازه	گال	گیز
گازه	گوم	گز
گانه	گم	گودزد
گاه	л. 19a	گاودس
کره	گیهان	کش

п.20а	گستی	گزاره
لاخ	گوسی	گله
لخ	لغا	گهواره
لاد	لکا	گروه
لوند	لالا	گله
لوید	لبلاب	گزه
لاجورد	لهراسپ	گوله
لر	لیوت	گوزه
لود	لخت	گاله
لتنبر	لت	گوزینه
لود	لت لت	گوده
لزیر	لحت	گومه
لنگر	لوت	п.196
لغز	لنج	گاوه
لیر	لهنج	کوبه
لوسی	لج	کوساله
لاسی	لنج	کینى
لوش	لفج	کشی
لاش	لخج	گردنى
لغ	لوچ	گرامى
لوغ	لچ	گیلى

مروا	لوبشه	لاف
مرغوا	لكانه	لك
ماتا	لوده	لمشك
مينا	لغره	л.206
مكيب	لامه	لك
ماست	لاسه	لودك
مست	لانه	لاك
مفت	لخشه	لعك
مشنج	لوشانه	لنك
منج	لاله	لنبك
مج	л.21a	لگ
ملخچ	لغونه	لگلگ
مفلاج	لادنه	لبان
مخ	لاغيه	لگن
ماخ	لوزينه	لادن
ملجن	لبیشه	لشن
مرداد	لاى	لهفتان
مند	لايى	لوهنين
موبد	لودى	لان
л.216	لولى	لمغان
ميسرد	لوى	لنبه

ما ننگ	مز	مستمند
منگ	مزمز	مانید
منجگ	مس	مورد
مجزگ	مهراس	مد
مدنگ	موس	مهر
مشنگ	متوس	مر
مشنگ	منش	مندور
مل	منوش	مناور
منکل	میغ	مرغزار
مشکل	ماغ	مهار
ماکول	مغ	ماخور
مندل	مرغ	مستار
مرغول	مغ	مادندر
منبل	مشلك	مرز
ملغم	п.22a	مرز
مرهم	مینك	ماز
مریشم	ما نورك	مهماز
مهرگان	مسكنك	میز
موژان	بك	موز
مرزبان	مفاك	مهوز
میهن	مرك	موابز

мазпарه	ماشه	مسكن
مسكه	ماشوره	ميتين
مهينه	مزیده	ماکيان
ماله	مرخشه	مسن
مايه	موسيجه	مازريون
مخنده	مشخشه	п.226
مشکوی	مخنده	مايون
مانی	مشغله	مان
مانوی	ماهه	ماشو
مژدگانى	مراغه	مازو
میشایتي	ماه	مینو
مودى	ماره	ماکو
ماخجی	مژه	مرو
مومیاى	مزه	موسه
موى	مويه	مخنده
نها	مژده	ملازه
ناشتا	п.23a	ميره
نفوشا	میزه	مرزه
نوا	مجره	متسه
ناب	مته	میلاوه
п.236	ماربره	میانه

неҳиб	نواند	неҳиз
нешиб	неҳарид	немаз
несахт	небуд	неياز
нест	нешад	неғз
неахост	нешид	неаз
нешлнж	незад	неواز
неҗ	неср	неаъ
неҗ	неҳмар	неуъ
неуҷ	неағвар	нес
неҳ	п.24a	неамос
неаҷн	неаҳар	неснас
неҳид	неҳар	неклс
нед	неғар	нергс
неард	неҳғир	неаос
неаворд	неуир	неқас
неонд	неилоғр	неш
неброд	неимор	неяиш
неғрд	невар	неяиш
неғрд	нештр	неуш
неҳад	неокр	неиуш
неорд	неҳаз	п.24б

نپاکان	نفاک	نکوهش
نسان	نیرنگ	نفاغ
نخچوان	نال	نغنغ
نسرین	نشل	نوف
ناردین	نخجل	نکاف
نگون	نغول	ناف
نوو	نشپیل	نسک
نیرو	نول	نغوشاک
نیو	п.25a	نشک
نشتو	نهال	نشک
نپسو	نم	نمسک
نوشه	نغام	نساک
ناوه	نهم	نلشک
نбیره	نسترن	نکیشک
نوده	نرکان	نیلک
نیوه	نشیم	نموشک
نوحه	نفرین	ناک
نزّه	نون	نلک
نواسته	نوان	نمشک
п.25б	نارون	ناوک
نبرده	نهنین	نوک

نیوشه	نفوشه	ولج
نوسته	نرموده	وازنج
نیسته	نوی	ورخج
نره	نی	ولج
نکرده	نارای	والاد
ناره	نامی	ورسناد
نورده	نای	وید
نورده	نرسی	وسناد
نہالہ	والا	ورد
نسپله	ویدا	واتکسر
نمونه	ورا	وحشور
نخکله	وستما	وزیر
نوجبه	وریب	وار
نامه	ورت	ورز
نشتوه	ورغت	ورس
نشکرده	وخت	ویس
نفایه	ورتاج	وغیش
نشره	п.26a	وش
نرکسه	ولوج	ورغ
نایزه	ویرج	وراغ
نواخته	وریج	ولاغ

وخشینه	وڤم	واف
ولوله	واستان	وركاك
وسمه	واران	وردوك
وسه	ورفان	وشرك
п.27а	وامون	ويند انك
واسه	والان	ويك
وسنى	واديان	وبردك
هرا	ورخين	وشمك
هویدا	وشكله	ويچك
همانا	ولانه	п.26б
هنگفت	ورنوшне	وننگ
همایخت	وشنکه	ونگ
هرات	وشکروه	وزنگ
هچ	وشینه	ورنگ
هیچ	ولغونه	وال
هچ	ویژه	ویل
هرمزد	ویره	وزول
هورمزد	ورده	وشکول
هنگارد	وله	وکال
هیرید	ویره	وشم
هید	ویواره	وام

هان	هنك	هور
هرين	هيريك	هير
هومان	هنك	هلندور
هو	هنك	هزير
هليو	هوشنگ	هودر
هستو	هال	هيكگر
هويه	همال	هجير
هده	هيكل	هنجار
هروانه	هروم	هرمز
هركاره	هنگام	هيز
هيمه	هروتوم	هنيز
هزينه	هامون	هاز
همازه	هيون	هراس
п.28a	هارون	هراش
همواره	هايون	هوش
هايینه	هاون	هشتويش
هاله	هون	هف
هرزه	هين	هباك
هرره	هرمان	п.276
هراسه	هميدون	هراك
هياسه	همدون	هواك

هريوه	پاڪند	يزدان
هنگامه	پلور	يون
هراينه	يادر	ياسمين
هكري	يوز	يونان
هيلوى	л.286	يكران
هلوى	ياز	پريان
هوارى	يفز	پخجه
همای	يوغ	پاوه
يفما	پشك	يهوده
يكتا	يوك	پشمه
يارا	يورك	پلمه
يب	يزك	يوبه
يفتنج	پلك	يله
يوج	پنگ	يافه
يچ	يال	ياره
يفچ	يل	پاخته
ياسنچ	يشم	يمروه
يخ	يحكم	ياركى
يارد		ياورى

Баҳш II
ПЕРСИДСКИЕ СЛОВА
(сложные)

آستین رفیده	آبگیر	л.29a
آسمان دره	اِشترخار	افدستا
ابرمرده	ارمان خور	آهن ربا
л.29б	آذرافروز	آذرکشب
اردهاله	اشترغاز	اردیبهشت
ابکامه	آهوی فلك	آفتاب پرست
باد بورا	استخوان رنگ	آهن جفت
بدخن مذاب	آبدستان	آبکند
بوی پرست	آذرگون	استخوان زند
باد آورد	استورگان	آبرود
برومند	ایگستان	افریدگار
به آفرید	آذربادگان	آماره گیر
باربد	آمیزه	آرزه گر
بادغر	ایرمان خانه	اندایشگر
بادسار	آبشتگاه	اسکدار
		آهون بر

برمانه	باد فردین	برزگر
بهارخانه	باد برین	باد سر
بادروبویمه	برزین	بلادور
برپیچیده	п.30a	بو تیمار
باد هرزه	باد خون	بوافزار
برچین گاه	بادیان	باد انجیر
برحولی	بومادران	بید انجیر
پایاب	بازدان	بایکار
پیوراسب	باردان	بوستان افروز
п.30б	بادرو	باد کش
پایمزد	باد آفراه	بید موش
پیل امرو	بافره	بو فروش
پیشار	بهمنجنه	بدکیش
پرورندار	برزه	پیل کش
پرستار	برنامه	پلنگ مشک
پای افزار	بر بسته	باد رنگ
پرمگی	بر بسته	بستر آهنگ
پیل گوش	باد آبله	برخول
پیشکش	بادروزه	بادونام
پیا ز موش	باد آوله	برندکام
پنج نوش	بادریسه	بادبیزن

چوړ پور	وګړدانه	پای باف
چاه پوز	تابخانه	پارسال
چهارمغز	تذکناي	پاهل
چاربالش	л.31a	پهل سم
چوب کش	نهر ماهی	پنجهٔ مریم
چکمیزاک	جوز بویا	پاردم
چیرچنگ	جاماسب	پرسیاوشان
چشم آغل	جگراکند	پاشنامه
چشم آغول	جانوسپارد	پاجامه
چشم پنام	جمد بند	پیشگاه
چشمآرو	چهره پرداز	پنجپایه
چوب پاره	چویرش	پیشکاره
چرده پیسه	جامه غوک	پوستگاله
چنگلاهی	جوش بره	پشت مازه
چاه جوی	جاودان سرای	پژمرده
خارپشت	جهان جوی	پاچاه
л.316	جوانوی	تخته سپار
خرمنج	چوزه لوا	تارمیغ
خودخروج	چلوچوب	ترنگبین
خانه عرد	چنگال خوست	تب باده
خار سپید	چهار آخشیج	ترزده

خامپاره	خرچنگ	خك ارد
خيرگاه	خرغول	خرشيد
خيش خانه	خرچال	خكار
خرجينه	خله چشم	خوار بار
ده كيا	خلم چشم	خنياگر
ديه غوريا	خوش دامن	خرگر
ديمين چوب	خورخجون	خوالپگر
دولاب	خوب كلان	خيارخر
ديوسهست	خارمغيلان	خرهوار
دزهرج	خون سپاوشان	خرگوار
ديوكلوج	خرانگبين	خانه بردار
ديولاخ	خودخرده	خرخيز
درا باد	خوزهره	خانه ديس
دربند	п.32a	خمده خرش
دام ودد	خوامزه	خرکش
دوبهکر	خابگينه	خرگوش
دپودار	خرپشته	خايه مرغ
ديك افزار	خربنده	خرچوك
دى بمهر	خراسه	خبردوك
دربراز	خرمهړه	خړگوشك
دندان آفریز	خارجيته	خالمك

دال بوز	دنگ لاله	رنگ فروش
داس	دوداله	رود کشف
دست آس	دهان دره	ریش خوک
دندان بریش	دال پوره	رودنم
دوداهنگ	درخت سنبه	راه کهکشان
دم کریگ	درکامه	راوماده
دزاهنگ	داس کاله	روان خواه
л.326	داس درپیرایه	روزمره
دارخال	دزاگاه	ریشبچه
داربام	دست انبویه	л.33a
دوخیم	دمغزه	روغن خوشی
دارپرنیان	دهنه	رهاوردی
دسمدین	دیوپای	زیربا
درآسمان	داربوی	زربفت
دندان آفرین	دارچینی	زادخوست
دارآفرین	دوستگانی	زشت باد
دراکوان	رودا برد	زراوند
دستارخوان	رامنرگر	زندوان
دلبویان	رودداور	زاشم
دربرو	رسن باز	زرمین
دندان کاو	روی تاس	زربان

سراسیمه	سردار	زنکه شاوران
سرجاره	سپهکش	زادخو
سرزیره	سرزنش	زبان بره
سد پایه	л.336	زورگوی
سرپوشه	سه کوهک	زیره پیچی
سرا پرده	سرما مک	سبیل با
سیه چرده	سایه برگ	سرخاب
سیرباده	سرهنگ	سرگشت
سنگدانه	سرانجام	سین دخت
شیربها	سپنددم	سرای سنج
شب تاب	سپیدم	سراغوج
شناور	سرسام	سنگ لاخ
شکرخار	سرما یان	سرشاخ
شهریار	سیدچین	سوسهند
شب پار	سگاهن	سیلاب کند
شقرغاز	سکبستان	سرای جاوید
л.34a	سنجد میلان	سگ انگود
شبدیز	سکزن	سنگسار
شیرانداز	سرای جاودان	سوسمار
شب پوش	سک انگبین	سنگسار
شبان فریوک	سپنجی خانه	سیه سار

شب چراغك	شترپای	کامگار
شب اهنك	غرلور	کارزار
شفت رنگ	غزاله فلك	کنده پیر
شالهنك	غاوسنگ	کمرسار
شبرنگ	غرادرنگ	کین سیاوش
شوا زبان	غله دان	کفجلیزك
شبستان	غرگاو	کارگاه فلك
شارستان	فوسنگسار	کلا سنگ
شیراوزن	п.346	کردنکل
شعرگاو	فراك	کفچه تول
شب انگاه	فروما به	کمان رستم
شب گاه	کهریا	کوفجان
شب غاره	کشکاب	کهکشان
شاد گونه	کشکاسپ	کودین
شیرزنه	کوشاسپ	کلاه زمین
شترگره	کرزاسپ	کدبانو
شاهدانه	کردگار	کارنامه
شاه تره	کفشیر	کندامویه
شب بره	کبك انجیر	کمرکوه
شب بوی	کند آور	کدونیمه
شاه بوی	کتخشیر	کوها موی

مهندس فلک	گورشگاونه	کرنای
مشتاسنگ	گذرنامه	کاسموی
مجا جنگ	گلوبنده	گورآب
مردریگ	گادوشه	گنگدره ج
مرواسنگ	گرگیزه	گوشت اهنج
مرغزن	گوشخبه	گریه بید
ماءمیران	گلگونه	گرداوزند
مرغ سلیمان	گردنای	گردباد
مهرگاه	گشج دشتی	گواشیر
ماهی ابه	گوشماهی	گندنا گوهر
مهرگیاہ	لهراسب	گلنار
مارماهی	لورکند	п.35a
نره آب	لوداور	گودرز
نوش اذر	ماخولیا	گاومشتک
نشخوار	مشکپشت	گاوجشم
نوروز	ماری سفید	گاواهن
نیمروز	منوچهر	گاووینز
ناخن خوش	مرزن گوش	گلگون
نایموش	ماناف	گل انگبین
نیم لنگ	مری زبانک	گره گردان
نغن خوالان	п.35b	گورخان

همداستان	ورز رود	نوشین روان
هاماوران	ولارجوچه	نواپین
هفتدهان	هماورد	نارخو
هزارخشان	همراد	نای گلو
هوشازده	п.36a	نوباه
هزارچشمه	هیرمند	نانخواه
هردوزه	هنگامیگر	نوگواره
هفتنه	هفتاورنگ	نواخته
هزارخانه	هفت رنگ	نافریخته
هزارپای	هزارستان	نبرده
	هفتخوان	ناداشتی

Баҳш III
ПЕРСИДСКИЕ СЛОВА
(инфинитивы)

андудон	андхсидн	ангиختн
андайیدن	афраختн	астимидн
агдн	афшандн	азбарیدن
п.366	афшрдн	амадн
аҳнҷидн	аמודн	ағзидн
анҷидн	анбаштн	п.37a ағзидн
алғнҷидн	ашфтн	ағзидн
ағзидн	алғфдн	ағзидн
андохтн	ағамидн	ағзидн
ағалیدن	ағраштн	ағзидн
алғхтн	ағшардн	андидн
ановидн	ағзидн	абаданیدن
ағзولیدن	ағзидн	анбидн
ағхтн	анбарیدن	ангаштн
ағхтн	ағстн	ағзидн

چستن	پندا شدن	بتا پیدن
چستن	پیسودن	بسیجیدن
چه پیدن	پژوهیدن	برازیدن
جرو پیدن	پیراستن	براشیدن
جفر پیدن	π.376	براختن
چو خیدن	پاشیدن	هشکولیدن
چرنگ پیدن	پالودن	بیوگندن
چسپیدن	پالیدن	بخسیدن
خفتن	پنگاشتن	بنگاشتن
خز پیدن	پوسیدن	بسفد پیدن
خرایشیدن	پژولیدن	بشور پیدن
خنیدن	پروستیدن	بتکندن
خسیدن	پخشیدن	بپختن
خستن	پند پیدن	برومخیدن
خسودن	ترا پیدن	بسودن
خل پیدن	توختن	بتکلیدن
خا پیدن	تر پیدن	برد پیدن
دور فشیدن	ترنجیدن	پرداختن
دوشیدن	تراشیدن	پروشیدن
دامیدن	تناسا نیدن	پالاییدن
داخیدن	تنبیدن	پسندیدن

دیده وورشدن	سفتن	شکو خیدن
دندیدن	سختن	شنفتن
л. 38a	سنجیدن	شخولیدن
دوختن	سکریدن	شخیدن
رکیدن	سکنجیدن	شاشیدن
ریبیدن	سرفیدن	شولیدن
رمیدن	سنبیدن	شاهیدن
رندیدن	ستریدن	شخلیدن
رنجیدن	سازیدن	شکه بیدن
رهیدن	سجیدن	شکافتن
زدودن	شسخیدن	شخالیدن
زرا نیدن	شگرفیدن	شهیلیدن
زهیدن	شکردن	شولیدن
زمودن	شمیدن	غرشیدن
ژفیدن	شومزیدن	غنودن
ستودن	شیاریدن	غرنبیدن
سجاییدن	شدیاریدن	غاریدن
سگالیدن	شفتن	فکردن
سستن	л. 386	فرسودن
سوختن	شاریدن	فرغاریدن
سراییدن	شکوهیدن	فنودن

مجبیدن	کنبوریدن	فتالیدن
موییدن	کراشیدن	فرساییدن
مانیدن	کفیدن	فیوریدن
مولیدن	کفتن	فاتولیدن
نازیدن	کراجیدن	فلخیدن
نشاختن	کیبیدن	فلخودن
نشکنجیدن	کزدیدن	فرهپختن
نوردن	کلندیدن	فسردن
نواپیدن	گستردن	فلخمیدن
نهاریدن	گزیدن	فساپیدن
ناشمیدن	گریفتن	فروهلیدن
نیوشیدن	گرویدن	کاشتن
نغوشالیدن	گنجیدن	کافتن
نوالیدن	گزردن	کاستن
نوانیدن	لوسیدن	کرازیدن
π.396	لغزیدن	کوالیدن
نزیدن	لخشدن	π.39a
نسیدن	مزیدن	کشتن
نهفتن	مانستن	کستن
نکوهیدن	مکیدن	کویستن
نواختن	مخیدن	کالیدن

هوختن	ورزیدن	نهشتن
هازویدن	وشکریدن	نوفیدن
هوشازیدن	ویدیدن	نهیدن
یاریدن	هشتن	نوازیدن
یارستن	هازیدن	وشکولیدن
یازیدن	هلیدن	واخیدن

Бағш 1У
АРАВСКИЕ СЛОВА

امرط	اخذ	ابو غلسا
املط	اشقر	اصابع العذارى
اسروع	احرق	استان لازيب
اكسع	اوفر	اطفار الطيب
اجلع	اذفر	افواه الطيب
الثغ	اذن الحمار	اشهب
اخيف	ايام العجوز	الفت
احنف	п.40a	اصابع الفتحات
ابلق	اغبس	ابريج
اكليل الملك	ادبس	انرج
اختاسهيل	ابرش	انجوج
ارجل	اصابع العوض	ابوالمليح
اديم	امضاء الارض	ابزخ
ادهم	اسد الارض	ارخ
ام غيلان	الط	ام القلايد

دم الاخوين	جنبد	الحوان
ذنب الحليل	جزد	بقلة الحمقاء
رجل العراد	حريب	بدر قتلونا
رعى الابل	حوصلت	بردا
رطل	حريف	بطن الحوت
رغم	خصى لالكلب	بدرقة
زبدة البحر	خبث الحديد	بدرالينج
زرق	خطر	بصل العار
زريق	خس	بصل القمر
سوت	خواتم الملك	بقلة القدس
سكت	خروج	بلوط الملك
سعد	خوف	بقلة الملك
سرقو	حصل	بقل
ساباط	ختل	بقلة اليهوديه
سنبل	خدلان	بقلة الحينيه
مجل	خوامى	ترجمان
سللول	خطمى	تخمين
سرطان	دارالمقامة	ذيل
شولة	ديوث	п.406
п.41a	دب الاكبر	جلاب
شهرفت	ديرف	جويث

علاج	صليب الفلك	شيخ
п.416	صن	عمرا الغنزي
عميد	صحو	شويز
عرعر	صيرفي	شحم الارض
عين التور	صيدلاني	شطط
عين البقر	ضميران	شوع
عبار	طوت	شريف
عرار	طوق	شفتاف
عصير	طونقه	شارف
عسر	طرافت	شرف
عبيق	ظريف	شولى
عينوق	ظري	شقابي
عراق	عنب الثعلب	شقوالقول
عراق	عود الصليب	شحم الرمل
عروى	عندليب	شره
عمق	عبارت	صما
علك	علنت	صيت
عدل	عانت	صومعة
عدول	عصيدة	صفار
عندم	عجبت	صدف الارض
علقم	عزادة	مندوق

عنوان	غضن	لهنة
عربين	غشى	قليفت
عشقه	فهم الكلب	قوفة
عكه	فاغية	قفارة
عصافير الراعى	فتنة	قicale
عادى	فراست	قلة
عمارى	л.42а	قضاة
غراء	فلكة	قناوة
غاب	فريج	قيلولة
غرامت	فطر	قحبة
غصة	فهض	قديد
غالية	فسق	قند
غضنفر	فروق	قواد
غور	فراق	قنفذ
غمر	فوه	قناء الحمار
غطيط	قطا	قطمير
غليط	قايى الكلب	قتار
غواله فلك	قصب	قواص
غوال	قواب	قسط
غول	قنب	قوط
غبين	قلاحت	قط

قهرآط	كروان	لاهی
قواع	كاهن	مهیا
قاع	كسرى	مطرا
قلق	لالا	مهرآ
قہقال	لدوب	مدارا
قائم	л.426	منصب
قون	لجة	منقب
قطان	لاحه	مضاب
قوة العین	لهمة	موكب
قوان	لهاء	مبهوت
قواض	لطبطة	مطبخت
قلعه	لحه	مزدات
قبيله	لخلخه	مسافت
قللى	لوزنج	معوت
كساد	لمح	محفة
كبد	لحبة التیس	مشاطة
كود	لقه	مشابهة
كر	لسان الجمل	منزلت
كلكل	لمراقم	ملعقة
كعدل	لسن	مساحت
كفین	لحن	مكانت

مرجیة	محترف	مكفی الطمن
مخاطرة	منصف	میمنه
مارست	مطلق	میسه
منفت	مزرای	منطافه
مراسلة	ملاك	ممرکه
مشایعة	منقل	منانه
مضرة	منال	مرمه
مارج	محمل	مقدمه
مسنج	منجل	مشافه
منشار	محفل	مصطبه
محضر	منوال	معرفة
منقار	مندل	مقراضه
مضمار	مسهول	نجیب
منشور	п.43a	نهمت
مسر	مسم	نکبت
مسمار	مدهن	نکبت
موتمر	مسمن	نخواست
مصوص	مسمن	نمرقة
محوض	مجان	نهم بالشت
مبضع	مايل الحزين	نباعة
مصاف	مکمن	نارماج

ولی	ولایت	نمود
هلب	وقاحت	نقیر
هیخته	وعونت	نخاس
هراوت	وسیطه	نعش
هدیت	ودج	نفناع
هزیر	وساح	نغنغ
هزیر	وارد	نبی
π.436 همز	وقار	نحیی
هاتف	وتر	نوک
هذف	ویس	نحل
هتک	وطواط	نعل
هدیل	وضیع	نقل
هول	وسع	نسم
هدل	وهق	ندیم
همام	وحل	نظام
هدم	وبال	وفا
هجران	وصال	وبا
یدببضا	وهم	وجا
یرنا	وحیه	وغا
یلب	وادی	وسمت
یر	وردی	وثیقت
یرع		

Баҳш У
АРАБСКИЕ, ПЕРСИДСКИЕ
И НАБАТЕЙСКИЕ СЛОВА

аскандрос	асфнаҷ	айрса
л.44а	асфанах	афакя
асамис	ақлид	амия
апағош	ажмуд	ақлимия
актрш	ағйар	айлия
ашқ	асфнқор	аба
айнқ	аксир	асطرلاب
артнғ	айр	арнб
анғ	анбр	асрб
асфил	асطر	анзрот
ам	амр	абурит
армақан	арзизгр	агафт
асарон	абиз	анعوزج
афион	алмас	айнж
афсنتين	атлас	асфнж

بو قلمون	بنج	ابنميون
بلون	п.44б	الكن
بلطاون	بريد	استوردیون
بلسان	بكبر	ابتين
بلمن	بلس	ارمن
بيطون	بدس	اشنان
بان	برمس	افتميون
بيد طبرى	برطاس	افاريقون
تافسيا	باسوس	اسلان
ترهات	بربط	آبخره
ترمس	بلوط	افاويه
ترقين	بندق	ارومه
ونگلوشا	بوق	افرنجه
ونگ	بيرق	ابره
نومون	بغلطاق	آوازه
جوزهر	بهق	باخورا
جذر	بورق	برنجاسپ
п.45a	براجيل	برنج
جاورس	بقم	بسبانج
جفت بلوط	بخور مريم	بابونج
جزع	برصام	بنفسج

جرموی	خوط	دھقان
جلاهی	خودنی	دھگان
جلنجبین	خفجای	دلفین
جاویدن	خوبی	درقہ
جلبان	خاقان	دادی
جمازہ	خراطین	ذب
چهارطاقی	خندیقون	ذراہیح
چقاقچی	خامالون	ذری
حندوقا	خلدبرین	ذبل
حماما	ختو	ریمینا
حرام مغز	خوشکارہ	رعاۃ
خصص	دیه عوریا	راتینج
حوامل	دستخط	ریباج
حلزون	دھلیز	رواصیر
حردون	دلی	ریباس
حمدان	دریای	رقاع
حلقہ زن	دال	رواق
حمدون	دغل	زرقطونا
خطا	درغم	زفونیا
خرابات	دوم	زرقا
خندروس	л.456	زوقا

شواد	سنقور	زیرباج
شبور	سکر	زرنهق
شق	ساجور	زیبال
شق	سوس	زهم
شقاقل	سالوس	زادان
شروان	سنجوق	زرفین
п.466	سفراق	زله
شین	سدق	п.46a
شماسیان	سک	زوبمی
شمسه	سقلاطون	سقمونیا
شوشه	سکنجبین	سمانا
شفریه	سارقین	سها
صلا	سمو	سنا
صلیب	ستوقه	سقلاب
صفدر	سکنجه	سرداب
صنوبر	سقوطری	سلت
صبر	شب	سعفت
صبار	علاجت	سبج
صنبر	شاهتوج	سارج
صولجان	شورباج	سمار
صلایه	شبطرج	ساطور

عاقرة حوا	طالغ فوق	صاحبى
عطيشا	طمطراق	صنابى
عملج	طاق	ضحاك
عوسج	طلقى	طيموليا
عمود	طبك	طفرا
عيد	طم	طلب
عالي سرد	طالم	طاماست
عنجد	طاقتم	طوثوث
عيار	طلم	طهمورث
عزيز	طفان	طمفاج
عروس	طبرخون	طبرزد
عفن	طرخون	طبر
عبد اى	طرخان	طنبور
عمق	طرنجبين	طباشير
عرك	طرازگاه	طرار
عروسك	طباهجه	طراز
п.47б	طراره	п.47а
عنصل	طلبنون	طناز
عوام	ظيان	طاوس
عمان	عذقا	طاقدیس
عفن	عذرا	طوس

عوان	فريش	قباد
عو	فطیوش	قلقنطار
عفه	فلفل	قمطر
عسطه	فرفیون	قند هار
عود قمارى	فیلا غیان	قندر
عتابی	فرلان	قار
غرا	قلیما	قبر
غلب	قفا	قندز
غار	قودمانا	قلقندیس
غنداق	قمرأ	قندس
غدرک	قلیلا	قیلموس
غزاله فلك	قوقوب	قنلادس
غار یاقون	п.48a	لقنس
فاشرا	قلا ب	لقنوس
فخت	قتج	لقس
فرج	قچ	قوبوس
فیلهرج	قوچ	قلاس
فقاح	قزج	قویس
فرخ	قوس قزج	قواط
فابید	قلغند	قاف
فریبرز	قواغند	قنق

کوهان	کرنب	قواق
کروان	کسب	قلک
کرطرخون	کلمات	قنبیل
کتایون	کورات	قابول
کرتاتشین	کبریت	قلقل
کودن	کلت	قاقم
کرهه	کمرت	قهرمان
کعلی	کارت	قیطون
گملا ب	کیومرث	قلعبان
لفت	کسوٹ	قیروان
لہلنج	کوٹ	قطران
لجلاج	کشنج	قیدافه
لفاچ	کیقباد	قمره
لال	کافور	قافله
لخفتان	کلك الجبار	п.486
لہقان	کیکاوس	قابله
لبان	کرفس	قواره
لاوباتی	کسف	قواره قواره
مامیشا	کودمایل	قلی
مارقشیا	کعدل	قروغانی
مرقشا	کرکم	کیلا

وزير	موقان	п.49a
وبر	مرزمان	معاش
ودع	مو	معرج
وناق	مصطكى	مازمارج
وامق	مرغ عيسى	ملواح
وشاق	نكيا	مرخ
وشق	نشا	مزمار
وقواق	ناموس	مغبر
ورل	نطاق	ماحور
وسمه	نارجيل	موسيقار
هندبا	نظرون	محور
هازيا	نفطى	مفرنس
هودج	وفا	مقناطيس
هويديك	والا	مرزنجوش
هيمطال	وبا	مرغش
هال	وجا	ملمع
هطمان	وعا	منجوى
هيو فاريتون	п.49б	ميارك
يلدا	وا	مغل
يشب	ولايت	ماتم
يعقوب	وسمت	ملحم

یاختلق	یبروج	یعسوب
یلمق	یا فوخ	ینبوت
یشم	یتوع	یبروج
	یرنداق	یمدوج

Бағш У1
 "РУМИЙСКИЕ" СЛОВА

عنصر	بلهناص	л.50а
فهلا قوس	بطریق	آب
فردوس	تشرین	اسطوانات
فہلسوف	جنطہا نا	آذار
قسطا	جا ولیق	ایار
قمیس	л.50б	اسطاقس
قانون	جنطین	اسقف
قسطنطین	حزیران	ایلول
کشیش	سکوبا	ازروم
لوشا	سوکه	اقلیم
لوقا	سوفسطائیه	افلاطون
ملکا	شلیخا	ارغنون
ماریعقوب	شماش	اکسون
محیط	شباط	بریس
مخران	طورس قوس	بطالیموس

مطران	مجسطی	نهان
مولو	نا قود	هلاج
ميا سطو	نسطور	هرمس
п,51a	نا قوس	هرقل

Баҳш УІІ
ТЮРКСКИЕ СЛОВА

аир	аукт	ана
ажер	аудт	ана
ауир	аит	арфа
аукдр	аукаж	ана
айғур	аукнж	ардка
аур	агаж	аба
ауар	азтуж	ала
аужар	аурлож	амға
айир	ашеж	аға
айлندر	ауж	аут
ағр	аудуж	аит
айлдр	ажмах	азмет
ағз	армд	ат
Аз	ауккр	анкт
аукз	аир	алт

اريغمز	آرولق	اتك
اسهرز	اشق	ارك
آس	آياق	اويغل
آش	اونتارق	ال
اوزنش	ارتوق	اونكل
اوکوش	احساق	اوغل
أورش	اوجفلاق	ايل
آلتمش	ابري	انكال
ارتقش	اق	امكال
اولش	افق	ايل
آجغ	ارمك	اويوغل
الغ	انكك	ال
اوھفلغ	п.516	ايل
ارسارغ	اوزاك	ايچگل
ايغ	الك	اردم
اويغوغ	اركلک	اونم
اريغ	اوکذرмк	اوим
اوتاغ	اکسوک	اويم
اوجارلغ	انک	الغ بيم
اغوغ	اتمک	ايلتکان
ارتودق	اتوک	الن

این	اورقه	اینی
اکن	اسرقه	ارتی
اون	ایدی	اوکری
ایران	ای	اشجی
ایمن	انجی	ایمکجی
اوشتان	ایچی	اتجی
اکن	اینی	التونجی
التن	اکاجی	اتی
اوینغن	اودنی کلنی	ایکجی
ایمالو	ایردادی	اتماجی
اجاکو	اویغدی	اسی
اغو	امدی	بلکا
اولکو	اسری	بغرا
اجکو	ارنوری	بودوا
اوینغو	اوی	بیات
اوبه	انی	بوت
اوجه	الاشتی	بشنج
الکسه	ایکی	برس
اوکره	آلتی	بر
اوخیشه	اغری	بغور
المه	اغدی	بود

تت	بنم	بیغ
تهج	л.52a	بجنای
توانکر	بتودکان	بشماى
تبر	بالدن	بوتای
تر	بوین	بیماقلو
توز	برمن	بشو
توانکر	بلبن	بسو
تیش	بلی فسن	بلای
تاغ	بلادرجن	بق
تفسغ	بوکردن	بوکرک
تولاغ	باتمن	بلک
تبغ	بوکن	بمک
ترلغ	بزاعو	بیمک
تودغ	بغه	بودک
توزلغ	بلته	بك
تمودقزی	باقری	ببک
تهرای	بکنی	بك
ترنای	بغدی	بلنک
توپنی	بودی	بیلازگ
تلش	بیغوی	بیلتوگ
تغماى	تورت	بل

تېرغى	تولەكن	جولۇ
تېتىك	تۈزكېن	جانۇ
توشك	تغن	جركلك
ترك	تقس	جورك
تۈرنجك	توشە	جلك
توشك	تۈرپە	جرك
تېرك	تۈە	جولېن
تۈاك	تۈكە	جكن
تنك	تۈقۈە	جىنقلقن
تۈنك	تۈزنە	جېغان
تنك	تۈقە	جېيۈن
تل	تۈنكە	جكۈكە
تۈردىم	تۈنكۈرى	جىنكە
تۈلۈم	تۈشى	جىغۈرە
تۈرپىكان	تۈرغىجى	جرىر
تېن	تۈشى	حلق
تن	تۈرغى	حجك
تون	تۈركى	خودى
تخازن	تۈغدى	خاتون
تۈزغن	تۈنكى	π.526
تكان	جادار	دلىست

سنکو	سفشق	دور
سپرغو	سرمسق	روت
سو	سرمق	روغان
سغو	سفلق	ريوك
سولكنجه	سقاق	سنباب
سرجه	سفرق	سوت
سمره	سفراق	سوكت
سريچقه	ستمق	سج
ساوچى	سقال	سونج
سوسفرى	سنكين	ما قنج
سفرى	سن	سمور
سفرجى	سقان	سوجمر
ستفجى	سامن	سفر
سهرى	سرمدان	سفمار
شطو	سجغان	سفر
صفو	سفن	سوز
صنبى	سفغان	سوكلمش
طمغا	سواكن	سنجش
طر	سكن	سينغ
طلاق	سن	ستغ
طغرل	سپلكو	سارغ

طلم	قندز	قولی
طالین	п.53a	قلیق
طغای	قیمز	قوی
طرمطلی	قویز	قوی
قلا	قاز	قفللی
قوا	قلاوز	قللیق
قوغایب	قویز	قل
قب	قیاش	قزل
قت	قواقل	قون
قوت	قلاش	قاشن، قان
قونج	قلاقی	قفتن
قولغاج	قوی	قاغون
قنج	قللی	قوه غورشین
قلج	قویرو	قلن
قلاج	قولی	قهلن
قراغند	قباق	قوین
قادر	قونق	قلقن
قو	قوی	قولساقن
قتر	قوداق	قولن
قوجفر	قوسق	قار
قونکر	قونعشق	قاون

منك	كوكل	قادن
منكو	كل	قوغره
يونجقا	كجا بيم	قويجنه
يغرب	كپشه	قغه
يت	كيجه	قوه
يتست	كشي	كبت
يلاوج	كلفي	كرپيج
يج	كركي	كجار
ياج	كلارجي	كويو
يو	كلدي	كورمس
يغر	كجتي	كس
يكسو	كجكي	كيش
يلدز	كبتجي	كرش
يوز	لغر	كمش
ياش	لاجين	كوك
يتمش	لربه	كسك
يسغ	لاحي	كرهك
ياشلغ	مسق	كنداك
п.536	مسنجق	كنكرك
يرتفان	منق	كيك
يرلفان	موسن	كلالك

پتدکان	یلان	یکسره
یودون	یوغن	ینجکه
یغرن	یوکان	یولجی
یقهمن	یون	یا قوی
یرلقان	یاردن	یئی
یورقان	ینجو	یوری
یرخان	یجغو	یکرمی
یلمن	ینکه	یزی

ПРИЛОЖЕНИЯ

ПРЕДИСЛОВИЕ БАДР АД-ДІНА ИБРĀХІМА
К СЛОВАРЮ "ФАРХАНГ-И ЗАФĀНГŪYĪĀ VA
ДЖАХĀНПŪYĪĀ"

(из индийской рукописи, опубликовано
Сайидом Хасаном, ук. статья, стр.82-84)

سیاس هزار افزون از شمار و ستایش بی اندازه و
بسیار برون از گردش روزگار و نیاز بهمن و آفرین...
جان و کشامنده دل با شاد همه بیک (کذا) زفانان با
نهاد... پامان نامش گویان و دلها همه آفریدگان نشانش
جویان سخن و آواز گونه گونه و... هر نمونه از توانایی
او پیدا و بخواست او هویدا است زبان سخنگویی را از
سخن او آراستگی و ترفان شناس را سخن او دل بستگی
و خجستگی بر زبان مردمان از نام فرخنده او شگفتگی
در سخن... روان و سخن در نهاد افکنده اوست و درود
برترین و ستود بهترین بر مہمن پیام آوران و بہمن
مہتران و پیشین سروران و بسین پیغامبران برگزین
آفریدگار و برگزیده کردگار کہ بفر و فرهنگ یکتا
است و در سخنوری و مہتری ناہمنا است تازی زبان ترک

تاز گنگ زباناں گویا جهان برده (کذا) کن جهانبانان
 جهاندار سخن کیش و جهانگیر خرد و فرعیش فراوان از...
 دل و روان بر یاران و یاوران... او از آغاز روز
 آفرینش تا پایان روز رستخیز و از نخستین شب گیتی
 تا شب بخش زیر پیاپی و دمام رسان باد
 آغاز فرهنگ نامه : در چستی بر بستن و چگونگی آراستن
 پس از ستایش خدای بی نیاز و ستود محمد کیش نواز
 چنین گوید بنده خوارترین چون خاک زمین دل بر بستم
 (کذا) بدر ابراهیم ایزد درکار و گفتار او را یار
 و از اهو و دژ برازان نگاهدار باد که فرهنگنامه
 بزبان پهلوی و دری و پارسی و جز آن پراگنده و هر
 یکی با اهو آگنده بود از بی زبری زیر و زبر و در
 پس و پستی (کذا) بیشتر نه کنی (کذا) دامنش بکشنی
 می کشید و نه چندان بر بستگی می رسید از آنک زفان
 ها همه یکسان و نام کردان (کذا) بی هیچ نشان بوده
 سخن افراز پارسی و تازی آمیخته و جداگانه در کالبد
 برشته ریخته و در پیوند و بر بست چنانکه بایست توسن
 نباخته چنچ شایست نساخته تا گروهی از... سخن سرایان
 ... و بند بدیران (کذا) پیشینان و پسینان روز بشب
 می آرند و شب را چون روز می گذارند و در همه
 سخنان بسیار میخوانند و تر زفان آن نمی دانند و

بفرهنگنامها می بینند و در بیرون آوردن آن در می
 نشینند و لیکن بسود نمی پیوست و جوئنده بجسته
 نمیرسید و نیز گروهی را خرد بدان رسید و منش بر
 آن کشید که آنرا خوانند و هر سخنی را چنچ اوست
 بدانند پس هوش و گوش بر آن آرزو بگذاشتند و دل
 بر آن کام و بست داشتند و بسوی یکدیگر میدویدند و
 بر ... آن می پرسیدند کسی از در باز نمی کشاد و داد
 آن سخن ها بسرا نمیداد جوخی از دوستان همدل و هم از
 ... و غم پرداز بودند و این غمگین را در بیکار (کذا)
 گمان می بردند و خستو می کردند و بدانچ میرسیدند
 می پرسیدند چون پاسخ می یافتند رسن می گرفتند که
 برای آسانی مردمان فرهنگنامه پردازید و بر هنجار که
 سودمند گردد بسایزید چنانکه از هر زفانی بهری ... و
 سخنان هر زفانی را جداگانه ترزفانی بود و اندیشه
 بر درستی هر سخن بگمارید بخش ها و گونه ها پیدا آرید
 تا جهانیان ازین بهره برند و خوش نشان زیرک (کذا)
 ترند و برهم نشینان بزرگان و هم رازان زیر دستان
 چون پاسخ ناچار و انبوهی بسیار شده و خواهر بسی
 افزوده در خواست ایشان را پذیرفتم و خامه بر گرفتم
 و در استوه را بر خود بستم و سخن را در سخن

پیوستم و منش بر آن داشتم و از بدان گماشتم که
 فرهنگنامه ها را با هم و سخنان پراکنده را فراهم کنم
 و هر چه در زبان تازی و پارسی و پهلوی و دری و
 یونانسی و ترکی و جز آن بود همه زفرد نگریستم و
 یگان یگان در خانه نگار آوردم و بدانچه رسیدم و
 توانستم و شنیدم و دیدم درست گردانیدم و تروفتانی
 جداگانه بیاراستم و آنرا بخش بخش و گونه گونه و
 بهر بهر کردم و هر یکی را بدان جای که سزاوار
 ترست بیاوردم و بکوتاهی کوشیدم نه بدرازی و بسود
 گردانیدم نه ببازی و نام این فرهنگنامه "زفان گویان
 جهان پویان" نهادم برین هنجار یزدان دانا ترست و بر
 درستی و نا درستی آن از گمراهی و بی آگاهی نگاهداراد
 و به نبشتن توانائی دهاد اندازه فرهنگنامه بر هفت
 بخش

ТЕКСТОВАЯ РАСШИФРОВКА

Баҳш Ҷ

Персидские слова (инфинитивы)

گونه نخست که در آغاز آن الف است آندودن л.36а
 بجیزی گرفتن چنانکه زراندد و گل اندود آنداځیدن که
 گل کردن و مالیدن گویند گل اندای یعنی گل مالیده
آگندن پر کردن گویند آگند // پر کرد پنبه آگنده یعنی л.36б
 پنبه پر کرده و بپاگنم یعنی پر کنم آهنجیدن انداختن
 گویند آهنجیدن و آهنجید آنجیدن بیرون کشیدن الفنجیدن
 حاصل کردن و جمع آوردن گویند الفنجیدن و الفنجید
 آغاز آغازیدن فروشدن نم بسر زمین و نیک سرشتن و
 حرکت کردن آندوختن الفختن و گرد کردن در اصل
 اندوزیدن بود آغالیدن تر کردن بو(د) (۱) غلانیدن سخت
 برشوراندن گویند هر دو اغال کرده اند یعنی یک دیگر
 شوریدند و تنگ فرا گرفتند الفختن گرد کردن
الفاختن نیز گویند انوییدن بانگ کردن بنالش و زاری

افرولیدن و اوژولیدن نیز گویند آهستن بهرون کشیدن و
 برداشتن در بنیاد آهازیدن بود آختن بمعنی آهستن است
 در بنیاد آزیدن بود اندخسیدن پناه گرفتن افراختن بسر
 آوردن و برکشیدن و بالاتر بردن که در بنیاد افرازیدن
 بود افزودن اگر همزه حذف کنند بکسر فا گویند افشاندن
 پرتاب کردن چنانك استین و دامن و چون همزه حذف کنند
 بکسر فا گویند بیت : اگر دستم دهد روزی که انصاف از تو
 بستانم * قضاء عهد ماضی را شبی دستی بر افشام افشردن
 شنیدن و اگر همزه حذف کنند بکسر فا گویند روا بود فتح
 دهند آمودن بر کردن بنیاد آمویدن بود انباشتن بر
 کردن در بنیاد انبازیدن بود آشفتن دیوانه شدن در بنیاد
 آشوبیدن بود الفقدن کسب کردن آرامیدن قوار گرفتن و
 آرامیدن هم گویند افراشتن بمعنی افراختن است در بنیاد
 افرازیدن بود و نیز همزه از هر دو حذف کنند وفا را
 کسر دهند افرازیدن آراستن و خوش کردن و آلاشیدن
افشاردن شپلیدن و فشاردن نیز گویند آزیدن رنگ کردن
آزیریدن هشیار کردن و بانگ زدن انبازیدن بر کردن
 بنیاد انبازیدن بود آرستن توانستن بنیاد آریدن بود
انگیختن پیدا کردن و دور کردن و کشیدن بنیاد انگیزیدن
استیهیدن لجاج و ستیزه کردن و بغیر همزه نیز گویند
 از باریدن افکندن آمادن ساختن و پر کردن بنیاد

آمایدن آوندیدن // میان دو خشت کردن آوردیدن حمله
 کردن آفریدن شکفتنی کردن آوندیدن فروب کردن
 آفرندیدن زیب دادن آفندیدن خصومت کردن آندیدن سخن
 بشك گفتن آبادانیدن ستوده آمدن انبریدن بر کردن
 انگاشتن دانستن و گمان بردن بنیاد انگاریدن بسود
 آوندیدن افکندن و از اینجاست که پارسيا [ن] نام نهند
 گرد اوزند و شیر اوزن

گونه دوم که در آغاز آن با است بقاییدن بگداشتن
 بسجیدن قصد و اهنگ کردن و آراستن برآزیدن زیبیدن
 برآشیدن فرو نشانیدن براختن گداختن در بنیاد بزاریدن
 بود چنانك گداختن آگازیدن بود بشکولیدن بشدن برفتن
 بهوگندن بهفکندن جلدی نمودن بخسیدن گرازیدن بخصانیدن هم
 گرازانیدن است بنگشتن فرو بردن در بنیاد بنگشیدن
 بود بسفدیدن ساخته شدن بشوریدن لعنت کردن بتکندن سر
 باز زدن از خوردن بتکندیدن بود بیختن درماندن در
 بنیاد بیختیدن بود بر مخیدن بیفرمانی فرزند مر مادر
 و پدر را بسودن دست زدن بشکلیدن رخته در افکندن
 بردیدن از راه دور شدن

گونه سوم که در آغاز آن با است پرداختن انگيختن
 و ترك دادن و آراستن و ساختن و دور کردن پردازشان
 یعنی دور کردن ایشان را در بنیاد پردازیدن بسود

پیشیدن فرو نشانیدن و پاشیدن یعنی پر کردن و بهبود
گشتن و بد حال گردانیدن پالاییدن افزودن و زیادت شدن
پسندیدن ستودن و خوش آمدن پنداشتن کبر کردن و
دانستن و گمان بردن در بنیاد پنداریدن بود پیسودن
میل کردن پڑویدن باز جست کردن و در تفحص شدن و
نصیحت کردن پیراستن دباغت دادن و آراسته کردن بدانچ
باشد خواه پوشیدن خواه بریدن و از اینجاست که ناخن
پیرایه را ناخن بردی گویند و نیز گویند فلان سبیل
نه پیراید یعنی نه براند // پاشیدن ریختن و پر کردن
پالودن خلاصه چیزی کردن پالیدن افزودن پنگاشتن نقش
کردن پوشیدن ستوده شدن و آماسیدن پڑولیدن بسودن و
پڑمرده شدن پرستیدن خدمتکاری کردن و صاحب چیزی
پخشیدن و اندوه کردن و گداختن گویند پخشان یعنی
گدازان بروا شدن پندیدن نصیحت کردن
گونه چهارم که در آغاز آن لفظ تا است تراپیدن
رفتن است ببالا اندک اندک و گویند نم چکیدن است
و تراویدن نیز گویند توختن رنج از کسی بکسی رسیده
باشد بار بدو رسانیدن بنیاد توزدیدن یعنی دوختن تریدن
بیرون کشیدن ترنجیدن گرفته شدن و درشت گشتن تراشیدن
هموار کردن و درشت گشتن تراشیدن هموار کردن و خراشیدن
و انگیختن و نگاشتن تناسانیدن خوش شدن تنبیدن جنبیدن

گونه پنجم که در آغاز آن جیم است جستن طلب
کردن بنهاد جوییدن جستن جهیدن در بنیاد همان جهیدن
بود بر جستن بر جستن جسم

گونه ششم که در آغاز آن جیم پاری است جهیدن
میل کردن یعنی جانبی غلتیدن جرویدن چاره جستن و دوییدن
چفریدن ترسیدن و التفات کردن چوخیدن لغزیدن و افتادن
چرنگیدن آواز کردن چخیدن ستیزه کردن و سرزنش
گونه هفتم که در آغاز آن خاست خفتن بیاسودن و
خواب کردن خزیدن در چیزی در آمدن خراشیدن تراشیدن و
پوست بر شدن خنیدن بضم و فتح خابر جستن و جنبیدن
نیز گویند خسیدن بفتح و کسر خا خاییدن خستن زخم کردن
و خزیدن خسودن درودن خلیدن جستن و در رفتن خاییدن
بدندان رمش کردن

گونه هشتم که در آغاز آن دال است درفشیدن
درخشیدن روشن و تابان شدن دوشیدن جنسیدن و بضم دال
نیز گویند دامیدن برزور چیزی شدن و برابر چیزی شدن
داخیدن از هم جدا کردن دیده ور شدن نظر بر چیزی
انداختن دندیدن از خشم میجوشد و بتندی میگوید // л.38а
دوختن دوزیدن و گزاردن و ادا کردن بنیاد دوزیدن بود
گونه نهم در آغاز آن را است رکیدن از خشم
آلودگی نم نم با خود سخن گفتن ریپیدن بکسر را

افتادن رَمِدَن گَرِیختَن رَنَدِیْدَن رِسْتَن و تراشیدن رَنجیدن
ساختن و الفختن و ناخوش شدن رهِیْدَن خلاص یافتن
 گونه دَهَم که در آغاز آن زَا است زَدِ وِدَن رَنگ
دور کردن و پاک گردانیدن زَرانیدن صاف کردن زهِیْدَن
 افتادن زَمُودَن نگار کردن
 گونه بازِ دَهَم که در آغاز آن زَا پارسی است زَفِیْدَن
تر شدن و بتازی ترشف گویند و خِیسیدن
 گونه دوازِ دَهَم که در آغاز آن سَیْن است سَعُودَن وصف
کردن در بنیاد ستاپیدن سَجاییدن نِیک سرد شدن سَگالیدن
اندیشیدن و خواستن سُتَن جستن بنیاد بستیدن بود سوختن
گود کردن یعنی در آوردن چیزی بنیاد سوزیدن بود و بها
پارسی نیز گویند سراییدن آواز کردن و سرود گفتن و
حکایت و نوازیدن مرغ و خواندن بآواز سُفْتَن تراویدن
و سوراخ کردن بنیاد سَفْتیدن بود سُختَن وزن کردن بنیاد
سختیدن و سنجیدن بود سنجیدن بترازو وزن کردن سَکَرِیْدَن
برجستن ستوران سَکَنجیدن تراشیدن و گزیدن سَرَفِیْدَن یعنی
آواز بگلو کردن که بتازی سَعال گویند سَنبِیْدَن زیر پای
آوردن ستردن تراشیدن و دور کردن سازیدن ساختن و راست
کردن و در خور آمدن سَجِیْدَن سرمایه سخت شدن سَجاییدن
و سجانیدن هم از این است و بعضی بشِیْن مَعْجَمَه گویند
 گونه سِیزِ دَهَم که در آغاز آن شِیْن است شَخِیْدَن لغزیدن

و از جای فرو خزیدن و گناه کردن گویند فلان شخص
 یعنی از خویش فرو خزید و بلغزید شگرفیدن اسپ و ستور
 در سر آمدن شگردن شکستن بنیاد شکردیدن بود شمیدن
 بیهوش شدن و رمیدن است شومزیدن زراعت کردن است
 شیاریدن زمین پاره کردن شد یاریدن نیز در زمین جفت
 راندن شفتن چکیدن و تراویدن // جراحت و جزان بنیاد
 شفتیدن بود شاربیدن تراویدن شکوهیدن زیبا شدن بزرگ و
 ترسیدن شکوختن سر آمدن و هیبت زدن شفتن شنیدن
 شخولیدن بانگ و آواز کردن که بتازی صغیر گویند یعنی
 سپیك شخصیدن از جای فرو خزیدن شاشیدن بآب شولیدن
 شورانیدن گویند میثولید یعنی شورانید شاهیدن بزرگ
 شدن و پارسایی کردن شخلیدن سپیك زدن شکبیدن صبر
 کردن بنیاد شکباییدن بود شکافتن بریدن بنیاد شکافیدن
 بود شخالیدن خلیدن بود شپیلیدن شفتن و دیوانه شدن
 شولیدن متحیر شدن و درمانده گشتن

گونه چهاردهم که در آغاز آن غمین است غرشیدن
 خشمگین شدن غنودن خواب کردن غرنبیدن بانگ سخت بخشم
 زدن و از درون بجوشیدن غارتیدن غارت آوردن
 گونه پانزدهم که در آغاز آن فا است فتردن دریدن
 فرسودن سخت سوده و کهنه شدن و کاهیدن و خلل پذیرفتن
 فرغاریدن چیزی بآب نیک تر کردن فنودن غره و فریفته

شدن فتالیدن و بفتح فانیز آمده است فرساییدن مانند
 شدن فتالیدن فشادن و ریختن فیریدن فوس و استهزا
 کردن فاتولیدن راستر شدن یعنی دورتر شدن فلخیدن پنبه
 از دانه جدا کردن فلخودن همان فلخیدن است فرهختن
نیکو و با ادب شدن فسردن بسته شدن است در حیران
فلخمیدن پنبه زدن فساییدن مالیدن و اسپ کردن و رام
 گردانیدن چنانک گویند مارفسایی یعنی افسون گری و
 بهمزه و مفتوح نیز گویند فرو هلیدن گذاشتن و
 بیفکندن

گونه شانزدهم که در آغاز آن کاف است گاشتن
 گردانیدن و تخم ریختن گافتن شکافتن و کاویدن بنیاد
 همان کاویدن کافتن گاستن کم و بر کم شدن و نقصانی
 پذیرفتن بنیاد کاهیدن بود کرازیدن خرامیدن کرازانیدن
 همان خرامانیدن کوالیدن بالیدن هر چیزی از نهال و
 درخت و کشت // و بعضی کاف پاری و مفتوح گویند п.39a
کشتن زراعت کردن کستن کشادن و شکستن و این در تارها
 گویند گویستن بیا پاری و عربی غله کوفتن بنیاد
کویستیدن بود کالیدن موی درهم شدن کنبوریدن فریفتن
کراشیدن تباه کار و پریشان شدن کفیدن ترقیدن یعنی
 از هم جدا شدن کفتن از هم باز شدن بنیاد کفیدن بود
کراجیدن بانگ کردن ماکیان وقت بیضه کردن یعنی انک

كاك كاك كند كيبیدن از جایی بجایی کشیدن گزیدن
 پیراستن گویند کرد شاخی تا گشته که پیرایند گلندیدن
 کافتن

گونه هفدهم که در آغاز آن کاف پاری است گستردن
 فراز کردن بنیاد گستریدن بود گزیدن نیش و بدندان
 گرفتن گرفتن گریختن بنیاد گریزیدن بود گرویدن پذیرفتن و
 سر نهادن و بدل گره بستن و استوار داشتن گنجیدن
 راست در در آمدن گنجانیدن نیز گویند گزردن چاره
 جستن بنیاد گزردن بود

گونه هوزدهم که در آغاز آن لام است لوسیدن فریب
 دادن و فروتنی کردن لغزیدن دوشیدن و آشامیدن بعبارت
 ماورا النهر و بواو پاری نیز گویند لخشیدن لیزیدن
 آمیختن لخشیدن افتادن

گونه نوزدهم که در آغاز آن مهم است مزیدن جوشیدن
 مانستن بصفت چیزی چیزی شدن بنیاد مانیدن بود مکیدن
جوشیدن مخیدن خزیدن و جنبیدن مجیدن دیدن و خرامیدن
مویدن گریستن مانیدن بسان چیزی گشتن و گذاشتن و
 رها کردن مولیدن خزیدن و باز کردن

گونه بیستم که در آغاز آن نون است نازیدن فخر
 کردن و بمعنی توسیدن نیز باشد نشاختن نشانیدن بنیاد
نشاختیدن بود نشکنجیدن نیلک زدن نوردن پیچیدن و ته

کردن و گشتن بنیاد نوردیدن بود نواپیدن نالیدن و آگاه شدن نهاریدن خوف کردن نانعشیدن از جهان چیزی ندیدن نیوشیدن سخن در گوش کردن یعنی شنیدن گویند یعنی بشنو و شناییدن و بکسر نون نیز گویند نفوشالیدن از کیش بکیش شدن نوالیدن نالیدن و جنبیدن نوانیدن // л.396 بانگ زدن نزدن بیرون کشیدن نسیدن نهادن نهفتن پنهان کردن نگوئیدن ناپسندیدن و زشت گفتن و سرزنش کردن نواختن سرائیدن و بانگ زدن و خوش کردن و برادر رسانیدن (بنیاد) نوازیدن بود نهشتن نهادن بنیاد نهیدن بود نوفیدن جنبیدن نهیدن اندیشه کردن و غم خوردن نوازیدن نواختن و خوش گردانیدن و سرود گفتن گونه بیست (و) یکم که در آغاز آن واو است وشکولیدن جلدی در کار نمودن واخیدن از هم جدا کردن وززیدن اختیار کردن وشکریدن چیست کردن ویدیدن چاره جستن گونه بیست (و) دوم که در آغاز آن هاست هشتن گشتن و اوپختن بنیاد هشیدن بود هازیدن گریستن و در بعضی فرهنگنامه نگریستن هلیدن فرو گذاشتن و ترك دادن و فرو انداختن هوختن بیرون کشیدن و آمدن و پیدا شدن بنیاد هوخیدن بود هازویددن فرومان و چیزی حیران شدن هوشازیدن چاروا بغایت تشنه شدن گونه بیست (و) سیوم که در آغاز آن با است یاریدن

توانستن پارستن توانستن بنیاد یاریدن شود پازیدن قد
کردن و زدن و انداختن و بهرون کشیدن و اشکارا کردن
و پرسیدن

Баҳш VII

Тюркские слова

بخش هفتم در سخنان ترکی بر چهارده گونه نخست که
در آغاز آن الف است آتا پدر آنا مادر آرقا حجامتگاه
آنا کف بست آردگا شن آبا تلخه آلابلی آما بز کوهی
آغا برادر بزرگ ت آوت کاه و داریو ایت گوشت
آزمت امرو آت اسپ آنکت سرخاب آلت گوجه آوکت پند
آورت غول آیت گوشت و سگ ح آوکاج خلق آوکنج پشیمانی
آغاج درخت آزتوج سبزه آورلوج کوهان آشیج دهگ گلبن
آوج سه آودوج روزه خ آجماخ بهشت (د) آرمد آذر و کبک
دری ر آوگکر پروین آیر مرد آیر سرود آجر کمرانسی
آویر اریزان آوگدر بیاموزایغر کس آور خر مسج آوار بوم
آوجار بازار آییر زین آیملندر نماز دیگر آغر آگران
آیملدر رازی و انچنان ز آغر آزان آندک آوکر آوگاو
و میمون آریغمر ناپاک آسهرز میان فرج س آس و آن
پوستینی است معروف ش آش خوردنی آوژش جان و تن و
سر آوگوش روستا آودش آجنگ آلتش شست آرقش کاروان
آولش روستا ع آجغ تلخ و شور و توش غ آلغ بزرگ

اوفلغ هوشمند ارسارغ زرد آيغ خوس گير اويغوغ بهداري
 اريغ باك اوتاغ خرگاه اوجارلغ سازدگان اغوغ در دق
 ارغودق جوزا آرولق ساق اشق متالنگ آهاي هاي اونتارق
 فراموش کردن ارتوق زيماده احساق كند اوجفلاق سه برگ
 ابرق كهيل آي شهيد آفوق وحني ك ارمك پشمينه است
 مهنتراز صوف انلك رخساره // اوزاك رگ جان آلک دست آركلک п.516
 انگشت اوكدزيمك اموختن اكسوك كمر انك رنجوري و شهر و
 ولايت اتمك نان اتوك موزه اتك دامن ارك زردالو ل
 اورغل لب گردان آل بودست اونكل وقت نماز پيشمين
 اوغل پسر ايل فرزند انكال زنديخان امكال رنج ايل
 ولايت اوپوغل در خواب شو آل بستان و رنگ لعل و اسپ
 بور ايل شكل برايچگل بخورم اردم هنر اوزم انگور
 اوزم محلت اوييم چنگ كه آن سازيست الغ بهيم عيد فطر
 ن املعكان پروردگار آلن پيشاني آن لب اكن كف اون
 اواز ايران سرود ميگويد ايسن دوع اوشتان ازار اكن
 كشت آلتن نبشتن اويغن بيدار شو و ايالو پهلو اجاكو
 شكينه اغو رهن اولكو ترازو اجكو ايچكو نيز گويند اويغو
 خواب ه اوبه خواهر اوجه هشت الكسه پس قفا اوكره
 رشده اوخيشه سماخچه اله سيب اورق توت اسرقه حلقه
 گوش ي ايدى خداوند آي ماهتاب انجى زن ايجى برادر
 مهتر اينى برادر كهتر اكاجى خواهر مهتر اوردنى كلنسى

دایه اپردادی سرود گفت آویغدی بیدار شو آمدی رهزه
 آسری نور ارنوری گفتار آوی گاو آنسی اشکنبه الاشتی
 صلح کردن ایمکی دوا آلتی شش اغری دزدک اغدی ایمن
 لحظه آهنی پس فردا ازتی گذشت اوکری مرد اشجی رواش
 ایمکی طباخ آتجی قصاب التونجی زرگر آتی دمید آیکجی
 خواهر انماجی دلال آسی طبیب

گونه دوم که در آغاز آن با است الف بلکه دانا
 بغرا شتر نو بود وا شتر بچه تا بهات ایزد تبارک و
 تعالی بوت ران ج بشنج پنجه س برس شیر ر بر بده
 بغور کلور بود الت جنگ غ بیغ فروشدن و بجناق سلف
 انکه خواهر زن در خانه او باشد بشماق کفش بوتاق شاخ
 درخت بیافلق بوم ماده بشق پیکار بسق سنان بلاق چاک
 و سوداخ ونیز در بینی استعمال کند بق بنگرک بوکرک
 کرده بلك دانش بیک خط بیک خام بودک کلاه بك همیشه
 بیک دیو بك امیر بلك استین گ بیلارک دست و رنجن
 بملتوک مقوس ل بل رنگین م بنم عهد ن بتودگان // پیدا
 آرنده بالدن خازنه بوین گردن بومن بودنه بلبسن
 چرخ بلی فسن جغد بلدرجن ولج بوکردن زین بانمن
 سنگ وزن بوکن امروز و بزاغو ماد گاو ه بغه گوساله
 بلکه تبر ی باقوی پیر بکنی معروف بغدی گندم بوری
 گرگ بیغوی بردن طوی حرجال

п.52a

گونه سیم که در آغاز آن تا است ت قودت چهار
 نت بگیرج تیج طیفه ر توانکر خوابی تبر یک تر بایست
 ز توز نمک توانکر خوک ش تیش غ تاغ کوه تغش بسر
آمدن تولاغ پای تابه تیم خدمت ترلغ کشاوردی تودغ
اسپ کمیت توزلغ با نمک و تور قوز ستاره قطب تبرای
خاک ترنای ناخن تویق سوم تلش کمان نیم تغماق زادن
تیرغی جریگ ک تیتک خلیش و خردمند ترشک ارنج ترک
رود ترنجک جادر توشک جامخواب تیرک درخت تواک شفتالو
تنک تیز تونک بی ردم تنک بامداد ل تل زبان م توردم
سه خام تولوم اسلحه ن توریکان پدید آرنده تین شنوده
تن کل سر تون جامه و شب ودی تخان خیار ترغن برنج
تکان خار تولتکن غلیواژ تزکین عنان تغن نه تقن نود
ه توشه سینه تربه ترب توه شتر تکه کفان توقه ابوش
سیاه توزنه کلند توقه کمر سیاه تونه شب تاریک ی
تنکری خدای نبارک و تعالی توشی اشتر ترغی کشاوردی تشی
ماده ترغی گنجشک ترکی خوان تغدی بزاد تنکی دریا
 گونه چهارم که در آغاز آن جیم است ا جادر
خیمه و جولق شک جانق کاسه ک جرکلک لشکری جورک قوس
جلك سریجه جرک لشکر ن جولین سهیل جکن شاماخ
جندلقن پیرگاو جیقان دنبه جیبون پشه ه جگر که ملسح
جنگه کمند جغره سازیست که آنها چهار تاره گویند

گونه پنجم که در آغاز آن حا است ر حریر موی
 ی حلق افسار ک حجاج کل
 گونه ششم که در آغاز آن خا است ی خودی خرکوه
 ن خاتون عروس خوب و نازک
 گونه هفتم که در آغاز آن دالست ت // دلست

п.526

کشنیز ر دور شتر
 گونه هفتم که در آغاز آن را است ت روت آتش
 ن روغان توان توانا ک ریوک بلندی
 گونه نهم که در آغاز آن سین است ب سنجاب
 پوستینی است تا سوت شیر سوکت بید ج سج موی سونح
 شادی ساقنچ اندیشه ار سمور پوستینی است سوجمر شراب
 سفر گاو سفار دله جانوریست سفر جانوریست معروف ز
 سوز سخن ش سوکلمش کباب سنجش مقابل شدن لشکر غ
 سیغ بوریا سغ سودا سارغ زرد ی سفش سفال سرمق
 سیر سرمق شلغم سفلق میس سقای شکال سفوق کاسه سفراق
 نیز گویند ستمق فروختن ل سفال ریش سکال ن سنگین پی
 سن شمار بلا سفان پیاز سامن کاه حبوب سمدان گفتار
 جانور سبضان موش سفن گوزن سفغان عقی سواکن تزرؤ
 سکسن هشتاد سن ناپاک و سیلکو پاک سنکو تیزه سیرغو
 نای سو سفروآب سقو پیمانه ه سولکنجه برنایی سرجه
 آب کینه سمره سرمای سیرجه ملخ ی ساوجی پیغامبر

سوسفری گاو میش سَفَری کیمخت سَفَرچی با سبان سَتَفجسی
سوداگر سَهری ولایت

گونه دهم که در آغاز آن شین است سَطو نودبسان
گونه یازدهم که در آغاز آن صادست و صَو رود آب
ی صنبی رود آب

گونه دوازدهم که در آغاز آن طاست ا طمنا مجلس
خانه ر طر رگ و طلاق سبزل طنول جانوری از پرنده گان
درنده یعنی شاه باز م طم باشد ن طاین فوغانجی
طغای طرمطی جانوری معروف

گونه سیزدهم که در آغاز آن قاف است ا قلا اسپ
که زرد رنگ بود و بر پشت او خطی سیاه بود قرا
سیاه ب قوغایب دلو ورسن قب برخیزت قت نجس قوت
رخمین ج قونج ساق موزه قولغاج فراشتك قنچ کفچه لیز
ج قلیج شمشیر قلاج رش و گام دراز د قواغند لحاف
ر قدر دیگ درشت قو کمر قتر استر قوجفر مخ قونکسر
اسپ قلاکه بزرگی زند ز قندز پوستینی است سیاه // قیز

л. 53а

دختر قوبز خربزه یسحك قاز بط قلاوز راهبری و بلغتی
قلاوزد گویند قویز هشیار س قیاش آفتاب قواش عقاب
قلاش رش ق قلاقی گوش قوی دهنده قلی خوی قویری دنبه
و دم قوئی بندی قباقی کدو قونی کال قوی مادبان و
قو قادی سیاه گوش قوسق فنك جانوریست که پوستینش سپید

است قونفشق شیر گنجشك قولق آتش زنه یعنی جفوق قشوق
 کفچه قوق جهل قوق ریش قفلوق حوض قلاق مشک ل قل
 بازو قزل سیاه ن قون شکم قاین قان خون و پادشاه را
 نیز گویند قفقز قنا قاغون خربزه قوه غورشین سرب قلن
 کره قهلن پلنگ قوین خرگوش قلقن قولسقن باردم قولسن
 تنك که در زمین باشد قار عروك و عارعار و کارعسان
 قاون ارجشو قادن اندخس قوغره زاغ قویجغه مورچه
 خرد قصفه کوتاه قوه سیاه

گونه چهاردهم که در آغاز آن کاف است ت کبت
 دوکان ج کرپیچ خشت ر کجار میگردد کریر بر گیر س
 کورمس نابینا کس پرش کیش نمود کرش زه کمان کمش
 مکسك كوك آسمان كك كلوخ كرك مژه كندك نساقي
 كنكرك دماغ كيك شكاری كلاك كبك ل كوكل حك سار كل
 بیام کجا بیم عید اضحی ه کیشه ویرکستوان کیجه
 بیگاه ی کشی مردم کلفی شه عروس کوکی تیشه کلارجسی
 نگاهبان کلدی آمد کجتی گنشت کجکی بگذرد کبتجی دوکاندار
 گونه پانزدهم که در آغاز آن لامست ر لغر جگر ن
 لاجین شاهین کوهی ه لربه جوی لاحی گاو میش
 گونه شانزدهم که در آغاز آن میم است ن مسق
 سیلت مسنجق مهره منق جام موسن شاخ منك هزار و منکو
 جاوید

گونه هفدم که در آغاز آن با است الف یونجلا
 سبب یغرب جمرات بت بخت یست دروس ج یلاوج
 و یلاوج نیز گویند و آن رسول است یج دیر یاج تابه
 ر بر زمین یغر گریبان یکسر بدوز یلدز ستاره یوز روی
 بندش یاش سبزه و جراحت یتمش هفتاد غ یسغ وقت نماز
 خفتن یاشلغ جراحت دار // ن یورقان افردگار یورلفان л.536
 امرزگار یبتدکان بنات نعش یورون بینی یغرن شانه یقین
 نزدیک یورلقان فرمانده یورقان لحاف یرخان بت یلمن
 موش بدان یلان مار یوغن ستبر یوکان لگام یون ضد
 یارن فردا ینجو مروارید یجفو اره ه ینکه زن برادر
 مهتر یکسره سجد ینجکه باریک ی یولجی خربوزه یاقوی
 پیه یقی هفت پوری ر یکرمی بیست یزی دشت بانان

Авторское приложение
 к словарю "Зафāngūyā ва джахānpūyā"
 "О некоторых персидских словах,
 которые имеют иносказательное значение"

در چند سخنی از پارسی که کنایت از چیزی دارد آب
 عرشت و جاه افکند نهاد و دور کرد آتش شد در خشم
 و تیزی شد آب شده شرمنده شد آب آتش شده در شور
 و غضب شد آب در جگر هستی و توانگری گویند فلان آب
 در جگر ندارد یعنی فقیر و مقل حالت از برآمده گیر
 با دست آمدن او بپذیر و از دل قبول کن آب دندان

مفت و غالب كنایت از هر دوست بقوینه یعنی گویند و
 بیشتر عبارت از زبون گرفتن است آزادی جدائی است
 گویند این یعنی جدا ب بی سر و پا سراسیمه بدریا
 داد پشت و دور کرد بدر نیاید د در مانده نگردد باد
 شد ناپدید شد برافکندن دور کردن و فرستادن بردن یافتن
 است بدست کردن حاصل کردنست باز خریدن خلاص دادن
 بر گرفتن قبول کردن بی دندان همد تمام پ پایاب زور
 و تاب گویند فلان پایاب فلان ندارد یعنی زور تاب
 بر انداخت بساط کرد بیل افکند مات شد یعنی فلانرا
 بیل مات کرد بیسر متابع پهلو زدن برابری کردن پیش
 کش خدمتی پا بستن امحبوس شدن و منتظر ماندن پای
 گشادن باز آمدن پیه کبر گویند فلان در پیه خود میمیرد
 یعنی از کبر خود در اندوه است ت تن زدن تحمل کردن
 چ چرب پهلو فربه چرب زبان چابلقوس و فریب ده چشم
 داشتن امید داشتن کردن و منتظر ماندن خ خیمه زد نصب
 کرد خاک و باد شد خوار و ناپدید شد خشت خشت شدن
 خراب گشتن است د دختر آفتاب شراب در آتش کرد در
 مشت ضبط دندان چپد تبسم را گویند دریا کش بسیار
 خواران در ساختن موافق شدن با کسی دست فشاندن ترك
 دادن در پشم کشیدن پوشیدن دانه دانه شدن پراکنده
 گفتن است دندان // فرو بردن اقامت نمودن در کاری در

п.54a

فلان گریختن پناه بدو ساختن ر روز روزگار گویند
 امروز روز فلان است رهبین مدقی و محقق ره آوردی
 آنچه کسی را از سفر آرند ز زود سیر تنگ آینده زیر
 تیشه سخره زنج زدن بیهوده گفتن است سر سیماب شدن
 ناپدید شدن و دریدن است سر گذشت همه گذشت سرتافت
 بیرون آمد سر کشید بی فرمان شد سر بر کرد یاغی شد
 سر بر آورد خروج کرد سرد کاهل و سرد شد یعنی مرد
 سر گروه مهتر سگ جگر سخت جان ستم کش چراغ بسیار
 کننده سبک عجلت نمودن ساده دل نادان و کم دان سر
 آمدن افتادن و تمام شدن گویند سر انداختن عاجز شدن
 سرگران غضب گویند سرگران مکن یعنی در غضب مشو سر
 آمدن آخر شدن سال پیموده مرد جهان دیده سیه کاری
 بخل است سگ جان سخت جان ش شور سخت بد حال و پریشان و
 بی دولت شدن رفتن است گویند شد یعنی رفت شوری
 استعمال است گویند خاکستوری استعمال کردندست ف فتنه
 خفت فروست فر فر روزی است گویند فرو فرو نیست و این در
 نبشتن و خواندن استعمال کنند فروشاندن دور کردن فرو
 کوفتن زدن سخت فرو گشتن ناپدید شدن فرو داشتن بیزیت
 ک کننده پیر سال خورده کشمکش تحمل است گرد گرد آوردن
 گویند غله در کند گرده یعنی گرد آورده کم گرفتن ترك
 دادن كله انداختن فریاد کردن گ گیر و دار بزرگی و

کرد فرست گم رو جالاک گاو ریش احمق گرانی استقامت
 نمودن گرگ آشتی صلح که از دل نباشد م میل کشیدن محو
 کردن و دور کردن نعل در آتش بیقواری است نمک بر آتش
 افکندن شور غلبه است و هیناهین هجوم مردمان و آواز
 اسپان و این در شور و روا رو استعمال کند هم سر
 برابری ی يك چشم ظاهر بین و کم بین و منافق

СПИСОК ТОЛКУЕМЫХ СЛОВ БАҲША 1,
ПО ИНДИЙСКОЙ РУКОПИСИ, ВОСПОЛНЯЮЩИЙ
ЛАКУНЫ ТАШКЕНТСКОЙ РУКОПИСИ:

гӯне алиф - гӯне дāl,
гӯне дāl - гӯне рā,
гӯне сйн - гӯне шйн.

آهنج	اندوب	آسا
آكج	افراسياب	آوا
الفنج	ارجاسپ	استا
اوج	ارماپ	л.5a
ارج	انفت	اشنا
ايرج	القت	انگروا
ارنج	الجهت	اوردها
آرج	آبافت	انوشا
اماچ	انگشت	آشكوب
آخبيج	л.5b	آگ
آخ	اولنج	آغوب
آنخ	آكنج	آسيب

ایزد	اشتود	ایدر
ازند	اسفندمد	آور
آورد	ارد	انگار
п.6a	اشتاد	استر
ایمد	اورمزد	آخور
افد	п.6б	افزار
اورند	ارجمند	آچار
افرند	اختر	اسفندار
آفند	آذر	آمار
اند	اخگر	آوار
اینند	افسر	اسپندیار
آباد	آذر	اردشیر
اندود	آغار	اندرز
امرود	انبر	اندوز
الوند	آذیر	انباز
آزاد	افدر	افروز
استاد	انبهر	آز
انگزد	آگود	ارز
اراوند	اوبار	البرز
اروند	اهار	آغاز
اهنود	п.7a	اودمز

آخال	آك	اسپروز
آجل	л.8a	آپیژ
آغال	اڭك	л.76
اسپغول	اسك	الماس
آمل	اسپرك	آبنوس
آزم	آمشك	اسپریس
آستیم	اتاك	آس
اوستام	اندك	اندایش
انجام	اودهك	آغالش
استم	آزیراك	آگوش
ابرهم	آونك	آگنش
ادم	آدرنگ	آرش
آمین	آهنك	آزرخش
آبان	آزنگ	آزغ
انگدان	آزنگ	آمیغ
انجن	اودنگ	آمرغ
اهرمن	اوشنگ	آروغ
آرمان	اوزنگ	انباغ
ایرمان	استرنك	آزیغ
آهون	اوڭول	انجوغ
ایوان	л.86	اکماك

л. 10a	آسگون	л. 9a
ایشه	انبان	ایران
اسفده	اخشيجان	امون
استوه	آشيان	ارغنون
انيسه	آذرهمايون	اذين
آسمانه	افغان	ايدون
آسيمه	اوغاو	آفرين
آگنده	اشتو	آردن
اوسه	انزرو	انگليون
انبره	آهو	ارغوان
آهيانه	اوسو	ارذن
آفگانه	آرزو	آبشتن
آشفته	انگشتو	اسالهيون
انوشه	آلو	ايدون
л. 10б	آم	اکيون
ايفده	ايارده	آويشن
آواره	آنسته	آرون
آماره	آسه	л. 9б
ارزه	آشتينه	افسون
آماده	آگشته	انيران
آموده	آغشته	اران

ازده	اخته	بست
امنه	انجیده	بت
اخچه	اوره	برگست
اخکوزنه	انداوه	بخست
انگله	اشنه	بت
آزینه	انبوه	برغست
انگشته	л. 116	بهشت
آغازه	اسقانه	بخت
л. 11a	آره	برنجاست
اغرده	انداخواره	л. 12a
آهنجه	آبی	بوغنج
اساسه	النی	بنانج
آگاه	اسهری	باج
آرغده	آحوی	بشنج
ارغنده	آستی	بژوج
افروشه	بسا	برخفج
انباشته	بنا	بفج
الفغده	بلباسا	بلوج
انگاره	بوب	بوانج
آرامیده	بیدخت	بلنج
ایوره	بیخت	بسج

باور	بالاد	برنج
بدر	بید	بنج
برور	باورد	بسیج
بناور	ببرود	برخج
п. 136	بسد	بازنیج
بشتر	п. 13a	بلنج
بلغور	بسد	بلخ
باستار	بنیاد	п. 126
بر	بشکلید	بورخ
بار	باد	بورخ
بور	بشد	بوزند
باهار	بیدکند	بنداد
بلغار	باختر	بیجاد
п. 14a	برخود	بند
بربر	بختور	برد
برز	ببر	بردا برد
باز	بشتر	بدرود
بوز	بالار	بخرد
بندرز	بهار	بلکفد
بگماز	بادیر	بیهود
برخوف	بخار	برازد

برواز	بزادش	بلسك
بجهيز	بريشش	بساك
بروز	برخاش	بجشنك
بشنيز	بش	بلونك
л. 146	بش	بنجك
بز	بالش	باك
بمواز	بناغ	بنجك
بژ	برغ	بيدك
برجيس	بزغ	بهرك
بلكس	بشتوغ	بندك
بالوس	بالغ	بوك
بامس	بوارغ	л. 16a
بخبس	بالغ	بدك
بسباس	بك	باسك
بوس	بشك	برجك
بلوس	л. 156	برك
بوش	بردك	برگ
بريش	بوك	بشنك
л. 15a	برندك	باجنگ
بندش	بسك	بيناسك
بخش	بشتك	برنگ

л. 17б	برما یون	بشکول
بزمان	برمکان	بسل
بریزن	بهمن	بجال
باو بان	л. 17a	بال
برشجان	بنوان	بشول
بخجران	برزن	بستکل
بارمان	بکهوجتان	بهل
بشیون	بابزن	л. 16б
برین	برغمان	بل
بکتوسان	بیژن	بلکل
بیما بان	بریون	با قدم
بون	باستان	باددم
بان	بخسان	بهرام
л. 18a	بهین	بلخم
بنو	بهگن	بوم
بابنو	بتکن	بنم
برمو	بوگان	بشتم
بانو	بلکن	بخم
بالو	بروسان	بشتالم
بروازه	بومهن	بام
برواره	ببر بیان	بم

پیلہ	بازہ	л. 196
بخنوه	بخیده	بهنه
باشامہ	بوزمه	بحره
بلادہ	بشنجه	بریزہ
بلا یہ	بونده	بزہ
بسفده	برکنہ	برمه
بیخسته	л. 19a	بخته
л. 186	برہ	بیشہ
بنہ	بویہ	بسیجیده
بنگاہ	بتیارہ	بادرہ
بنفشہ	بالوانہ	باخہ
باسرہ	بستہ	بتہ
بابونہ	بسودہ	بنوہ
برغہ	باشگونہ	برخی
بارہ	بنجرہ	بفتری
بلحمہ	بزہ	بارگی
برمخیده	بشمہ	باکی
باخسہ	بشیمہ	بادی
بورہ	بشکلہ	л. 20a
بندغہ	برادہ	پروا
پیلہ	باغره	پتکوب

پدواز	پفار	پلشت
پرواز	پرمر	پردخت
п.216	پروار	پخت
پرپوز	п.21a	پست
پایز	پیلور	پازاج
پژ	پندار	پخج
پیس	پیور	پاسخ
پخس	پرکر	پهخ
پرواس	پرگار	پازند
پلاس	پنپیر	پراوند
پش	پار	п.206
پش	پیرار	پرند
پاداش	پرپر	پند
پوزش	پدندر	پسند
پژوهش	پاسار	پانید
پراش	پوز	پولاد
پخش	پالیز	پرغند
پیغلوش	پشیز	پرهود
پزداغ	پیروز	پسندر
پیوک	پتفوز	پیمکر
پکوک	پتواز	بور

پروین	پالہنگ	л. 22a
پلندین	برغول	پلنک
بارکھن	پلہل	پشک
پیکان	پدرام	پتک
پوشگان	پیام	پلاک
پایون	برجم	پلارک
برمون	پرن	پنک
پڑھان	پیشن	پوبک
پوپو	پوزن	پوشک
پینو	برجین	پجواک
پہلو	پایندان	پیازک
л. 23б	پرویزن	پیک
پرنو	پریزن	پشلنک
پارہ	л. 23a	پلک
پنچہ	پرنیان	پاھنگ
پذیرہ	پرنون	پاشنگ
پوزہ	پیغون	پالنگ
پیلستہ	پالوان	پگ
پیغارہ	پیمان	پلنگ
پالکانہ	پرپہن	л. 22б
پالانہ	پایان	پاجنگ

پرستنده	پریشده	بیفوله
پیرایه	л.246	پیوسته
л.25a	پالوایه	پدرزه
پیمانه	بهنانه	پده
پشته	پلمه	л.24a
پالوده	پاینده	پرگنه
برزه	پایه	پاغنده
پوشنه	پیروزه	پهنه
پی	پژولیده	پدمه
پیوستگی	پاشنه	پیله
پیروزی	پرونده	پیله
پیوگانی	پیواره	پماله
پیروزی	پیوه	پاره
پری	پده	پیسه
پایندانی	پروازه	پژوه
پژوی	پاتله	پیرایه
ترا	پاخره	پروانه
تیلا	پرستانه	پالونه
توتیا	پشیزه	پاده
تاب	پزه	پژوهنده
л.256	پنجره	پراشیده

توب	توب	توش
تواب	تير	توخش
توب	تلدر	تراش
تبت	تبر	توغ
تمليت	تار	л.27a
تلاج	توار	تيغ
تنج	تعار	تاغ
تينج	تند يور	تف
ترنج	تعار	توف
تورفنج	تكار	تبوك
تاراج	تور	تا برك
تيماج	л.26б	تبك
л.26a	ترمشير	توك
تشليمخ	تباشير	تينبوك
تاخ	توز	تاك
ترخ	تو	تكوك
ترفند	تككر	تموك
تروكند	تلس	تلك
تكند	توس	л.27б
تند	تش	تلك
توبد	تاش	توندك

تړتک	تکل	تهمتن
تړدک	تاوړل	تاران
تړپاک	توړيل	تکو
توداک	تنبل	تېو
تړسک	تیم	تړنگو
تارک	تهم	تېهو
تېاک	تنم	تتو
تارېک	تړېن	تذرو
تمېک	ترن	تکاو
تګرګ	تسړېن	л.29a
تګ	تان	تسو
توړنګ	توسکان	تړېو
تړنګ	توېشکان	تانګو
تارګ	تړپان	تراره
ولنګ	л.286	تواره
ونګ	تړنپان	تنوره
л.28a	توپان	ترغده
تړتګ	تړزفان	تړوه
تړنګ	توران	تووه
تړوال	توسن	تېېره
تاپال	ترکمان	تړپوه

تندہ	تفسیله	جغبوت
تلوسه	ترانه	جمست
توره	ترينه	جروست
п.296	п.30a	جفت
تندپسه	تروشه	جوج
تخمه	تازه	جوخ
تاخره	تواهجه (تباھجه)	جلوند
تزه	تاه	جاورد
تابه	تهپشه	جمشید
تفته	تتارچه	جدر
توانچه	ترباره	جبرور
تشه	تبخاله	جمزبور
تلنه	توده	جلویز
تفشيله	تلی	جخش
تغله	تلنگی	п.31a
تفسه	تهی	جماش
تالواسه	تتری	جاش
تلواسه	تودری	جغ
توده	تالکی	جناغ
ترنجیده	п.306	جاف
ترفنده	جلب	جلف

جوشك	п.32a	جفته
جوسك	جودره	جدكاره
جدا نك	جفدسته	جادوى
جبلك	جبوه	جابكى
جنكلوك	جببوه	جالى
п.316	جله	چلمپا
جوال	جنبنده	جوخا
جسم	جكاشه	چاروا
جام	جوره	جوخشت
جبلان	جسمجه	چشت
جوشن	جرمه	جلوج
جبتمن	جده	جج
جمهلو	جوزينه	چاچ
جو		چجاخ
جوجو	جفته	جرخ
جئينه	جرده	п.33a
جفاله	جوبنه	چكاد
جوشه	جلفوزه	چفد
جشه	جبه	چورغند
جهودانه	п.326	چند
جربه	جوانه	چود

چنار	چفتك	چشناك
چغر	چفوك	چنگ
چنبير	л.34a	چنگال
چهار	چرك	چال
چنكار	چرك	چگل
چكندر	چالاک	چم
л.336	چا بك	چمچم
چنبور	چرمك	چيستان
چير	چچك	چمن
چغر	چنك	چندن
چوز	چك	چرغون
چا پلوس	چكاچك (چكاچاك)	چين
چوس	چكاك	л.35a
چمخش	چلوك	چندان
چالغ	چروك	چوبان
چاوش	چاك	چوبكهن
چغ	چكك	چهزو
چباغ	چلونك	چامه
چورغ	چوك	چوبينه
چكاوك	چلك	چلپاسه
چكوك	л.346	چفانه

خوید	خوست	چفته
خورد	خفوج	چوزه
п.366	خفج	چمانه
خور	خنج	چرویده
خاور	п.36a	چیره
خشنسار	خلنج	چرغاله
خنپور	خروج	چفرنده
ختنبر	خوج	چاره
خنود	خلج	چفزواریه
خنبر	خجج	چهره
خوار	خلخ	چهرغه
п.37a	خرداد	п.356
خسجیر	خرد	چاپانی
خیفر	خاد	چریوی
ختار	خزند	چاغنی
خر	خود	چکی
خستر	خرد	خنیا
خواستار	خجند	خارا
خوار	خرسند	خلولیا
خزر	خزند	خنб
خسر	خوند	خست

خاز	خورمک	خلم
خوز	л.38a	خوالستان
حس	خنک	خزان
خدیس	خایسک	خان
خلا لوش	خپک	خرمن
خراش	خاشاک	خستن
л.376	خړک	л.39a
خوش	خمک	خنشان
خلیش	خړاک	خندستان
خروش	خړک	خندیدن
خیش	خنګ	خرغون
خف	خپګ	خداپګان
خړوک	خندنګ	خماهن
خبک	خنګ	خفتان
خنجک	خول	خیزران
خارجک	л.386	ختن
خلشک	خوهل	خنمان
خړوک	خیم	ختلان (ختل)
خنوک	خام	خسرو
خپاک	خم	خد یو
خلشک	خرام	خو

خواستہ	خروہ (خرہ)	خستو
خسته	خنبدہ	л.396
خروده	خشینہ	خدو
خورده	خوچه	ختو
خیره	خرہ	خیرو
л.41a	خسته	خرگاو
خربزه	خاتوله	خجسته
خیازنه	خروہ	خشتجه
خرخشہ	خبیره	خلہ
خروسہ	خارہ	خستوانہ
خواجه	خفہ	خسته
خوره	خپزیده	خامہ
خواره	л.406	خبہ
خانی	خزیده	خازہ
خوی	خبرہ	خردہ
خوانی	خبیره	غارہ
خوی	خجارہ	خرہ
خسروانی	خدارہ	л.40a
خدای	خنبرہ	خاشہ
л.416	خوارہ	خرغہ
خبیری	خفدہ	خشارہ

دوره	درزن	خشی
دوېسېه	درغان	دارا
دنه	داستان	دروا
دغلغه	درفشان	دربا
دوره	п.44a	دلوا
دوده	دوستان	دغا
دېمېك	دمان	دندا
دسته	دین	داب
دبیره	داو	п.43b
دیره	داه	دل
درغاله	دایه	دغل
دریوزه	دهقنه	دیهیم
п.45a	درنه	دهیم
درمنه	دسته	داهیم
درفشنده	دوشنده	دیم
دېدېه	دوزه	دام
دیره	دیوچه	دیم
دهره	دریزه	درغم
دوشه	دخمه	دالان
دودله (دوداله ،	دیده	دستان
دادواله ، دادله)	п.44b	دودمان

د پره	راود	راش
د مسوچنه	رد	رامش
دی	راد	راغ
دوخی	رود	راف
درای	ریوند	رف
ل.456	رند	ل.47a
دورای	رشنواد	رک
دشمنګی	رامر	راک
دولی	روار	رموک
داوری	راویز	رشک
دېلمې	رز	رشک
رخفا	رستخیز	رېدک
روهینا	ریماز	رېک
رباب	راز	رنګ
رشت	ل.466	رچګ
رست	رېز	رسمیل
رخت	رس	رزم
رماست	روس	رام
رونج	رخش	ل.556
ریواج	رخش	سروش
ل.46a	رش	سرویش
رخ		

سيكل	л.56б	سوش
سيام	سروتك (سرموتك)	سريش
ستيم (استيم)	سروشك	ستايش
л.57б	سكلك	سماروغ (زماروغ)
ستام	سباروك	سهرينغ
سونام	سيلك	ستاغ
سم	سنگك	л.56a
سنگم	سيسك	سغ
سيم	سيامك	ستويغ
سرсам	سمك	سوف
сهم	سوسك	سنگك
سلم	سروتك	سيك
سان	سوگ	سنولك
سترون (استرون)	سيخول	سارخك
ستودان	سندل	سترك
سفتمين	سفال	سونانك
سوزيان	л.57a	سجك
سمان	سگال	سنگوك
سوين	سبل	سهيماك
ساوين	سنبل	سرك
سرشكوان	سل	ستاك

سراينده	سنگچه	п.58a
سخره	سرويسه	ساربان (ساروان)
سرپوشنه	سلمه	سامان
п.596	سفرنه	سرغهن
سکيزنده	سماخچه	سرون
سباده	سفچه	سرپن
سروانه	سفته	سوهان
سقره (استوه)	سپاسه	سالهن
سوکه	п.59a	سمنگان
سپاه	سکيله	ساتکهن
سوده	سوخته	سندان
سزه	سنبه	ساو
سکاچه	سنهوزه	سکاليو
سکته	سندره	سکارو
سنجه	ستنبه	п.586
ستاره	سفده	سکو
سغبه	سپله	ساسو
سريچه	ساوه	سرو
ستاه	ساره	سخدو
سبوسه	سنه	سامه
п.60a	سوسه	سده

سته	شوب	شهد
ستوده	شيب	شکرد
سفته	л.60б	شخود
سمانه	شاداب	شخيد
سارچه	شترب	شاپورد
ساسی	شکيب	شاهورد
سماری	شرب	شند
سای	شتفت	شمشاد
سری	شفت	شاکمند
سودی	شوېست	شمليد
سپرگی	شبت	л.61б
سپکی	شست	شکند
سایری	شمخانج	شگاد (شفاد)
سگزی	شکنج	شاکار
سرنای	شخ	شېگير
سودی	شکوخ	شهریود
شفا	л.61a	شمشار
شکيبا	شوخ	شکو
شيدا	شخ	شفر
شوا	شاماخ	شيار

SUMMARY

Only unique monuments preserved in rare manuscripts have come down to us from Persian lexicographical literature of the earlier period from the eleventh to fourteenth century.

The dictionary entitled *Zafāngūyā wa jahānpūyā* was compiled by a certain Badr ad-Dīn Ibrāhīm in the fourteenth century in India and has been quoted frequently since in the works of Persian lexicographers of the fifteenth and latter centuries. It is named as a source in the following dictionaries: *Farhang-i Ibrāhīmī* (1473), *Tuḥfat as-sa'ādat* (1510); *Mu'ayyid al-fuḍalā* (1519), *Madār al-afāzil* (1593), *Majma' al-furs* (1599-1600), *Farhang-i Jahāngīrī* (1608-9), etc.

Up to the latest years the dictionary, *Zafāngūyā wa jahānpūyā*, has been considered lost, and the information about it was limited to quotations extracted from Persian medieval *farhangs*. In 1964 the editor of the monument identified this dictionary in a defective codex in the Tashkent University Library (B 09/292) under a flat title of *Farhang-namah*. The discovery of the manuscript and its general characteristics were covered in an article in 1965 (see С.И. Баевский, Уникальная рукопись персидского толкового словаря "Фарханг-и Зафангуйа ва джаханпуйа", — "Народы Азии и Африки", М., 1965, № 3, стр. 118-121).

The present, also the first, edition of the dictionary is based on the Tashkent codex dated (fol. 54a) the 21st of Jumada II, 1123, i.e. August 6, 1711. The copyist names himself as 'an Arab Nasafi from Khitay' (fol. 54a). The text of the dictionary itself

covers fols. 1a-54a in a convolute volume. Each folio contains 18 black-ink lines in a running-hand *nasta'lik*. The manuscript is defective: initial folios with the author's introduction and beginning of the first part (*bakhsh*) including seven chapters are missing. The text on several folios has been affected by time and sun-rays, as well as by humidity. Diacritical marks are not consecutively used.

After the work on the present edition had been practically finished, a new manuscript was discovered in the Indian town of Patna. This codex is also defective, many lines are destroyed by wormes. A photostat of the Indian manuscript was used to restore lacunae of the Tashkent one.

A study of the dictionary proved its importance in the development of the early Persian lexicographical tradition.

The *Zafāngūyā wa jahānpūyā* was evidently one of the first experiments in Persian lexicography to create comprehensive dictionaries using wide-range lexics. It includes about 5.170 vocabulary entries. The dictionary distinguishes itself among the early Persian *farhangs* by its originality of composition. The whole bulk of the lexicographical material is divided into seven major parts (*bakhsh*), which are subdivided into chapters (*gūnah*), while the latter are segmented into *bahrs*.

Each of the *bakhshes* represents a separate dictionary entitled by the author.

Bakhsh I (fols. 1a - 286) is a kind of defining dictionary with a wide-range lexicon. It defines separate one-stemmed words with the meaning of familial terms, utensils, clothes, and ornaments, also names of sicknesses and medicines, agricultural tools, months, measures of weight, etc..

Bakhsh II (fols. 286 - 36a) includes two-stemmed Persian words. The range of its lexicon is similar to that of *Bakhsh* I, adding names of countries and territories, specimens of flora and fauna, minerals, proper names of literary heroes, etc.

Bakhsh III (fols. 36a - 396) defines simple (mono) infinitives exclusively, with preference to archaic ones.

Bakhsh IV (fols. 396 - 436) defines Arabic words used in Persian, they are mostly agricultural terms, geographical and astronomical names, measures of weight and volume, also some accessories, etc.

Bakhsh V (fols. 436 - 50a) defines Arabic and Aramaic words incorporated into Persian to denominate accessories and utensils clothes, ornaments, musical instruments. There are also treated several ethnical terms, names of diseases, medicines, animals, plants, minerals, etc.

Bakhsh VI (fols. 50a - 51a) is a concise dictionary of Greek, Latin, and Syriac words; it gives appellation of the Church hierarchy and names of prominent Christian figures. There are also denominated Christian temples and monasteries, the Christian cult accessories, months of the Syriac calendar, accessories and meanings related to Ancient Greece and Byzantium.

Bakhsh VII (fols. 51a - 536) defines elementary Turk lexicon consisting mainly of familial terms, numbers, utensils, names of plants and animals, selected verbs.

The last folios of the dictionary (fols. 536 - 54a) contain a small addendum entitled 'About Some Persian Words with Metaphoric Meaning'. It explains meanings of several Persian words and word-combinations of allegorical nature.

The ample range of the lexicon including borrowings from other languages and their respective subdivision observable in the inner structure of the *Zafāngūyā* are most interesting since it is one of the earliest attempts in the history of Persian lexicography to classify dictionary lexics, and at the same time to select into separate dictionaries Arabic, Turk, and Greek borrowings used in Persian. It is also remarkable that the author classifies the proper Persian lexics in three divisions. One- and two-stemmed Persian words are selected on the wordformation

principle. Persian infinitives form a separate chapter. The preceding lexicographers had usually given verbs in their derivative forms. The *Zafāngūyā* tends to give mostly archaic verbs in their main and derivative forms, sometimes the compiler marked the former one. Phraseological elements of the Persian language had never been treated in special divisions of the preceding lexicographical works, which was done in later ones.

The separate vocabulary of the *Rumi* lexics included in the Persian *farhang* may be, too, regarded as a novelty. Although single Greek words had been incorporated in a eleventh-century dictionary, *Luġat-i furs*, the author of the *Zafāngūyā* considerably enlarged the lexicon and thus created a kind of first *Rumi*-Persian dictionary.

Bakhsh VII of the *Zafāngūyā* seems to be the first attempt to define the Turk lexics within the frame of a Persian *farhang*. Nothing similar had been recorded in earlier dictionaries, while later lexicographers steadily included the Turk lexics into Persian dictionaries. This part of the *Zafāngūyā* is of special value since it may be interpreted as the earliest experience in creating Turk-Persian dictionaries.

The author of the *Zafāngūyā* fairly often gives Indian equivalents of this or that word naming them *hindawī*.

Thus our dictionary presents itself in a new quality, that of the first attempt to create a multilanguage dictionary in Persian lexicography.

Judging by the data available to us, we may conclude that the *Zafāngūyā* was the first Persian defining dictionary to break away from the traditional composition in accordance with the last letter, and to use the first letter. Later on this structural principle, a more practical one, too, became widely used in Persian lexicography.

The *Zafāngūyā* gives a larger variety of dialectal lexics.

Pronunciation is given in description, and sometimes even its variants are marked.

Business and colloquial terms besides words of literary usage permit a judgement that the author of the *Zafāngūyā* principally bypass the usual intention of earlier Persian *farhangs* which were limited to be a tool in reading Persian poetry, i.e. a dictionary of rhythms. The author of the *Zafāngūyā* has wider intents, that is to adapt his dictionary in some parts as a tool of communication with foreign-speaking neighbours.

There is also no doubt that this *farhang* pays more attention to the linguistic and lexicological aspects.

The present edition of the dictionary, *Zafāngūyā wa jahānpūyā*, contains a phototypographic part of the text in manuscript, an introduction to the study of the monument, a complete list of the vocabulary entries, a textual decipherment of two *bakhshes*, which were novelties in Persian lexicography: *Bakhsh* III: 'Persian Infinitives', and *Bakhsh* VII: 'Turk Words', and of the author's Introduction on metaphorical elements of the Persian language. The text of *Bakhsh* VI: 'Rumi Words' has been published in a special article (see С.И. Баевский, "Румийские" слова в персидском толковом словаре "Зафангуйа", — "Палестинский сборник", Вып. 21 (84), Ближний Восток и Иран, Л., 1970, стр. 91-99).

In Addendum to the edition the text of Badr ad-Din Ibrahim's introduction to the *Zafāngūyā* in the Indian MS together with the list of vocabulary entries of *Bakhsh* I in the Indian MS are given. The latter restores the lacunae of the Tashkent MS.

Т Е К С Т

در بودن اوست خودن در کاره در فلان کوفتن پناه بدو سخت روز روز کار کند او
 روز فلان است و چنین مدتی و فلان را آوردی آنج کس را از سفر آرند زود بترنگ آید
 در شبانه بخوابد زدن پیوسته است بسیار بپوشد تا بدید شدن و در بدن است سرگشت
 قفسه کوفتن سرافقت بدون آمد کشیده غفران شد بگر و باعی شد بپا آورد و خروج کرد کامل
 و سر دند بخت مرد مرگ و هر یک بگر سخت جان بسم کشی جراح بسیار کند و سبک
 خودن سباده دل نادان و کم و این سر آمدن افتادن و تمام شدن گویند بپا از اخلاص عاجز
 بگرانی عصب گویند سر کران مکن بخت در عصب شود سر آمدن از فرشتن سال سده مرد و جهان
 در دست بگر سخت جان سخت جان سر شور سخت بد حال و بریشان و بد و درشت
 در فلان اسب گویند شد بخت رفت شوری استعمال است گویند خاکستری استعمال گویند قفسه
 سخت فروت فروت روزی است که در فروت و این در نشستن و خواندن استعمال کنند خود
 و در کردن فرو کوفتن زدن سخت فرو کوفتن باید بد شدن فرو کوفتن بپوشد سبک سال
 خورده کش کشی عمل است که در آوردن گویند غلوه که در بخت که در آورد کم گرفتن بگر و این
 که انداختن زیاد کردن بگر و در بزرگ و کوفتن کم زو جالاک کا و در بخت حق که در
 استقامت خودن کرگشسته صلح که از دل نباشد بگر کشیدن بخور کردن و دور کردن
 فعل در آتش بگر است که بر آتش آید زدن شور غلبه است و این بخت مردمان و از اسب
 و این بخت در و در استعمال کنند هم سر بر آری بی بخت بخت ظاهرین و کم بین و دشمنی تمام
 که بفرستند زدن که بپا همان بود

پستیم ماه جماد الثانی ۱۲۸۸
 بخط بنده مخبر بنیادت و بنده
 محمد علی

شودن

یرخان آفرید کار یارخان از کار یارخان بتات نقش و رعن بین نشان تعیین نزد
 یرخان فرمان ده بورخان طاف یرخان بت بلن موش بدان پلان ماروغن سبر یوگان کلام
 برون ضد بارین خروا پنجور وارید پنجواره و یکم زن برادر متر یکسر و سجد یکجک باریک بون
 خروزه باقری سببی هفت بوری بریکم پست بری دشت بانان در سسخه از بارسی که
 کنایت از چیزی دارد آب عشرت و جاه اکلند نهاد و دور کرد آتش شد در ختم سری شد
 آب شده شمرند نه آب آتش شده در شور و غضب شد لب در جگر هست و نونگی گویند فلان
 آب در جگر نذر دین غیر و نقل حالت از برآمد که بر ما دست آمدن او بیدر دارد اول قبول کن
 این بدان نیست و غالب کسایت از هر دوست بغیر میگویند و بیشتر عبارت از زبون کردن است
 ازادی جدای است گویند این یعنی جدا بی سرو با سر اسیمه بدریاد او پشت و دور کرد بر
 در مانده نکر و باد شد نادیده شد با کندن دور کردن و فرستادن برون یافتن است
 کون حاصل کردن و در دست آوردن و او را برگردان قبول کردن معادن قصد تمام
 پایاب زور و تاب گویند قبول کردن معده فلان پایاب فلان نذر دین زور تاب
 بر آید اخت بسا کار و یک اکلند ملک شد یعنی فلان از ایل مات کرد بهر منابع بهلور دن برابر
 کردن بخشش خدمت با منی طوبی شدن و مسطر ماندن بای کشدن باز آمدن به
 گیر گویند فلان در به خودی میرد یعنی از گیر خود در آمده است و نازدن طکر کردن و جگر مملو
 غریب و جرب زبان جابلوی نرب و چشم داشتن امید داشتن کردن و مسطر ماندن خیمه و غیب
 کرد و در دست ضبط و ندان سست بستم را گویند و بر پا کن بسیار خواران و ساقی نروغی شدن
 با کس دست نشان از که و او را در تنم کشیدن و نروغی شدن و نروغی شدن بر اکلند کشیدن و نروغی شدن

دلت گنیزد و در شتر پنجم که در آغاز آن رات روت آتش در وطن توان توان
ریوک بندی پنجم که در آغازین است بجناب بکسب پی است سوخته
سوخته سحر موی سحر شادی سافنج اندیشه محور بکسب پی است سوخته شرب
کا و سشار دل جانوریت سحر جانوریت معروف ر سوز سخن سوخته کباب
سجش مقابل شدن لشکر سیخ بور با سنج سودا سارخ زرد و سنج سفال مرست بر
سرنق نغم سعلق مین سفان شکال سحر کاسه سفان نر کوید سنج زو خن ل
سفال ریش کمال سنگین با سن شمار بلا سفان بیاز سامن کاه جوب سردان کفار
جانور جفان موش سمن کوزن سفان عتقی سوکن تذر و سکن شتاد سن ناباک
سیلو باک سنگو تیزه سیر عوای سوسفر و آب سفو پانه سو لکنه رمای سر آیت
سمه و رمای سر کجده ملح ساوچی سفایر سوسوی کاوش سفری کجفت سفری بانه
سعی سوداگر سهری و لایست دهیم که در آغاز آن شین است شطو فردان و نه یازدهم
که در آغاز آن صا دست طغور و آب صنبی رد و آب کونه دوازدهم که در آغاز آن
طاست طفا مجلس خانه رطوبت طلافی بزرگ طلافی بزرگ طلافی بزرگ طلافی بزرگ
یعنی شاه باز طرم باشد طایم فرعای طحای طحای جانوری معروف کونه
سیزدهم که در آغاز آن قاف است افلا سب که زرد رنگ بود و برشت او خطی سیاه
بود قرآسیاه ب نوغایب و دورین قف بر خیزت قف کس قف رخصت قف قف
موزه قف
قذریک درشت قف

بنور کان پیدا آورنده بالادن خازنه بوبن کردن برین بود و نه یلین مرغ ملی فن جعد بلدر حین
 دلیج کو کردن وین با تمس سسنگ و زن بکن امر و زور بر اعطو ماد کا و نه کوسا لاله
 بتر با قوی سپه بکنی معروف بعدی کندم بوری گرگ بخوی برون طوی خر جال و نه
 سپوم که در آغاز آن است تورت چهار تنه بکیر تیج طبعه نو انگر خرابی تبر که
 تو بایست تو زنگ تو انگر خوک بکش تلخ کوه نفع بر آمدن تو تلخ بای تا به تیغ
 خدمت تو کف کشتا و زری تو رخ اسب کبک تو رخ بانگ تو فوق ستار و طب براق
 خاک تر نای ناخن تو قش سم تلخ کان زم تلخ راون تریج جریک تینک خلیش
 و خردمند زنگ ارج زنگ و دتر بک جاد تو شک جاجو اب تبرک درخت تو ک
 شفا تو ک تبر تو ک بدردم تک با داول تل زبان تو دودم سه خام بولوم اسلحه
 تو دیکان بدیدارنده تین شغوه تن کل سرتون جامه و شب و دی خازن خیار ترغن
 برنج نکان خار تو لکن غلور زکین عنان تین نه تین نو دوشه سپه زرد ترب
 تو شتر که کنان تو قره اسب برش سپاه تو زنه کلند تو قه کمر سپاه تو نکه شب نار یکا
 بی تکر خدای تبرک و تلخ تو ای شتر مرغی کشفه نشه ماده تو می کجنگ زکی خوان
 نقدی بزاد نکه در مالونه چهارم که در آغاز آن جم است اجاد و خیمه جوق شک جانن کا
 ک جر کلک لشکری جرک قرص کلک سر کج جرک لشکران جولین سپیل بکن غلام بختن
 بر کا و جیقان و بنیر حیون نشه جگر که ملج جنگه کند جغو سازیت که انا چهار تار کوبند
 کونه پنج که در آغاز آن حاست و حر و بوی و جلی افسار کجاک کل کونه ششم که در آغاز
 آن حاست و حر و بوی و جلی افسار کجاک کل کونه ششم که در آغاز آن حاست

اوزاک رک جان الک دست ار کلک انگشت او کز رک او خن اکو ک کرانک ر بنجری دسره ولا
 امک نان انوک موزه امک دامن ارک زرو والو اورغل لب کردن ال مودت او نکل
 وقت ناز شبن او غل بیدر بل فرزند انگل ز نحدان انگل رنج ایل ولایت او بغل فرخواست
 سوال بستان و رنگ لعل دلب بود ایل کل بر ایل کل بخورم آدم هزارم انکوار ورم
 اورم جنگ که ان سازت الع سرم عید طر اسکان پروردگار اتی پشانه ارن لب
 ان گفتا و ن اواز ایران سرود بگوید ایسن دوع اوشتان از ارالن گشت الهن بنش تن اوین
 بیدار شو ایالو هلو جا کو شکینه اغز من او کوراز و اجکو را بکو نر کو نید او بغو خواب
 اوسه خواب او جبه بنش الکسیه قفا او کره رشده و خیشه سما نجه الهه سبب در مدت اسفر
 حلقه کوش ایدی خداوندای ماهتاب انجی زن ایچی برادر مهتر اینی برادر کتر کانی خواهر مهتر
 اوینی کمنی دابه اردادی سرود گفت او مددی بیدار شوادی رره اسری نور آوری کنش ارادی
 کا و امی شکینه لانی صلح کردن ایکی روالانی نشنل اغزی دزدک اعدی این لطف انی پس را
 ارتق کذشت او کرمی مر و شب ریانش ایلمکی طباح ای قصاب البونجی زر کراتی دمد ایکی خواهر
 انماخی دلال اسطی نونه دوم که دما غازان باست اف بکا وانا اغز اشیر نو و و اشیر
 تابیات از و تبارک و تعالی بوت ران بیج بخت س برس سر سر سیده بغور کلور بورت
 جک بیج بخت و مشدن نه بختی سلفه انگ خواهر زن در خانه او باشد بختی کنش بختی
 شایخ و خشت بیایق بوم با و بختی بکار بختی سنان بلای جا کا و سورنخ و ندر و بختی
 کند بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی
 بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی بختی

و محبتی نام کنده است در علم اشکال ساخته افلندس حکیم نه باز دهم که در آغاز آن است
 تا قورنای بزرگ که بهندی بهیرو بنده منظور نام مردی که صاحب ترسای بود و نافر
 جزئی است که ترسایان برای غار زندن ایشان افتاد بر محل و شازدهم که در آغاز
 آن است پنج سال عمر هرین نام حکیمی بزرگ است و گویند که یونان ادریس علیهم السلام
 را گفتندی که جواب منع کرده بود و هر مل با دشتاه جسد بنفتم در مخفی
 بر چهارده کودخت که در آغاز آن است و نامها را ناماد و ارقاچا منگاه اما گفت
 او و کاشی ابابلیخ الالبلیخ اغنا که هی اغارادر بزرگ است او نگاه و دار و آب است کشت
 از دست اورد و آب است سبک است کوبه او کت بند اوزن حول آب است کشت یک
 او کاج خلق او کج بشیما اعاج درخت از توچ سبز و اوریج کویان اشج دیک کلین اوج
 سا و روح و روح اجماع بهشت و ارماد و رنگ دری و او لگر و دنی ابر و داری و
 اجماع که اند و از آن او کدر بیاموزد نیز کسی او خر و سبج او از بوم او حار بازار ابریزین
 اینک در غار و دیگر اثر کران ایلد رازی و اجماع را احو کران از آنک او کوز کا و حمون اثر
 نایک اسپر زیان فرج اس اس مان بوسینی است موقوف اس خوردن او زنی جان و
 و سر او کوش و دست او در حک نقش است از نش کاروان او نش و سماع اجماع تلخ و
 و ترش غ افع بزرگ او خلق است و سار و زرد و افع خرس کیر او مفع و پداری افع
 پاک او مفع و حوا او حار و نار مان اغریخ و درود ارمود و جود او دلی سانی اش
 شنائک ایاق بای او سارق و اموش کون ارنوق زیاده احساق کدا و حلق
 سه ترک ارق کیل ارق سدا افع و خیر که ارمک بشیما است مبین و ارمود و لک

خطین نام ملکه که از یونانیان بود و حران اول ماست از تابستان کونه ششم که در آغاز آن
 است از سکه بانام مروی از رویان که در او موقوف است که سوره فیج زن ^{خط}
 قومی است از حکما از بدین که هفتم که در آغاز آن شش است از شیخ صاحب ترسیان
 شمس مهر ترسیان - شب با ماه رومیان و آن آخرین ماه زمستان است و هفتم که در
 آغاز آن است - طرسفوس بزرگ ترسیان کونه نهم که در آغاز آن شش است - رخص
 بنیاد دشت چون خاک و باد و آب و آتش ایشان را عناصر اربع گویند و دهم که در آغاز آن
 است - فیلاخوس نام پادشاه یونان بود و فیلیق لشکر اوس نیز گویند گفته اند
 اوس میرست و فیلیق لشکر یعنی امیر لشکر و سپاه سالار و فردوس باغ بسیار درخت که انواع میوه
 و گل و سبزه و آب باشد فیلیق حکیم و بخرد و گویند یعنی فصل دوست دارست و منتهی سوف حکمت
 یعنی دوستدار حکمت و مع فلاسفه آید و فیلا سوف بود و نسبت فلسفی آید کونه یازدهم که در آغاز
 آن است از قسطنطین نام حکیمی است و نام کتاب که از او آمده و باز بخوندس فیلس نام و عالم
 ترسیان قانون ساریت از آن بغدادیان و اصل هر جزیری در قسطنطین نام پادشاهی
 شهر قسطنطنیه را دوست که دار الملک دوست کونه دوازدهم که در آغاز آن کاف است و شش
 محمدرسیان کونه سیزدهم که در آغاز آن لام است از اوشیانی نام حکیمی که کام نام شش کونه
 چهاردهم که در آغاز آن بیم است از ملکات نام مروی که صاحب از پیشوایان ترسیان
 ماز جنوب نام مروی که صاحب مذهب ترسیانی بود و خط نام حکیم است و آن نام ترسیان
 و برافه موقوف مطران حاکم ترسیان و مولا طاهره این گویند که ناخوس است و آن ناییاریکی
 که زاهد ترسیان از اردوان ویرنده و حلقه این مکنسانه ماسکونام مسودی از آن ترسیان

سبز که گین سازند دفع برق ششم در تخمان برشازده گنده است تخت که در آغاز
 است آب آخرین ماه تابستان است اهلکات ارکان بجه طبايع رابعه ارادول
 ماهست از روح امار آخرین ماهست از روح اسطفس ماه و هر جبری اسفنج انجیل خزان
 دوازدهز نجیر روش پیشوا لول ماه رو میان از آخرین ماهها حرف است از روم منست
 اقلیم وان هفت حصه از برج مسکون چو اوقایم اندوان هفت کو اکب هر کشوری بگوئی منسوب است
 چنانکه بلاد هند کشور زحل و بلاد چین کشور مشتری و بلاد ترکستان کشور مریخ و بلاد
 خراسان کشور شمس و بلاد روم کشور عطارد و بلاد کشور قمر است افلاطون نام
 حکیمی یونانی از عنوان سازیت و میان را گویند جمع فرامیر چون رباب و بربط و جنک
 طنبور و از غیر که گویند اکسون جاما بریشی چون الطلس دوم که در آغازان است
 بریس کلیم ترسایان بطیموس نام حکیمی در کتابی نام بادشاهی بیاس نام حکیمی که صاحب
 طبسمات بود بطریق زاهد ترسایان است سبعم که در آغازان است تشرین نام
 ماهیست و تشرین دوازده تشرین الا و تشرین الاخر و جمیع ماهها را یثنا زانظم کرده اند
 پس دوازده و دو کانون و بیست و شش و ازار و بیست و ابار است آخرین و نوزده
 آب و ابلول و نیکم و ارش که از من یادگار است و سماه ازین حرف است ابلول و تشرین
 و تشرین الاول و تشرین الاخر و سماه در متانت کانون الاول و کانون آخر و شباط و
 ربیع است ازار و نیسان و ایار و سماه تابستان است حران و غور و اب غور میا کانی از
 ماهها تابستان است کونه چهارم که در آغازان است الف خطیما یا نباته است که اول
 اورا حطین ملک شباخته بود کونه پنجم که در آغازان است قی غایتیو عالم و عابد ترسایان

دو کوبند

و عبارت از باز بستن که لفظ و ابجای بارستحال کنند و الیک ای باز کنند و لفظ فایز بجای
 و نیز فایز یاوت افتد گویند فادگشتن ای بازگشتن است و لایست زمین ایاوان و دروایی
 کار و مت داغ و در پراک بر و اعتقاد کنند بجاری و بر سوم روز از ایام عبور و بشم
 و در خسته که بپند و می گویند و شاق سل و امن نام مردی عاشق غدا و شاق
 غدا مکاری در پیشان دشن برستینه است از جانوری معروف در ترکستان دکان جابو مشهور
 و با هست و توانی نام مقامی گویند نام درختی که بارش بصورت آدمی بنظر آید و درک جانوری
 در ترکستان و آن جانور از خشرات مانند سوسمان است و اطلاق او منقش و شمع نفع و او حباب
 که بر آن خفا کشند و گویند که سنگ است ابدیدان کشند و بگرداو دارویی است که بر کبک
 خوانند و هشت شتم که در آغاز آن است نه بند با کشند و کشند نیز گویند و او مانعی از مایه
 خردست و با پیا بسیار دارد و بر پشت او خار است و بودج عاری شترک بود یک نام نفع
 از مالدان و بیطال مرض بزرگ و بزبان بخارا مردی بایز و هیا طله نام قوی و ولایتی است
 بال قافله و سلطان نوعی از جنوب است و یوقار فون مرده و شنی کلیت رخ گوسفست نهیم که در آغاز
 است و پله اثب یازدهم بود و آنجا بعدی و در عات محوت و گویند آن آخرین درجه است
 از قوس و در آن در ازین شبهاست و تا یک ب و شب که از سنگهاست و یعقوب سنگ
 ز یعقوب شاه ز نمودن و پنبون بک خشناس و کوه شراب و بودج سایه بر کبد بودج
 و بر و دیگر گویند و گویند آن مردم کیاست و یا فوج تارک سر و نوع دارویی از جنس گیاه گویند
 و عات هشت است مادر و بی سیرم عشق لاغیه عطش حله اندامه و دانه تی بر دانی بر
 و قیمت و بسکون نون دو دکان و دلال کشکری یا خلق روشنای یقی بجام بنم سنگ است
 بزرگ

و در آتش کز آن کران زنده است ساحت سجده انار گشته و بیخ سنبلی را گویند و معاد گویند مرغ
 عقیق است که بای را کز می گویند و نام جامه است مازیلج مار باره ملوچ که کنگر بدین
 حیدر دان گرفت بر سر دام بندند مرغ درختی است که بر کوه و در تپاوی کار آید فرار
 اولدوش از مطربان منبر غیر آنچه ماحور خرابات مستعار سازیت که شبانان زنده محور
 قطب نعل حوب که مرغ بود که دو دناف نبات و حط محور خطی است در فلک از شمال با جنوب
 مفرس شمارده راهوی بای و ساسی که بر و زو بان پروانده گویند زو بان پایه و کلا است
 مقناطیس سنگی است این را باد مقناطیس نیز گویند و بی کاسل شش مرغ خوش در خوشی
 نام مقامی در حدود عرب است طبع زرا اند و داند و دوجیزی و جمله که از هر نوید بر کاله
 کرده باشند و میجوی نک در کینه و خیمه باشد که مبارک کبوتر ل مغل کز زین کوبال
 و درخت کلک که آن کوزه از کندر است نام مصیبت مرک طعم حایه است افریشی گویند طعم چینه
 ن مرقان نام خدمت حرمان دو ستار داند و موکدر دشتی مصطکین نوعی از عکس می
 است و انج بلون سیاه است بطنی است و بگری مرغ عیسی شکر که کوسه بر ششم کم
 در آغاز آن نوز است انکیا باد کثر و بادی که از هر چهار سوی بزدینه کرد و با نشانسته
 س ناموس گانه میاد و دروغ و نام و ننگ و راز و در جنگ جبرئیل ناموس اگر گویند
 و سطاق کن ل نارحل جو رندی ن نظرون بوره سرخت بفری گویند ننگ در پست
 سندرک گویند نون دولت زبان بغدادی ن نطی دیکر که سیر باشد و بسیار زنده کوزه
 دست پنجم که در آغاز آن واد است ان و قایمان نگاه داشتن و حق جزئی تمام گزاردن
 و آله جمله جامه افریشی اند و یا علق شدن و جاسوده بای شدن و عا و اند و جابگاه طاه

در غنای سه خانه و تخم سکان مغزه کاغذ وار و کج در غلاف بود ایامی گویند بی غلاف و اصل و کینه
 قابل صحبت قواره باره قواره قواره باز باره ^{تغییر} قاف دوک فوق قاف جامه است زمان عراق و
 قوت موضعی است که این جامه ایامی بافتند ^{پست} سیم که در آغاز آن کاف است
 کیلا دارویی است بیغی که میلا ^{کرت} سینه اول چندی ریزد که گویند که سبز گویند کب که بخار
 کات سارخ کرات خانه زبور که برت مکمل و کلت شبیه خانه کثرت سر و کرات مبتواره ^{کوت}
 نام بادشاهی کسوت نهاده است بخ نزار و در درخت خار دار و امثال آن که ساقی او کوتاه باشد
 نکل کند و کسوت باز گویند گوش کنش ^{کنش} کشته کیقبا و نام باو شاهی که کاغذ مود و گویند است از
 درخت سروی می آید ارا کاغذ و گویند و در دم یک میجو شاید از جوب برون می آید از اجنه
 گویند که کله سواره است کیلا و س باو شاه ایران از جمل کپاست کاغذ نیز گویند که فوس اجمود
 و در جوی بیغی جوی خراسان و بتازی و نب الجبل و نب الفرس و طبعه العسل گویند کشف ندوی ^{اکثر}
 بنک دو قواره کحل کوشی که کرم عفران که توان نور بر دین کروان کپاست است که در اوقات فقرت
 و مرغیت که بیطمانه و شب بهانسیه که طرخن مادر ماری عافرق حاکم نون نام عورت مادر سفند بار کثرت
 افشین جیح افشین که در آب ملای که به کوی ی کخی جامه است سر مایی که در فزک می بافتند گویند
 پست چهارم که در آغاز آن ف است بر آستاب کیلا ب قوج ت انت شلم ^{بلیغ} نزل جلال نام در
 و منبع فطخ ^{نخل} الفاج سایه بر کلال لال که یک و لختنان لبستان بیغی مازی و خرکان لختان
 درخ خوار لبان کند و لب درختی دست مانند بسنه میوه و تخم نباشند و لا و باک در جبهه نیم
 و در بارسی که را گویند که از کسی ماک ندارد و گویند پست پنجم که در آغاز آن سیم است انت ماست کپاست
 در آب باشد بیغی مار قشیشا دارویی است کاغذ که بهند وی سون کمی و مایه که گویند قرص کج که کثرت
 دارد

کونک قلابه و قلابه هم کویند فتح گشته دناز خود را کشیدن - فتح دینبر سرزننده و در فریاد که گویند
 که دکان بر او ساری کنند و بیاموزند و او را خرج و قرض نبر کویند - قرض شکل کان و دکانه آسان
 آزا تو قرض کویند و اینه است که قرض و راست پس قرض فیه کنت بلکه قس الله تعالی گویند
 قلعند که بفرقه اعدایان و این زبان تبلیط قباد و درختی است یا غشتر او را بخورد و دکان به
 باران بخارد و کس جمع دوست - قلع طارزاک زرد و قطر خلیفه قند نار نام شهرت قدر و
 سیاه قار سیاه بیت و کویند تار سبید است و قیر سیاه است - قندر جانوری است که
 ارنگ در زرگستان و از وی بکسین است معروف - قلعید پس زاک سرخ قندس قران که بهند
 کنوایی کویند فیله و شکاری قندلاوس نام مردی قندس بضم قاف و وزن و بعضی نقاف و قندوس
 کویند و بلفه قندس است نفع فاش جانوری است خوش اواز که او را هزار اواز نر گویند و آمده است
 او بیت ندارد و هزار سال بزیه خوب وقت مردن آید و آواز کردن کبر و بنوا یا کوناگون
 انگاه مست کرد و از مستی با کوفتن کبر و چند آنکه از وجودش آتش خیزد و سوخته گردد و در خاکستر او
 پیدا شود و از آن بفته مثل او جانوری دیگر بدید آید بفرمان پروردگار حکما علم موسیقی از او گرفته اند
 نفس کش قوس پیش که هر زین قلاش کوند و بی تنگ پس قرض تخم اخیره و قراط تخم بند
 قاف زنده و نطق قفق همان قراق دید بان ک فنگ کس که بکیت با نا و فامه هردو جا
 معنی آنت که همان می ماند و در فریاد که شک مانون یعنی می باید ل قبیل که میند و بی کاشیده گویند
 قبا بول که در داشت در غار تما قلس هم انگلی هم قائم اسن قهرمان فرمان و کاکای قیلون نام مرد
 قلمبان قوا در قران نبر کویند قروان قلم شیری در مغرب قطران کتران و ان وادی
 قیلان نام زنگ که ملکه برود و اندلس بود و قمره قمار قانده نیمه سبندان مانده تخم و خلاف

شب بامک کند غنصل یا نوش عوام او باشد عیان در اما که در آن مرور بدی شود غنص غنص
 عیان سخت گیر عو بانک شیر و بانک سنگ غنص بگوشین بره عط جاه بانک که از جاه بر آید
 عود فماری عودی است عتاب و جاه است مخطوطه او را خار عتابی نیز گویند که در آغاز
 است و خا سرش مصنوعی نوعی از عیار اسباب و نوعی از پوست گل و نوعی ماهی که از آن
 الیک گویند غلب درختی است مانند نبات عظم غار گیاهی است که دانه او مقدار کوبیا
 برزدی مایل سر است و سر خرب بقیار یا و خما شراب بد و بوشند تا با جادوت او شراب
 خوش بوی شود و بجا نکرده عند اقی نام مقامی است که تیر آنجا بی سخت نیکو شود
 عدد رک سلاجی که غازیان بوشند غزاله غلبه انقباض غار بقیون گیاهی است چون
 چون او را بشکنند جرم او هوار برون آید و کرانها هوار است بهت یکم که در آغاز آن
 است فاشه ارشنان غلبه مانتاب فرج جوزه ماکیان نیز بهرج و حفض کوه
 ببلبل و آن بر انواع است در آن کوه فقام کیا هیست و یو کی غفل بعضی کل او حررا گویند
 فرج جوزه برنده فابید مانند فریر نام مردی و عورتی است فرش جنر فلیوس تنک
 یعنی بهتوره غفل ببل و آن بر انواع است در آن کوه و یک غفل اسپن گویند غنص غنص
 و ببلبل و هر پنج ببلبل است فرغون نام درویشی است فداغبان قومی اند از زکان صحرا
 نشین که از علف گاه بعلف گاه روند فرد آن دو ستاره پیشین نبات منش گری گویند بهت دوم
 که در آغاز آن قانی است فلبا ایخ بزور و سیم بعد که افش بایست از خشت قفا سکا کور
 فردا موجب بارها باریک است پیله زود و بعضی که دو اتم قر اشعار انقباض فلبا فلبا
 ب قوتوب نام مقامی است چنانکه قوتوبه و شوشری هر دو جامه اند که درین دو موضع می بایند

بستن دنام شهر است که آنجا جامه منقش بافند در ترکستان و انیس و نگار و طراز کویند
 جریک کوی و فوس کند. طادس جانور مردف طادیس صفا بادشایان فی شکل
 طاق طوس و لاتی است دنام مردی. طختونی کشتیج و شسته طمطان طاق روم کویند و طم
 چیزی بر کرده و طاق او زی که سبب فرخ باند و مجموع عبارت از کوه و دست طاق خبر
 از معدنیات که بهند وی ابرنگ و مالک کویند. طیک پوست خریه طرم چکه طارم خرمگاه
 و خانه و کنبه و سر برده و بام طاق روم تکلف و داب و خوشن نمای طلم حکمتی ساختن
 در جزیری و تعبیه انگیزند و تعبیه طغان نام بادشاهی طرخون جو بد است سخت سرخ و کویند
 که سر خرم دست و بعضی کویند تره است طرخون بفتح را درختی است بعضی کویند تا آخر حاج
 طرخون که وی طرخان نام بادشاهی طرخین ترکین طارگاه و بیابان طبایع و کینه
 طار و جا که بر سرستان می بندند لعل و سبز فی و سنا رجه علم. شهر و هم که در آغازان
 طاست. طینون اشکون طیان یا سین و شسته. نوز و هم که در آغازان عین است
 عنقا سمیع چیک غدر اشکارا و دوشیره و سنبه و انک زوبان که بغیر زحمت بر و مکاف
 معشوقه و امی عا و در خارج طرخون نباتات او را کیلی بنی خرم چون شست طوم او زبان میبوزد
 عطیشا بخور مرمن. طاج حیره سرخ میانه کو سبید و طاج که بهیت چون خنک شود از خارج
 کویند و عود و گز فش عید نام سردی و انوش ندرخت است طایله و جزیریت که بهند وی
 سحکه کویند و غنچه و بر بعضی تخم موز را کویند. عیار تر از وی و کو هر در یک و سبکه که هر
 رود از شا طار و عزیز بادشاه معروار چندین عروس با نوس عقیص و دون. عداق نام
 مقامیت عقی ندرک عرک سازیت کویند که طنبور است عروسک برنده است موفک که

تمام دلائی شین با معروف است و آنکه او چو دماند بعضی گویند درختی است خار بسیار دارد و در
 قوی اند افتاب است شمه هر دوری که منقش باشد در سقما و با شمشاد و یستر
 و آب که با و اینجا از اکل گویند شوش بسته و علایقه که سرگردانند شفره دارویی است در
 رد که بزرگ است رابیند باز دهم که در آغاز آن دست است از و فتن نقش
 برای رفع سرما پز عامه و آوازی که برای طعام کند صلیب کینه دزنار که از ارجلیا
 گویند و وجوب که در رخت میدارند و آن چهار گوش است که بتنازی عصافیر ارم
 گویند صفه صف درنده صنوبر درخت جلفوزه صبر کبابی که بمنده و بی کنوار گویند
 صبار میوه درختی است طعم او شیرینی خرمایند و بی ماله صنوبر دوم روز ایام مجوز
 صولجان جوکان صلابه سنگی که بدان آنس کنند صابجی جائه با خطما و حوالتی
 صناعی اسبی میگویند گویند صناد است که اندام او سیاه بود و سروی او سفید و شکله
 نزدیک بود و نه شازد که در آغاز آن شاد و خفاک نام بادشاهی که مغربی است
 و نهم که در آغاز آن است طبعی با کل غار است طغر از نشان بادشاهی است
 طلب کردی از و دمانت طام است سخنان از جبهه و راست است طوطی کلک است
 مانند فطر سیرخی مایل بعضی تلخ و بعضی شیرین گویند و بعضی گویند از جنس کاس مرغ است
 طمهورش نام بادشاهی از باستانیان که دیوبند نر گویند طحاج نام بادشاهی
 و طرز و گیاهی که گویند و آن شکر کامور و است و طبر نام زمینی و بلاد است گویند طرستان
 چنانکه ترکستان طنبور که و طوران و آن ساریت که گنگر که گویند طلیا شیر و روی است
 هندوی تو که طراز که بر طرز نقش و حکم استین و نام شهر است که آنجا جاها منقش و علم

اسنین

در پی کرد خدای و در بیابان - سبز دهم که در آغاز آن - است - ستونهای کلبه است
 ترش بر کمان از شیر و یون آید مستهل سفر است - همانا سبوی یغی و یغی هاست سنا را هر دو
 از دهه پیوسته استاره میا که نبات نقش کبری که در همان روشنیه چشم بران امتحان
 کنند سنا جوید است که از آن مواک سازند و او را بکده و حرم نسبت کنند و گویند سنا کج
 و سنا موسی مشهور است - ب سفلای لایق در ترکستان و همان آن سبید اندر و آب خانه
 زیر زمین است - سنا که بویت ندارد و ضعف شیرین و آن نوعی از علت است - سبز
 سیاه که شبیه گویند - سنا و در وی است که به بند وی گویند نیز گویند - سنا که با
 سبب او در گشتزار با باشد هر جوان که بخورد و بهیرد سنا که کار و گوشت بره
 سنفور جامه است از فرشی شکر طبرزد و مصنوعات سنا که کردن بند سنا - سوس که با
 هند وی مملکتی گویند سنا سوس نام و بانک و زر و در بانی سنفوق علم سنی نیز گویند سنفوق
 می سنی سوز و آن روز است معروف میا نازاک سنا و در وی است که به بند وی سنا
 گویند سفلای جامه است بشنن لکنی از اسطلاح و سنفور نیز گویند سنجین سنجین
 سارین نام و در وی است سنا که سنا - سنفور سوباری سنا که ظاهر و نفور
 بار و باشد در میا غشی بود سنا که سنا و در جینی سنفوقی که با است گویند
 چهار دهم در کلبه آغاز شین است سنا - سنا زاک سبید که به بند وی سنا که گویند
 سلاجیت دارد و سنا - شاه ترج و سنا - سنا که به بند وی سنا که گویند
 جته گویند و سنا و سنا - سنا که به بند وی سنا که گویند
 از جبری یغی غشی ل شافلای سنا که درخت که زوشی و سنا که به بند وی سنا که گویند

و چنان هرگز در زان و اصل زرد و بیکان است و لفتین حیوانیت آبی که چشم ندارد و گردن
 دارد و رتب تیر و دشوار تر از کبر و دندان بزرگ دارد و بهندی بوی بوی گویند و در قعر زره
 دادی نوعی از حیوان است و هم که در اغار آن است و ذب منع و ذلالت گاه است
 در این حیوان است مقدار زرد و بزرگ زرد و قطعه سرخ چون او را بگردانند به تو گفت
 اندازد و در قی کبابی است مانند کنگه ناکو بی دینات رو و ذیل بشت باخ بوی است
 یازدهم که در اغاز آن است و رتیب جری است جرم شکل قطعه
 مقدار عسل دارد از اشباح نیز گویند و عاده ماهی است در بلاد مصر چون گوشت
 او بر عضوی هندی خبر کند و حسن او ببرد و چون در دم افتد کشتی را از رفتن باز دارد
 اگر چه ملا جان میبافت کنند و رتیب سدر و روح ریح و رطله لطف است راجله
 نیز گویند و هندی بوی گویند و رواجیه جارها و ریاس در وی که بهندی بوی جگر گویند
 و قاع موه است مانند جورا بقی باشد مگر انگه سراق شکافه باشد و لون او بر سر
 مایل و رواقی بالودن شراب و آب و قی و او و قی بالونه کوسه دوازدهم که در اغاز آن
 راست و زرقطونا اسفول زرقوبنا درختی معروف میسیند و تهر نیز گویند
 زرقاداری است گویند زرقاش ریم چشم گویند آن که در ارینه حاصل میشود و زرق
 حک یک از کوزن میشود و تولد او بر دینه میش و گویند باشد و زرقاب مور و صنف
 قی زرقی زرقی که بهندی بوی هرنال گویند و زیبا کشیند و زرقی خوشی کشیند که مرغ
 شود از جوانی که او را بیا گویند و زرقان زاهدان جای که قطعه بیکر و بعضی ریم
 گویند زرقین کن آهن که بر در زندقه و قطعه بر آن افکند و زرقه فاروی است که بجا ازاد بهند

از آن جد است بنفسم حد احم - جا و رسک و س - حجت منظر است بطور اگویند
جرع مهره یکانه - جرموق حلال جلالی کان کرده - جلوه کمالی کلبین کا و وزن جلایان
ماش سبز - جازه شتر با قوت که بران قاصد کند - نشستم که در اغازان
جیم باری است - چهار طاق خیمه است جفاقی اورا تبر - بنفسم که در اغازان حاکم
حد قو قادیو غامیو و ایست شکل خوشه فرما و شاه دارم یافته بوی مانند بود
دارد - حرام مغر نجاع را گویند - حصص بفتح صا و داروی است که بنده وی رسا
گویند - حواصل برنده است - حلزون صدق خاک یعنی کنکه خردون جوان
است مشابه کرش - حمدان ران مرد حلقه زن طالب گویند حمدون بوزن
بنفسم که در اغازان حاست - خطا نام شهری و ولایتی در ترکستان آنجا مشک خضر
خزایات طرب آباد را گویند - خندروس کندی رومی - خط مهر دینه - خورانی
نام قهر بهرام کوه که سمنار بنا کرده به خنجان نام ولایتی است - ترکان را که ترکان صحرا نشین
بخ خرق سبندان داند - خاقان بادشاه چین و محمد و هر بادشاهی که در ترکستان
بزرگ تر بود خراطین کرمی است از کل بیدای آید تباری اعتقاد الارض و نحوه الارض نیز گویند
خندقیون قندلیت و بعضی گویند مجموع است از ادویه معدوده خاما لاون سبند
خاماون و خاما کیون نیز گویند خلد برین یعنی بالاندین و خوش شاخ افویا یا ماهی که اورا زال
چ خوش سکاره خوش کار و کرسه - بنفسم که در اغازان ال است الف دیر عور یا کیا بی است که
هندی خرقان گویند دست خط و ادویه را گویند که در آخر بود و دهلینق و تلق زنده
در یاقی تریاک ل و ال زیت و غل آنج بیامیزد با جبری م در هم نام مقامی دوم خشت مقل

در بر بدیک - بکبر خیار چیز که بهند وی کند گویند بس بسم با و لام هم
 داروی که بهند وی بس گویند بس کیا می است مانند صبر رطاس و لاتی است از کشت
 رو باه انجایی بوستین خوب دارد با سوس پنج لر و می و رطاس از بست بر ط
 درخت است گویند کمال ازون بار آرد سال دیگر بر طاف سدق جلعوره هند و بی
 جاردی بون کر نای پیچ بهر برقی موزف بطلطای کدر برکتوان بهی فطاس بید
 که برتن مردم پیدا شود بوقی پوره و شور و ل برا جیل و دوجانم بتم جو بیت لعل بهند و
 بکم گویند بخور و هم کیا می است موزف بر صام پاری است که م زبان بسوزد از غایت که
 و سینه اما س کنند بر بقلون انتاب برست و جاء این است که رنگ رنگ غابو گویند که
 هفت رنگ دارد و لون در زوم بافتند و این دیبا مشفق است که هر زمان رنگ دیگر با
 بلطاون کیا می که بنای بقله پمانه گویند بهند وی جولای لبسان میدا بخیر بس پنج با
 انجیر بقلون نام مروی بان درختی که بهند وی سه پنجه گویند بید طری نوعی از هندو بیت
 کوسه سبوم که در اغازان نا است اند تا فیاض بیداب و شست نوزبات
 سخن بهوده کس زور پیچ با قلم موز و از او شکل مهر با ست ن زرقین خطی که طرا
 میان دو خط و از میکشند و این زبان بیطی است کوسه چهارم که در اغازان نا است
 اند شکلو است کتاب علم خانه است علم خازان نوشاک سک نام کتاب است در علمانه
 رویان و اصل نیک نش و نگار ستانست ن شومون کیا می عربان او را حاشاک گویند
 دان بودند کوسه پنجم که در اغازان جیم است ر جوز هر عقد راست و دنب را گویند
 جوز اصل چیز ام حسابت که کشتادن ان مکن نیست و گویند خنک خاک نه و نه و لا و نه
 از ان

خود و س کیاهی که لغت سدر با نوده گویند تخم او رساق باشد چون باله برک
 خوش آید اساس پس با نود ریخ ایا خوش گذر گشته اکثرش فرزندی را گویند سرکبا
 نیل از د و جنس که تیرگی فردنه گویند قباشق صم اشتر عارست و بعضی عصاره خشک
 را گویند آسق و اروپیی که بران موی ریزانند صمکن صم و هر دو را کجا استعمال میکنند
 فرغ واسق = اربک نام کتابیست از ان مافی تقاض و انک مس و روی که اخته گویند
 سرب که بهند و نیل سکار سکار گویند اسفیل ساز دشتی بهند وی سد مکر گویند
 آیم نام مردی و بوستان شد او بن عاون ارمقان نخه ارجاسی بیارند سانبه گویند
 اسارون و اروپیی است سکر گویند افنون عصاره خشک شش افستین صا رو بار
 مرده گویند افنون هم و الا ان رزک الکن کک دبسته زبان استود دیون سیر دشته
 ابین نام بدر فریدون آرمین نام موضعی است شهنان کبای از جنس شوره گیاه ازو
 سازند ایتیمونی زنده روی سرخ و تیرست افار یون تخم زیتون و شسته اسبان
 کباب است که بهند وی بود سکه گویند آجوه تخم انگن افادیه عطر باو بنای جون قفل
 و دابر جینه و خوالنجان و مانند ان کرده درخت شخار افرجه نام زمینی است در بلبل
 مغوب آره و آره کوسه دوم که در آغاز ان باب است الغبا خورا آن بازده روز که در
 سلامت کرمست و با خور نیز گویند برکاست بر مادران مدعاست سکر گویند ریخ
 برنگ وان و اروپیی است بساخ نخه است ره حرم و ریاست است جانوری است که
 او را هزار پای گویند با سوخ با بود و شنبه بکر بفت و ان کلیت بخ بنگ اند مسه ارد

هر که رفت با قاف او از کنده داف ایاج که بر زمین نهند بهک در برن که
 کردن بول بانک ترس هم چو الیسیکل صورت چیزی تمام متر بدست برن بجان
 بر بدی کردن پست ششم که در اغازان با است خدیو پنهان دست متر موسی السلام
 که سوخته بود و او را بچو و شوره و انی سید و روشن بود برنا خازن ب طبع خوش رقرع
 ربع پنجم در سخنان اینی از تازی وسط و دری برست نه کوز کرد
 که در اغازان الف است ابر سابع شوی افا قاسم لکرا بیا اهلک زاکو بند
 اقلیم نقل جدر ز و نقره و حاس کرد که افغن باج ایلک بایت المقدس و نام حضرت سالت
 علیه السلام ابانا خورشی ب اصطلاب تراخوی افتاب وان تا به است که بدان موازنه
 بشناسد اینی که از ابر مین گویند اسر سرب که بپند دی سید گویند ابرو
 سلم رخ و سید که او را کتفه خوانند مانند که دست عر دست نیز گویند او درم بودند اف
 کیا هست که بپند وی کاس بل گویند انور خود دار مانند و جاشنخ انج نکر که انج ار مرده
 استلاح سیده استلاح سماع که بپند وی بالک گویند سبز است موقوف و اقلید
 اجود جانی زرک که جانی خراپان گویند ر اغیار حج غیر کنیت از غیر و مستفقو
 انک پخته بهک یک سوزا و ماهی باریک متولد شود مستفقو نیز گویند اکبر وی ساخته که
 بدان ز و نقره شود و او قتل مرد آنبر و از وی است پنهان رس زرک اصطلاح نام شهرت
 در بلاد بارس بلای امر جماع روز از ایام عجز از زر مر که طبع و نام بلامتر علیهم السلام
 که اتش که بر رنگ آسمان است و اناجی نیز گویند آکاس گوهری که بپند وی نیز گویند
 اقلک کرک و و کرک رنگ وان جامه بر نیم است و درم نقش و کمانه اسکندوس
 کاس

هم فرشته آمدن اسان کبر کار دین مسکن نشان سخن بر در محان را بکان مایل المون بکار
 و مسحوق جرح عله کن کین کاه مکل الطمن هفتم روز و نیمه رات لشکر میسر و جیت شکر
 منطقه کمر بند میور که حرب کاه منانه بگردان و مرد راست کردن مقدمه پیش لشکر شاف
 ر و اودی سخن گفتن مصطفی خوار خانه معروفه کفگیر مفراده تیر و دوشافه و دست بخت
 پنجم که در آغازان زلفت بخت بخت کمر تاراج انا را با د نمود و دران شدن رفیر کرک
 که در خسته عرنا بانیس نخاس زده فروش شرفش محب و جاز و ح نفعان بورنه
 ن نفعی زمین خالی ق سق کنارت حق در نشک لوگ جماع کردن ل محل مکتب شده
 فصل بکان نقل جیره کسان بنگه خورند خارج طعام و کبابه بران نیم باورم و خوش
 که از افر شب تا طلوع انساب رود و بوی خوش اید ندیم هم قدح نظام پیوستگی که در
 پست سلیم که آغازان و دوست و فایمان نگاه داشتن و حق چیزی بنام کرار دن
 و با عقلت شدن و جاد سودا و سخن و عا و او ند و جایگاه طعامت و ستمت داغ و شفت
 عهد و لایبت خداوندی که در د و قاحت سحت ردی شدن و عونت بانک کردن سک و
 غل دشواری و جاد هلاکت و دج شاه رک و وساح عقد یعنی نارد و آردا بند و در
 و قار بزرگ و تر تار که در ساز باشد و پس بر نه بهت از درند کان حد و طوطا و فراشتا
 و صلیح فرد و مایه و فرد و سق قوت و طاقت و این کنند و محل خواب بال و عله
 وصال بوسن و دم خیال و اندیشه و جبهه و شناسی و اودی رود و ردی آب
 و کل فروش و لی بار و دوست و خداوند کونست پست هفتم که در آغازان با است ب
 بلیک کاهم کات آهسته به بار شدن به اوت و بیکسته هدیت ریشم ریز بر ریز آهسته و کوفه

بخت میانه دریا خاصه تنج لسته ناری لمانه ملازه لطیفه خوش مرده طمعه بود که باس و گوشت کردار
 دیند خلقی کوی غری باخشیوی امر و نه دقاری و مشک داری و غنر اشوب و کافور و راسی
 نوزج کوزن و نوزج طمعه لستین طمعه لستین بنایست که در زمین در هم یافته باغ و کوته که یکا است
 پشور و خنده نه باشد شانه و او بیان نمی پذیرد مایل فلفله زود فرو و خودی بلی زیبا شدن
 لسان بکل زبان بره مراقم فرو بردن لکن زبان اور طین او از خود یو بازی لاه بازی
 کننده بست جهاد که در آغاز آن بهم است نه با ساخته و موجود باغ مطا ناز و
 دانشکار و اندانیک خفته در آرا است یک ب شیب صد و دو جای لغیب کردن منتجب بر مغرب
 رجه مویک باره لشکر و سوارگان حاصکت بهوت خبر کرده شده مطمح کوشتن باه و ذات
 خردی پماران بیغ طعام بر بهتری مسافت مفاصله بیغ عرصه که بیان دو حد باشد معرب کلک
 و مشغولتر کوبنده محله محل مشط اگر آئینه عروس مشابیه مانند و منزلت و مرتبت طلقه کعبه
 مسافت نبودن مکانست با جاده شدن مرجیه تا غیر کنندگان تا طره که در بستن قمار است بکشیدن
 مسعت قوت و مسله نامه در سوزن استادن مش یقه بلاقه کردن مفسره دو عفا
 شرم مارچ انگش بدو و مسجه سنگ رشت راره مخفر حکم نامه متعار خایک استیا متعار میدان
 و جای کرتن مشغور فرمان بادشاه مسرکه که مار میخ اینین سر خر بنم و در از ایام عز مصطفی
 الحشم ششم روز از ایام عز جزوی معوضی فرج بار که برورده و حوصی مجبوع مبضغ خبر مصطفی
 جای منف و بغم میم با یکدیگر صفت کشیدن مخترق بشده در منصف داد گرفت مطلق اسب یک دست
 و یکبار سیل مراره رو بین ملاک سنگ سلاسل منقل زنبیر منقلشت دان مثال یکبار
 و یافتن دستیکه تحمل کرده و منقل و اسب منقل اسب یک دست و یکبار سیل منقل منقل منقل و در سوزن

ببین

کان نه در فلک بدره - فوج بودند - فطر اسالین و این نوعی از شمار غنیمت - بر بعض
 وابر و بخشش - فسخ به فرق جدا کرد و آن جدایی - فخر و روس و از آن فخره الصاعون نیز
 - بهت بکم که در آغاز آن کافی است - قطاسنگ خوارکن - قابل العجب که
 نقب و جاره بار یک از او فرستاد و گویند که نه است قراب بنام نمبر دکار و نقب شاهانه است
 تلاحت سنگ حمان قینه که کنگر قطینه ادم لعل قرینه پوست درخت که طعم او محو و قتل باشد بعضی
 گویند پوست درخت که بهار چنین ماند و خاک به بر فشار کردن قله سر کرده و سیور زک و غنی که در
 موازنه دولت و سبب از آب بکنجه قضاعه سنگ آید یعنی قدر قاده خار میلان قبل از نیم روز
 خفتن خفته و بسته - تدبیر گوشت خشک تدبیر خوار و نلبان - تنقذ جگانه و تدبیر
 تامل و الحار جبار بسته و قطعه پوست سنگ که غلاف خسته فرامی باشد و تار بوی دیک -
 واصل کیا است ریان بگرد و بعضی نانوچ را گویند - قطه دارویی که گوشت گویند و قطه گوشت
 قطه بر قیر اطمین و انگ - قراع که و قاع زمین و قلاق با آرام و خایه - قنار کن
 قون متاد و جنگ قستان که آن قره العین مردم دیده و کرفی ایوان پیوستنی و دستار و برشته
 گویند صاحب قران انگ در سال ولادت در اصل و شتری را قران بوده باشد - قوافه بر نذر
 قنیه حصار قبیله جاعنه از یک بدری قنیه خوار و بهت دوم که در آغاز آن کافی است
 دکتا و نار و ای که حکم گویند و دستار کرده و انگ انگ - کلک سر سینه که عدل زمین
 کن کنی و دستار و انگ کن لصب و کف الخما که دان کیا می که در اوقه مغری است غنیمت
 که بیطماند شهاب خنده کانی فال کوی که کز آن نمبر دان و جز و با و شملان و دیگر ارام گویند
 که مروج حکم سکنه بهت سیم که در آغاز آن لام است الف لا اله الا الله و جگانه

و در تب و هر چهار یک سده نه مرتبه حج و لاله پنج در نه شعر الحار بر باد و شان شعر
 و سینه زنگوبند و بی کلونی غم الارض طراطن شطط بیدادی شوق و خفت
 ف شرف بزرگوار شفاف با و نم شارف ماده شتر سر شرف زمین بلند و کوبان شتر
 شوقی آب بیا که دم و پای او هر چهار سید بود شوق لاله کوی دان خیر است
 لعل بوی نادر و لاله نمان کوبند از نقاب سرخ و نمان خونت ل شوق قول کیا هست
 از زمین جوی سرخ بسیار می زند غم الارض طراطن شتر کیا می که بند و تنی که کوبند
 کوبه چهار دم که در آغازان صامت ماسک شش بخت صیت اواز صومعه
 جای صفای نای دروی کوه صدق الارض که با کوه صفای صندوق تابوت
 صید الفلک دو خط محور که آن از شمال تا جنوب و خط است که آن از شرق تا غرب
 این دو خط صورتی که حاصل شود صید الفلک کوبند حسن خمین روزا تا بام عجز
 صومعه شیری صیر حراف صید لاله عطار که باز دم که در آغازان صامت
 ن ضمیر ان شام و غم بند وی بری کوبند و بعضی ضمیر ان بوستان افروز و از ماد و و ج
 کوبه شاز دم که در آغازان طاست طوت ریشم دانه طوق بند فقه
 و با این و خزان باغ بر کوبند نه طقت نه با بستر طرافت جا که بفری که ف
 ظریف جا بود بزرگ فخری اچ بخت برانند کوبه شاز دم که در آغازان طاست
 عت الفلک المور عود الصلوات کوش کند مرغ بیرون آید عند لیب بلبست
 عبارت بیان کردن علت ننگ اندام در شکم بر هر دو مبلوی بیند عانت زنا
 عصیده گامی دان طاعت تحت طبایع بیند خاک کینه و تواضع غدا و منجنیق علاج

پنج که در آغازن مجسم است بجلالت کرب است جوت مار می دخیبند کبیر
 جز که در ششم که در آغازن عاقت حرب کی هست که برک او بریان آدمی اندویم
 او شلت خرمست ز او که بهندوی بوت کویندز حرفه ادوی است که نه استم که در آغاز
 ان خاست بصله لکب پنج بتانیت باهم دیگر فراهم آمده دخیب اللیدیرم این
 خطر قدر و اندازه و دشواری سرخس کوک - خوام الملک کبیت در دوم - خروج بید خیر
 حرف تحت سر - فصل پیمان و پیران افق و زود و قمار با حق خل و فتنن خلان
 بی مهر و فراخی نبات خوشبوی و اورا جبری کشتی و کل زده خطی خیر و خیری
 هشتم که در آغازن دالت دارالمقام عبادۃ خاوه مخان است و پوت پارتک
 نبات نقش کمری در ساس درون دم الاحول خون سیاه و شان دست نهم که در
 آغازن دالت ذنب الخلیل کرنی کو می است و این را وند الفری کویند و بعضی کویند طبعه العیس
 - دهم که در آغازن راست رجل الما در بنا کول رمی الابل کیا هست حون شیر خور
 زهر کزندگان او را کار کنند رطل عامه و نیم مر - رع خلک الوه کشند کویند رع انده خلک الوه
 شد بینی او رع الحار کا و مشک کوب باز دهم که در آغازن راست زلفه البو کف در باق
 زرق جوه نقد باز زرق ربان و دوازدهم که در آغازن بین است سموت در بکت
 درم و این اصل است و اما بادشاها که بر پنج زنند د سده شنگ بهند و بی و تا کویند
 سقر و دیس که بر جوی کویند حد سابعط کوشن که بر او را کز برنج ل سسل کیا می است کویند
 جهر کویند و در ماس بر کویند بجل حکم نامه سلول حکم کن بر طالع نه باید و نام غلت و ان ملی
 میان دوشانه برین لیکر که نه سیزدهم که در آغازن بین است شرتا متزل با و آبی بود

و دنیب

چهار روز اول از او رست - اغبس سبکی که از او آمدند گویند بود پس سبکی که زبور بود و نه کیست ملک
ش ابرکش است هر رنگی که باغ بروی نقطه بود ص اصابع العروس کیا هست که آنکه گویند س اصاف
خراطین اسد الارض خم زیتون دشته الط دندان افتاده و پنج مانده امرط تیر ریخته بود و
سبکی پیش - المظ سبید لب - اسر و خطها که در کمان جدا آید و کوک سنج که در
کس سبکی که از او خردش سبید باشد - اکی بهاش نیم بد وقت سخن گفتن - التی الک سبکی
ثا گوید و رارالام گوید - اخیف رانخ جنم اخف الک برشت بای رود - ابلق است بقیه
اورنگ سبکی که رنگ سنجاب باشد - اکلیل الک نام دارویی است سبکی و بعضی گویند
بهند و بی گوی گویند - اختاسیل شری عیضا و سواره اند یک شاموی سبکی گویند و یک شری
یامانند و یک سرطان بر بندارجل است سبکی - ارم پوست گویند و آن حریمت لول
اسب سبکی - ام غلان بهند و بی جانوا سبکی که فارو کز باشد اخوان سرخ و یا بونه بر غوث
لر سبکی دوم که در اغازان با سبکی - بقله الحما و خرقة و اورا بقله زهر نکو تیر در قوطونا
باقی از جمله حبوبت بر و انج بویجی ملک الموت - بطن الموت رشا که از منازل ما سبکی
راهب - بذر البنج دیا قوره - بصل العار بیاز دشته بصل الفکر کیا هست در زمین عرب
وقتی که ماه نقصان بناخ از کله بکیرند و براق الفروس و در الفروس گویند - بقله الک
بودند دشته - عوط الک جور بقله الک شاه زره - بقل زره و گویند زره که نا بخته نو
خورد - بقله اليهودیه اسنان الزنبق بقله العنیه کی هست مانند سیر گویند - سبوم
که در اغازان تا است - رجان بیان کننده زبان زبانه و دیگر تخمین گمان - سبک چهارم که
اغازان است سبکی کیا هست که او مالجه البس نر گویند و آن بیاض است که در زمین دریم

بامک نون مردن پرون کشیدن نمیدن نهادن نهفتن پنهان کردن نگویدن ناسپیدن
 وزشت گفتن دسزشت کشیدن نواختن سر آمدن و بامک زدن و خوش کردن و بامک سپیدن
 نوادیدن بدشستن نهادن بنیاد نمیدن بود و نودن جنبیدن نمیدن اندیشه کردن و غم خوردن
 نوآزیدن نواختن و خوش کردن و ایندن و سود و گفتن کوسه بست بکم که در آغازان
 و اوست و شکو کردن جلدی در کار نمودن و ایندن از هم جدا کردن و زبیدن اختیار کردن
 و شکر بدین دست کردن و دیدن بدین جابستن کوسه بست دوم که در آغازان بامک شستن
 که شستن و اوختن بنیاد کشیدن بود و بازیدن کستن و در بعضی فرهنگها مکرستن امیدن و زدن و کستن
 و ترک دادن و در انداختن هر سخن پرون کشید و کمیدن و دیدن بنیاد و هر خدیت بود
 بازویدن فرومان و جز جز این شدن و شکیاریدن جاد و اینجاست نشسته شدن کوسه بست
 پست سیوم که در آغازان یا است یا زبیدن توانستن یا بستن توانستن بنیاد و بازیدن شود
 یا زبیدن قصد کردن و زدن و انداختن و پرون کشیدن و شکار کردن و برسدن و بخشیدن
 چهارم در سخنان تازی یعنی عرب بر پشت پشت گوشت است کوسه بست که در آغاز
 ان النساء الف ایو حاکا گووک که خض یخورد اصابع العلاء از انواع انکور یا گوشت
 ب استان لازیب کبای مالوف ملک اطهار الطیب ماسخن خوش که بمندوبی جنبین که گویند
 انواء الطیب کم گاه را گویند انتهب است و سرت الصباث فلیجمنک را گویند ابوالمح جاکا
 فزه د آرم العلاء بدستان ندین و انتقرا است سرخ است سرخ نژودی و سبک
 زند و قش دم هم رنگ او و احقر است ریزه او و کند و بغل او و سرتک بر روی اذن الطار
 ح او چون که زدن بانه او را منورند نه ایام که جز بهشت روز است سه روز از نو ماه شباط

[illegible]

دوختن و معنی یخ و گزاف و داد کردن بنیاد و وزیدن بود و رسنه هم که در آغاز آن راهست که
از خنک کردن که نرم نم باشد و سخن گفتن را بهیچ بیکر افتادن و رسیدن که بخفتن و نه بهیچ رسنه و را
بجیکه که ساختن و الحظ و ناخوش شدن را بهیچ خلاص یافتن و رسنه و هم که در آغاز آن رسنه
است زود و دینک دور کردن و باکی کردن ایندن زرا اندن صاف کردن را بهیچ افتادن
زود و نگر کردن که رسنه یا زود هم که در آغاز آن زبا بهیچ رفتن و نه بهیچ و بنا
و شط کو بند و حنبدن که رسنه و زود هم که در آغاز آن سینی است ستودن و صف کردن
در بنیاد و ستامیدن سجا بهیچ نیک سرد شدن و سکا بهیچ اندر شدن و خواستن
جستن بنیاد و سینه بود سوختن که در کون بسخه در او ردن چه بنیاد و سوره بدین بود

به شیدن رختن کردن با و درون خلاصه چیزی کردن باییدن افزودن به گشتن نقش کردن
 بوسیدن سوزن و امسیدن پزولیدن بسودن و پز حرو و شدن بر سبیدن ضد به گشتن
 کردن و صاحب چیزی غشیدن و اندوه کردن و گداختن کو بند بخشان یعنی کدازان بر و
 حدیدن نصیحت کردن گرسنه جهلم که در آغازان لغت است ترا میدان رختن است
 ببالا اندک اندک و کو بند نم جکیدان است و ترا و دیدن نمر کو بند تو خشن رنج از کسی که
 رسیده پنج بار بدور ساندن بنیاد تو زودن بود یعنی دو خشن تریدن پرون کشیدن
 زنجیریدن گرفته شدن و درشت گشتن ترا کشیدن عوار کردن و درشت گشتن ترا کشیدن
 عوار کردن و در کشیدن و گداختن و گداختن ساسا میدن خوش شدن تبیین جنبیدن
 کوننه بخیم که در آغازان جیم است جستن طلب کردن بنیاد جو بندن بود جستن تبیین
 در بنیاد جهان جهیدن بود جستن جستن جیم کوننه ششم که در آغازان جیم بار ششم
 جهیدن سر کردن یعنی جانی علیتدن جرویدن جاست و دویدن جفریدن ترا سبیدن
 و التفات کردن و حشدن لغزیدن و افتادن چهره کشیدن او از گردن جکیدن سبیده کردن
 و سر زدن کوننه بهنم که در آغاز در جبر در آیدن خراشیدن ترا کشیدن و پوست بر شدن
 خنیدن بهنم و فتح خارج جستن و جنبیدن نیز کو بند خنیدن بهنم و کر خا خابیدن حشیدن
 زخم کردن و در جبر خنودن و در و در خنیدن جستن و در رختن خابیدن بر نوزان حشیدن
 کوننه بهنم که در آغازان و الت در شیدن در شیدن رختن و تابان شدن و شیدن
 جنبیدن و بهنم دلا نیز کو بند و آیدن و در و در جبر کشیدن و برابر چیزی شدن و آیدن
 از هم جدا کردن دیده و در شدن نظر بر چیزی انداختن و ندیدن از خشم می شود و بتندی می شود

میان دوخت کردن او و دیدن جگر کردن افزیدن شکم کردن او و دیدن فریب کردن
 افزیدن فریب دادن افشیدن خدمت کردن افزیدن سخن بشک گفتن اباد آمدن
 شود آمدن افزیدن برگردن افکاشتن دانستن و کان برون بنیاد افکار دیدن بود او و دیدن
 افکندن و از بنیاست که با سبای نام نهند که او و زنده و شیر او و زن و سه و دوم و در آغاز
 آن است بنام بدن بکشد افشیدن بیچیدن قصد و اینک کردن و در استن بر آمدن زبیدن
 بر کشیدن فرو نشاندن بر افشیدن که افشیدن در شنا و بر آمدن بود چنانکه که افشیدن که افشیدن
 بود بشک گویند بنشین بر رفتن بپوکیدن نمکندن جلدی خون کشیدن که بر آمدن بنشین
 سم که آمدن است بنکشتن فرو بردن در بنیاد ساکنیدن بود بسعیدیدن ساخته شدن
 بشوریدن لغت کردن بشکندن سر باز زدن از خوردن سکه بدن بود و بختن در
 در بنیاد بنشیندن بود بر افشیدن بیفرمانه فرزند مادر و پدر را بسودن دست زدن
 بشکستن زرخه و افکندن و دیدن از راه دور شدن کون سه سوم و در آغاز
 است بر افشیدن افشیدن و ترک دادن و در استن و ساختن و دور کردن سر در کشان
 بفره دور کردن ایشان را در بنیاد برداریدن بود بر کشیدن فرو نشاندن و پاشیدن
 بفره برگردن و بخود کشیدن بد حال کردن و ایندن بالابیدن افزودن و زیادت شدن
 بسامیدن ستودن و خوش آمدن بشکستن کبر کردن و دانستن و کان بردن
 بنیاد بدار بپای بود بستودن میل کردن بر آمدن بار جفت کردن و در تخص شدن و بخت
 کردن بر استن و جافت دادن و در استن کردن بدانج باشد خواه بکشیدن خواه بریدن و از
 بنیاست که ناخن مراد را ناخن بر دی گویند و نیز گویند فلان سبکت نه مراد بختن و نیز

برگردن بنده گنده بنه بنه رکده و بنا کنم بنه برکم انجمن و انده اخن گویند انجمن و انجمن
 انجمن بیرون کشیدن الفجیدن حاصل کردن و جمع آوردن گویند الفجیدن و الفجیدن
 اغاریدن فروشدن نیم بر زمین و نیک و شرف و دولت که در انداختن افغان و کرد کردن
 در اصل انوریدن بود اغالیدن ترک کردن و غلامان سحت بر شورانیدن گویند
 اغال کرده اند یعنی یکدیگر میخورند و شک فرا کنند افغان کردن افغان گویند و گویند
 بانگ که در بنایش نزاری او و لیدن و او ز لیدن نیکو بند افغان بیرون کشیدن و دروشتن
 در بنیاد اها زدن بود افغان یعنی افغان است در بنیاد اها زدن بود افغان بنیاد گرفتن
 افغان بر آوردن و بر کشیدن بالا بردن که در بنیاد افرا زدن بود افغان افغان حذف
 کنند مگر فاکویند افغان بر تاب کردن جانک استی و دهن و چون عمره حذف کنند مگر
 فاکویند اگر دهم و هر روزی که انصاف از بوستان ۵ قضاء عهد ماضی را بنج
 و سنی را فشانم ۶ افزون شنیدن و اگر عمره حذف کنند مگر فاکویند رو بود فتح دهند
 برگردن بنیاد امویدن بود افغان استی برگردن در بنیاد افغان زدن بود افغان و بود افغان
 در بنیاد افغان شدن بود افغان کسب کردن ارا میدن و از گرفتن دار میدن هم گویند افغان
 یعنی افغان است در بنیاد افرا زدن بود و نیز عمره از هر دو حذف کنند و افرا دهند افرا
 اراستی خوش کردن و الا میدن افغان در شبیلیدن و فشانن مگر گویند افغان از افغان کردن از
 بریدن افغان کردن و بانگ زدن افغان زدن برگردن بنیاد افغان زدن بود افغان توانستن
 بنیاد افغان بود افغان استی میدن و دور کردن و کشیدن بنیاد افغان زدن استی میدن افغان
 و سینه کردن و نیز عمره مگر گویند افغان زدن افغان زدن افغان زدن افغان زدن افغان زدن

کوش و در فردوسی است هم را دو هم کوش هنرمند نام کبیبا است کم در سیستان و رابل
هکا بیکر باز بیکر - هفت اورنگ بنات منش دان رواست هفت اورنگ مهین و هفت
رنگ کین منخ بنات منش کیر و صغری و اورنگ حکم است و او ان هفت ستار و هفت
گرفته است هفت رنگ را زین زمان حالک مردم و سر خر و مانند آن - هزار و ستان بلبل
بغی کونید فاخند و صبح آفت که از ابد و هر یکی کونید اختوان رای است در هفت منزل
میان ایران زمین و توران زمین در آرزو هر دو کس گرفته اند یکی رسم دوم هفت بار و
راستخوان عجم کونید و اختوان از آن کونید در آرزو هفت عقبه بود هر عقبه در هر یک
مهمان کرده بود و بغی علی نشسته است در دراز هفت منزل چنان مردم بکشت
برای دو کان کوی خزل کرده استان خرسند ما مادر آرزو نام باشا به هفت دمان
در تبار خلیج و باره خری و غیره نیز کونید هزار خشان کباب است مانند خوشه انور و به
گوان دار و در دایعت بکار بند بازی از آفر کونید - هوش از و اسب بنایت نشسته
هزار خیمه مثل در و زخمی است و کونید هزار چشمه سلطان است و لذت نوعی از و مله اسب در میان
دوشانه بیرون آید و سوراخ کند نفوذ با دانه ها هر در و به کوه هفت که اسباب رفعت
عروس هزار خانه انگ میانه شکینه با نیت هزار برای که نیست معروف بازی است کونید
چشمه سیوم در مخانی به کوه و در می از آن که لا تبار و ن آید و شاخ شود دین انگ و باغ
معاشرت بر هفت که کونید و آن به کوه هزار و از آن که در افروخته چون است منخ یک طرف و آن نیز
که منخ است در و افغان الف لب اند و آن بخیزی که منخ چنانک در اند و و کل
اند و آن آیدین در کل کون و مایه نا کونید کل اندای منخ کل مایه که اند و بر کون کونید

و این نام دارد و است هندس فلک زحل که ششاسنک ننگ فلان پنجک اله است
 سوزان از حرم سازند برای خود اینک گیری بان از حرم که سوزان کار بندند و سوزان زنانه
 اندک بیکه که مساس کنند حج سوزی است و آن زن شوحت مرد یک بهراث و مردی را نیز گویند
 و سرکایت از ست و فرد مایه کنند که کار نیاید مرد و اسنک دارد و بی است و سرخان
 کورستان ماه میزان بخ است و حرم او که هاست و امران سر گویند مرغ سبلمان
 هرگاه آفتاب و وزان ماهی به ما خورشید است که از ماهی سازند و بناری صماید گویند و کنگ
 کیا هست که برگه او مقابل آفتاب به شری کار ماهی جانوریت بی و آن ماهیت صورت بار
 و نوز و هم که در آغازان نوزت ب نزه آب موج بر نوز در افش که پنهان
 نفعی اگر که است که بعد از خورون جارد و با نوز نوز و ز اول دوز از خور و دین نفعی نخستین
 روز که آفتاب در محل اید و آن روز چشمتانست بتوبان و دوز گویند نوز و لای است
 در میان خراسان و فارس بیستان و دارالملک آفت است تا حشوش دارد و بی که بتار اطفا
 الطیب گویند بهند و بی جنبه که تا عوس سازیت از مطرب است نیم لک فرمان که از آن
 ترکشی بودت قس خولان ناخواه بغه جوانی نفعندان نیز گویند نوزت بی و از این نام بادشاهی
 عادی که مشهور است نوز این است که و هر باغ بجهت خانه کند و ناز خوشگوار نای کلکو خلوص
 و نوز باد میوه نور سیده که بر کسی نفعه بر نوز ناخواه جایشی نو گوارد و بسیار گویند آفت
 باغ نوز است کرده ناز نفعه شربت روی و بی آفت نوزده اسباب عود و نفعه
 کنده نوز شش به شری و کسور کعبه سببم که آغازان داد است و دوز و ز و دنام
 ماوراء القهر است و لار و ج و ج و ج که سببم که آغازان ما است و ما و دوز

نوز

که در زمان بملوانی که بنده کاوه است که بود کادشنگ از جویست چون بخت او دور گشت
 بختش مقدر ماند و او را بدوشنگ نیز گویند همکار و چشم چلیست زرد گویند بخت کو چک که ^{شمال}
 دم کا بودن کا و این سمار کا و وزن جیست که تباری جا و وزن و بختی روی او گویند
 میان زهره کا و بخت کلون که رنگ و آب که رنگ تن او سرخ بود و سر روی او سفید بعضی را سرخ
 پشتر بود و بعضی را سفیدی کل انگین بختی معروف کرده اند بازی خراسان که از اهل
 و هیسگو گویند کورخان نام پادشایان در خراسان که کورشکاوند کنش در دو که تباری تبار
 گویند که رنگاه جوانه کلونده بند و بزرگ بر تبه کا و دوشه اندی که دوشه و شیره و شیره که
 کرک رنگ را گویند و جامه که از اطلس که نیک که کوشخه کوشخه که جناسک نایل گویند
 بیت که جبه صد با پیش و اردای برادر کوش خراسان یک اند که کوش کن یک بانوا نرینه
 کلونده خرد سفید است که دمای باز بجه است که میرکان بگردانند یعنی لتو واک سرخ و
 که دمای آنج که دکان از بدان رختن اموزن و از خبر نیز گویند و نرهای است که می زنند
 تباری و و امه گویند کوشخه دشته گیاهی که از نالکه گویند که نمای صدف کوشه اندیم که
 در آغازان لام است که در نام پادشاهی بر کتاب که که که نشه که از اسل
 و لب آب که بد و بخت و زمین بگردان کوشده و از اسباب نیز گویند که او را در و
 رختن بزرگ و گویند و بر رو عجم کوشه نرو که در آغاز از نیم است الف ما خوبا خلخ
 و سودا خام و ما نیز لیان نیز گویند مشکشت باخه داری سفید پشتر نام روز از ماه
 منوهر نرینه خرد و دانی پادشاه در رنگوس کیاست بهند و بی کوشه گویند که
 کیو و صفات تباری سر کوش گویند که ماساف و ایشیر که مری و بانک خربت کلان

شد نشان فرسنگ و سر راه نهند فرا حکم سر کردن فرومایه نادان و گسسته بازدم
 که در آغار ان کاف است سکر با مهره که بر قان دور کند و بر خراب آید بکتاب انشای
 مودف بکتاب نام باوشای بدر سپند بار کوش اجیت سلام و خواب کز انیم
 مردی ر کرد کار تک همه از دست کشتیرلات رو بنه و مسینه و مانند ان که بار نیز
 لحام بر بندند یکب انجیر و اج سپید کند و ار مرد و دانه و دانه و در فرود سپست
 و مبارزد و او کج طرح است که در خوات تک و سپهر و عین با نازند و بخزند و کا کار و
 کام رانده و کارزار جنگ کنده پسر فوت و حرف کمر سار بند کمر کین سپادش نام
 مردی بکجلیز کی مودف و جانو بیت ابی بهند وی بنیسه گویند کارگاه فلک بنه کارخانه
 فلک انجهان را گویند کلاسک فلاخن ل گردنکل دیوس و ابده و بد اند لم نیز گویند
 و بعضی بکاف بارست گویند کج تل نام برنده است کان رسم انک و اوقوس الله گویند
 ان کوخان فغض بعینه بود با بر چه گویند کمکش ان طره و گردن کیم کلاه زمین ماهتاب
 که بانو عروس خانه که بزرگ و صاحب خانه باشد کار نامه جنگ نامه و با بر کده آمو
 موسی مادر زاده که گوشتاب که دهنه تینه که بدان شراب خوردی گویم موسی نام باز است
 کونای بونی که هند و سحر گویند کاسموی موسی خوک کوسه ش از دم که در آغار ان کاف
 بار است بکوار زمین سپید بنه سوستان یا کستان سپید که از در آب ناید و بناید
 بناد و سرباب گویند و بعضی بکاف عرشا گویند کنگره و هرج بیت المقدس کوشت اهرام کوش
 بر بان کشته که برید جنبه سپید که آوزند نام مردی که دباد بادی که بر مثال اسپا که دو
 ر کوشه نام ولایتی کند ما کو هر کجا است و گویند که علفست کج بنیر بنیر رنج کلتار کلتار که رنج

شتران بخورند و اشتر غاز بغم غمز نیز گویند بهندوی جانداره گویند شبید ریخته است از آب
 و علم است شیر انداز برستان - شب خوش جام خواب - شبان فروک فروک است
 و در غلی است که این جانور دیگر است شبان قریب نیز گویند شب چراغ که شب تاب
 و فرشتک - شب است شب نگاه یعنی شب شفت رنگ غنای او در فرشتک است
 شفا و سرخ و سبید بهشت است که گویند که فتن است و شاتک نیز گویند شنگ
 است سیاه و نام کلی است در میان سیاه دام بوی ندارد و سوزبان مرد فصح
 و بیشتر فرشتگان شرا گویند شبستان اینجا که شب کنند و خوابگاه را گویند
 من ناله کن زغم شب - او خفته باز در شبستان - شارسن شرد و گشت نیز اوزن
 نام مردی - شتر کا و زرافه و اشتر کاه و مغموم نیز گویند - شب نگاه شب ناز نیز
 شب گاه اینجا که شب کنند خانه و غیر خانه شب عاره جای که سبند آن برداری و
 بر آنچه گویند شاد و کونه نمایا جام خواب نیز زنه آنچه حشرات ابد از نوع کنند و نیز از گویند
 شتر کره یعنی کرکب مخالف شاهانه مودف یعنی نمک شاه تره مودف یعنی تمبره
 ماره شب بره فحاش که در شب بروی شب بوی کلیت زرو شاپور عین شرنمای گیاهین
 که رک او بای شرمند بهندوی که سینه و هم که در آغازان غنی است - غرور
 او دره ریحی غرور که نیز گویند - غرا که فلک انقباض غا و سنگ حوله که بدان
 کا و را بر اند غرا که یک زک ن غرا که اینجا که اهل دوکان بچهند و غرا و
 کونه از کاوان و حشره و ان در زمین بر خشان و مکان بسیار بود و غرا و نیز گویند کونه
 جلد و هم که در آغازان فاست - و سنسکار علامتی که از آن کرده معلوم شود یعنی میل که از

سه کوکب که بهی که بهند ویر کو کمر و کو بند سر مالک باز بی که بجکان بر یکدیگر سوار میشوند
 سه برک یکی بهی است چون کوسبند و شتر از دوزخ و خواب بر دی سوار شوند و از رکب پنج
 او آید بیرون آید و آفتاب همه منقطع شود و تباری از الفاح کو بند سر مالک فاند و سر مالک
 سر انجام عاقبت کار بیند آخر و غایت سیدم بغم دال دوم سر مرد و آب یکدیگر است
 سیدم صبح بخت وقت بامداد سر سام زخمی است که در سر می شود سر با بان عمامه
 و خود آینه و جبران سیدم بافتات اکتور باشد که بیاع مانده بود و سگانی سر که کوفش دوزخ
 که از این وقت زنده و بدان حرواسیاه کند سگینان و سوننی سیدم لان عتاب
 و از سیدم حلال نر کو بند سکن پری است جنایک یک انداز و سیر و کس برای جاود
 آنجهان سگ کین کوشه است معروف است سخی خاد سیدم و عاریتی سر کینه بخت و سر
 یعنی آشنه معر و سیدم سر نر کو بند سر جاره سوزن که بدانشه کرد و روی زنده بخت سوزنا بود
 زرن با سیمین که زنان منقطع سران زنده با منقطع حکم مانده سر سر که است خوشبخت
 سه بایه کوفی معروف بخت هزار بایه را کو بند سر سوزن و سوننی و جران را کرده
 رده و سر کج سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم سیدم
 برک او کرد و منفردی سگ که از حوصله غ و نام غله که بهند و سیدم کلندی کو بند سر
 دوزخ دوم که در آغازان شبین است الف نر بخت و چنان بخت بخت بخت
 خد بخت کوفی بخت باریک چون اکتور نشی نماید و باده با دکان او را حرا عک خوانند
 شتا و شتا کشته فکر خاد و خبیت خاد با سیدم و او دوزخ و او دوزخ و او دوزخ
 انجیر شاز و حرد کو بند شهر یار با دوزخ شب با دوزخ کو بند شتر خاد بخت بخت
 شتر

دروغن خوشی روغنی انک نام در میان روغن بریزند و با و روی نوش و از سونبار
 برای دوستان گرسنه و هم که در آغاز آن زده است منبر با طعنه است تنه
 ز رنجت که زاده دخت پیر سال خورده و درشت باو عیبت کردن زراوند نام و روی
 ز زود اف بلبل و در است و روی است که هزاره استان باشد و زراوند نام و در
 در من رام و سباه زربانی سرور زمان رنگه شان نام که وی از کوان و مویدان و مختصر
 بهلو غفروسی گوید و زراوند پیر سال خورده و زبان رو نام و روی است و گویند که
 است و است بنامی لان بلبل گویند زراوندی انفر اکنده بر خلق و بهشتان نموده و ربه
 سخی جامه است سبزه زرشنی مثل بافت یعنی آرداده و سرسبز و هم که در آغاز آن
 الف سبیل طعنه مودف یعنی شور با برنج است سرخاب رنده است و ماهی بادام
 است سرگشت سر اسبج نمنت انجان سین دخت نام زلفه سرای سبج خاوه غار
 و این جهان سر لعل و سرخس که بنام غفارت گویند و سنگ لاج زین سنگ
 شش جبهه که بدان نام خانه پوشد و سرایشان پروان بود و سوسن که سبزه
 کند آب گیر گویند یعنی جامه که در سیل برده باشند و کنده و آب پناهده سرای جامه انجان
 و سنگ انکور که سبزه بهر و گویند و بعضی گویند که سنگ انکور که است که
 بنام عیب القبل گویند و هندوی کاه و کتوای و بعضی هندوی پوی و بعضی انکور گویند
 رجم که در سحر جانور است از خندکان سهره که بهر آن طران و زمان از بهر فریب خورده
 و او را هوس میگویند و بهندوی که سنگ از نام زمینی است سبزه جانور است و آب که
 نهنگ گویند و در سرور و هنرش سبکی سبزه از ننگه سبزه سر زرش طاعت و عیبت

مکر و دال و در حال درخت و نهال نوشتند و بیشتر سفت بود و در خیم به خوبی و گویند ندیا
 و جدا و در رمان بنم که بدان جامه را رنگ سبزه کنند و پس درین صفت کسیم روز از ماه
 در آسمان راه ملکشان و ندان افزین خلال و در افزین یک کاه و نام دارویی در الکوان در ص
 و ستر خون سفید که بدان طعام خورند و لکوان دارویی است و در بر و خیم و ندان گاو
 و دال که از لاله که از نلوان مافین از سر مافین و دواله بار بی است و ان که در کشتن در بار
 و این را دو دال نیز گویند و آن دره ناره و ال پوره نوره از فرشتک است و در فرسنگل
 دال پوره با عرنا گویند و درخت سبزه زنبور سیاه که خوب و سنا را سوراخ کنند و بندوی لسنور
 در کاهه خواج و زاهد را که در کاهه منر گویند و اس کاله عصار کن و داس در سر اید و بعضی گویند
 تر کشی در کاهه بداندیش و خیم الوده و داک و دراک نیز گویند دست انبوس به غلظه عطریات
 مرکب که دست مبدار بداندیش است گویند و مغزه تنه دم و بنیاد و مهر اسباب و ندان
 ی و تو مای عنکبوت و در بوی عود خالص یعنی خلاصه و در جنبی و در بوی صوف و در کاه
 بیاله تر که دوسب از دور خود بدست ایشان کند و در فرسنگل این را مرده کاه نام
 کنند اندک و سبب نهم که در آغازان راست و در داک و حاد را نش کر و داک و در سبب
 در داک و در نام و در دست زرسن باز طایفه باز بیکان س روی تاس و درین ش رنگ و درین
 ابریشم که در این شرف و در کشف نام مقام است که درین حاکم خبر بر که در لکوب و درین
 م در دوزم نام لب بیک است راه ملکشان را می است که در آسمان شب نایب از احوب
 جبهه خوانند و بار کسان سمان دره و دره و سبک گویند و را داده انگور که سار حلت
 گویند و بعضی بگویند و او گویند و ان خواه که در پوره و دره و درین دوزخ را بنده که شجره بی موی و غنچه

هند وی کس کو بند گلهاء ان سرخ می باشد خواهره آنج بدان روز بگذرانند خاکبسته خایه زرا
 کو بند خربشند بلندی را کو بند خرمه دستور بند و خربان خرمه جوی که از آب باز
 گیرند و در عش بر بندند نگاه ازین ان بندگاه خوار خور می بالا آید و خوار بود و خرمه
 مهره کم بها خرمه الی بنک زون که بناری مناس کو بند خایه بازه خرمه خرمه
 خیش خانه خانه از چاه خیش راست کند سر و باشد خرمه زنبیل و ماجول زر که
 درانی هر چیزی باشد ازند و خرمه نیر کو بند بتازی صبح کو بند کوسه بنم که در آغاز
 دالت اند ده کیا و همقان و مقدم و خط و به بنی رانه که کمر از رای باشند در هوا و خرمه
 بنی معلق و به غور یا کیا به یک معروف پنج او بخورند ب و معنی جوب نام بازی و کلا
 دولت و دوست کیا به است بنارس خند نوفا کو بند در هیچ بیت المقدس بنی بنانه
 را کو بند و کو کج بچه و بدیل کرده بهند و بی جابره کو بند و بولاج جابره دور از آبادان
 که آنجا اونی نباشند و کو بند چراگاه موشی و مسکن دیوان باشند و در آبا و خشم الوده
 در فاصله و مکر میان دو ولایت باشند و دام و دمرکب خمرات زمین را کو بند بعضی
 فرق کنند و هر چه دوست و دام هر چه خمرات است و به بیکر جوز که یکی از بروج است
 و به طور کیا به است که طیب کار بند و یک افزار و رادی همسر باز و نیم از ماه و روزه
 عیب و خشم الوده کو بند در راند بدان بنی کران دندان افروز رادال بود با عرنا
 کو بند و خشمک است و اس و لوس ابناء عده جولد طراب سبب و خمران فانی فانی
 باشد و ساس سبب که بدست گرداند و دندان برش خلال دندان بر بر کو بند
 و و و اینک دو و کش دم که یک صبح بخین بنی صبح کا و ب دوم که کم کو بند و اینک

که تباری تفهه گویند خرمنج رنگی از رنگهاست خود خروج تاج خروس دانه
 مرد خانه تابستانه خار سپید روی که باد اورد نیز گویند تباری قامت و بلند و
 و همایه گویند خشک اردار و خشک در شنبه شتاب رنگاراز اسفا خوار تاراج
 خوردند و گندم مرد و نام حظاری جفا که مطرب نشتر اندیده بسر و در حرکات نام بازی است
 که از ارمایه گویند حوالیکر مطبخ بنی طبایع و خوان سالار خیار مرد روی گویند و
 که گویند خر توار همان شب تیره حرکات جو بدستی باریک که خراز تده خانه بردار بنی خانه
 دادار و خانه سازنده خر خضر و لایبی است در رنگ نمان که آنجا خشک نیز دو
 مردمان جلیک و زیبا و جوانان سر خانه و پیر تاراج خوش خنده خرش نخود و فوس
 بنی حنده بانوس دشمن بود بر کس خرکش خارکش خر گوش نگاری مودف و خلیج
 پیفته خر حوک کبابی که از اسب گویند خبر دوک کر می است که از اسب کین غلطانک گویند
 و بعضی هزار باره را گویند خر گوشک زبان بره و آن یکا بیست اطلاق باز دار و خاکله
 نام بازی است که از احرا و کوکاموی و دوداله و هر زنده و مرده نیز گویند که خر جنگ
 پنج بایه ل هر غول زبان بره خر حال و رغبت که تباری کری گویند سر بالا کرده بدار و دم حله
 چشم جیم حکم چشم نیمال چشم خوش دامن خوشه خر خجرون نام دیوی از دشت بیابانی
 و بنی حادوم مفهوم است خر ب کلان نام دارد بی است خار میبلان در خشت لگر خون
 سباد شنان داردی که تباری دم الا خون مادر وک گویند و بعضی ترکان از گویند که
 ساوش را گفته خون ریخته بودند و آنجا درخت برآمده خرانگن البین نلم سلاجی است
 خود خر و تاج خروس و بستانان افزون و آن کلیت سرخ خر تیره مصطل و

تیرهای نام در وی است کونستیم که در آغازان چیم است نف جزو بیا سوده مودف که
 بهند ویر حاکم کوبند بجا سب نام مردی در بر کشت و او را حامی سب نر کوبند
 د چکر اند عصب حاکم سبار و نام کشنده و راست جند بند سر خانه جوانست که کوس
 او مانند مردی ذلالت و جیره بر دار صورت کوش حوش چیت کشت ندارد و جوش
 بر کوبند سبید و سرخ باشد بازی سلب کوبند جاده غوک یکا هست در میان
 باغ بازی طلب و بهند و بی سوال کوبند جوش سر طاعت مودف جادوان
 سرای جهان جاکوی باوشه جوانوی نام مردی دت ششم که در آغازان چیم
 الفه حوزة نو اعلیوارینه حوزة رباب جکر حوب سب کباب و بیغ چیم اول غنه کشته اند
 جکال خست مالیده بیغ طاعت کونان بر فن و شکر غلیظ کندی چهار خست جبار
 طبع جبرانش و باد و آب خاک کرازا برش ایشان موالید بکانه بدایم آید بر سر کشته
 و جند بندینه جال و نبات و حواص ر جور و در روز جاده نور خاک آهن کشته کزک این
 بدان و لوازه کشته چهار مور حوش چهار بالشت تخت از است و سبند حوب کشی آخ بد
 و اندینه کشته جکیز که مملکان ک حرکت ان حک که سوران سازندل جنم اول
 بکوش جنم که از جنم کمرده جنم اعدال کونر جنم کز بسن هر جنم سام مود و چهار و پنج
 بر بام و در باغ برای جنم زخم نمند زخم جنم حوب ماره ماله که بر کشت مالند و کوبند کونه
 و بکشت از ساز بزرگ که مکه کوبند حرد و سه انگ ترنگه که ده و حکر لوی کمر بند بارس
 صهارب کوبندی جلاله علیوار و بجم غنه نر کوبند چله حوی خارد و کشتی بیغ حارس
 از این کوبان و کوشند کونستیم که در آغازان خاستت خارتت جانور

بایز و فردا درون که بخت را گویند یعنی بخت و از آنکه بخت را گویند بخت را گویند و در حقیقت از او دور
 کلافت - بیشتر و بیل که بر طیب برده و آن پیشانی است که بشنید کند و روزی در پنج
 کوهر و در بستان که بخت را گویند یعنی خدشکار بای و از این بخت و گفتش هر دو بای و بشنید
 بر مکتب بای که گویند - بیل که گفتش که است بعضی گویند بیل و گفتش که بخت یا موش
 پنج است که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 بارسال سال که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 بیل باشد - سلاخی است در زبکبارم بیل نام مردی است بخت را گویند که بخت را گویند
 بر مکتب بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 دلال که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 برک مانند گفتش نزدیک جاده بود و بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 با جاده همان با بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 لکله گویند بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 صلب بوده و بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 خوشه چهارم که در آغار آن است بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 عر تار بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 که از بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 کرم خانه و آن خانه است که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند
 می مانند ماشع اقباب در و زنی که بخت را گویند که بخت را گویند که بخت را گویند

آتش کاهیت بر شمای نسا بور و از رزین و اور رزنی نبر گویند باد و خون جای باد کزار
 باد و یان پیش و پس کربان باد مان نبر گویند بو ماوران نام دارویی و بو ماران نبر گویند
 بازوان و نندی که محصل و سیمی اند از نمد و آن او نه شراب و بیک که چهارم زاده و باد و بکار
 باد و روح گویند بخت و بی جری باد و آواز باد و آتش بخیر و عفت و این را باد و آواز نبر گویند
 با فراتر باینر استعمال کرده اند با فر و فر و را گویند که بجان باز نه و آن جو یک بود و شتر
 در میان کرده و از اناب می دهند و می گردانند و می کوبند و نیز بجان بالان بدو
 و او از زخم باد بگرد و بچینه اول روز از بهمن ماه و آن عجم را موسمی است درین روز شست
 کردند و در طحاها به یک سپید و سرخ در انداختندی و در فر هنگناهاست که آن موسمی
 دوم روز است از بهمن ماه و آن روز طحاها کردند و آن درست ترست و در غلج است
 پنجم روز است از بهمن ماه بر روی شاخ بر نامه عنوان یعنی نشان که در مکانی که بگذرند
 بر رسته شات یعنی گیاه یا دایله امله هلاک کننده که بخت و بیکه لوت گویند یا دور و
 جامه کنند و آنکه مردم بکار دارد و بدای با و اوله همان با و ابله با و ربه آنج بر جو خنجر
 کنند و آنج زنان بر دوک کنند و آن حرمت بنازی نکر گویند بر نامه کلج یعنی قرض بکار
 بنا بلند را گویند بزبان بهدی مادر و بیکه کاهیت رگنا شکافه و بوی ترنج دارد و
 شاه آه و این را ماد و روح بو نبر گویند بر خنده در هم آه بود یعنی مرده باد هرزه
 افسوس که دزدان برای خواب صاحب خانه کنند رحمن گاه که سه حب روحی کنایه
 پیچیدم که در اغازان مبارک است ب نایاب طاق دین اب و حوض گویند و در فرود
 نایاب طاق گویند فلان یا یاب فلان نذر و بخت طاق پ حور اب نام سخاک ماست

چون در آب اندازند در خورد و بنارسه شنج گویند و مال نام طعامت مودف که بنارسه
 گویند ایگامه شنج است مودف و نام دارد و بی استرسه دوم که در آغار آن باد است
 باد بورار و زنگنه بر رخ باد نمند تا باد و آید از او باد و گیرند گویند بنارسه شنج باد است
 که اخته و بدخشان را بدخش و بدخش نیز گویند است بوی است یعنی شک که بوی مشک را میگیرد و
 باد او در کباب که بنام مشک گویند و بهند و بی و میساید بر منند توانا و بر خود او در خرم
 و کباب و صاحب مرده و افروخته نام و خنک است ماری نام مطرب خرم و بوی
 باد و عمر مودف را گویند که در آن عارت باد از هر جانب رسد و از او باد و رس نیز خوانند یعنی باد
 که در بعضی باد و عد بادال گویند باد و سبک سر و کمر که گشت و زدن ماری
 باد و سر فرو که بهند و بی هر که گویند بلاد و مودف که بهند و بی به بلاد گویند و به بلاد
 سبیل که ماهی خوارک گویند و با آزار بوزار یعنی دیکه از آن که بنامی نامی گویند باد و با آزار
 مودف بید آجور در خنک مودف که گویند از مدست با یکار انگ با بخانه راست کنند
 بوستان افروز که است سرخ شکل ناح خردس و گویند که آن ضم است باد و نش
 مد موش مد است که او را که گیرد و خوردش عطار یکیش بد کردار و مد گفت نیز گویند که
 سلاح است که بنام مشک سبیل و در فعل لبنا و زنه که به و بعضی بنام مشک و بیابار
 و کاف باری و کمر با گویند که باد رنگ ترنج و خیار و هلاک سبب است که طاف ل بر خول کبر
 باد و نام سر خار و صفر که بهند و بی از است گویند بر نه کام را و دیالایه و مان با و
 بهند و بی یک گویند باد و زنی باد و زنی را گویند چنانکه قائل گویند مودف باد و زنی
 کش و ادعاب روح الدبور باد و زنی باد و زنی را گویند باد و زنی را گویند باد و زنی را گویند

آتش

الفت است و اندک است و بیکو ترین ستایش خدای خود جل و کلو کب ما باند کیند
 آئین بر با سنگ است مودف بنازی مقناطیس بهندی کاسک گویند ب اور نشخ
 که لاریب بر آورده بود و مخان به بر سبت است ارد و چشت و سیوم روز از ماه
 افتاب در نور بود و افتاب بر ست کل نیلو فرو بوقلون اینجغرت انگ بدان مین را
 شنید یار کنند د اکنند بکیر را گویند استخوان زند جانوری است از برندگان و بهای لیر گویند
 اسد و سنبل یعنی چهار سازید کار بدیدارنده باشد آماره گیر محاسب یعنی کمر و دیگر
 نیز گویند آرزو که گاه کلک اندر افش کر گاه کلک یعنی حاله کر ادا شکر نر گویند اسکندر الا
 و اسب و توشه مهیا کرده دارد یعنی رید که از مهر شتاب وی هرگز شکست نبرد
 اسب و توشه در راه پیش دارند نازیکه فرو آید و بر اسب دوم سوار شود و بهند و
 گویند آهوان بر کسی را گویند که در دیواره یا زمین نقب زد یعنی نقب زن انگیر آید ان
 گویند شتر خاریه است که بنازی حاج گویند از مان خور خرمن خلد را در آفر
 آتش آفر زنده وید آنچه آتش آفر زنده گویند که نام مرغیت شتر خاریه است که هند و
 جواسه گویند که آهوبره فلک آفتاب استخوان رنگ استخوان زردست و ان بام
 است ن آید ستان آفتاب و اورگون نام کلاست بر شکل آتش در سرخ و او را در بون
 گویند اسور کان نلم برنده است که بنازی شور گویند ایکستان بزرگان کونه از انکور باون
 کوه است اورمار کان نام و لایبی است نزدیک تبریز که آتش کرده مخان آنجا بود و او را
 نیز گویند آره موایین کار سبار ایدکان خانه اجمان و خانه مستعار ابنته کا قدم
 جای و خلوتخانه استین رفته رفته است آسمان دره راه لکشتان ارموده و ارموده

که گویند

خود ما گویند که چون کبک در سوراخ نشود اندر فرسبند تا کبک را از سوراخ بدرارند و از آن
 و در وقتیکه نام نامی لفظ لغوی نیز برای که گفتن هم آمده است بار قصد بجز رنگ است موقوف
 به سه نیم در آنک غین است بویغ آن خوب که بر کردن کا و در جنت و در دوین بندند هندو
 از جو گویند به و هم در آنک کافی است جنگ چهار دیدن بر منته سه وان و ندان بزرگ
 ترین بند که پیش باشند از آن مار دود و مانند آن حاندران بک آنج برونان نمند و در
 پورک سپک بجه که در سوراخی که در آن کبک در آمد در رود بکند بزرگ چند سوارک بجهت خود
 از لشکر روند بک کلاه بادشاهان دان کلاه است مابعد و گویند به باز و هم در آنک کافی
 باری است بک شکلی به و از و هم در آنک لام است یا آن که در آنک گویند که هر که باشد
 و در سوارک و گویند بک و مبارز و شیر به و هم در آنک به و هم در آنک گویند به و هم در آنک
 و دفع برقی بکیم خانه تابستانه و نام ترکستان بک و گویند به و هم در آنک گویند به و هم در آنک
 در آنک نون است یزدان خدای عز و جل چون نوزدین یا سمن نام کلی است یونان کلم
 مقامی است که در حکمتناک و صاحب است و خیرند بکران اب که بخواهش بود
 اما دلب و فتنه بود و اگر بک بود و بود و در آن شهر سرقتند و گویند به و هم در آنک
 در آنک با آنجی زالد یا و هم در آنک گویند به و هم در آنک گویند به و هم در آنک
 بونه از و زمره را باشد و کم ما کرده و هر دو یاق مرز و مرز بانه به و هم در آنک
 و دلت زنجیر می و دستانه و طوق یا خنجر و خمره کرده و کیا بهیت که از اسبابی که گویند
 و بجای پیر و جانبد به و هم در آنک گویند به و هم در آنک گویند به و هم در آنک
 و هم در آنک گویند به و هم در آنک گویند به و هم در آنک گویند به و هم در آنک

الف

بمنه عواره باینه ناجیستن بالخرمن ماه و انساب بینه دور که بگردان باشد هرزه بفاوید
 و بهوده دروان گفتن گویند هرزه غای بعه بهوده مکی هر سه الت ترسانند بینه
 بدایخ کیس را بترسانند و نمائند و ازاد در کشتهها نصب کنند بازی مجد را بیاست
 تنگ زین کشد هرزه شبینه که بقیه کند برای زنجیر را هنگامه جای جمع شدن خلق هرزه
 قطع و چنگ بفرانگ کوی با جارجین بود و سر و دم درانگ با است بکر کفشی که
 از باران آب خود و بیلوی کران که بازی خواسانست و بعضی بیابار سه و او و باری گویند
 و بلغی هاستوحت هلوای جبران هواری بارگاههای نام عزتیت و نام جانوریت که
 مبارک گرفته اند گویند بهشت سیدم در مخنی که آغاز آن با است برشا زده بهشت
 بهر تخت درانگ الفت لغات و نام شهر و در ولایت ترکستان بکنا بکونی بار
 زهر و قوت بهر دوم درانگ با است بیه سر باشد بهر سیدم درانگ چشم
 منسج ماریت زرد که در باغها بود و بزر و زهر نزار و منسج بزر گویند بوج جانوریت
 از خرند کان ح لفظیت که برز افوارند و گویند بوج و کو و هی گویند که منسج بجز که
 نهانی گویند منسج حرام ح ج می کنند بهر چهارم درانگ بجه بار سه است منسج افای
 دمان یا بایسج سر و بعضی بقیه بقیه گویند بهر پنجم درانگ خاست ح افانگ درستان
 بهر ششم درانگ وال است یا رویند قناده یا کند یا قوت و بعضی بقیه کاف گویند بهر
 هفتم درانگ راست بلور ماری که و بشنود باشد یا در دم روز از ماه بهر هشتم درانگ
 چتر و دماست معروف که بهند و می حته گویند و جستن بینه که خنن جنانک بزر که گویند
 بهشت بعد از جستم اهلانه او که کند عا شسج بو و آهو و در بعضی ولایت باری گویند

و بعضی بیابانها کو بند هرک بید و گایا و ناهانی که تان فرشته شود هوا که رون ماری وان بیا
 در خراسان است هیک بد و فخت غله افشان که بند و بی جیح کو بند و بعضی کبیر با کو بند
 و بکونر سبب نبراده است هرک شتر خنک رو کو سبند که ملک دم بالا زدن
 و دوازدهم در آنک کاف بار است هیک زیر که در کام و دوقا و سپاه هونگ نام با دوی
 از باستان به سیزدهم در آنک لام است مال ارام و دوار حال انبار و مینا اینکل
 جت یعنی بیکر چیزی و بخانه زسانان و بهار خانه به چهاردهم در آنک نیم است هوم
 نام شهر هیکام دقت هر و تویم نیم اسببول و بیغ ما نیز کو بند بهر بازدهم در
 فونت مامون و دقت در زمین عمار کو بند زمین خفت که باران قبول کنند بیون کشته
 کو بند شتر حازه یعنی تند که بسیار رود و هندوی سله کو بند مامون فونت
 هون بد و فخت زمین کشت با کلر و دیکل و او نیز کو بند هین سبناپ و سبلا
 و بکدر هرمان هر زمان را حذف کرده اند عید و ن و قتی از اوقات جنگ که کو بند
 در میان ناکاه و تمدون هم اکنون است مان هر شتر داره اکنون هر ن اواز هونان
 نام مردی از بملولان زکان که بر عمار در بیران بود و ستر شازدهم در آنک اوست
 همدوم و زرد آب هیک سببها زو فرو مانده و جران است و مقر هر مرد و لیر هر مرد
 در آنک با است هر که کف یعنی دوش و حمایت و بعضی بنم با کو بند هده حق و دفع و فایده
 بوا و نر کو بند بهوده یعنی باطل و ناصح و لا شیخ هر و اند بهار سنان هر کار و دیک این
 که در و حلو کنند بازی طغر و هندوی ترو گاهی کو بند همدوم بهرم و بعضی بیابانها کو بند
 و بعضی بافتن است هر که نفقه یعنی اخ بدان روز گذارند و روز کار بگذارند هاز بهر

[illegible]

۱- سینه دم در آنک کف باری است و تنگ آنج بدو خوش است اما انگیز اندازند و تنگ کرد
 و تنگ باز باری و ضم و فتح آن هم سنده جاء و در زمستانه و در تنگ از آنش پستین که در او فرغ
 استنیز و کربان و در زبانه و دیگر دوزند از قدر و مورد و بران پس چهار دم در آنک نام است
 و آل باقی در او دویل فرست یافتن بکاری با و د و ظفر و زول بار باری شور و بهم و او نیز گویند
 و تنگ و چنگ در کار نمودن و بهم و او نیز آمده است و بعضی و او دو دم باری گویند و کمال آنست
 و ده که اینک در کوه اندازند پس باز دم در آنک نیم است و نیم بخار و آم مانند و در
 و صفت و تنگ در م آس پس شاز دم در آنک نون است و استخوان بدو نخت است
 و از آن اینج و بند است آنک بیان دست و باز دست و زرقان بدو نخت و را خراش و ضعیف
 و از آن بدو دوی دخی و خف و بخت و شوم و باز کوه و ملان و از و نه بهایر گویند و الا ان دارد
 دو کوه و الا ان بزرگ که بنای از او را ماح و مهندوی سوس گویند و او بیان که ای است بو
 و گویند که او الا نخت و در خین جا در بست به چشم دارد و کون در از باریک و دندان دارد
 و در آب تیره و شور و اگر کبر و مهندوی بولو گویند پس هندی در آنک است و کله و اندک
 و لانه ریشی یعنی چراخت و بعضی نخت و او گویند در کوشند و موش چون دانی و جاد و
 عودت مرد و میند و کبر و کبر و او چیزی با جاد و کوشش می گویند و موش و موشی که
 و تونابری و سینه چوین و ان کوه و کوشش سلاح و لغونه سرخ و سبید زنان و لغونه مایه
 و لغونه است و زره باز باری خالص و خاص را گویند و بعضی بیاعضا گویند و بره جاد و تن
 برج و کله و بعضی تشدید لایم گویند و درخت و زره و در کار و موش و موشی که
 سبید و قوت بهار در باغها نشینند و لکه شرب و کله و کله که در خاکش و مکار و خانه

پنجه را گویند و آن که بهت سر را که در دوان رگ هر جانب که افتاب کرد و از آن مگر دوی
 افتاب کند و اوج چیزی که بر انکور می اندازند جایی که انکور رسیده باشد و گویند جای او خنثی و بیضی
 بعیم بار می گویند و بیضی دارد و است که هند و بیضی از آنج که گویند و بیضی بر نه است از دواج خود بیضی
 و گویند و بیضی است بنابر سماعی گویند و از آنج که در هر کان او بر نه در میان را و در آن باری که
 در رخ زشت و بیضی بر نه معروف گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند
 والا و او کل بیضی غارت کل در سناد و طوطی در سناد و سر گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند
 و هر دو از این گرفته اند و گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند
 و درخت به سر ششم در آن است و انکور کشیدن و وز و حشر و مغایر هذا و درخت
 و در زو جیه و بازی و سواد گویند بیضی آنک بار ملک و ملک کشند و از ماند و صفت
 به سر ششم در آن است و در زو رده و لب لب ماوراء النهر و سر ششم در آن است
 و در سر بد و سر ششم در میان و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند
 و غیش بسیار و انبوه و بلندی و او منقح و با بار است و بیضی با غرنا گویند و این لفظ بر مال
 و غم ضرر پاک به جنبه و در آن است و بر جانوران استعمال کردن نشاید و درش مانند و در آن است
 به سر و هم در آن است و در آن است و در آن است و در آن است و در آن است و در آن است و در آن است
 سر را بنده به سر یا زو هم در آن است و آن هزار و ستان به سر و زو هم
 در آن است و آن است و در آن است و در آن است و در آن است و در آن است و در آن است و در آن است
 و سر که جام در آن است و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند
 در خطا با گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند و بیضی بر نه گویند

[illegible]

او نه سال درخت نداشتند. - نهمم آنک بیج با کبریت نرم خرد که بوی تارکک کند و آن
بخاریست که چون ابر بود به بد آید و زمین نزدیک باشد و از آن نار میخ نیز گویند نهمم نیز
کون و زشت نسیم بغض و خراج چای که افتاب بخند نسیم نرم زیبا را گویند و آن بدرسام
و فرجدرسم جسم نوزدهم در آنک نون است نشین کلیت سپید و بعضی گویند کل نون
را که نشین است و در بعضی نون نگار که از او بعضی کوب باغ را نشین گویند زکان بتشدید
را و سه نخت که ایا ن شوخ نشین نشینگاه و معانی که کسی بدام باشد و ایشان مرغ را نیز
گویند نون نخت نون در حال و نه درخت نون نالیدن و جیدن و خود مانند
جمودان روز شنبه و گویند نون میدان لزان و عمان و اکا بی باشد نون
درختی است بلند و راست و این را بقدر نسبت کند نمشینی سرکش چیزی نیاکان جلد
و مهران نشان سه نون نام و لایع نشین کل موف نون سنبیل رومی است زرد
نکون غمیده و زرد و انگنده که کوب را گویند سیم در آنک و او است نون و فرماد و
نوسیم گویند نون و قوت یعنی توانایی و زور گویند نسیم و مند یعنی مرد بار و زویشو بملوان و بر
نشتو نشین و نشان یعنی آنک هر چه بر او نمند بنشد و بر او مانند و بعضی بواو بار سه گویند
و بعضی بکبر نون و سیم به نشتو نشین جام که بران رک زنند سیمیت یکم در آنک
یا است نون نشتو نشین غر و جل که نوانان کان رسم گویند و بعضی بواو غر گویند نون و جیک
در نسبت است و او بود و آن چنگ که در آن نمید کند یعنی نشتو نشین و نام مقامی و جاد و سرکنه زبان
نشتو نشین و برج نشتو نشین نشتو نشین نشتو نشین نشتو نشین نشتو نشین نشتو نشین نشتو نشین
نوده خرنه غر زاده اسیل یعنی عرف و حاص نموده نشتو نشین نوده خرنه نشتو نشین نشتو نشین

نگوش سرش - میزدیم در آن غین است فغان پمانه ز زکینه غل که بدان نخرید
 بینه فرج فتنه فتنه فتنه پمانه غل - چهاردهم در آنک فاست نف با نیک صد که گوی
 اند نکاف موزه دست بینه دستوانه که شکره داران میبوسند ناف میان جزای
 - بازدهم در آنک کاف شک جری است از کباب اخبار کبران و گویند که
 ان نام کتابت ایشانرا و ان راست سرت و جزو جزو خوانند و غلبت است مروت
 بتازی عدس خوانند و بعضی اول را بغم فون گویند فونش کل از کیش بکیش شوند و
 شک درخت ناز که در از جو سرو بود و در آنک نام است شک بغم فون درخت است مروت
 شک چیزی سرخ مانند مرجان بینه صد ناک بیخال چشم شک فوس دار و در بعضی شک
 شک فوس دار و بعضی بین هم که گویند شک و انگشت و بد و ناخن بکشد و میخند و میخند
 غوشک نام غنچه بین میخند گویند ناک شک با کافور مصوس گویند و گویند که شک
 مصوس کند حکم سوخته و صاحب چیزی که لفظ ناک در آخر او آید چنانکه خشک ناک
 غشک ناک آرد که و از حله بینه غنچه شک که نیز ناک آن در و نیز فرد میفرستند
 ناک فوس و بینه و سنان و سر و هم سلاصا ناک الله بود و کوهی حرا و از او گویند
 سر نشاندهم در آنک کاف باری است بر شک جاثوس و ظلم و سحر و انشون کوی
 نوب کاف باری را جیم عربیل کرد و ماند و در قافیه سنج نیز که گویند شک و میزدیم در آنک
 لاسبت نالی میماند نه و نام برده بینه گویند از قویی گویند شک و در جز باشد که بر یکدیگر
 بینه در او زیند نخل شک با شک کینه بینه شک که بتازی و من فون کیش نزد بان و فون
 بها که گویند پیش پای کس و با غنچه شک می که در نیز باری است گویند فون استعاره غان و سون

نام از ناشناخته گرسنه از اغاز در بهار گاش و کد اخق و کد ارش و ناشناخته گرسنه
 نگارفش نجیب شکاری و شکار و شکار کننده و شکارگاه و نور نور براده و نیکو و کشت
 در آب و آفتاب دست نبر کوبند و بی کنول بنور و در مردم بی کبر خنک سوز و کوب
 — میان بنور خود را وقف کردم . علی صباکم یا ایها الناس نواز رسنه نشتر رانج
 رک کشا بنده کو که جاکو نام بادشاهی بر سر نه در امک راست نهاد کو سبندی که
 پیش آورده بود و کوبند کو سبند ز کو بند و بی بوک کوبند و مسته این به استعارت این
 نام مثل روان نهد و بلیغ کبر و نون کوبند نجیب ز ما خاتم کین ناز بر شش و خد شکار
 و دوار بود شاز حاجت و احتیاج و دوست و نقطه و این را نواران نر کوبند نفخ ز جیب
 و بصری با کبر و جابک و نیکو و ملاطبت و نجیب ناز کش نواز نواختن بهر و هم در کجا
 زابا سبیت ناز نام در خنی است و کوبند که آن صنوبر سب و بلیغ راعی کوبند نوز
 در خنی اسب معروف و آن درخت بر شیده سدره اسب و باراد چون ز جیب کشند
 و چون عسی در شش و بلیغ راعی نده و او باریه هنوز کوبند میس بنیاد هنوز همان نوز دست
 و باز ایده بهر سر یازدهم در انگ سبب نسی کرد و بان یخه بوز که بیرون دور و ن
 و بان است ناس و نو کوبند و یو سبب نده و میس انهاره و اجهامه کوبند نیکو و ناز
 ز کس کلا اسب سپید میان زرد و خرد کرد و این را نجیب نیت کنند ما دس عبادت کلا
 معان ناس خوشی کوبند عمر تاسان نیت خوشی کد رانیدم بهر و از دهم در انگ
 نشین است ناس سایه کلاه نیایش زاری کردن و عباد ازین کردن نایش از بهر کلا
 ناس نو پاک و باز هر آب حیات و شیرین و نوز بنوش کبر و نون کوشی کردن سخن

میبازی ناب انگ را گویند یعنی دندان پیش که نه بی گویند نه بیب ترس و هیبت
 تشبیهت فروخته به سر سیوم در انگ ناست ناخت یعنی نشاند و اجدر فرو
 رفت جوشه ناخت است این باشد که مای گوشت باشد به جسام در انگ چشم
 نشانی بنگ بود که با نکتت گیرند و بد و ناخن گیرند و گویند بنگ زدن و فلک گویند بونان
 و بعضی بگویند به سر بجم در انگ چشم باری است هیچ حور در مانست یعنی تری نخ
 لباب دان کیا می است که بر درخت بعد چون چتران و بر نذر روان شود و درخت
 آفت که چون بر درخت اندر بعد درخت را خشک کند آفتش بخور و طراوت و تاز
 بهر و بر کاش زرد لک و از انچه نگر گویند و بتازی عشته و لباب گویند و بعضی نون
 مکور و بیاباری به سر ششم در انگ خاست نخ شطرنجی و ابریشم و نهالجه و گویند نخ
 جام است و در اسدی مار بهی زانچ گویند نایخ نام سلاجی است به سر ششم در انگ
 درک نامید زهره که از سیارات فلک است تر و تنه درخت و نام باز می معروف نارد
 کند که در گوش شک گیر و نارد و کارزار و نور و نیز گویند نوند اسب و یک خبر برنده و خبر
 و نام مقامی نبرد جنگ یعنی کارزار زنند باز ابارسی فرو و افکنده یعنی خوار و بعضی مکرر
 گویند زنند باز ابارسی کلین و ضد بلند یعنی تشبیهت نما در سم و بنیاد و تن نورد و در
 و بسندیده و پوشان و بچید ز نوند یعنی نون نالنده و آگاهی نهادید بر سید
 و نیز برانچه گویند نوبه آگاهی و او و دعه عظیم بکران و توان گشته باشد نشانی
 نام شهرت تشبیهت با ابارسی سر و در او اصل و تخم و لب بجم ششم در انگ را است
 کاه و بعضی بود و دفت گویند نهار بسیار و نوا ناز و موجب و عظیم کاسه یا نوا ناکار نکه

و خوشتر مینماید نام دختر از اسباب عشقه پرن محمد آسمان دره منتهای ماه است مادر
 و ایه و مادر خوانده مادر باره چیز است خورونی که که خلاصه خبر که بتازی زنده گویند
 همیشه ممر ماله سمه جولایان باشد تار جابه بدان امار کنند و در مالک زلف کرده کرده
 مایه مایه و بنیاد چیزی سر بار و دستگاه مخنده فرزند عاق و بی فرمان
 بست بکم در انگ یا است شکوی بخانه و نام قمر شیرین و گویند کنگ مطلق است در
 راس الفیقه است جمع باد شاه مانی بیابارسی نام نقاش چین که در روم سنا و خود
 نسبت بود مانوی اید گویند از ملک مانو و ان کتاب الفیقه است که مانو ساخته بود و فرزند
 انگ شرب زبوت خوش به یک ایشار کند و خبر خوش و بشارت که بر کسی برسانند و زود
 چیزی خواهد از امر و کارها گویند میثانی کیاهی است که بتازی از احوال عالم گویند موری نادر
 مایه بک کرانده که بتازی بر و ن گویند و ان سب بار پس و گویند که خنی و بیج سب
 بندی که ماکوب باشد مویابی در وی است نافع و واقع خون زیادت یمنه خون چین مری
 و در وی که الکام گویند و نسر بهیم که در آغاز آن نوشت بر بیت و در هر مساحت در
 انگ الفیقه نیا خال و جد یمنه در پدر و پدر مادر و پدر که و قدر چیزی گویند ناست ناست
 ان روز هنوز چیزی نخورده باشند نقوشا مذهب کران نوا نام برده و رود و نواختن
 یمنه و اخنیا کران بسیار یمنه اسباب و سبب و نام منزل و انگ که رادر بر که رادر بر که
 مکر و او که و ملک بند فلان نواست یمنه نواست ما خدا که بتازی از او سنا گویند و سر
 دوم در انگ یا است نایب چیزی خالص یمنه صاف و مرف و غش و به عجب گویند شکاف
 و زهر نایب و خوش نایب و گویند که در نشت است از فرجه افتد و سب یک یک رنگ که بهر رنگ بود و بار

بعضی مود در را گویند، بعضی سبیده و نام گویند مایون نام علی است مان مال که در
 یعنی امر بگذشتن و سبب رخت و توابع و درین معنی این کلمه را با خان استعمال
 کند گویند خان مان — نند و هم در آنک است مانشو تجبیز کلمه مازو جو یکی در
 میان نبشت بود و جو یکی که بدان گشت را مال و هند و نام دارویی که بدان جامه را رنگ کند
 بنویسند ماکو از سائین است که بتازی ملک گویند مرد کل گویند دست بر سر شاخ
 بنات دان و بسته شکوفت — پیغم در آنک است گوشت زنبور و پیغم میم
 نیز گویند منحنده خریده یعنی خشرات زمین کلاره باز ابار باسی گوشت اندرون
 حلق او پنجه یعنی کام و دهن و گویند که این زبان و بعضی بکسر میم گویند میره خواجه و میره گویند
 مرزه جراحان و بعضی مرزه را دم جمعه گویند منقش طعمه شکوه یعنی خورش شکوه
 جوهر بزرگ است گردانه و مروکاء و دودارانی میانه جوهر بزرگ که از ارباب بازی و
 المعقد در بد گویند مانش اینرا گویند ان و زرگران که بدان انگشت بر دارندند
 سند اسی مانشوره و ریمان که بدوک رسیده باشند و مانند سفینه کرده باشند و یکی که
 گویند و نام بازی و دیگر هر چیزی بهم در او پنجه بود و مرزده نام بازی که از ابرو و خرم
 و خاک ننگ نیز گویند و کردند هم گویند مرخشه غش یعنی شوم و کوشیده و عنایت منحنده خلوه
 باشد صانع درست بتازی از امانت گویند معنده چیزی بود که بر اندام در گوشت
 چون دخیل را بد مشغله فریاد و فتنه و فغان مایه بره در و در آن مراغه غلیظ بدن فرو
 ماه معروف سناره فلک ماهه جو یک پشت که از ابرو نبشت ماهه گویند یعنی ملبس شود
 موسی ملک که حج مرکان اید مسزده لذت و توبه توبه و زاری گویند موبه که یعنی توبه که فرود باشد
 و توبه

بنگ کیه جاروب مانند کرده و آن رنده است موقوف مانو که نر کو بند شکست نر است
 و در فرنگها که بکرم جانی خود مانند بنگ یک زوینی و کو بند کوه ارسین و یکمیدان یعنی
 ننگ کوزمین و هر چه در کو افند جنالک سینه و جوان معالجه کو بند و یک بود
 باز و هم در انگ کاف باری است ننگ ماه یعنی ماهتاب ننگ اندام شکستن فضا
 و عمار و وز در این و کل و ننگ بهمانیز کو بند خانه اندام شکستن بود که باز بکرات چون
 قلم از دست و ننگ از طامس بدو بر جهاند بزرگ بیکار بود و در خرقه سفید و سفید باشد
 بهتر و در خرقه سفید و ننگ ره در راه زن و بیغم میم نر کو بند شکست غلبت بهند وی کل و کو
 شکست قلم و کو بند بار باشد و کو بند در راه زن و در ننگ بهر شاز و هم در انگ لاس
 نر تراب ننگ در راه زن شکست در راه زن ماکول اعلام بزرگ بهر تبه یعنی کل و بند
 ننگ از خط که هر گشت نر خط غلبت و نر خط زلف بچیده و نر خط نسل بد اعتقاد کو بند
 من و اورا منبسم یعنی مستقیم چشم منم در انگ میم است مکتوم منم مریم منم
 بی که بر شکسته بند مریم جزئی که بناری غرا و کو بند حصر نر و هم در انگ نر است
 شاز و هم روزار هر ماه یعنی اقصاب در میزان و آن روز جنبه غایت بهریت هرگاه
 کو بند میزان چشمی خوب و نیکو که لطافت اندک اندک نوح بود و جواب الوه باشد
 و زبان زمین و او شهوار که شهر بار کو بند منم بهر و خانان و جای زاو بود و خوش خبر
 انگ از آن روغن شود و در فرنگها که است بهر منم کلند و آن تبر است که بدان جاها
 و زمینها کند و کلند خوانند و سیل از نر منم کو بند ماکیان مرغ خاک من انبار جریست
 بهند و بی مامن کو بند و آن میوه درخت کمرست نر و نون کیا بهرست که اطبا کار بندند و آن

و در باره حاکم منان میسر و مجلس خانه و عشر نگاه و دهانه و در فرود است همان
 مستمند حاجتمند و نگین مانده معنی ماند مورد و در خج است هندوی بود که پند شد ششم
 روز از ماه بهر هجتم در انگ راست مهر آفتاب و آفتاب در میزان و از اهرام
 گویند و شصت و هفت و سی و یک سرخ و هجتم روز از ماه مهر صاب و گویند مهر صاب که شده
 گویند و در نگین منان و در شصت و یک ختن هر غزال آنجا که سبز و سبز باشد هزار
 بینی بند شش و غزال است مستار دارد و بیست و از اهرام و سر گویند ما و در زن در
 بهر هجتم در انگ راست مستار زمین و گفت و آبا و ان فرز خج و آدمی و بران معنی
 کون مازش کاف که در و چیزی افتد از جوب در دیوار و مانند آن همان معنی آهن بود که
 درون جناح حکم کند با جون رکاب زنت اسب برون جبه و روان شود و این را تغییر
 نیز گویند نیز اسباب همان میزان بیست و همان دارند و توی میوه و مروف بنارس طبع و
 بهر هجتم و بیست و یک که تباری براق انگ گویند بهر هجتم در انگ را بار هجتم
 میزان و تار میخ را گویند معنی انگ هر انا یک کند و موزه چشم و اراساع که شصت گویند و شصت
 هر که کرد و در موزه و مکز بهر یازدهم در انگ سین است شش بای بند چیزی که
 در آن جای سبب آن وقت هر کس با آن شش نام معنی است شش چیز که
 در حصار بای بندند در وقت جنگ بهر و از هم شش است شش طبع و شصت
 شش شش مشوب بهر و از هم در انگ غن است میخ ابر ماغ مرغیند سیاه و دام بهر
 در آب شصت معنی طایفه آتش برست و درم خوار و شرب نوشی شش بهر و در شصت گویند
 هر غزاله سبز و از معنی که در آن سبب چهاردهم در انگ کاف است شش که گویند

چون سرخ لغونه از این لادن کیا هست که بهندوی راسی گویند لاغیه درختی است که آب بالا
 بتدریج فرو داند و جمع شود و نوزینه طحالیست معروف است و باید که آب را کنند
 بیست در انگ با است لای خلاب و خلبش و آب باران که در کوچه و دران شود و جا
 جینی از این نم تنگ و رنگین لایسی جامه سوزند که در دوشان و صوفیان را باشد و کوری
 بیست یعنی جدام و بود و باری نیکویند کوی مطرب که کوی کرد و کوی کردن بازی
 نوزدهم در انفاط که آغازان بیست بر بیت یک هر یک پنج در انگ از این
 فال نیک زمین مرغ و غزال بدرون مانا بنداری و کربینا شنبه بیست دوم در انگ
 یکب باز داشتن از راه کر کردن یعنی از راه کر کردن چنانک کوی از راسته بکری چا
 دیگر فلاز یکب یعنی مکنش بیست سوم در انگ تا است ماست جورات و کوبینا
 جزات بدان بشود و در ملک رومی را است کوبیند مت شکلی زیر زمین که بکند
 موند گویند و بعضی بیست و یک گویند مفت کبر و زبردست بیست چهارم در انگ بیست
 بیست و یک که بر کوشش کشند و تبا کند و بفهمیم نیز گویند منج کل انگین و کوبیند
 در پوندان دارد و بیست منج راوی یعنی انگ روایت کند و نام رودیت بیست
 پنجم در انگ بیست و یک در پوندان و آن کیا هست متی او مغلاج کوی بازی و کوبیند
 کوک در و جور مارند یعنی حطن و بلفیج بیست و یک است بیست و ششم در انگ خامت
 منج زبور و الکامی که بر آب سرکش نمند نازم شود و کوبیند الکامی است شکن که آب
 و کشتن بی زمانی را باج مردان و منافق و سم بد بد و منج سنگ فلاخن بیست و هفتم
 روز و ماه مقد خداوند چیزی که با او مرکب شود بیست و هشت دولت مند و جا جتند و کوبیند

لک غول و انگ که فب خورد و در درجه رافت و نزل کشی معروف است
 است که به آن هر چیزی رنگ کنند و گویند رنگ کک و در است لک بن لاک و لاک باشد که
 آن پس مانده باشد در بنی دست و مانند آن نشانند یا این راحت گیر و لک که کان
 نذاف و بواو و بنیر گویند و سره نیز مراد باشد لاک همان لک است که به آن هر چیزی
 مار رنگ کنند و گاه رنگ باز باره لک ضعف لک نام مردی که مقابود به
 سازند و در انگ کاف باشد است لک بند و رنج و لک لک بند معروف
 دهند در انگ لک است او که آورد و بازی مرد و گویند به نهم در انگ
 نوشت لبان تابش و فروع دهند بود که از بس یکدیگر همی در شد لکن مثل
 طبعی است بزرگ را سبکند و بوارش بلند از بیم و یا از زرو و جران و طشت و سح
 از هر چه باشد لا دن جنس از جو بات عطریات مانند و سب سب سب و سب
 و گویند که آن مبر علی است جنس از عنبر است گویند لا دن شکست نشن نشان
 نشان لبست و خزان و همین آنج بدان بیک نشند لا دن گوی باشد در زمین و در چتر
 افتد لمعان نام شهرت نزدیک غزنین است و نزد هم در انگ با است لب
 مردم فر به نوشته غل کوفه لکانه عیب روح کوره سیلاب کند و زمین گویند و لکه
 دریده و باره باره و کینه لاس چیزی که از بالا مترادف به عجب و این نوشتن
 لاک که نر گویند لاس بازی کردن و جالب و خوش و چیز است که از بالا مترادف به عجب
 لاس لانه کامل و سکار طشت شعله آتش و شکر آن نوشتن جرب و شیرین و زعفرانی
 و زردی کردن و میخ بواو باره گویند و بلیغ سبب لاس کلکت در کما سار و

سنگ لایح زمین سنگستان نخ گاه بوریا که بهند و بی برید و کوند گویند
 هشتم در انگ والست لاد و بیاد تنگ و نرم دنیا و دیوار و کونید دیواری که از کل برهم
 نهاده باشد یعنی نویی از دیوار لادی باشد کوند بیس رو بطغیل نویی نفع و کسرام
 و یک حسین بزرگ یعنی لاجورد و رنگی معروف که از سنگ سارزند که بهند و بی
 کونید لازورد همان لاجورد است جب نیم در انگ راست لاسره کوسبند و
 دشتی و سرره کوهی را کونید و کام شهری و در فرنگنامه است لاسره توان و کام
 و از سیلاب که زمین کوشده باشد کوریم یعنی لاسره است و جکیده یعنی آبخاز بعد
 بعد جکیده بماند و نام زمین نشیب نشیب و بیار خوار و کامل کور آورد
 بر خین بزرگ لرز بزرگ و بر این کار لرز زمین نشیب و جوی خود لنگر بدایح کشید
 و در هر چیزی بنابرین خانقاه را لنگر بلیج کشیده گویند بهر در انگ زانست
 لغز فرو خیزدن باشد لیز افند و دست از ار کشیدن چیزی بهر یازدهم در انگ
 سین است کوس فریب دهند و فرو تنی کنند لاس ابریشم بهر و ازدهم در انگ
 شین است کوش خلیش و زمین خلایب و بعضی بر او عربا کونید لاس کم خرد بی آب
 بهر سیر و هم در انگ خین است نخ بی موی کونید لاسه سر کل لاسه نواد و بار سه
 ووشیدن و اش میدن و دوشند و اشامند و سر چهاردهم در انگ فاست
 لاف کلام فضول و عبارت کثا و خوشن سناهی بنای صلف گویند بهر
 بازدهم در انگ کاف کاف و حقی و خام درای و یاده کوی و صد هزار و یک بیار سه
 و از این است و است یعنی هر چیزی کونید لک و یک آورده است و بی هنری و نکابوی کشک کش

بنیستی و خورشید که از جهت شاه سارند کاوه نام آهنگری که در سیاهان بود و بخاک
 ماران خرمج کور جانور معروف و سرکیا می باشد که بخورند کوسال کاوه
 بهمن در انگ یاست کینی روز کار و جهان کشی رفتار با ناری غلامش و بنار غنچ
 که سنگ کل رود شک و بخی بعضی بکاف عرقه که یون کو بند کرامی عزیز و محبوب و بزرگ کیست نام
 طایفه از ترکانست کتی کیا می معروف است بسج نر گویند و بناری هند را که برای قوت
 که مسمی نام روی بنی بملوانی نرکان کشده سیاهوش و ~~شهر دوم در الفاظ~~
 ان لالم است بر پست بهر ~~نخت در انگ الفت~~ لغافش و گویند سر موزه لکاستختیان
 سیاه واک سرخ لا لا وانه مانند کینخت ~~دوم در انگ باست~~ لبلاب معلوم که
 عظیم خوانند و کیا هیبت که عشقه گویند ~~سیوم در انگ بابا~~ سی است لکرا
 نام بادشاهی بدر کشاب لکراست نیز گویند جیس چهارم در انگ تا است لیر
 عداره اریضس و اینست تخت عودی که بدان چه بکنند و جرم موزه و کفش لست فقط
 و باره گویند لست ~~باره~~ ~~گویند~~ ولست یعنی عجم و زدن طحفت نان و طعام
 پنج در انگ جیم است آنج پرورن روی جون سنی و رخ و رخ و مردم و سکا
 یعنی بعضی و فتح لام سان کار یعنی هر لب که بکارزان تعلل دارد و کج باشد که بزنند
 آنج پرورن کشیدن بوج بسکون فافو هشت لب و کیسه که بخنم باشد و بعضی بدو پنج گویند
 و بلفه جیم باری است آنج بسکون جیم زاک سیاه که رنگ بزان دارند و بعضی بدو
 گویند و بلفه جیم باری است ~~جیس~~ ششم در انگ جیم باریست بوج احوال آنج کاز
 سرخ جیس ششم در انگ خاست لایج جای گویند و دو لایج یعنی جای دیو و تخت و سیاه گویند

سک

چندم در آنک نوزت که همان انجمن کرمان غرض و این بار بسیار گویند و در
 سوسمان کردگان جز کون صنعت و مثل کرمان فدا و این بیان رستان است کاف
 غرض نیز گویند و غرض آنست که یک پیرمان فداست کز زدن جابر بشدن کوزن مخالفت
 شایخ بسیار دارد و بهند و بی همکار گویند و در فردوس کاه و کاه است کوان بسیار
 کرد و نجرخ کشن بسیار و انبوه است ما هم مجمع خوش یک کشن شکیم اسک
 پیاده و ایک فوج سوار کفن انون باشد اچاکه در حمام نجاست سوزند و نوزدم
 دوست کو مفاک و بهلوان و مبارز کلو بزرگ بریان شیرازی کپو بهلوان و نام جودی
 بیکو در زو اما در جم و بعضی شوهر خواهرستم گفته اند کیتو موی بانته و نوزدم در آنک
 است کربوه و کپیلید را گویند و دگی که جوی و لب آب باره میکند و بیرون می آید کازه
 بزاعنه و باره است آنج صیادان از شاخها در صفت و کاه سازد و پس این شنبه و دم
 انداز و تا مرغانی او رانه بینند و گویند کازه نوعی از دلم صیاد است و گویند که آفتاب
 خانه صیاد و کانه صیاد هم گویند که از ادبیس او بهمان شده کجنگ صید کنند و نیز
 کازه جای و صومعه بر سر کوه و نشسته گاه جوین و بعضی بکاف غرضه گویند و در بعضی
 فرنگ نام نهشته کازه بزایارسی جای باشد و بانه بزاعنه است کاه جای و وقت
 و تخت آریسته و کس زبزی کرته کیا می است که آره پنهانک ترک ماخته جفت نهند کله
 کلا که هم بکنی گوآره همد که آنج بچکان خرد و افغانند که و به غلوله کل و جوان کلر که کوره
 در ر که کیا است خوشبوی که غلوله بزرگ بکنین که برای چنین سازند کوره و توانا
 کاه غلوله بنیه کوزه طعایت کرده نان سفید و قوص که آنک ازید بایان و سار کاه

نوزد ماکوزان گوزی و بیضه بغم کاف دو و بارسی و بدین لقب نیز بادی مراحت گز
 و بر سر با شود کازیش دندان دومی جنبه کوز چوب و سنی بایک که بدان خوانند برانند
 و کاه و چهار بای کش نیز کیا ای است خوشبوی و هندی گویند گز جنار و عود کز درخت
 که بچندوی جهاد گویند کوز نام بهلوان — دوم درانک سببی است کاف و رس کال گویند
 یعنی جنبه بتازی جادری گویند — یازدهم درانک درانک شبن است کش رفا ریاناز
 و کبر و ش و مانع کش بلغم و بیضه کاف عرب گویند گزیش جانوری است کونا و لیکن دست با
 دار و گزیش و درو خود و بیضه نیز گویند و بیضه کاف عرب است — یازدهم درانک
 غنیم است که بیک گز — دوازدهم درانک فاست کراف بهوده و دروغ و غیر معلوم
 کز بیضه و سخت یک بالا کار و کار و بداند — سیزدهم درانک کاف است
 که بختک درخت است که بتازی عصفور گویند کلک که حرمین مان گویند بود و بارسی
 ماده جوز که کلشاک یادی در — چهاردهم درانک کاف باری است کلک نام نه
 گویند ان بیت الله است شرفا ابد و نام روی درهند و نام بهار خانه تبرکستان و نام
 کوشک است که یکاوس ساخت و بیضه بخانه را گویند کلک ل بود که سخن نذر و کوشک
 متعکلی که جب — یازدهم درانک لام است کوبال و دوست و اسدی بود و بارسی که زرا گویند
 و غیر این تخت همین و جوین باشد کسبیل و غ کوزند کسبیل و بیضه کز و کسبیل و غ کز کول
 احمق کال و معدف که مهندوس گیلکی گویند — پانزدهم درانک میلم است کوم
 کیا هیست مثل کسبیل و خوشبو و گویند کران کیا هاسک است و رسد بار کارند و تنش
 نه باشد بود و بارسی نیز گویند و بیضه کرم اده است کسرم درختی است که بنا بهیست گویند

باشد کورت و سبب خوب و این بازی است و در فرستگاه کورشت بکاف عرب و شمشیر
و کرا افاده است کشت عربی — جهام در انگ چم است کسرخ برنج نغ از زو کند
کنج بشر نغ غیر رخ — جهام در انگ چم با سبب است کج اعنی و عود سبب
ششم در انگ خاست کستانخ و لبر و تند و شوخ — هفتم در انگ و انگشت
کلو بند ی که زمان از اخیر و جوسه کند کمر و بدلان کرید چیزی که از رعیت بستانند
بیه فواح و دزد و رشوت و هر یک که زنده است کولاد نام مرد است — هشتم در انگ
کبر خود و خندان و انج بران مانده از این دنام کی هست در خواست و آن مانند نخک
از زمین پروان می آرند و برای سردی بخورند و بعضی سکون با گویند و بعضی کاف عرب
گویند کبر منج بدین و خندان که کز نام حدای عز و جل زبان چینیان که کسرتاج را گویند
و کو کو نیز گویند کسرتاج سیاه و بعضی کاف نیز گویند که بکسبند نغ انج بدین بازه و کوب
و جوانی سوراخ کند که بخور خازن کسرتاج را که اصل و زاده است که یک کوب و یکار
بینه پیشگی که کسرتاج و بعضی کاف عرب گویند کور قرو خود شتی که کور خر گویند کسرتاج
سازند و چیزی که کسرتاج میرد که تنازی جبر چهر گویند — نهم در انگ زادت
که از نوک ترو در اصطلاح مرد و لاور و بلی از خوب که برورشند بینه باشند و کس
بکشد و زمین راست کند و کوز آب سرنگ و گویند جز در نوک کاف عرب است و آن
رنگ کوز که از نوک کاف بیل است کلاب رر کس است و کز نغ کاف کوز و تنگ
و کز نغ کاف کسرتاج بیل است بزرگ و در تن زان را وقت ملاوت مغز کوز کچ و کوش و خانه
که کز ترو و لبر و یک و کاف عرب نیز گویند کوز جرد و ملاز نجات که گویند با نغ

جوانان بود که ربهان بودند تا از بکار برند که مصحف جامع گشته در وی که بنابر
 کشج گویند و جغیه گویند نوعی از یاد دخت کسره بجای آب و کوی گشته میوه کلیت
 چغنی نادرست و بویکریایی را نیز گویند که از غلک و رومی است بعضی گویند مستطیل باشد
 هفت سوراخ کند که لگب فربه کاسکینه مرغی که از اسکر گویند بعضی بین خود گویند که کشتا
 باشند از جو و گندم و باغی دله کرده کوسار و پنج کوب کسره مار در کار که در سیکه
 کلیه قصب و انتاب کینه کمتر گشته کمتر کاشته گشته کانه انگ که با کسره و بلند کند
 و مایه نکر گشته گویند کانه سنده است گنگ و شرف دیوار و مطرما و کوشکها در جهان
 حصار است دوم در انگ یاست که زتار و ان ربهان که کشته گیران خوا
 در گویند از زانار میگویند در عرف و نرنگ تر سبایان می دارند که آری حجام یکاف
 باری نیز گویند کاغذی اخوان یعنی کل لعل کی بادشاه جبار را گویند که از همه بادشاهان او
 بزرگ باشد سنانده خراج هفت گشته کز نای بری که بهند ویس هر گویند کی کمی بوزر و گویند
 رد سباه گماهی جباری و کبان نسبت بدست کسی چنکل یعنی درخت انبه کاغذی کیاست
 که بناری سوز گویند که کاغذ را بجز سختیان و بلغم کاف و او باری دراهم که کوسه
 هندی که در آغازان کاف باری است بر پشت بهر تعبیر نخت در انگ نیست که از کج
 کران کرد با کرد انگ رباب کیا و هتان و خمارا گویند و بزنان و پهلپان و دوبراست
 کیا را گویند که بیار نماز باری جامه باشد که و نا بازن را گویند یعنی سیخ که آب گدما
 برست چون سیر و نیاز گویند بر در نیاز کارند بمس و دوم در انگ با است که آب
 طعنا بدست کوب موزه نغزین بمعبر سیم در انگ ناست که است رای کوشه و بعضی

بند

کلبه‌دان و کوبنده بران در دست ترست گریه دوکان و بعضی بفتح کاف کوبند کلامه و در خود
 نیز کوبند و بنحیله و مبت کبسته کوزه بر آب یعنی تالب بر بعضی بسین می‌کوبند کبسته
 ولبه و در رسمه بعضی بضم و ففتح ماکونند کسره مداره که سازی لماه کوبند کاس کوزه
 یکسوره و کسوره بسین و بضم کاف کوبند کبد و کبد و یعنی غله دان کلبه کد و کوانند و این بعضی
 کاف باری کوبند و یکسوره بسین کشا سانه و بعضی مشد و کوبند و بفتح کاف نیز
 کشته مشد و شکننده بالان دیگر کاف نیز کوفشانه جولا به کبسته ماشوره یعنی ریمان
 که بر دوک رسیده باشند بهند و بی لکری کوبند کبسته شیشه حجام کنبوره فریبده
 گزاشنده کار بنیاد و بر نشان کامه خاکسته و سر کامه طعانی است که بنازی کامه کوبند که
 ففتح کبسته از هم بار شده کبسته زقنده کوفره بضم و ففتح مرغیت که در آب شنبه کوفه
 بواو باری سیلاب کند و زمین کوشده و کل در و مانده و نیز آنجا که اینگران
 آتش کنند کابله یا ون کابینه امر کردن بد آنجه از و چشم مگردان کوبه کیا هی است
 شیرین بخورند کواره بضم و ففتح کاف سبد که بران خاک و مبره و جزان دارند
 و خانه زنبور کشته خط و بعضی مشد و کوبند کاوته عروسک که می‌است برنده که
 کاغذه کوبند کوفه و کوبند یعنی از ان اوی کوبند آوند و و خ کواسه کوبند یعنی صفت
 کدنگه جونی که بدان جامه را کوبند کوازه جوب زیر و کبسته برش جای که بران کلیت فایده
 کداده محل کانه نیز کوبند کشته کبسته کالمه زنه که یک شوی کرده باشند کوبش اینک
 و بی اینک کتانه کتانه کبش یعنی تیردان ترکش نیز کفله بله و آنج و ایند و بود کتانه
 و جانوری که در کوش سک چند بهند و بی کلنی کوبند کلامه علوه ریمان و فرد و سپه کوبند چینه

و دیم گوید است نماند کار زن گفتا نام کوئی است در خراسان و یکی بخت زنجیره
 بازی که از ارکسی بار که هم گویند و بخت کاف نیز آمده است کار زن شنبلیله بخت ثلثت
 و بعضی را ساکنی گویند و نامش کافیه دانه معصوم کجده بخت و فتح جم غیروان
 و اوستی است و در فرزند که کجده کبر جم باز هر گویند که آن اندرون است کار کوزه عاق
 قریا گفته آنچ در و دانه بود گوالبه و بعضی بکاف مفتوح گویند غله مالیده و بعضی گویند
 بالیده و کول غله کوفته و بسیار سی نیر گویند که زن اشتر خاری بخت جواس و کجابه جاد و کباب
 مرغی است بسیار کلا و زبانی عکس بخت بزرگ و بزاعرب عکس و ان بر بریده است
 و گویند عکس همان عکس است بخت کاف هم گفته اند کاف عروسک دان که می است رخ
 و بافتنها سپید و سیاه و کوشیده خوش خوش که زن و کر باشد که فتن است گفته جوان دم
 بریده کلوته حلقه دام و دوام که در جامها باشد و بکاف باری گویند کالیده موی در تن
 گفته بخت و بخت نام مرد و زن کالیده احق و دیوانه و سر اسب و سر شسته و بازی عن
 گویند و تانیت اور غنا و نجیب و بخت جم باری نیز گویند بشو و بعضی کبر جم و دیا باری گویند
 گفته نام و ان مزاج و احق کاتوره سر کاف و سر شسته کوازه باز باری و مزاج و طبیب
 گفته و طمنه زن و طعام بخت و بکاف باری نیز گویند کله بخت و فتح کاف که باشد که بالکسی
 بنود و باد بکری نو و کوماره کله بخت رده و فرزند خرد و ستور که زرد و بافتن بسیار سپیده بود
 و بعضی گویند خرد و ستور دم بریده و کج نیز گویند که باره جوب و غول بی باغ و مرد قوی
 کده خانه و کلبه ان کاشانه خانه و ستان و گویند خانه گویند خانه و کلبه خانه و کلبه خانه
 کلبه زن بخت و کلبه زن و دانه نام در نوان کش و بعضی بر اسم گویند که و دانه
 کلبه زن

همان کوفن است کندر و دبلید طبع، بالان کبان تراروی نرنگ که دران بارها سنج
 و بنشدید با نژاد است و بنازی کعدل گویند و ان چیز است چون کند تراز و از حوس
 یافته بزرگ قطاس گویند گوین ازالت روغن کران که بنازی عصاران اس کرده درو
 و در تنگ نر عصاران یا روغن اروسامه کون همان کوچن است کایون نام حور سقا
 و نام مردی کران کساره و حد کران روغن درختی است مانند عر بعضی گویند از
 صنوبر منولد میشود و بنازی قطران گویند و ان دارویی بسیار است اندام شش
 گرمی مانند و ان قاطع زخم است که کدن جانوری است معروف بعضی گویند سیل آب کباب
 نام دارویی است لیکن بیابارسی مل کو تیان جواب باشد که ان بسته که بالا و دوم
 کمسن نام مردی لیکن بازنگ کران و کسنا چه است که روز عاشورا آنجا خلق بسیار جمع
 میشود و بس پشم در انک و اوست گیلو خرناب گنوشی که از و پیمان بنابند
 از پوست تنه او شده سازند گشتو الکو خام و در فر هنگ که گشتو سکون نون و خم نشین
 بنفشه تا گشتو با دو خشت سنگ خوارک و ان مرغی است معروف و بیخ کاف نیز آمده است
 گشتو با خدوشی که ازان در پیمان سازند کلا و غوک گشتو کفش که مانند همان کفش
 کیبو و بنار سر مر عک است که در هوا بر و کند و غول بیا باغ کا هو جنازه پیمان
 و کوکوبی بیه گیاه خواب ارنده کار و گیاه است بخورند و کوند بار خوار است
 و بعضی بکاف بارسی گویند کندر و طلکی دانی هجست که میخاید بنازی عک گویند
 گشتو کز کاد و ان طعامت معروف بسیار است یکم در انک با است کا خه یازان
 و برغان کوه کله هر دو کوبیده بود و بارسی شکوفه کوه سرکان آبد و موی کله و گویند که ان

گویند کجالت نقل بر مغزی که رخس بر دهن آید و این را کجبار گویند و بعضی بجم باری گویند
 کل سر سزده و بجمی کابل نام و لایخی کابل شکونه - نبرد هم در آنک هم است گرم اندو
 و غم و دل کو شک و زخم و زنج و سبزه که بر سر جوی روید گرم زحمت و زنج و قوی است نه
 و یکاف بارسته هم گویند کام مراد گویند کامرانی یعنی مراد را ندن و جاره گویند ناکام ای
 نا جاره و مانج درون و هشت که بهند وی تا کو نام پش سباع و وحش و طيور گرم
 درختی است گلکم و از کاودن و مکام دارویی که بتازی ضرع گویند و بعضی افواه
 الطیب گویند - نوزدهم در آنک نونست کیوان زصل که ان فلک انعم است
 گوید ان شاه وانه و بفتح نون نر گویند که آن غله در مد که بهند وی او می گویند و کاف
 دوم مضوم و مکسره آمده است و بعضی بهر دو کاف است باری و بعضی گویند گویند
 کلان بزرگ و بلند و افزون کشان قلیان یعنی که اران خزان که کبان خیمه عرب
 و کرد و طایفه اند که کون خشت که ستون ترازوی حکمت یعنی کسان که زدن نیم تاج از دنیا
 یافته و جوهر نشانده و گویند تاجی که اسرار و گویند بر آید فرق که بهند وی مانک گویند
 و یکاف باری نیز کشکین طعانی است از باغی و خود گویند و جو کجا کرده بهند کهن
 بفتح و غم لام باغ و ان زحمتی است که آردن در در که بهست را واره کند و یکاف باری
 و بر آنچه گویند که کن جوب کا زده که بران جامه گویند که گوان ساز کارست و با و بکار
 هم گویند که تاخت اسوار و حکم و گویند استیکه و زمی در کار و استوار کابی و یکاف
 باری و غم خاکنده که آون آتش و ان آهین و مردی که مردمانی کران دارند و قست
 و ماه وی گویند بجه کو بر این همان چه است کلان بازوی در کاپن مهر زمان و اجود

غوغوس کتینگ کرده است کورک بودو باری سنگ کازر کردک افسانه و کوبند لغز گنگ
 برنده است چون فاخته سبید باشد و رنگها خوب دارد انگشت منور و در قناریا
 دارد بگ دری در ده که هاس باشد گلک موی و بیشتر نخ زخم مشر و دندان گلک خیم
 یعنی کار گلک یعنی قلم و تیر گلک شنی که از تابنده گلک جانوری ابی که مشک در کس
 کنج شیر که با جغرات میکند و بعضی مین پیچ کوبند گنگ جانوری است خرد بهندی تپو
 یکاک آج از خرماریست سازند و بعضی بلام آخون کوبند کورک خند متکار و بنده
 دگ کی بلاغت ز سبده باشد و از او بود بر سیل زخم ویرا کورک کوبند کورک کورک
 تک تازی عصفوف کوبند کورک قلاب گنگ شیمینا است معروف کورک کلم و خرد
 که نوک او کشد باشد کار یک خیار باد رنگ که سبز بود و بنود کلونک کورک کنگ
 بچک شکم کورک نوک بازو باری بره کلید ان شازدهم در انگ کاف
 باری است گلک کلند یعنی متین و بعضی بکاف عرنه کوبند کورک کار و بعضی کورک
 بر امهد کوبند کورک حسن و جریت و بلغته کاف مضموم آمده است کورک کورک
 کازر که بدان جامه کوبند کنار یک میر زمان و شش و ولایت به قدم در کنگ
 لام است کورک بنده آب و جد یعنی بوم و دوش یعنی کف کورک بکاف و نفع و او
 و او باری نیز کوبند کشا خل نوعی از غله و کوبند که این همان شال است کامل کلبه
 در میان آب روند بهند و بی کاف کوبند و بلغته کاف دوم مضموم است کلال
 تارک سراز بالا پشته و در بعضی فرهنگها آنها آخرن حرف کاف است کاجال متاع یعنی
 آلات خانه از هر گونه و بعضی بچم باری کوبند کیل از زو و میل کول و لو و بعضی کاف

دارد و سبکدود و دوشه بر اینها بنشیند هر که اگر دودندان او در زخم کاه مانند کدبانس
 که اوش چرخ و فشان گوش چهاردهم روز از ماه از ماه سیزدهم در انگشت
 کینج بخال چشم یعنی آب و بخار چشم که بخال بند دکنه بقم کاف تار بر چشم و بعضی گویند
 اصل این چشم یعنی بید و گویند کاغذ تار بر همان و بقم کاف هم گویند که او شده کیه که کنگران
 بر بازوی فرو داده بندند بناری اشق گویند و در شش اش کاغذ زلف سیاه کاغذ آزاری
 که در جنبه بدن کاه و بر اینها بند و بی چکال گویند بس چهاردهم انگشت فاست کوف
 جنسه از مرغان واضح انگشت کشف باخه کد ف هم سوخت بعضی کاف بار بی گویند
 کاف شکاف بس بازدهم در انگشت کاف است کاهک مسانه تنی یعنی خایه و بعضی کاف
 باری گویند کاک بلیست ماوراء النهر رود و قرص و مردم جم کاهیک خانه کبوتر و جای مرغ
 خاکه دان مانند زنبیل که آو میان در خانه بیاورند تا کبوتر اندر و بچ کند کاهوک همان کاکبک
 کلنگ کاز چشم یعنی احوال کوک بواو باری سه است که از خوردن آن خواب آید چنانکه از
 خوردن خنخاش سازی از احوال میهن و بی بمل گویند کوک بواو عینه کان و بعضی کاف بار
 گویند کلنگ که که خرمن دار یعنی جای نگاهبان خرمن دان خانه است که در خرمن کاه اندازند
 کلنگ تخم جمع یعنی کوک که اک جانوری است از مرغان سیاه و سبید دراز دم که
 بر کنار آب نشیند و دم بلند مقدار فرو خشک است که بنگ حده چزی و در فرو پهنانه
 بنشیند که بنگ مرو چکه و پهلوان کنگش شین بود که در و کی منقش که که خنوی یعنی سر کل
 و بعضی نفع کاف گویند مردم چشم ملک بقل یعنی کاف معنوم یعنی است که بک بواو بار
 و عینه گویند کنگ کسبه تر کردن سیاه و بعضی نفع کاف و کاه گویند و در فرو پهنانه

در سینه منج انک بر طریق صحیح کاوند و در اسدی است آبی باشند بر زیر بین مجامع آنها
 بر بند کا ز صومعه بر سر کوه و صبح گویند کان کاف باری است کوز گوشه خانه کراژ
 کوره سرنگ و بت و لیکن بنی که زبان را وقت ولادت شتر باشد کیز نه کشاند
 مزاج کرد و طرب و نشاط و هوا و باری نیز گویند کا ماز بن خوشه رطب کا مازها
 کا مازست بکبکد کیا هبت و در فرنگنامه یکسبز بر دو کاف کموره و یا اول
 باری است رستند است زیبا کز بر رخکن مار و بتلا و فریبه و منی فریبه باصفا
 مهمله آفت که دستهار از بر باها بند و مادست پابند و کوز و و تا کبکد بر سنا
 کراژ بلی باشد بدو رشتنه بسته دو کس کی کشند و زمین راست میکند و هم در انک
 ز باری است کز پنج درخت هر چیزی کار بقیه اول کز خهل زو راست
 یا زو هم در انک سین است کرس موی پیچیده و بریم تن و جامه و بعضی کاف مضموم
 گویند بلفی کاف باری است کا کرس مردم بقیه منخر و مشهور و مستند کوس طبل
 و دین بر هم رسند بقیه فراهم رسند و هلمو و دوش در یکدیگر سخت گیرند کا بوس و یونیه
 کما س کوزها و بهین بر مثال انف جاز خوب و جاز سفال جنائک خواهند لدا ز زیر بغل در
 او بزند کبش کز کبش کبابی که بدان کوه بر بلا و بید آید کز کس و از خوار کس فرج عورت
 بجز دو از دو هم در انک شین است کیش دین و ندهب و آنچه دران بهتر اند
 مثل زبان بقیه تر کش و موی و زلف کو آتش صفت بضم کاف بقیه است و بعضی کاف باکر
 گویند کا دیش نیز گویند کدش بضم و فتح وال باغند و بعضی کد وال گفته اند و بعضی بفتح گفته اند
 گویند کز نش نظم و بعضی کاف باری گویند کز نش جانوری است کوتاه و لیکن دست و پا

ویلی باشد سراندر خفته بزرگ از او بود و در عاورد الهی بود و کند طناب کرد و گشت نشانی
 و ز کار به نام قومی کرد و جای که آب از او به شوری کشند گند زمین یعنی سر
 هشتم در آنک راست کرد و آن و مرا کسود گرمی خودست در غیب باشد و گویند گرمی
 خودست در غیب باشد و گویند گرمی خودست که ماهی خورد و در اسد بیت گرمی باشد که
 بخود اندازد آب رود و کار سبیدی که بدان خاک و میوه و بخزان بردارند که از آریا پارچه
 حوصله که بر کشتاور زرد و هقان کویر زمین سراب یعنی کربان زمین شوره است
 و نیابان که به آب بنات باشد و بعضی فرنگان که در کاف و باباری گویند کفر
 سنگی که بر کنگر حصار نمند و پشمای و باوش یعنی جزاوشک دوغ و گویند الهی
 بود و غیاثر که اندر دوغ و ماست کشند مانند تغاری بزرگ باشد لیکن در وارش
 ازان برتر باشد و نایزه دارد چون نایزه بلبه و بعضی بکاف باریس گویند و در فروج
 کفر حیف باشد که کویر بزرگ و د هقان و باغبان و خانه کشور اعظم یعنی رکی بخش
 از زمین و آن هفت است ماف مغت ستاره پس کشور غنم حصه زمین از پنج مسکن
 کوکنار خشتخاش کستر خار سیاه و بعضی بکاف باریس گویند که اگر کلاغ و بعضی ضحیت
 هر دو کاف گویند کنگار مار بوست افکنده و بلنخ کاف مفتوح است کنگار کاه و کبک
 باشد که برای کار یعنی سکار کنگر کند و غله و آن چیز نیست که مجموع و کانونیز گویند
 کنگار که میوه است کلا و در غوک کاشور نام شهری در ترکستان و کار غرنیز گویند
 درختی است او را میوه و تخم نباشد بتازی لبان کرگس رنام ولایتی است که خود را
 کرد و دشت و کوه و گویند و کوه بسم نام در آنک است کار نیز چوی سرخوید

کلج سبد که با بهمانان و کوبنده سبد گناس و بعضی کبر کاف و فتح لام کوبند و در اسدی کلمه
 گفتند که قلاب اینین بر سر جوی کرده که بدان چکشند کلج پنوله یعنی گوشه از جای بود
 کلج همان علوا که لایر کوبند و یکاف و جیم باری کوبند که سر زهر و خرما ابو جلد غم و انگ
 جیم باری است کلج کا جیک یعنی تارک سر و سیله که بس تفاز نشد که بر آکنده چاه
 بود کوچ ملکوج یعنی کوچ و یکوج مرکب و در هر دو او باری در وان را کوبند و بزرگ
 احوال باشد و جهد و بیاده در و ورنه و بعضی کلمه عربی کوبند که لوج احوال باشد و جهد
 فردا گفتند خود بای پیچ که این گفت بای کلج احمق و موجب خوشنشین سنا بود کوچ
 رحلت یعنی روان شدن از منزل و خرابیدان و کوف یعنی جهد که کلج خانه کوچیک
 و خانه خرمن بان که خرمن سازد و گوشه خانه و کلج کلج نان ریزه کلج بدل
 کلج بای باشد بهشت در انگ خاست کلج ریشی شیر مثل شیر که خورث را
 با شیر میکنند و کوبند کشک یعنی نیر کلج کیما هیبت و در فونک نامه خر فواس کا کون
 بد و کاف است کیرخ ان تخمه خوب که مصحف کتاب بران نمند و بخوانند بتازی صل
 کوبند کلج آنچه کو و کا زایدان تیر ساند یعنی کو کو کو و کچ رده و دیوار را کوبند کا کلج کشک
 و خانه و روزن و بعضی کوبند کا خانه مار و راست کوچ بو او و عریه و باری خانه به روزن
 کوچ گوش زن کلج باره کل خشک کرده بهشت یعنی در انگ و است که بید مر و کوه نشین
 از زما و در میانان و در اسدی است و در فردوسی که بید و معان که در مر کس باشد
 باشد یعنی نافه سیم و ز سلطان بد و سبازند و او بخانه سبار و کرا و جا که کله و باره باره
 کیده گوشه او را یعنی فربه کلونه مر سبازند و او بخانه سبار و کرا و جا که کله و باره باره

که بدان کشتن کنند که آماج و بعضی بکاف عرب و بعضی بکاف باری گویند و این درست است
 و بکاف باری غلام هندی یعنی کشت کبیر زبان شیر از زبان عصبیب را گویند کبیر کاف
 و ببا بکاف خط کفار یعنی زمین کوا و جرب زرب در کسیدا و اردوی هندی و سیلا
 کونیا سازیت از آن در دو کران — دوم در آنک باست کشتنی که از ورسا
 سازند و بلفتن ببا بکاف است که خواب جامه معروف و آن کجا است کلب متعارف
 و بلفتن ببا باری کب اندرون سرخ و ببا باری است — سوم در آنک نبات
 کشت برستش جای جوان و کمران و جای بجن خوکان کبیت برست نیشکر و خیزد
 نیشک یعنی خنطل در در فودس خنطل اکست افاده است که است یکبیت یعنی بکیت
 تباری شیر خوانند و بکیر و ال نیز گویند که کبیت کوفت و بعضی بکاف باری گویند کبیت
 غل انکین یعنی ملس و بعضی فرنگیان بدو گویند کلات و بی باشد که بالا و بلند
 و کوهی اگر چه بران بود و بعضی گفته اند کلات و بهما و کوچک کبیت شکا از هم باز
 کاشت کرد و ایندن کاشت شکافت کات سرکین و سینی کت تاج و کنت و در شکلات
 فخر و اسل کت کنت هند و آن باشد میان بافته نقره است کات بر کم شده
 و کین پذیرفته کنت کوسه است تر بنجیده و گویند که وانه او را کنت گویند یعنی بکسند
 چهارم در آنک چم است کوچ سپاهدانه کلوج نادان رره کچ پروش کشیدن
 و احق و خود ستایه و فرنگیان بکاف و جیم باری گویند که کچ قونج و آن علی است از با
 کچ خودم بدیده و چهار باری که زیر و افش بیا مسد آنک گویند کچ شده است و بعضی جیم
 باری گویند که لاج حلای که انا لاپرو و لاپرون گویند کسچ زرخه کرمان و بجم کاف نیز گویند

برقت باره کردن برای انکسب کافه و در فرسنگهاست که فزادنت که جوبه در
 میخلائند تا کسی در را تمجیل تواند کشاد و اسدی گوید فزادنت بخت جوبه که
 در شکاف جوبی شکافته نمند تا محکم کند فکانه بجه که از شکم بود و از او می و یا از او
 فرسوده کنند و خلل پذیرفته فراسوده فرد مایه ماوان باشند فرسوده بسته فازه است
 فک شکاف و در اسد است و مهاب و گویند کلا سب و سوز زشته و در خانه
 علوی زبسته نر گویند فرسوده شکاری فلجوده بنیه وانه فاعسره نوعی از عطر است
 وانه مقدار خود دست شکافته و سخت فاخته کل ضایع گویند ضایع چون خوشهها پر
 آرد و کلهها بشکند فاخته هم گویند فیه افیه نام عورست بهر جهت یکم در انکسب است
 غیر وری و روی چابخت فرمائی یعنی بخت شوی و در مانده بسته کردی که
 شازدهم در انکسب آغازان کافنت بر پست بهر جهت در انکسب گفت کنند
 حکیم و منجم یعنی ستاره شمره کاهن که آخری از خویش تن گوید فیلسوف یعنی دانایان
 باشند که با بیابا باری گیاهی که میبلد و نگویند و بعضی بیابا عرب گفته اند گیاه نوعی از عسلها
 روی و کسه نر گویند گانا مار و خوشه انگور و خرما و درست تر آنست که گانا جوبی و خرما
 خرما و ابده و ماوان و کلیک بپوشش جای کبران یعنی معبد معان که جای کوه سبندان و
 دیوار گیشان ماطف و ان نانی باشد که از کجند و شکر رند و آن شری است
 جاده نقش و ساد و حرک رنگش بسته کفایت و رنج بماند که یکسره رسد گردنا
 مرغ و ماجرایی که برانش بریان کند و بگردانند و بلخته کاف باری و بعضی بیکر کاف
 و دال گویند که با تابایع بریان فلاسفه که را یعنی ترشی و گویند جای بزی که سبب انجام را گویند

از دوازده ماه بنزد فشان سنگ است که بدان کار و نیز کشند فزکن جو فزنی آن حکمت
 فغان بغیر بانک و نحوه و فریاد فغان معروف که سنگ اندازند بهند وی گویند
 فزکن کش فشان بدان فزورین همان فزورین است و نوزدهم روز از ماه فزکشون
 کیا هبست که او را کند نا و کوهر نکوبند و بناری صدف الارض خوانند و بعضی گویند این
 عقیده است فزمن صمغ مادون که بهند وی الحوت فزادان افزون و بسیار فزنی
 مهره که در شعل است فزیدون نام بادشاهی فغان بخانه فزودن زیادت بسیار
 فاسرین سبند آن و نمون نام مردی است فزودهم در آنک و دوست فزاشو
 فزاشنگ بهنم در آنک است فزسته پیغامبر بنی رسانده و حمل فزید که
 اسب فزخته نیکو کرد و موی فزاحت نیز گویند فزانه فزیم و دانا فز بازا با سبک
 و بیل بنی عند لب فزاده پیوده یعنی بی فایده و بلیغ بنم فزاست فزاده فزور
 جوی که بس در بند نایب تر خوانند کرد و در فزنگنه بهرامی است و آن صح است
 فزاوره کداره چهار بهلو که در عمارت ننهند و کچنه فزخته نانهای کرازنه است
 بجمعت فزید بر سنگ می زنند و از آن زبان مادر و النهر فزاف گویند فزانه حلق
 سیر و نفع فزید گویند فزید بهل جوبین آنک در کشتیها مایه یعنی فزنگان بنیغ فاکویند
 فزید لنت و فزنی فزنده مبارک فزیره بیل و ص و غالب شدن و زیادت
 فزید بنم ناماست یعنی جز آنکه که رود بند و و دار وی که بهند وی بهلی گویند
 و بنه لیا و بعضی بنیغ فاکویند فزیره آنک بجان بازند و آن جویکی بود رسته
 در میان کرده و بهند وی بهلی گویند فزانه جوبه بو که در میان جوب ننهند و بار بهر فز

معروف پنجه سموت زين فواشنگ است فواشنگ است فدرنگ سرس انگ در چهار باد
 جنگ میکنند و می بندند فیلک تیر فشانند و شانه فرمک کرد انگ هستند و
 گویند فلنگی فرغل بستانند و بی سکه گویند فرانک نام مادر فریدون
 باز و هم در انگ کاف بارسی است فلا نک حج باشد که پس در نهند بجست حکم و
 رانر گویند دفعه وال آمده است فاشک او بی فاش گویند فرنگان یعنی او بیان بود
 فلدرنگ انگ جامه یا ازار بند کرده بند و فرسنگ کرده بند و بی کوس کرده دست
 ترانست که فرسنگ سه کرده زمین است شاز و هم در انگ لام فرخال
 سوری راس فرود شده فرغل تا خرمه مقدم یعنی خلاف در کار و بی زدن فخال از روزه
 بتازی درع گویند و از هم شکستن چری گویند روزه فخال و مردم فخال و این هم باز کشن
 و بر درین و انهم بشکستن چری بود و فلجوب درخت ابی بعضی سخنی فرار گویند
 — بند هم در انگ هم است فرم و تنگ و فرودمانگی قام مانند درنگ فرجام
 عاقبت کار غم جادری که باز بکران در هوا بگردانند تا سار دران افتند — فرود هم در انگ
 نوشت فرودین نام مای که افتاب در محل بود — فرود وین جو بگذشت
 مادی بهشت آید — مان خرد او و تیر انگه که مرداوت می آید
 پس از شهر بود و مهر و ابان و در و دیوان — جو بر هم چسبندارید
 بیفزاید فرود وین بر سبی دار باشد مورش و انگ — ز مهرش تا با سندان
 جمله از حرفش و ان فرود و بان نه روز است اخرین از انگ ماه یعنی انگه در غروب
 و ان روزها و جشن میافت که معروف فرود و بان گویند و ان ایام مغرور است که انباشت

بفتح ناء و یا باری و در فتح راجحه و باری است فرادیده بودند جامه و جبران داری بوی
 که دامن و سر استین و کربان و در زنا و بیک و در زنده و فرزند بزرگتر گویند فرزند بلند و شیب
 و بین کشت و ن و کز و ن و بالا چری و ن و یک فلسه ز چری خود و ن که در جامه و از ایند
 مادر روی که بند و دو کستان این را بدرز و سرزه گویند و در مادر و اندر فلز و ن
 گویند فریب ز نام عور و نام مردی و از بر نام مردی و فرامرز نام ببرستم
 و هم در انک ز باری است فرز کیا است تلخ که در دشک را بر و ب یا ز دم در انک
 سبن است فسوس و حرمت و بهر مفتوح نر گویند یعنی افسوس جواب بانچه مرد غافل
 و نادان طبع و از و هم در انک شین است فرعیش بوی که از دامن بوستین
 برون آید فرش بریان فاش برکنده مشهور شده فش نوار است و حران و مانند و ناله
 و ستار فش و هم در انک بنازی و بیا خوانند و بعضی گویند موی کردن لب و بیا باری
 هم آمده است یعنی فرش فرودش کاهلی و ملتی شدن کاری و تلبیس نام عورت است
 سبز و هم در انک غین است فتح دوست و مشوق و بیت تراشیده و فرود پس
 بت رنگین را فتح گویند و زبان فرغانه صنم و بت باشد فراخ مادر و مهر و فرصت
 فرود باب یعنی روشنایی و رخساره که بهند و بی چمک گویند بهر چهار و هم در انک
 کاف است فحاک ابله و حرامزاده و فحاک و بوخانه و بفتح جیم نر گفته اند و در زنکنانه
 فحاک و نر سبزه است و بد و ضحک و بغیر کاف هم گفته اند یعنی مستند است فحاک
 بفتح و کیر و بوخانه و در سبزه فحاک مرغبت سیاه و سبیده و بخانه خانه کند و بانک
 و بجز در میان مردم کند بنازی حطاف گویند بهند و بی محول و از خاک کوشنابه و ز خاک

خود فریب به ششم در آنک خاست فرام فرخ مبارک بنیاد فروخ بود و بنیاد زیبا
فرکام رخسار که روزی برزند به ششم در آنک دال است فرزند به که شش زیبا
آب باشد و هم وقت تازد باشد فرزند گیاه عشقه دان کیا بهشت که بوی ناخوش
دهد و چون بد درخت بچند درخت راز و گرداند و خشک بد را فغده نیز گویند
فسر و ماسین حمل شکری و بعضی مین میگویند فسر کند جای کدز آب جبر و دیوار جبرین
نقشند بر جبین یعنی خاریفت که گرد باغ و گرد و کلزار باشد و بعضی فتح غنیمت گویند فغند و
فتح و ملتفتند و کسرت ز غند زون یعنی بر جبین فتود و بر فغند و عود شده فغند و
بنیاد وانه فغند بنیاد به ششم فرود و در بد و در دانه جوب که از بس در فغند فرسود
سود و دکنه شده و فرود و فرزند و انا و فرزند به ششم در آنک راست
فریب و زیبای مشکوه و دق را را فغند دهند چون در و گرد و فرزند زمین سکای
یعنی زمین که در آب رود و آب او کم شود و جای آب غنای فرغار جبری را باب ترک
وینک فرزند به ششم فرزند که فرخار است و نام بیت و بخانه و نام شکر که
در آن خوبان بسیارند و با و اشغل و بعضی بگر فاکویند فرودار خانه تاب ساند که بالا تر باشد
فریب گیاهی خوش بو و بعضی را اول بچه آن گرمی و درنده و بعضی روانه گویند فغند و
فریب در آنک راه راست دارد و در دین فروری و فروری کش و فروردین فرورد
یاد شاه بهند نفور نام یاد شاه جین فرور که روان به ششم در آنک راست
نفیاز فرود کاغذ و شاکر دانه و عطاء شو یعنی ازین چیز پاک بکشد دهند و از امر و ادب
نیز گویند و بعضی برامه که گویند فرود گذاره چهار بملو و بعضی برامه که گویند فروردین و بعضی فروردین

بایک بنشیند و بنهم زدن غداش کجا می که نقش کران و جولایان در کشف اند غنچه
 سرپاچی فروردین و بنیازی غوطه و غوطه کو بنده غداه سازت و نام و لایبی و بازی
 که بنیازی لدر جوبه کو بنده غریب منت و نادان غنوده خسته غنیه بیانه حلقه
 بنزد هم در انک یا است غوشای سر کین سحران که درست خشک کرد و مینو چک
 و شسته غاوه جی مصبوحی و در بعضی فرهنگها عار جی بر اهله حبیبی غریبی سر مارا کو بند
 در عرق باز و هم در الفاظه که آغاز آن فاست بر بیت بهر
 محنت در انک الفت فاوا اجل فراخا فراخ و کث و کی فنجایم که ان زحمتی است
 فرا بالا و پیش کو بنده فراز یعنی بالا از و نشر و میان کو بند فرا لب ده یعنی در میان آب
 بنده از و کج کو بنده فرا خانه یعنی کخانه و یعنی بود در منز باشد جنالک کو بنده فرا هم از نش
 در هم آرد و بر هم آرد و مخفف فراخ باشد کو بنده فرا کنی یعنی فراخ کنی بخذف خا و بر سر
 افتد و کو بنده ز آب کشیده و کو بنده این کلمه یعنی بر دور و نزدیک و دور آمده است
 دوم در انک بایست فریب جامه باشد که بدان بام و آب پوشند و بعضی سا بار سی کو بنده
 سوم در انک ناست فریبت جادویی فریوت بر سال خورده یعنی
 یعنی سخت بر سخت ماهتاب فرتاب که مناسب بود بعضی بنم فا کو بنده بر
 چهارم در انک چیم است فرنج بر امون و بان یعنی که دیگر کرد و در بعضی فرهنگها فرنج
 بد و سخت و جسم بار سه بر امون و بان فرنج دبه خایه و زشت یعنی قبیح فلک یکبار
 در بعضی علف در فرنج و در انک فرنج و در بعضی سینه در انک چیم بایست
 فرنجی شاخ بزرگ که در شاخ دیگر کند یا شاخ دیگر و در فرنج کهن انک فرنجی شاخ ماکا

گویند قزو الکور بود که غیره و دانه اندر میان وی باشد غم نبش و گویند که بی و
 کوکان بر و سواری کند و بی ار که گویند باز و دم در انگ نون است غلبگی
 دری چون پخته و با جعفر در و هر که باشد بناید و در اسد کیت دری باشد
 جوب یافته بود چون پخته مشک که در دنگا کند هر که در ساری در آید و در دنگا
 کاف باری است و کمور و غن مضموم که است غر و زن غر بال و خطاب و غر زن
 بزا باری خلاش سیاه غن جوب بزرگ عصاران مننه مک عصاران غلغون کل
 سیاه که در زرباب بود و بخت خان و دم در انگ و است غر و خلا و غر و
 نصب انگ میان نمی بود و غر و فریاد و کرید با و از غر و غلبه جوب یا باری غلبه غا کو
 کان و گویند کان بخت و هند هم در انگ با است غنده غلغون غلبه کیا هست که
 بتابند و اران جوال یافته خوش کیا پاست که از ابتری بوزند و بختک است نشان
 یعنی دست شور گویند غر و غن و غی از سار و غ است غر و باری غلبه بزرگ که
 بتازی عک گویند و علق نر گویند غنده علق بزرگ و با غنده و غه کاله غنده و
 و چشم بهم زدن نیاز و ان چشم است و اصل سن و کث دن چشم را گویند غن و
 بلند طبع یعنی ابله و عجز را گویند غا کشیده و خشم الوده غذا ره بکان بزرگ و ان را
 خا و و غر و هم گویند و گویند و به روغن و در غر و غلغنا و غر و اس غر و بزا و
 غر و است غبار و جوب که بدان حرز را رانند و ان باریکست و دینج جوب یک باریک
 و از اوار و نر گویند و بعضی بنم غن گویند غازه کلکونه بود که زمان و روی مانند
 و غر و خنی و سبیدی زن نان غنم کل ما غلغنه غر و الکور خام مننه ترش نا بخت غر و

و کوسبندان غریبه زنگ که بنظر بکارت بخوانند و نباشد غنچه چیزی با هم شده
و کو مادریم آمده غوغا خانه نایبانه بهنتم درانگ راست غلنگ در گوی می
برآید مشرد خلق مردم فرغانه بود و غبار سرخی که زمان در روی مانند و از اکلگونه تر گویند
غروب خار غبار جامه زر و که جهودان بر جامه خودی دوزخ غار کا بل
بهنتم درانگ راست غز قومی از ترکمان ظالم که بر فرزاسان دست یافته بودند و بزور
گرفته بهنم درانگ سبن است غرس خشم و خواشونده و خشم آلوده دشمن
میچیه هم گفته اند اوهم درانگ شبن است غراش خشم غناش فتنه و بلند طبع و کسی که
کسی را دوست دارد و گویند عاشقی غناش است خوش جوئی است تحت که مطربان از آن
زخم سازند و سلاحدان نیز گویند غاوش خیاری بود که برای تخم بارزند تا بزرگ
نشود غیش بد حال و بشده دوده و غم داننده بسیار بیازوم درانگ گشت
غالوک کرده بین هر ده گمان کرده و در بعضی فرهنگها هست غالوک گمان کرده غلنگ
بانگ نرم در کلوه وقت که به عشاک کیاه عشقه که بر درخت پیچیده پیر مرد که داند غلنگ
که گفت که بهند وی ادوس گویند قدر کس لاجی که غاربانی پوشند و کدر و کینه
نیز گویند بب و دوازدهم درانگ کاف ماری است غلنگ جوب بزرگ عصاران که
از جونه و سنبله دار و بند تا کران که دو دور و عن بر دن آید بهند وی است گفته گویند
غلنگ باندام و ایله غلنگ ناله و فریاد و گویند غلنگ است غنه او از نرم بگیرد و کلوه
و بعضی بد و فحمت گویند بب ریز دوم درانگ لام است غول و یو بیابان و
کوسبندان در دشت بب چهاردهم درانگ مم است غزم خوشه انگور و غم آمدن و بعضی
بخشم گفته

رزنده شود و بناخن کند و در شکم آب که در بر آید شیرین نوعی است
 که بتازی شغفه گویند شیراز معروف نمند و نرمنده و پیکش شادیه داروی است
 نشا مایه که سینه بند و شاماجه نر گویند ^{پنجم در انگ ماست شوی و الا بن خود که}
 هندی و بی سویی گویند شیمی نوعی از بوستینهاست و گویند کونه از جامه و پوستین است و شغفه
 شین نر گویند شگبوی شک شک بای و دونه شکله خار کجاء و سنج کپاش بر روی نام دارد
^{در انگ} چهاردهم در الفاظ که آغاز آن غین است بر نروده بهر ^{در انگ} نخست
 الفت غوغا اشوب بود و ملخ که برش برآمده باشد ^{دوم در انگ با است غیب}
 خوشه انکور و گویند انکورست و شتر فزینگیان بزبارسی گویند غایب حدیث بوده و آج از
 کار باز مانده باشد و از بتازی سقط و پیشه جنانک گویند شیران غایب غنیمت
 نر غیب غنیمت ^{سیوم در انگ نا است غوثت برهنه مادر زاده غلغله}
 غوثت از آب ^{چهارم در انگ جیم است غنج سندان جیم باری هم آمده است}
 غنج غنیمت کرمه دسرن مردم و جبران و چهار بای و گویند انگ مراد کرمه دارند بغیم غین
 غنج کرمه ناز کردن غایب شتر است که بوقت بامداد و خورند و بتازی صبح گویند غلغله
 انگ بهلولی ناز کسی بغیم بغل کسی را بر انگشت بگیرند و بدان بخندانند بهند و بی که کرد
 گویند بغض هر دو غین را کرت دهند و بغض غین دوم را بهم بدل کنند بغض غلغله
 فزینکنا جیم باری که اند غریغ غلاب خلش غلیج غلیج غلیج مرغ گوشت را ^{۷۷}
 بهر ^{چشم در انگ جیم باری سبت غلج که می که آسان نکشاید و بغض جیم عرب}
 گویند ^{پنجم در انگ دالت غوث شاد و خسته بلند و جابجا کاروان و}

ششکاسه زاله شسته انگور و شنبه را نرشته گویند مین مهند نرشته اند عنایت
 بوده است که قندق گویند شکو چیده اسبچه که در سر برید و از چهار بابیان و شکو خنده
 نیز گویند و این درست ترست شسته او اراست و شنبه نر گویند شفته که که در
 بای لند شفته بوی ناک و نفع غین نیز گویند و بوی که از اندام آدمی آید پشاید
 صالح نموده هم زوده و پوشش شده شسته جامه که در شرکاه عورت باشد و کفن
 دان و جای خاک و پلیدی بود و در کو بهاشیفته و پواته مزاج شانه کاشانه که
 کافی حذف کرده اند و شانه خانه زنبوران شند و جبری که مویهارا از یکدیگر جدا کنند
 بنای مشط گویند شسته جرنه که بالا شرب باشد و بی ملایمی خوانند شسته شسته
 و امنی و خوشه شکر که بکسر از باکاف و زابا سر و اند انگور انگ در میان عرم باشد
 خرم خوشه انگور و شسته گویند صبره انگور که شربه و دانه انگور در و بود یعنی و از انگور شاره
 جامه لعل و نیک که که شمع کنند تا با و نکند شکاه نردان شناه مردانش کنند
 شوشه سونش و ریزه شوره چینه از دو کان و گویند شوره شیرری را گویند که در دم
 او مار باشد شکافه کافه شکا و رنه کا و نده ریخته نباش و او را کو رکا و نه نر گویند
 شکو و شکفه غنچه بهند و بی گویند شسته و شح که در مساجد و طاق و غیران میکنند
 شیره مره چاغه داین سیاه است بنازی سچ و بهند و بی شوه گویند شاه بزرگ و او
 و از سیاه است که جهاندار و جهانیا را بادشاه گویند و مهره مهین شخرج را شاه گویند
 و راه کشاد که بسیار را هم از او بکشاید و عامه خلق در آن بگذر و شاه راه گویند
 دو اما و از آن که ویرا غریز و بزرگ دارند شاه گویند و نر شاه نام جامه یست که از بند

لامت ششنگ در دهان و زین و عظم کاف نر کوینه ششاخل نوزی از غلذ که بهند وی از نه
 شل بای از از جرمین شلول جلدی شال کلیم خود و خر قواس کو بد شال جل غلذ که در زیر
 رگستوان کنند به شش از و هم در انگ هم است گابی از و در مید و نه دم جوند
 و در فر شکند شتم به شش بای از از مسافران شجام آفت سر ما که بهیو رسد و
 سخت شتم مای است بیگون یغه نفره کون و نام رودی است و بعضی ششین مهله
 کیا بهیت که تباری لنت کو بند و بهند وی کو نکلو بهند هم در انگ لنت
 رشران یاران مند و راشد و نیز آمده است نشان زنبور خانه شایگان مال بسیا
 و کینج فراوان اسگاه علم کشت کینج خرد و بر ویز و از معایب اشعار انگ جمع آرد
 برای قافیه جناتک در قافیه ایمان و زمان مردمان ارند شش شنی که ارد سیاه
 شیون ماتم و نلدی شتم بن پست شش این جانوری معروف که حید کبر دو
 و سده ناز و ششیان جز او مکافات شگون جانوری از جنس ششکلان و بعضی
 بنج ششین کوینه شروان نام مروی شاران نام ولایتی شاد و ان بساط و پرده
 بزرگ باشد بهر پروم در انگ و دوست شش شش یهو شش شکیا بهیت شجم او
 بدار و کار آید کعبه نوز و هم در انگ با است شکافه زخم که بدان رود و زنند
 ششانه مرغیت مقد از غلیو از چهار رنگ دارد و تخم لیده و زمرده شش که خشت یغه
 بزرگ بسیار و بکل و زیب و قوت و مهابت شش که حلت خود را کوینه و بعضی شش که
 ویر بت را کوینه حاکم کلان ویر یلند را کوینه شوده جمل و بنج ششین نر کوینه
 شش شش است شش شش عطفه ششین دوم مهله آید بهت سر کشد از غناب

کاد که بران جنگ کند و بختی سبب است و شفته بهمانیز گویند شمع آن بوست و کد
 برتن سخت شده باشد از کار کردن — دو از دم درانگ فاست ششک
 کرم کشت خوار در رنگی معروف که بتازد ز بخوف و شجوق گویند شفت شب گوی بایان
 بدل کرده اند ششک بزرگ و با حمت و لطافت هر چیزی بود خواهی گاه مردم
 و شکست و زیبارا می شنود و هر دل و طبل شکاف رخنه و شکافه — بر بزرگ
 درانگ کاف است ششک کلی سیاه و ام و خلاب که از وی بای پیواری توان
 کشت ششک نابکار و حلی یعنی نهی و نادان را نیز گویند ششک دوک و در فرهنگ ششک
 بفتح ماکرود است ششک کرده و دوک ششک انگ بازی لکد بر کس رنند ششک ربا
 چهارده تاره و مرغی که از اینهور گویند ششک همان ششک است ششکانک سسکه
 مرغ و بعضی بکسر شین گویند ششک بزرگ ششکانک نادان و بعضی فرشتگان بدو کاف
 در آخر گویند ششاک سینه بند ششک بد یعنی هملک و بکسر شین نیز گویند ششک حصه که
 از این بند و سبک گویند و بعضی بفتح شین گویند ششک بزرگ یعنی عک و در فرهنگ
 ششک نهوست ششک و ام ششک خوشه ششاک شاخ نوک از ریاحین و درخت
 برآید و نازک و تازه بود و خوردستان نیز گویند ششاک برنده است سرخ و گویند که
 هر زمان رنگ بگرداند و بنیازی از ابوراش گویند ششاک او از دم شش و اسب و چران
 در رفتن ششک مرغی معروف بهر چهار دم درانگ کاف باری است ششک زهره
 کباب خرمه و تلخک ششک شین ششک درخت سرخ و شمع و در درازن و مکاره
 و خرمه ششکانک بنیازی کس خوانند ششکانک رسن تابا سبب بازدهم درانگ

سنج ششوب گلزن گلن بنه شکسته گویند دل شکرت بنه دل شکرت و از جویت که
 بر نه در نه دافشکه گویند و صید اشکار شتر گزه که در اندام سبب بار کار کردن
 شت بار زمین باره باره بکار و این و شکاک فن گویند فلان دشت و فلان کو
 شیار ده است شتا و غز و لانی است بر کنار ماوراءالنهر و اذان سوی کافرت
 و در جو لایان بسیارند شتر حوض خرد و بنه ازان آب که از آب کبر و ابدان خوانند
 شد یار زمین تراغت که بپند و بی هلوته گویند شتر نول صحر شاد و شتر به
 شتر نعلی از بوی کبشور نیز گویند شتر بنا بلند و خوب و نامور شلو و از شتر
 موضع است در ترکستان شتر نیز گویند و شتری جامه است که آنجا می یافتند شتر
 کلی باشد که گاه در صابونگر نگاه دارد و آن غیر است که بپند و بی سچی گویند و اینها
 است شتر نیز گویند شتر استون و غوغا شتر نام بادشاهی شهر مصر جامع است
 هشتم در انگ زان است شتر نیز مزاج گویند شتر زمین پاک کرده و رانده یعنی سدا
 شتر در همان شهر است و نام دارد و بی است شتر نیز دارد و بی که بپند و بی سندی
 گویند و ساجه نیز گویند شتر از نیز که بر دوش می داشتند بپند و بی که میگویند
 و نام شهر است در بار سحر و نام در انگ سببی است شتر و بی نام مر است
 بهر هم هر انگ شتر است شتر شتر افی که بدان بنیه که گویند شتر شتر
 هر در خن که باشد شتر شتر شتر و سگون فانیز گویند و شتر بهانز آمده است که شتر
 در خن را گویند شتر خن و خرنه بود و بنه لغزیده و بر سبب و جامه کنه شتر سبب
 است و نام عضوی موهن است که بپند و بی از و نام در انگ غن است شتر

زمین که آب او تنگ بود و یکی نزدیک و گشتی را بگیرد و بایستد سائرش را کنار
 مانده و حامی و سارک را نیز گویند نمند مال خود را با سارنگور یاد ریه و دوک و دوک
 است که مرغیت نمند مرغی و یا نوری که در آتش باشد و نوزد و گویند خوش انگه
 و از پوست او و مال سازند ریم او نوزد و او سلامت ماند و نمند و نیز گویند
 بسیار جریخ انگر مال و این که بر آن زمین زرع را بکنند بهند و بی همال گویند
 و بعضی فرمینگیان بکسین گویند سربید قوس آند که نادان گمان رستم گویند و نیز
 عربی تخت و کربلی است سفر جانوریت که بر پشت سرجا باشد سیر شش نیم و نیز
 سیر ضه که سینه و وزینت معین و آن شش نیم در مسنگ است در زمین بالا است
 و در بلاد ما هفتاد و در مسنگ سینه کل باشد مانند کوه و گویند کجای خوشی
 که زهر کرم خود را و سوفار معروف که در سر باشد سپیدار درختی است مار زار و سوز
 اسب لاکینی و بزرگ و سرقوم و صاحب آغریا له سفر جانوریت چون سگ خارا
 برتن او بود چون نیر باند زو هر که قصد گرفتن او کند به سر نیم و آنک ز است سینه
 عضوی از اعضا و دروغ بهند و بی نقلی گویند سینه سینه جند یا دان سمانی
 نمرز مال نیز سارسی شیر که از چنان بفرستند و بعضی با عود گویند به سدهم و آنک
 سینی است سوس بیاباری غفلت و سوبت بنایر که بند سالن فرمیده و خروید
 رگش سارسی قوس به قلا سینه سوس این قول سیاست منت و در استیال نفیم بنی
 سالن خیزی که در دینب نمند سوس سینه سوزد و سوزد و از این روغن
 نیز سازند سوس درختی است سر تاس لب باشد و آن محمودیت آلت جنگ بهد

چهارم در آنک جیم است سارخ شادک سارخ مرغیت ضیف و کوکلی سارخ
مرغ کنبه خوارک سارخ و خوار سارخ سرن سارخ تنکی نفس و فتح سرن سارخ کوبند
و بعضی جیم باری کوبند سارخ خور و خور نار سارخ که از آب کشند و در آن سارخ
خورند و سارخ و بعضی جیم باری کوبند سارخ چیزی عاریت کوبند سارخ جیم عاریت
کوبند پنجم در آنک جیم باری است سارخ قفب سارخ حفره کوبند و سارخ حفره زده و سارخ
اکنده و چون خانه نرماند سارخ ششم در آنک خاست سارخ راست است
یعنی چیزی راست نقد چون ستون و دکان است و مانند آن سارخ هفتم در آنک
والست سارخ و این کوبند سارخ و نظم زبان جیم و لیدی بدال مجه کوبند و سارخ کوبند
سارخ گیاره در آن میان آب کوبند و در مای او زرد و سیاه که در بازوهای سارخ
و فتح را کوبند و بعضی سارخ کوبند سارخ و سارخ و ان مرغیت که سارخ و
ماه یعنی خرمن ماه است و در او کوبند سارخ کوبند سارخ سارخ سارخ
تا اگر کسی را سارخ کوبند سارخ شده است و سارخ کوبند و سارخ سارخ سارخ
سارخ و بعضی سارخ کوبند سارخ سارخ سارخ سارخ سارخ سارخ
کوبند طریق کنار باشد که در خود و سارخ چون انگشت خود و از سارخ و سارخ
سارخ کوبند سارخ سارخ و در و سارخ و کوبند سارخ و سارخ سارخ
که سارخ و در و سارخ و در و سارخ سارخ سارخ سارخ سارخ
و نام سارخ و در و سارخ سارخ سارخ سارخ سارخ سارخ
آسمان سارخ انگشت و در و سارخ سارخ سارخ سارخ سارخ

دالت زرد و سپید خوردن زنده چیزی عظیم و مکر بود و هم زین پیل را زنده پیل گویند بیا
 گویند زنده زنده یعنی باره باره **ب** سیوم در انگ را است زنگور زفت
 یعنی بخیل و محدوده و وز و معنی را غدا گویند زغار یا بک سمناک زار هرگز که
 باشد بر جزوه و هود و رانیز گویند **ب** چهارم در انگ فاست زرفی و غرق
 و غور در فردوسی است عظیم و در اندر بود چون مغاک و جاهی و معنی باریک و بر
 خیم در انگ نوبت زریان نرمتد و خشم الود و مشرب باشد که از دها و سل و دوده و ما
 ان را است تعالی کند **ب** ششم در انگ یا است ترا که سنگ باران یعنی نگر
 و قطره باشد که با دوازده خنک بر چیزهای نهند و مشک با دهمیده که در وقت شنا
 کردن آب بر خور گیرند و از اسماخ خوانند زنده کن کنند و سبزه زوئیده یکدیگر
 آینه که در آلوده **ب** هفتم در انگ یا است زنی ابگر و ابدان کون و دوازدهم
 در الفاظی که اغازان سین است بر پست یک بهر **ب** نخت در انگ الف مر و ا
 حدیث سینا سوراخ کنند و نام آن کوه که خدای عز و جل با هر موسی علیه السلام
 کلام کرد و سوراخ و کند سناسناش و ستانند و سواد اندیشه و خیال سنگنا
 یعنی ناخوش که گوشت مار که میکنند بمیرا الب کرا استا که یابی است مثل بود که در مکان
 عورت جاهل از جهت اسقاط دهند و نیز از اس کرده بالا ناخوش می اندازند
 سبب مودف **ب** سیوم در انگ تا است سرشت مایه طبع افزین سبب بزرگ
 تنه ندارد و بنمازی رطب گویند و معنی بکیر یا باری گویند قوت فقر اک زین
 نوبت غفلت و لغات راه او و سخت کف یعنی کوس سافت و ال زین بهر

زین منشر لکه زن مرد و شده را و راعب و خریدار و کتار و خیر و مفت و زین
 و چهاره ز رفیق آهنی باشد که بر در بازند و حلقه در و افکنند در افق نیز گویند
 شانه و هم در انگ و او است ز بخرو ازوب و ان کیا میدست
 و بعضی بفتح جیم گویند زرو و دیوچه آید ز موکل تر و خشک بلفچه و او عرباز بلو
 شلخ **ب** هفتم در انگ یا است ز بود کند تا و ان هرست که مکن
 میان کارند که کچی است که در که باها باشد و فریا کند ز کانه و باه ز کاک
 خار اندازد و بلفچه زاباری است و شین می و از انکه و شغریه و سول و نشی نیز
 گویند و بتاری مفید گویند و خار زشت گویند ز موده نگار و نقش ز غاره نان کاو
 سین و در شنه را میجو است ز غونه ماشوره ز کاره کران و حیح یعنی سینه و بعضی
 ز کاره زو باری و مضموم گویند ز اولانه تحت بند و ان یک باره آهین که گردن
 و پای زندانین زنند و اولانه نیز آمده ز نکل جرس خرد که بچکان بندند بغیر بانیه
 زاره زاری کردن زرافه حج و بتندید را نیز آمده است زواله طعای است بتاز
 در و ده گویند ز زره رنگ اسب و گویند انگ میان کیت و نور بود و گویند انگ
 برنگ اوس و بیشتر ز روی کراید ز غاره شاخ و درخت باشد ز بهر و نخل
 زه بچه و گویند انجا که بچه باشد بلفچه البسته که ز بهان گویند و ان رحم است ز حبه
 نقاس زواره نام مردی و هم در انگ یا است زی سوی و زو یک
 و لمر ز بقیع یعنی زند کانه کونس **ب** یازدهم که در اخازان زاباری است بلفچه
 بهر تخت در انگ خاست زخ اواز جرس و گویند اول جین و با انگ زار بهر دوم در انگ

ز انوش شتری و بعضی بسین مهند گویند تند و گرفته روی و زنجیده و زود خشم و سخت
 طبع دوم در انگ عین است زنج بور یا بلخ بلخته یا عریض است زانغ مود
 یا زدهم در انگ کاف است و انگ زانغ و نام کیا هست از غلک رنده

در هوا بود دوم در انگ کاف بارسی است ز رنگ خود دل که بهند و بی
 را بی گویند رنگ زنگار بهند و بی کابی گویند در آهن و جوهر و لانی است
 رنگی که بهند و بیخال چشم که از بیچار چشم خیزد و در شنبه ماه تاب گویند ابی چون رنگت
 و جلاجل یعنی رنگ و بعضی گویند رنگ ز پارسی جلاجل ز غلک زانی یعنی ملک
 و بعضی گویند ز غلک بکاف عریض و سکون عین ز زانغ رنگ زمین رنگ و ز غلک
 بغیر کاف نیز گویند سیر و هم در انگ کاف لامست ز کال اندشت سوخته که بتاز
 تخم گویند و ز باری نیز گویند ز اوایل از مغنی برارنده عارت زال سیر کن و نام
 سیم ز اول نام شهری زینل الت جنگ و ان مریج باد و بار و و کلی مشک
 ارد و سر جوب در پوسته و بدان خاک و کل کشده و تن یک در پیش و یکی در پس
 و ان ز رست ز داخل درخت که سراسر چهاردهم در انگ میم است زرم که
 بود و بتانک گوشت و مان از درون بیرون رود و چهاردهم در انگ نون
 زینان ناخواه یعنی جوابی و بعضی زینان بقیم با گویند ز غن غلک ز گویند که کهنه
 سیاه است زینان انگ شش زینان تمید و بلخته یا عریض است و بعضی بفتح
 را گویند ز کان از خود رانیده و در فردوسی است ز کان که گوید که در خود می رود
 زینان زینا گوئی در زینان زینان زینان که گویند که بهند و بی سیر گویند

رخ سول بنه صریح معروف و نج بی تعجب و در ستم و رنگ داشتند کجا
 معان دان تصنیف زرش در آتش بر سینه و از ازند اسنا گویند و کس آورده
 زنده قبر زنده و اسناست و بعضی گویند زنده صف ابراهیم علیه السلام است و
 زنده که از اجماعی گویند زنده گشت بالیده و افروده و بعضی او باری گویند
 زنده بانگ سخت و چستی زرباد و در وی است بنای رحل الما و گویند
 کجور گویند زباد و خایه که پیش کین ز اسنا و پست ششم و در از ماه ششم در انگ
 راست زربهر کین صند بر ناز بجاست که اسنا ز زال زر گویند از بهر سوی
 سبید و ذهب ز فرکل دمان زوار خدمت کاران بنیدیان و زنده و زنده
 و بعضی بفرم را گویند و در فرد و سبید است ز او که چهار ز غار نوه و فریاد و زنبیل
 بنه بدان کل شده و تباری منتقل گویند و نیز زنبیر انگشت دان را گویند هر معنی است
 باد و باز و زاور زنده و نیز زهره را گویند و سبید زربیر یعنی بر قان و دیگر
 بدان رنگ کنند و آن سبید و کبود است و بعضی گویند زربیر است و گویند بفرم است
 زنجیر که سنار ز اغر و صله مرغ بماند و بی بوت گویند و بعضی گفته اند ز اغر
 سکه از دهفت و در اصطلاح غین مفهوم است و بعضی را باری گویند زینهاران
 و حمد را ستر حداد و زربیر و یکسو زار جای چهری که خبر از آنجا خیزد و نالش در آید
 ز قیر غم گشت و زنی نازیت بماند و بی الیه گویند زیر نام تاریت در رباب
 و ناله باریک ز جور پیرایه دیگر انگلیسی یا داند و دهن افکند از بهر سوی دیگر
 سبید گشتیان برای جای بادش زنده تا باد برسد و سبید سبید در انگ شین است

باز دهم در انک کاف باری است رنگ بزرگویی و کوزن و آه و آنج در دشت نیا
 و حید و مکر و کونه و شکل و در فرسنگند است جلاجل و بعضی بزمی کوه
 رنگ آتوغ نشان دهم در انک لامست رسید سر و سهند هم رنگ
 میم است رام نبرد جای یعنی جای جنگ رام فر مان بوزم کردن و نام عادی زمین
 همد و میت یکم روز از ماه همد و هم در انک نونست روان جان و بعضی
 پنج را گفته اند برین سرکش زمین اسنور و چین بیابا سر و دغ سبزه
 پیر زبون ان سبزه که پیش از فرود بزدوران دهند و امر در رین پنهان گویند و
 روی ماس تاس باشد و ان کیا هدیت که بدان جا را دل کند همد و می خفته
 گویند رخشان روشن رهبات زاهد نر سایان راسن کبابی است و گویند
 سبزه که در پاز و سبزی کارند از راسن گویند کوشن گزیدن و گزیدن که ران
 درخت انگر و انگور و انبرین و را و ماده گویند همد و هم در انک است
 رتبه موی ز بار و یکا که خا رشت ان خنده است معروف و بشن مجوز
 گویند رتوخه خوشی و دوق در جیح تا هر که وقت جاج بخوشی رسد گویند ریوه
 شده است رتیده رفته و سنار که جفته جفته کند یعنی گویند و سبزه سبزه
 راقه کبابی است کوهی مجوسیر بیان کند بخورند رتیده بدال میوه که در رتوخه
 بفتح را بر جیدن که و کیا و سخن رتبه موی ز بار و زبان همد و بی آهن را گویند
 از برای زمین کافتن گفته رتبه و صفا و برج رتبه کبابی است بهاری و انقی که بدان
 خوب را نیز انداخته است رتبه و یخ زنده است که دکار امت رتبه و ده جهان
 تر است

در بواس چوبی که در نمد برای حکمی می خورند که از جوب بود و در دیوار استوار کرده بود و
 زرد پسته گویند که اگر در ده را در بواس گویند داس و دهره و آن ولایتی است موند
 که بندوی درایتی گویند و پس مانند و حمت و شکل و سان باز دهم و در آنک
 و آنش تنور خشت بخت و گفته دروش ایچ با آن جمع را سیرا خ کنند برای و و خشت
 و شکسته شده دروش غیره مقل حال و اصل منیش در خوریت
 در آنک عین است راغ نشان و با آنک رخ انجاک موی نباشد یعنی آن گویند و آن
 اندوه و دسوار این کله را تاسف است حال کند باز دهم در آنک فامست
 در خف زین و کرسیاوه چهار دهم در آنک کافست و سوک هم باریک و بعضی
 بواسی گویند و فتح دال دروک همان و سوکت و بعضی بغم دال گویند و آن نیزین
 بران میده نشود و از سختی به گیر و در یک جزو و منفش و شکسته درزی که برای
 و و خشت سازد و بعضی بن میده گویند و آن که در رشته افتد و دوک بدایخ
 در همان تابند و دوک و بوجه ابی از زمین خیزد و باز دهم در آنک کافست
 و یک قط و نشان و گویند که دکن و یوایک است و بهوش و شکسته بناب و آن است
 که فرما را مباشد در آنک است که باز دهم در آنک لامست و اصل علامتایک
 بر زمین اندازند و از بالا و دم اندازد و بکسند تا بخیزد از لام ترسد و شکسته
 کند و بدلم افتد و در تاجین و اهل دزدن و مول نبشته اند و نقل ایند و ناوان
 نازلی و حسن دل علوه عاری یعنی رسیده و غلایخ با میزند با چیزی و گویند که و غل

بدرالدین ابراهیم

فرهنگ زفان گویا و جهان پویا

مشتل برعکس نسخه

بامقدمه، صورت کلمات تفسیر شده و ملحقات

بقلم س. ۱۰. بایفسکی

سلسلہ آثار ادبی ملل خاور

۴۶

ادارۂ انتشارات «دانش»
شعبہ ادبیات خاور

فرهنگستان علوم اتحاد شوروی
شعبهٔ تاریخ

انستیتوی خاورشناسی

بدرالدین ابراهیم
فرهنگ زفان گویا و جهان پویا

БАДР АД-ДЇН ИБРĀХЇМ
ФАРХАНГ-И ЗАФĀНГҮЙĀ
ВА ДЖАХĀНПҮЙĀ